

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TOPLUMUN BİREYLER ÜZERİNDEKİ TEMEL
BELİRLEYİCİSİ 'NAMUS ALGISI VE YAPTIRIMLARI':
KAYSERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ayşenur YILDIRIM**

**Niğde
Ağustos, 2020**

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TOPLUMUN BİREYLER ÜZERİNDEKİ TEMEL
BELİRLEYİCİSİ ‘NAMUS ALGISI VE YAPTIRIMLARI’:
KAYSERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ayşenur YILDIRIM**

Danışman : Prof. Dr. Yücel CAN
Üye : Prof. Dr. Bülent KARA
Üye : Doç. Dr. Müjdat AVCI

**Niğde
Ağustos, 2020**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Toplumun Bireyler Üzerindeki Temel Belirleyicisi ‘Namus Algısı ve Yaptırımları’: Kayseri Örneği” Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/08/2020

Ayşenur YILDIRIM

ÖNSÖZ

Ülkemizde gerek toplumsal cinsiyet gerek namus ve gerekse de kadınlık - erkeklik konularına yönelik yapılan araştırmalar göstermiştir ki, bu tür konular yada kavramlar, toplumsal bir soruna işaret etmesinin yanı sıra, bireyler ve davranışları üzerinde de oldukça etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra, bu tür konu başlıkları sadece sosyolojik bir sorunu değil, aynı zamanda psikolojik bir sorunu da ifade ettiğinden dolayı, disiplinler arası bir çalışmayı da beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, Kayseri ilinin gündelik yaşam içerisinde yer alan toplumsal dinamikleri, gündelik yaşamı etkileyen ve belirlenmesinde etkili olan olguları, Kayseri’de yaşayan kent sakinlerinin çarşıda, sokakta ve hane içerisinde üretmiş olduğu namus, bekaret, kadınlık ve erkeklik, namus sonucunda toplumun belirlemiş olduğu yaptırımlar gibi temel unsurların, o gündelik yaşam içerisinde nasıl karşılık bulduğunun, sosyolojik olarak analiz edilerek yorumlanmaya çalışılması bu çalışmanın asıl amacını oluştururken bu kapsamda ele alınacak olan yüksek lisans tezinde de bu noktalar göz önünde tutulacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde, benden destek ve önerilerini esirgemeyerek bana her konuda yardımcı olan aynı zamanda kendimi daha da geliştirmeme olanak sağlayarak gerek seminer gerekse de tez çalışmam sırasında her türlü sorun ve sıkıntıda bana zaman ayırarak engin bilgilerinden ve tecrübesinden her daim yararlanmamı sağlayan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Yücel CAN başta olmak üzere bölümdeki diğer bütün hocalarıma teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ayşenur YILDIRIM

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TOPLUMUN BİREYLER ÜZERİNDEKİ TEMEL BELİRLEYİCİSİ ‘NAMUS
ALGISI VE YAPTIRIMLARI’: KAYSERİ ÖRNEĞİ**

YILDIRIM, Ayşenur
Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yücel CAN
Ağustos 2020, 160 sayfa

Toplumda bireylerin, toplumsal cinsiyet ve “namus” kavramlarından yola çıkılarak bireylerden beklenen davranışların, artık kalıplaşmış bir hale gelmesi ve bu davranış kalıplarının dışına çıktığı zamanda, toplum tarafından belirli yaptırımlarla karşılaşılması durumu yapılan çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışma, Kayseri ilinde ikamet eden/yaşayan farklı yaş, cinsiyet, meslek, sosyo-ekonomik durum ve farklı yerleşim yerlerinde oturan bireylerden, namus kavramı hakkındaki düşüncelerinin ne olduğunun sosyolojik açıdan incelenmek istenmesi amacıyla yapılmıştır. Ve çalışma toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicilerinden olan bu “namus algısının”, toplumsal cinsiyet bağlamında bireyleri nasıl etkisi altına aldığını ve bu algının toplum tarafından ne gibi yaptırımları ve sonuçları ortaya çıkardığını belirlemek ve daha iyi anlayabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan ve olgubilim deseni olarak da ifade edilen fenomenolojik araştırma yöntemi, diğer taraftan üzerinde durulan konu ve seçilen yöntem kapsamında ele alınan yada belirlenen amaçlar doğrultusunda da nitel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, ulaşılmak istenen verilere yada amaçlara uygun olarak hazırlanmış, nitel araştırma kapsamında sıklıkla tercih edilen, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte, görüşmecilerle geçirilen zamanı daha iyi değerlendirmek ve sorular kapsamında yeterli miktarda bilgi elde edebilmek amacıyla da derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıca ele alınan çalışma, araştırma kapsamında belirlenen amaçlar dahilinde gerçekleştirilmeye çalışıldığı için açıklama niteliği/yaklaşımı taşıdığı görülmektedir. Ve çalışma sırasında Kayseri ili evren olarak belirlenirken, örneklem olarak belirlenen Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde, teorik örnekleme türü tercih edilerek seçilen görüşmecilerden belirlenen konulara yönelmek amacıyla, aynı türden bilgiler yada sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Ve yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde yapılan saha araştırması sonucunda

görüşmecilerden elde edilen bulgular, betimsel ve içerik analizine tabi tutularak yorumlanmıştır.

Namus kavramı her ne kadar toplumlar açısından farklılık gösteren bir yapıya sahip bir unsur olarak ele alınıyor olsa da, yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar ile çok değişiklik göstermeyen, genel olarak ifade edilebilecek bir namus tanımına ulaşıldığı ve bu namus kavramının içeriğinin bireylerin cinsiyetlerine göre farklılaştığı rahatlıkla görülebilmektedir. Görüşmecilerden elde edilen bilgilerle birlikte namus kavramı çoğunlukla erkek görüşmeciler tarafından, hayatlarındaki en önemli, değerli ve uğruna her şeylerini feda edebilecekleri bir unsur olduğuna yönelik olmuştur. Buradan hareketle kadın bireyler toplumda, namusa sahip olan “namus taşıyıcı” bireyler olarak görülüp sürekli cinsellik, beden ve bekaret tanımlamaları ile karşı karşıya kalarak, sıklıkla namus ve töre cinayeti denen toplumsal yaptırımlara maruz kalan bireylerken; erkekler ise kadınların sahip oldukları bu namusu kadınların koruyamadıkları gerekçesiyle, kendi şeref kavramlarıyla birlikte onların namuslarının korunma işlevini kendilerine bir görev edinmiş “namus koruyucu” bireyler olarak görülmektedir. Dolayısıyla toplumda bu kadar büyük bir öneme sahip olan namus kavramının kadın ve erkek açısından var olan öneminin daha iyi anlaşılabilmesi ve elde edilen sonuçların daha açıklayıcı olması açısından, namus kavramıyla ilişkili olan din, ataerkillik, bekaret, şeref, utanç, ırz, töre ve cinayet gibi diğer kavramlarla birlikte ele alınarak aralarındaki ilişkiye de değinmek gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Namus, Beden, Kadın, Erkek, Namus/Töre Cinayetleri

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**THE BASIC DETERMINANT OF SOCIETY ON INDIVIDUALS
'PERCEPTION OF HONOR AND SANCTIONS': EXAMPLE OF KAYSERİ**

**YILDIRIM, Ayşenur
Department of Sociology
Thesis Advisor: Prof. Dr. Yücel CAN
August 2020, 160 pages**

Based on the concepts of gender and "honor" of individuals in society, the expected behaviors of individuals are now stereotyped and when these patterns of behavior are taken out, certain sanctions are encountered by the community. In addition, this study was conducted in order to sociologically examine what their thoughts on the concept of honor are from individuals living in Kayseri province of different ages, gender, profession, socio-economic situation and different settlements. And the study carried out this "perception of honor", which is one of the main determinants of society on individuals, by using a qualitative research model, which is one of the qualitative research methods to determine and better understand how it affects individuals in the context of gender and what sanctions and consequences it reveals by society, and also expressed as a case study pattern, on the other hand, in accordance with the subject and selected method. In light of the information obtained as a result of the literature scan, in-depth interview technique was used to better evaluate the time spent with interviewers and obtain sufficient information within the scope of the questions asked, along with the semi-structured interview form, which is often preferred within the scope of qualitative research, prepared in accordance with the data or purposes to be reached. In addition, the study is determined to be carried out within the scope of the research within the purposes determined by the description nature/approach. And during the study, kayseri province was determined as a universe, Melikgazi and Kocasinan districts designated as samples, theoretical sampling type was preferred to focus on the subjects determined by the selected interviewers, the same type of information or results were tried to be obtained. And the findings obtained from the interviewers were interpreted by taking into account and content analysis as a result of the field survey conducted with a semi-structured interview form.

Although the concept of honor is treated as an element that differs in terms of societies, it can be seen that a definition of honor that does not vary much with the results obtained from the negotiations, which can be expressed in general, and that the content of this concept of honor differs according to the gender of individuals. With the information obtained from interviewers, the concept of honor has often been attributed by male interviewers as the most important, valuable and element they can sacrifice for the sake of. From there, female individuals are seen as "honour bearers" in society and faced with constant definitions of sexuality, body and virginity, often subjected to societal sanctions called honor and ritual murder; Men, on the grounds that women cannot protect this dignity they have, are seen as "honor-protector" individuals who have a duty to protect their dignity together with their own concepts of honor. Therefore, in order to better understand the importance of the concept of honor, which is of such great importance to men and women, and to be more descriptive, it is necessary to address the relationship between them by addressing other concepts such as religion, patriarchal, perpetual, virginity, honor, shame, rape, tradition and murder, which are associated with the concept of honor.

Key Words: Gender, Honor, Body, Woman, Man, Honour Killing

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
CİNSİYET, TOPLUMSAL CİNSİYET VE NAMUS KAVRAMLARI	8
2.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI.....	8
2.2. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET FARKLILIKLARI.....	12
2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....	15
2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARI, ÖNYARGILARI VE CİNSİYET AYRIMCILIĞI	20
2.5. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARININ KADIN VE ERKEĞE YÜKLEDİĞİ SORUNLAR	23
2.6. TOPLUMSAL CİNSİYET VE NAMUS İLİŞKİSİ.....	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
NAMUS OLGUSU	27
3.1. NOMOS'TAN NAMUSA.....	27
3.2. NAMUS VE CİNSİYET	31

3.2.1. Namus Kavramının Kadın ve Kadın Bedeni Üzerinden Şekillendirilmesi.....	32
3.2.2. Namus Kavramı ve Erkeklerin Denetleme Gücü.....	39
3.2.3. Namusla İlgili Farklı Bakış Açıları.....	42
3.3. NAMUSUN ALGILANIŞI VE NAMUSLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR.....	42
3.3.1. Namus ve Din	43
3.3.2. Namus ve Ataerkillik	47
3.3.3. Bekaret	53
3.3.4. Şeref ve Utanç.....	63
3.3.5. Irz	66
3.3.6. Töre ve Bölgesel Farklılıklar	67
3.3.7. Namus Kavramının Gündelik Dilde Yeniden Üretimi	71
3.4. NAMUS ALGISI VE YAPTIRIMLARI	73
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	87
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	87
4.1. YÖNTEM.....	90
4.2. ARAŞTIRMA MODELİ.....	91
4.3. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	91
4.4. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	92
4.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	93
4.6. KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ.....	94
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	96
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	96
5.1. NAMUSUN TANIMI	96
5.2. CİNSİYETE GÖRE NAMUS ALGISI.....	101
5.3. NAMUS VE KAVRAMLAR ARASI İLİŞKİLER	120
5.4. BİREYLERDEKİ NAMUS KAVRAMININ BÖLGELERE GÖRE DEĞİŞİKLİK GÖSTEREBİLECEĞİ ALGISI.....	128

5.5. NAMUS SORUNU VE GÖRÜŞMECİLERİN KONUYA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	133
5.6. BİREYLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE NAMUS ALGISI.....	143
ALTINCI BÖLÜM	146
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	146
KAYNAKÇA.....	154
ÖZGEÇMİŞ.....	160

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Öncelikle geçmişten günümüze kadar ki bütün o tarihsel süreç ele alındığında, ilkel toplumlardan başlayarak modern toplumlara kadar var olan toplumlarda, kadın ve erkek bireyler her zaman farklı özellikler üzerinden tanımlanırken, bu tanımlanan farklı özelliklerden hareketle de farklı görevler, davranışlar ve hatta sorumluluklar da yüklendiği görülmektedir. Ve bu farklılıklardan kaynaklı olarak da kadın ve erkek bireylere farklı şekillerde davranılmıştır. Dolayısıyla kadınları ve erkekleri birbirinden farklı kılan temeldeki biyolojik farklılıklar olarak tanımlanan cinsiyetleri, bireylerin toplum içerisindeki belirli konumlarını ifade etmekte yetersiz kalmıştır. Ve biyolojik cinsiyet kavramıyla ifade edilirken yaşanan bu eksiklik durumunu tamamlamak için de cinsiyet kavramından farklı olarak, kadın ve erkek bireylerin toplum içerisindeki farklılıklarını daha değişik açılardan ele alabilmek için, toplumsal cinsiyet kavramına ihtiyaç duyulmuştur.

Buradan hareketle toplumsal cinsiyet kavramı, toplumumuzda yakın zamanlarda ortaya çıkmış olan bir kavramken, köken itibariyle bakıldığında ise çok daha eskilere dayandığı görülmektedir. Ve dolayısıyla da kullanıldığı yerlerde pek çok farklı algılamalara da yol açabilmektedir. Bu yüzden bu kavramlarla ilgili olarak pek çok çalışma ve araştırma yapılmış ve cinsiyet kavramıyla toplumsal cinsiyet kavramlarının ayırımına vurgu yapılarak, bu iki kavramın farklılıkları ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır.

Bununla ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında, birçok yerde cinsiyet kavramıyla toplumsal cinsiyet kavramının, birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Fakat bu yanlış bir kullanım şeklidir. Çünkü iki kavram birbirleriyle oldukça yakından ilişkili olmalarına rağmen, birbirlerinin yerine kullanılacak kadar da aynı anlama gelmemektedir. Genel bir ifade ile cinsiyet kavramı, bireylerin doğuştan getirdikleri biyolojik özellikleri yani kadın ve erkek olmalarıyla; toplumsal cinsiyet kavramı ise onların, biyolojik özelliklerine göre toplumun onlardan yapmalarını bekledikleri davranışlardır, şeklinde ifade edilebilir.

Buradan hareketle, toplumun bireylerden beklentileri, toplumlara ve kùltürlere göre de değişiklik gösterebilir. Yani bir toplumda kadınlar tarafından yapılması gerektiği düşünölen roller yada sorumlulukları başka bir toplumda kadınlar ve erkekler ortak olarak yapıyor olabilirler. Bu durumun ortaya çıkmasında, toplumların sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde olmalarıyla birlikte, modernleşme gibi birçok faktör de etkili olmaktadır. Fakat bu ve bunun gibi bazı farklı uygulamalar görölse dahi, kadın ve erkek cinsiyetleri için belirlenmiş roller bulunmaktadır ve bu roller sürekli aynı şekilde kullanıldıkları için kalıpyargılar haline dönüşmüştür. Ve bu kalıplaşmış yargıların dışına çıkmak yada çıkmaya çalışmak bireyler açısından, çeşitli olumsuz yaptırımlar ile karşılaşabilecekleri düşüncesi ile oldukça zor olmaktadır.

Burada toplumun kadına ve erkeğe yüklediği ve onların taşımaları gerektiği düşünölen unsurların başında ise “namus” kavramı gelmektedir. Fakat bu namus kavramı geçmişten günümüze, erkek bireylerden farklı olarak her zaman kadınlar üzerinden daha fazla vurgulanarak tanımlanmıştır. Toplumun uygun gördüğü tarzda hareket etme, toplumun belirlediği ahlak kurallarına uyma ve töre gibi farklı anlamlara işaret eden namus kavramı, uzun yıllar boyunca kadınlar açısından sorun oluşturmaya devam etmiştir.

Namus kavramının kadın ve erkek bireyler açısından yarattığı bu farklı algılamalar kadınlar için “bekaret, beden, cinsel saflık, dokunulmamışlık” vb. temelinde ele alınırken; erkekler açısından ise daha çok “şeref, kendilerine uygun görölen toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirme, doğruluk, dürüstlük” vb. gibi çeşitli unsurlar üzerinden tanımlanma yoluna gidilmiştir. Çünkü burada namus kavramının kadın ve erkek bireyler açısından farklılık yaratmasının sebeplerinden birisi de kadınların, kadın olarak nitelendirilmeleri için onların taşınması gereken unsurlardan birinin de namus olarak ele alınmasından yada görölmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla cinsiyetleri bakımından bireyler arasında yaratılan bu farklı algılamalar da, namus kavramıyla birlikte şiddet ve cinayet gibi birçok olumsuz durumunu da beraberinde getirmektedir.

Kadınlar açısından toplumun belirlediği ahlak/namus kavramına ters olan durumlar sergilenmesi onların, namus’suz şeklinde ifade edilmelerine neden olurken; aynı zamanda bu adlandırma toplum içerisinde ayrımcılık, dışlanma, yok sayılma, şiddete maruz kalma ve en kötüsü de öldürölme gibi pek çok olumsuzluğu da beraberinde

getirmesine neden olmaktadır. Çünkü kadınlar namus yada cinsel saflık gibi kavramların taşıyıcısı olarak nitelendirilirken; erkekler ise, bu namus kavramının koruyucu ve denetleyicisi olarak kabul edilmişlerdir. Ayrıca erkeklerin, kadınlar üzerindeki namus kavramının denetleyicisi olmalarından kaynaklı olarak, bu durumu kullanarak kadınlar üzerinde hak iddia etmelerine yol açarken, aynı zamanda toplumun kadınların namuslarını koruma işini erkeklere vermiş olması da töre/namus cinayetleri ve çeşitli cezalar gibi birçok olumsuz ve hayati yaptırımların da meşrulaştırıcı gücü haline gelmiştir. Ve erkekler tarafından toplumun onlara verdiği bir görev gibi nitelendirilerek gerçekleştirilen, namusa yönelik her türlü koruma ve denetleme durumu, özellikle de namus ve töre cinayetleri, erkeklerin şeref ve onurunu tekrar kazanma çabası içerisinde oldukları gerekçesiyle, toplumun bazı kesimleri tarafından gerek açık gerekse de gizli bir şekilde halen desteklenmeye yada onaylanmaya devam etmektedir.

Ayrıca namus kavramının toplum içerisinde bireyler açısından bu kadar ön plana çıkartılması ve bu denli farklılıklar içerisinde yer almasında; ataerkillik, din, şeref, töre vb. çeşitli kavramların etkisi de asla göz ardı edilmemelidir. Çünkü bireylerin bu kavramlara olan bağlılıkları, içinde buldukları durumları daha da karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hale de getirmektedir. Topluma genel olarak bakıldığında kadınlık ve erkeklik rolleri, bireyler tarafından zihinlere kazındığı için bireyler bu davranış şekilleriyle gündelik hayatlarına devam etmektedirler. Dolayısıyla var olan unsurların herhangi bir tersi durumla karşılaşıldığında ise, özelde erkekler ve genelde de toplum tarafından çeşitli yaptırımlarla karşılaşma ihtimalleri yüksektir.

Dolayısıyla tüm bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, namus kavramının toplumda bireyler açısından nasıl bir anlam ifade ettiği, cinsiyetler arasında namus kavramından kaynaklı bir ayrımın olup olmadığı, bireyler arasında herhangi bir ayrım varsa buna sebep olan unsur/unsurların ne/neler olduğu, bireylerdeki namus kavramının toplumlara, kültürlere ve hatta içinde yaşanılan bölgelere göre bir farklılık gösterip göstermeyeceği, namuslu kadın - namuslu erkek kavramlarının ne ifade ettiği ve bireylerin bu kavramlardan ne anladığı, namusun toplumdaki yansımalarının neler olduğu şeklinde birçok temel soru ve başlık üzerinden, ele alınan konuya yaklaşılmaya çalışılmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Burada üzerinde araştırma yapılan çalışmanın ana problemi; toplumlarda, toplumsal cinsiyet kavramından yola çıkılarak bireylerden beklenen davranışların artık kalıplaşmış bir hale gelmesi ve bunun dışına çıkıldığı zamanda toplum tarafından belirli yaptırımlarla karşılaşılmasıdır. Bireylerin biyolojik cinsiyetlerinden yani kadın ve erkek olmalarından dolayı taşınmaları gereken belirli unsurların yada kriterlerin varlığından bahsedilir. Namus ise bu kriterlerin en önemlilerinden birisi haline gelmiştir. Ve toplum cinsiyetlerinden kaynaklı olarak, kadınlar ve erkekler için farklı namus algılamalarına ve bu algılamalar sonucunda da farklı yaptırımlara sebep olmuştur. Dolayısıyla kadınlar ve erkekler için neden farklı bir namus algılamasının ortaya çıktığı, bu farklı algılamaların toplumda nasıl karşılık bulduğu, namusun toplumdaki bireyler tarafından nasıl algılandığı, topluma ve kültürlere göre bir farklılık oluşturup oluşturmadığı, kadınlar ve erkekler için hangi yaptırımları ortaya çıkarttığı gibi birçok sorun da ön plana çıkmıştır. Ayrıca namus kavramı, sadece toplumsal bir soruna işaret etmesinin yanı sıra, bireylerin duygularını ve davranışlarını da etkilediği için psikoloji ve tıp gibi birçok biliminin de inceleme konusu yada nesnesi haline gelmiştir.

Ülkemizde gerek toplumsal cinsiyet gerek kadınlık-erkeklik gerekse de namus konularında pek çok araştırma ve çalışma ortaya konmuştur. Dolayısıyla Kayseri ilinde böyle bir çalışma yapılarak elde edilen bilgilerin yada açığa çıkan cevapların, ortaya konan literatürden ne açıdan farklı ve ne açıdan benzer yönler içerebileceği üzerinde durularak, var olan literatür bilgisine herhangi bir katkı sağlayıp sağlamayacağı konusunda bilgi verilmeye çalışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yapılan bu araştırmanın amacı genel olarak ifade edildiğinde; Kayseri ilinde ikamet eden/yaşayan farklı yaş, cinsiyet, meslek, sosyo-ekonomik durum ve farklı yerleşim yerlerinde oturan bireylerden, namus kavramı hakkındaki düşüncelerinin ne olduğunun sosyolojik açıdan incelenmek istenmesidir. Çünkü gerek toplumsal cinsiyet gerek namus ve gerekse de kadınlık-erkeklik konularına yönelik yapılan araştırmalar göstermiştir ki, bu tür konular yada kavramlar, toplumsal bir soruna işaret etmesinin yanı sıra bireyler ve davranışları üzerinde de oldukça etkili olmaktadır.

Bunun yanı sıra, bu tür konu başlıkları sadece sosyolojik bir sorunu değil, aynı zamanda psikolojik bir sorunu da ifade ettiğinden dolayı, disiplinler arası bir çalışmayı da beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, Kayseri ilinin gündelik yaşam içerisinde yer alan toplumsal dinamikleri, gündelik yaşamı etkileyen ve belirlenmesinde etkili olan çeşitli olguları, Kayseri’de yaşayan kent sakinlerinin çarşıda, sokakta ve hane içerisinde üretmiş olduğu namus, bekaret, kadınlık ve erkeklik, namus sonucunda toplumun belirlemiş olduğu yaptırımlar gibi temel unsurların, o gündelik yaşam içerisinde nasıl karşılık bulduğunu, görüşmecilerden elde edilecek bulgular dahilinde, sosyolojik olarak analiz edilerek yorumlanmaya çalışılması bu çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Kayseri ili kapsamında yapılacak olan bu araştırmada, kentin ve hanelerin gelenekleri-görenekleri, örf ve adetleri, töreleri namus kavramına nasıl etki eder, bu faktörler kadınlar ve erkekler için herhangi bir farklılık durumu yaratır mı, aile yapıları yani özel alan vs. anlayışı namus kavramı üzerinde etkili mi, şeklinde belirli pratiklerin yada görüşlerin ortaya konulması hedeflenmektedir. Ayrıca meşrulaştırma, içselleştirme, dışsallaştırma, tipleştirme, damgalanma ve etkileşim gibi kavramlarla namus olgusu ve namusun toplum tarafından gerçekleştirilen çeşitli yaptırımları nasıl ortaya çıkardığı yada bunlar üzerindeki etkileri de önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsamında araştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Ve bu çalışma kapsamında, ana amaç dâhilinde sahada araştırılmak üzere belirli alt araştırma soruları oluşturulmuştur. Bunlar;

- Namus nedir, namus denildiği zaman sizin için ne ifade etmektedir?
- Namus kavramını ele aldığınızda, bu kavramı hangi cinsiyet (kadın-erkek) üzerinden ifade edersiniz ve eğer cinsiyetler arasında bir farklılık mevcutsa buradaki farklılık nasıl ve ne üzerinden ifade edilmektedir?
- Namuslu kadın ve namuslu erkek denildiği zaman ne anlarsınız?
- Namus kavramını ifade ederken, bu kavramın içerisine hangi unsurları dahil edersiniz? (Bekaret, din, şeref, ataerkillik, töre vs.)
- Bireyler namusunu korumak için ne yapmalıdır, namus nasıl korunur/korunmalıdır?

- Namus kavramı sizce toplumsal bir sorunumu ifade etmektedir?
- Namus kavramının toplumlara ve kùltürlere göre farklılık/değişim gösterdiği durumlar var mıdır?
- Namus ve töre cinayetleri hakkında ne düşünöyorsunuz, sizce iki kavram birbirinden farklı anlamlara mı gelmektedir?
- Namus kavramı toplumlara ve bölgelere göre farklılık gösteriyorsa, bu farklılıkların toplumdaki yansımaları nelerdir ve bu yansımalar sonucunda ne gibi yaptırımlar ortaya çıkmaktadır?
- Namus kavramının toplumumuzda kadın ve erkek bireyler için farklı nitelendirilmesi, namus ve töre cinayetleri gibi pek çok olumsuzluk sizce neden kaynaklanmaktadır ve bu olumsuzlukların giderilmesi için nasıl bir çözüm yolu önerirsiniz?

Şeklinde belirlenmiş belli başlı sorular ile yapılan saha araştırmasında elde edilen bilgilerle, amaçlanan unsurlara ulaşmaya çalışılmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumsal cinsiyet bağlamında, kadının ve erkeğin toplumdaki konumları, farklılıkları ve bu farklılıkların bireyler üzerindeki etkisi, cinsiyete dayalı olarak bireylerde farklı algılara sebep olan namus kavramı, bireylerin namus kavramından ne anladıkları, namus kavramının toplumda yarattığı sorunlar ve bu sorunların toplumdaki yansımaları gibi, toplumsal sorunlara vurgu yapan pek çok çalışma ve araştırma yapılmıştır. Aynı zamanda kadın/kadınlık kavramları üzerine yapılan çalışmalara ek olarak, erkeklik üzerine yapılan çalışmalarda giderek artış gösterirken, genel anlamda cinsiyet ve toplumsal cinsiyet alanlarına yönelik yapılan çalışmalar da bir hayli yoğunluk kazanmıştır. Gerek toplumsal cinsiyet gerekse de namus kavramına yönelik çalışmalar çok olsa da aslında burada önemli olan nokta, bu kavramların sürekli değişen ve dönüşen bir olgu olarak ele alınmalarıyla birlikte, “Acaba bu kavramlar geçmişten günümüze değişiklik gösterdi mi?”, “Değişiklik gösterdiyse bu değişim iyi mi yoksa kötü mü oldu?”, “Namus kavramı neden kadın ve erkek için farklılaşır?” gibi birçok sorunu akıllara getirecek olmasıdır.

Dolayısıyla bu çalışma yapılarak toplumda; namus, namusa yönelik yaptırımlar ve toplumsal cinsiyet kavramlarında nasıl bir değişim süreci içerdiğini ortaya koymaya çalışarak, bu konuda yapılan çalışmalardan herhangi bir farklılık gösterip göstermeyeceği yada yapılan çalışmalara ek bir bilgi kaynağı niteliği mi taşıyacağı noktasında, yapılan bu çalışma önem taşımaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Ele alınan konuyla ilgili yapılan araştırma kapsamında, namus ve cinsellik gibi bazı temel kavramların toplumdaki kadın ve erkek bireyler açısından ifade edilmesi oldukça zor olmaktadır. Bu zorluk derecesini artıran etkenler ise, bu gibi kavramların bireylere göre farklılık göstermesiyle birlikte tam olarak belli bir sınırının çizilememesi durumudur. Ayrıca araştırma kapsamında farklı iki bölge üzerinden ele alınan kadın ve erkek görüşmecilerin sayılarının, eşit olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Fakat gerek araştırmaya dahil olan görüşmeciler ve bu görüşmecilerin sayıları, toplumumuzda namus gibi önemli bir konumda yer alan bu kavramın yarattığı sorunların, detaylı bir şekilde araştırılıp bir sonuca ulaştırılmasında yeterli değildir. Ve yapılan çalışma “nitel araştırma” olarak tasarlandığı için de araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin genellenmesi gibi bir durum da ortaya çıkmamıştır. Yapılan araştırma genelleme yapmaktan ziyade, toplumda bu kadar büyük bir öneme sahip olan kavramla ilgili kadın ve erkek bireylerin ne düşündüklerini ve bu düşünceye etki eden faktörlerin neler olduğunun, sorulan sorular kapsamında ortaya çıkarılmaya çalışılması olmuştur.

Araştırmaya katılan kadın ve erkek bireylerle belirli sorular kapsamında yapılması planlanan derinlemesine görüşmeler, her bireyle istenildiği şekilde gerçekleştirilemezken, aynı zamanda araştırma sırasında bazı bireylerin sorulması planlanan soruların hepsine cevap vermedikleri de görülmektedir. Böyle bir durumun yaşanmasında ise, araştırma için belirlenen sürenin kısıtlı olması ve çeşitli olumsuzluklardan dolayı yeteri kadar saha araştırması yapılamamasıyla birlikte, araştırma konusu olan namus ve namusla birlikte kullandığımız cinsellik gibi bazı kavramların bireyler tarafından üzerinde konuşulması yada ifade edilmesi zor bir kavram olmasıyla özel bir konu yada alan olarak nitelendirilmesi de oldukça etkili olan temel faktörler olarak belirlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

CİNSİYET, TOPLUMSAL CİNSİYET VE NAMUS

KAVRAMLARI

Toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicisi olan namus algısı ve yaptırımlarını araştıran bu çalışmada, kadınlara ve erkeklere yönelik gerçekleştirilen haklı yada haksız olarak var olan tutumları, toplumun belirleyicisi olarak ele alınan bazı unsurlarında etkisiyle ortaya koymaya çalışılmıştır. Ve bununda temelinde, her toplumda var olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları yer almaktadır. Çünkü geçmişten günümüze bütün tarihsel süreci ele aldığımızda, en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar var olan toplumlar, kadınlara ve erkeklere her zaman farklı özellikler tanımlarken, bu farklı özelliklerden hareketle de farklı statüler, görevler, davranışlar ve sorumluluklar da yüklediği görülmektedir. Ve bu farklılıklardan kaynaklı olarak da kadınlara ve erkeklere farklı davranmıştır. Dolayısıyla kadınları ve erkekleri birbirinden farklı kılan temeldeki biyolojik farklılıklar, bireylerin toplum içindeki belirli konumlarını ifade etmekte yetersiz kalmıştır ve ayrıca biyolojik farklarla ifade edilirken yaşanan bu eksikliği tamamlamak için de cinsiyet kavramından farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramı ortaya atılmıştır. Buradan hareketle ele alınan bu bölümde; biyolojik cinsiyetten toplumsal cinsiyete giden bu sürecin nasıl olduğu cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ortaya konulmaya çalışılacak, daha sonra cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının özellikleri ve bu sürecin kazanılması, kavramlar arası farklılıklar, cinsiyetlere göre farklılaşan roller ve bu rollerle ilişkili olan kalıpyargılar, önyargılar ve bireyler arasında yarattığı ayrımcılık ve bunların kadına ve erkeğe yüklediği anlamlar ve tüm bunların namusla olan ilişkisi ayrı başlıklar halinde ele alınıp incelenecektir.

2.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI

Sosyolojinin en önemli çalışma alanlarından birisi de toplumsal cinsiyet kavramıdır ve bu alanda birçok araştırmaya da konu olmuştur. Toplumsal cinsiyet konusuyla ilgili burada ele alınan tartışmada, toplumsal cinsiyet kavramının cinsiyet kavramıyla olan ilişkisi toplum ekseninde ele alınacaktır. Çünkü toplumsal cinsiyet denildiğinde

cinsiyet kavramının da açıklanması gerekmektedir. Literatüre bakıldığında ise, hangi kavramın diğerinden doğduğu sorusu önemli bir konumda yer almaktadır. Geçmişten günümüze içerisinde yaşadığımız toplum ele alındığında, kadınlara ve erkeklere farklı roller, davranışlar, sorumluluklar, görevler yüklendiği görülmektedir. Örneğin, “genelde kadından ‘ev işlerini’ yürütmesi istenirken, erkekten ‘ailesinin gelirini’ sağlaması beklenir. Kadın ve erkek birlikte çalışıyor olsalar bile ... en azından iş dönüşü erkeğin yeri televizyonun karşısı, kadının yeri ise mutfaktır” (Dökmen,2009:17). Burada da görüldüğü gibi gerek ev içinde gerekse de evin dışındaki roller kadınlar ve erkekler için farklılaştırılmıştır.

Toplumun bireyler üzerinde neden bu denli farklılıklar yaratmış olduğu konusunda yapılan birçok araştırmanın yanı sıra çeşitli görüşler de ileri sürülmüş olmasına rağmen, yapılan tartışmaların halen devam ettiği de görülmektedir. Ve yapılan çalışmaların her gün artarak devam etmesi sonucunda cinsiyet ve toplumsal cinsiyet şeklinde ifade edilen ve çoğu zaman birbirinin yerine kullanılsa da, birbirlerinden oldukça farklı olan iki temel kavram ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirlerinden farklı temeller üzerine kurulmuş olsa da, toplumsal cinsiyet kavramının, biyolojik cinsiyet kavramından etkilendiği görülebilmektedir. Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi İngilizcede cinsiyet kavramı için “sex”, toplumsal cinsiyet kavramı içinde “gender” terimleri kullanılmıştır. Türkçede de böyle bir ayrım ihtiyacı olduğu için, farklı terimler kullanılmış olsa da, anlam bu iki kavram üzerinden karşılanmaya çalışılmıştır. Kadın ve erkek arasındaki farkların iki ayrı kavram şeklinde kullanılmasına rağmen, çoğunlukla cinsiyet kavramı üzerinden anlatılması yeterli ve doğru bir anlatım şekli olmayacaktır. Dolayısıyla cinsiyet kavramıyla toplumsal cinsiyet kavramları arasında bir ayrım yapılması gerekmektedir.

Türkçedeki kullanımı ele alındığında cinsiyet kavramının çoğu zaman toplumsal cinsiyet kavramını da içerisine alacak şekilde kullanıldığı da görülmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasını ise, toplumsal cinsiyet şeklindeki kavramın toplumdaki bireyler tarafından kullanılmasının henüz yaygınlaşmamasına bağlayabiliriz. Fakat bu kavramları birbirinden tamamen ayırmanın da çok mümkün olmamasının yanı sıra, toplumsal cinsiyete yönelik olarak gerçekleştirilen tartışmalar yada yapılan araştırmalarda, biyolojik cinsiyet kavramı ile toplumsal cinsiyet kavramının açık ve basit bir şekilde bir arada gittiği görülmektedir. Çünkü toplumun, toplumsal cinsiyet bağlamında, kadın ve erkek bireylerden bekledikleri davranışları, onların biyolojik

cinsiyetleri de denilen fiziksel yada biyolojik bedenlerine göre gerçekleştirmeleri beklenir. Kadınların üreme yada cinsel organlarından ötürü toplum içerisinde dişil yada kadınsı da denilen bazı niteliklere sahip olduğu kabul edilirken, aynı şekilde erkeklerinde toplum içerisinde eril yani erkeklik niteliklerine sahip olduğuna inanılmaktadır.

Dolayısıyla cinsiyet kavramı, kadın ve erkek cinsleri arasındaki biyolojik farklar da diyebileceğimiz fiziksel görünüm, cinsel organlar ve üreme gibi bir takım farklılıkları ortaya koymak için oluşturulan bir kavram olarak ele alınırken; toplumsal cinsiyet kavramı ise, bireylerde görülen farklılıkların yanı sıra kültürden kültüre ve toplumdaki topluma da değişiklik gösteren unsurları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Çünkü bireyler kadın ve erkek olarak ele alındıklarında aralarındaki farkların sadece biyolojik temelde bir ayrım olmadığı aynı zamanda, toplum tarafından kültürel olarak inşa edilen davranış, sorumluluk ve rol gibi çeşitli farklılıklarında varlığından söz edilmektedir. Diğer bir ifade ile, “Biyolojik cinsiyet, nasıl genetik yapıdan kaynaklanıyorsa toplumsal cinsiyet de toplumun ve kültürün yüzyıllarca oluşturup biçimlendirdiği kadın ve erkek imgelerine, önyargılarına dayanır” (Çolak,2019:57). İşte bu farklılıkları biyolojik temelli olan cinsiyet (sex) kavramıyla ifade etmek yetersiz olacaktır. Bu yüzden sosyokültürel temelli olan toplumsal cinsiyet (gender) kavramına ihtiyaç vardır. Çünkü, “Dişi yada eril cinsiyetli olarak doğuyor olabiliriz, ama dişi ya da eril olduğumuz halde kültürel olanla çeşitli kişisel karşılaşmalar ve deneyimler içinden kurduğumuz ilişki, kadın ve erkek olmanın çeşitli tarzlarını üstlenmemize ve icat etmemize yol açacaktır” (Direk,2014:71). Ve dolayısıyla bu ihtiyaçtan kaynaklı olarak da toplumsal cinsiyet kavramı ortaya atılmıştır. Ayrıca,

Araştırmacılar toplumsal cinsiyet kavramını kadınlar ile erkekler, eril ile dişi arasında var olduğu düşünölen farkları ve bunlar hakkındaki fikirleri belirtmek için kullanır. “Toplumsal Cinsiyet” teriminin tanımındaki temel fikir, bu farkların toplumsal olarak inşa edildiğidir. Erkek olmanın ve kadın olmanın ne anlama geldiği, erillik ve dişilik tanımları ya da anlayışları, erkek ve kadın kimliklerin temel nitelikleri, bunların hepsi kültürün ürünleridir. (Rose,2018:17).

Dolayısıyla buradan da anlaşıldığı gibi; cinsiyet kavramı kadınlar ve erkekler için doğuştan getirilen yada kazanılan (ontolojik) bir kavramken; toplumsal cinsiyet

kavramı ise, doğumla birlikte başlayan süreçte bireyin içerisinde yaşadığı kültürel ortam ve toplumda yaşamı boyunca öğreneceği (sosyolojik) bir kavramdır. Yani, “Biyolojik cinsiyet (kadın/erkek) doğal; toplumsal cinsiyet ise (kadınlık/erkeklik) toplumun, biyolojik cinsiyeti deforme ederek oluşturduğu bir kurgudur. Davranış biçimlerine, fiziksel görünümüne, toplumda üstlenilen rol ve sorumluluklara, mesleklere dair yakıştırmalar; tamamen toplumsal ve kültürel” (Çolak,2019:57). Örneğin toplumsal cinsiyet kavramına yönelik özelliklerde giyim tarzları, fiziksel görünüm ve davranış biçimi gibi çeşitli unsurlar bireylerin yaşamı boyunca geçirdiği çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemleri gibi süreçlerde birçok açıdan şekillenmeye başlar ve toplum içerisinde farklı şekillerde kendisini gösterir. “Cinsiyet özelliklerinden yola çıkılarak, kadına ve erkeğe atfedilen kültürel, sosyal, toplumsal ve siyasal roller; onlara yönelik beklentilerin sınırlarını belirlemektedir. Bu sınırların belirlenmesi, karşımıza toplumsal cinsiyet kavramını çıkarmaktadır” (Karmaz,2018:336).

Buradan hareketle cinsiyet kavramına nazaran daha karmaşık bir kavram olan toplumsal cinsiyet kavramının geçmişine bakıldığında, yakın bir zamana ait bir kavram olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, 1968 yılında sosyolog Robert Stoller tarafından ortaya atılmış bir kavramken, 1970’lerle birlikte Ann Oakley’in kullanmasıyla popülerlik kazanarak sosyoloji literatürüne girmiş bir kavram olduğu görülmektedir. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran Ann Oakley’e göre, “‘cinsiyet’ (sex) biyolojik erkek kadın ayrımını anlatırken, ‘toplumsal cinsiyet’ (gender) erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır” (Sex, Gender and Society, 1972’den akt. Marshall, 1999:98). Ann Oakley’den hareketle toplumsal cinsiyet kavramına yönelik yapılan tanımlardan birisi de Fatmagül Berktaş’dan gelmektedir.

Toplumsal cinsiyet (gender); biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen “cinsiyet konumu” yada “cins kimliği” dir. Toplumsal cinsiyet yalnızca cinsiyet farklılığını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir. (Berktaş,1994:9).

Yapılan bütün bu tanımlardan yola çıkılarak, cinsiyet (sex) kavramının bireylerin kadın yada erkek olarak var olmalarının biyolojik, genetik yada fizyolojik yapısına

karşılık geldiği; toplumsal cinsiyet (gender) kavramının ise, “Herhangi bir zamanda, herhangi bir toplumsal konumda bir kadın ya da erkeğe biyolojik cinsiyeti nedeniyle atfedilen toplumsal, kültürel ya da ekonomik davranış biçimleri yanında beklentiler, sorumluluklar ve rollerin bütününe içeren bir kavramdır” (Köşgeroğlu,2010:11) şeklinde tanımlayarak kavramlara bir kez daha vurgu yapabiliriz.

Cinsiyet kavramından farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramına yönelik var olan algılamaların, toplumsal değişme süreci ile değişime uğradığı görülebilmektedir. Çünkü tarihsel süreç ele alındığında insanların dişi yada erkek olarak doğdukları, daha sonra ilerleyen süreçle birlikte kız yada erkek olmayı öğrenerek, kadın ve erkek olmaları ile de süreci sonuçlandırdıkları bilinen bir gerçektir. Tüm bu süreçler ele alındığında hem kadınlar hem de erkekler için toplumsal cinsiyet kavramının zaman içerisinde ve kültüre göre değişen dinamik bir yapısının olduğu da rahatlıkla görülebilmektedir. Yani diğer bir ifade ile, bireyler toplum içerisinde sürekli olarak başkalarıyla etkileşim içerisinde bulunurlar ve bu etkileşim sonucunda da toplumsal cinsiyet kimliklerinin oluşmasına imkan sağlarken ayrıca, bu süreçinde her seferinde yeniden öğrenip tekrar tekrar üretilmesine de olanak sağlamış olurlar.

Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramına yönelik, bireyler açısından gerçekleştirilen rol ve davranışların hepsi, o toplumsallaşma süreci içerisinde öğrenilmektedir. Toplum kadınlara ve erkeklere, onlardan beklediği davranışlar, roller ve sorumlulukların yerine getirilmesini zaman içerisinde yavaş yavaş öğretir; aynı zamanda bu süreçte, her iki cinste kendisine ait olarak düşündükleri rolleri ve sorumlulukları, bunların hangilerinin doğru yada yanlış olduklarını öğrenerek, toplumun beklentilerine cevap verir. Bireyler kendilerinden beklenen bu rolleri yerine getirirken herhangi bir zorluk yaşamadığı gibi çoğu zaman da yaptığı bu davranışların farkına bile varmaz.

2.2. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET FARKLILIKLARI

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ele alındığından yapılan tanımlardan yola çıkılarak gelinecek konulardan biri ise; bu kavramlar arasındaki farklılıklardır. Aslında,

Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk başlarda “biyoloji kaderdir” ifadesine itiraz getirmek için kullanılmıştı, aynı zamanda da cinsiyet

biyolojik anlamda ne denli geri çevrilemez görünürse görünsün toplumsal cinsiyetin kültürel olarak inşa edildiği, dolayısıyla ne cinsiyetin nedensel sonucu ne de onun kadar sabit bir şey olduğu savı için de kullanılmaktadır. (Butler,2012:50).

Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı gibi, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki temel farklılık bu kavramların tanımları üzerinden yapılmıştır. Cinsiyet kavramının kadınlar ve erkekler için biyolojik olan ve kişiye göre değişmeyen, doğuştan getirilen bir kavram olduğunu belirtirken, diğer taraftan toplumsal cinsiyet kavramının ise bireyler tarafından içerisinde yaşadığı toplum bünyesinde toplumsallaşmaları sonucunda yaşamları boyunca öğrendikleri ve bireylere göre değişiklik gösterdiği gibi toplumlara ve kültürlere göre de değişiklik gösteren kültürel bir yapı olduğunu belirtmiştik.

Buradan da anlaşıldığı gibi bireyler ele alındığı zaman, bazı özelliklerin değişiklik gösterip bireyler arasında bir ayrım yaratmasına imkan sağlanırken, bazılarında da herhangi bir değişiklik görülmemektedir. Bireyler arasında kadın yada erkek olsun, gerçek olan tek farklılık yada ayrım, onların biyolojik özellikleridir. Biyolojik özellikler dışında yer alan unsurlar ise çok büyük ölçüde kültüre ve toplumlara göre değişiklik gösteren, temelde toplumun yaratmış olduğu farklılıklar yada ayrımlardır. Dolayısıyla buradan da anlaşıldığı gibi, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasında bulunan farklılıklara genel olarak bakıldığında;

1. Cinsiyet 'eril' ve 'dişil' olarak biyolojik cinsiyete dayalı olarak belirlenen bir ayrımdır; Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder.
2. Cinsiyet biyolojiktir; toplumsal cinsiyet ise toplumsal olarak belirlenir; Kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerinin yanında psikolojik ve sosyolojik özelliklerini de tanımlar. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyetlere yüklenen 'kadınsılık' ve 'erkeksilik' özellikleriyle doğallaştırılır yani sunidir.
3. Cinsiyet değişmezdir, evrenseldir; toplumsal cinsiyet ise sosyo-kültürel yapı içinde öğrenilir; zaman ve mekan içinde değişiklik gösterir; değiştirilebilir. Ann Oakley, kadın ve erkeğin, toplumda üstlendikleri

rollerin çoğu zaman kültür tarafından belirlendiğini anlatır ve bu nedenle de değişebilir olduğunu söyler.

4. Biyolojik cinsiyet farklılıkları öğrenilmemiş, doğuştan getirilen özellikler bakımından kadın ve erkek arasında görülen farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları ise öğrenilen, sosyalleşme sürecinde kazanılan özellikler bakımından insanlar arasında görülen farklılıklardır. (Adaçay'dan akt. Gökaya,2018:18-19)

şeklindeki gibi ifade edilebilir. Kadınlar ve erkekler ele alındığında her iki cins açısından ortaya konulan; kişilik özellikleri, eğitim, sosyal ilişkiler, meslek gibi pek çok temel unsurun, bazı açılardan biyolojik yada genetik unsurlara bağlı olarak açıklanırken diğer taraftan ise toplumsallaşma sürecinden kaynaklı olarak sosyal bir sürece bağlı farklılıklar şeklinde ifade edildiğine de vurgu yapılmaktadır. Fakat, “Bu farklılıklara ilişkin olarak önerilen açıklamalar genellikle farklılıkların kaçınılmaz olup olmasına bağlıdır. Son zamanlarda kadın ve erkek arasındaki farklılıkların biyolojik süreçlerden ziyade sosyal süreçlere bağlı olduğuna işaret etmek üzere cinsiyet farklılıkları terimi yerini toplumsal cinsiyet farklılıkları terimine bırakmıştır” (Dökmen,2009:23). Yani buradan da anlaşıldığı gibi cinsiyet kavramından farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkili ortaya çıkan bu farklılıklara “cinsiyet farklılıkları”, “toplumsal cinsiyet kalıpyargıları” yada “toplumsal cinsiyet rolleri” gibi yeni kavramları kullanmayı tercih edenler de olmaktadır.

Tüm bu unsurlar ele alındığında; “Biyolojik yapıya bağlı olarak bazı özellikler yönünden insanlar arasında farklılıklar gözlenir. Kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik farklılıklara cinsiyet farklılıkları denir” (Dökmen,2009:24) şeklindeki ifadeden de yola çıkılarak, kadınlar ve erkekler arasındaki genetik özellikler ve kromozom farklılıklarından kaynaklı olarak cinsler arası, cinsiyet farklılıklarına vurgu yapılmaktadır. Diğer taraftan ise bireylerin doğum süreciyle birlikte içerisinde yaşadıkları toplumda, yaşam süreci boyunca toplumsallaşmaları ile cinsiyetlerine uygun olarak görülen bir takım davranış, rol ve tutum gibi unsurların kadınlar ve erkekler arasında farklılık yaratması ise “toplumsal cinsiyet farklılıkları” olarak ifade edilmektedir.

Daha genel bir ifade ile anlatılacak olursa da, kadın ve erkek arasında var olan biyolojik ve genetik cinsiyet farklılıkları bireylerin doğuştan getirdikleri ve

öğrenilmemiş farklılıklar olarak ele alınırken; toplumsal cinsiyet farklılıkları ise, bireylerin doğduktan sonra toplumsallaşma süreci içerisinde sonradan öğrendikleri ve dolayısıyla doğuştan getirmedikleri bireyden bireye, toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişiklik gösteren farklılıklar olarak ele alınmaktadır. Burada ortaya çıkan farklılıklar, toplumdaki din, gelenek, görenek, töre, adet gibi birçok unsurun birbirinden farklı olmasından kaynaklı olarak şekillenmektedir. Bu duruma bir örnek verilecek olursa; kadınların erkeklere nazaran daha hafif güç gerektirici işlerde çalışmaları, daha hassas ve duyarlı olarak kabul edilip, kadınlara uygun görülen sekreterlik, hemşirelik, öğretmenlik gibi mesleklerde olmalarının beklenmesinin yanı sıra; erkeklerin ise kadınlara oranla daha fazla güç gerektiren işlerde çalışmaları ve daha çevik, kuvvetli kabul edilip, doktor, polis ve askerlik gibi mesleklerde olmalarının uygun görülmesi toplumsal cinsiyet farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Bu tür unsurların tamamı toplumun bireyler üzerindeki etkisi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Nasıl ki bu tür toplumsal cinsiyet özellikleri kadınlar ve erkekler arasında bir farklılık yaratıyorsa, aynı şekilde aynı cinsiyete sahip bireyler arasında da farklılık gösterecektir. Fakat toplumun bireylerden beklediği ve toplumsallaşma süreci ile onlara kazandırdıkları bu cinsiyet farklılıkları, daha sonra yine toplum tarafından belirlenmiş davranış kalıpları haline gelerek bireyler açısından cinsiyet kalıp yargılarına dönüşmeye başlayarak, bireylerin toplum içerisindeki davranışlarını büyük ölçüde etkilemeye başlayacaktır.

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Rol nedir? Rol kavramı ele alındığında bunu birçok düşünür farklı yönleri ile ele almaktadır. “Rol, belirli statü ve toplumsal konumlara atfedilen toplumsal beklentileri ortaya koyar ve bu tür beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmeme sürecini analiz eder” (Marshall,1999:624) ve “Rol, örgütlü bir sosyal yapı içinde bireyin bulunduğu pozisyonu, bu pozisyonla ilgili sorumlulukları, ayrıcalıkları ve diğer pozisyonlardaki insanlarla etkileşimi yönlendiren kuralları gösterir” (Spence,1985’den akt. Dökmen,2009:28).

Toplumun inşa ettiği ve bireyler üzerinde belirleyici bir kavram olan toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, kadının (feminen) ve erkeğin (maskülen) kimliklerine uygun görülen rollerini yerine getirmesiyle mümkün olmaktadır. Ve “Bu roller,

kültür, gelenek ve görenekler, dini-ahlaki öğretiler ve söylemler içinde doğallaştırılarak öğrenildiği için zihniyetin doğal bir organizması gibi gelişim göstermekte ve cinsiyetlere yönelik algılamada farklılıklar yaratmaktadır” (Çolak:2019:59). Bireylerin kimliklerine uygun rolleri yerine getirmelerinde başta aile kurumu olmak üzere okul, arkadaş çevresi, toplumsal çevre gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Dolayısıyla bireylerin kadın ve erkek olmalarının onlar üzerinde yarattığı etkiyle, cinsiyetlerine uygun görülen rolleri gerçekleştirmelerine “cinsiyet rolleri” veya “toplumsal cinsiyet rolleri” denmektedir. Ve bu toplumsal cinsiyet rolleri; “... toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir” (Dökmen,2009:29).

Rol kavramlarının toplumsal cinsiyet uyarlamalarının çoğu farklı tipte oluyor. Bu uyarlamaların ana fikri ise erkek veya kadın olmanın anlamı, kişinin cinsiyetiyle belirlenen genel bir rolün canlandırılmasıdır, yani “cinsiyet rolü”. Buna bağlı olarak, belirli bir bağlamda her zaman için iki cinsiyet rolü mevcuttur: “erkek rolü” ve “kadın rolü”. Daha az yaygın olmakla birlikte “erkeğin rolü” ve “kadının rolü” ya da “eril rol” ve “dişil rol” de aynı anlamda kullanılmaktadır. (Connell,2019:85).

Dolayısıyla bireyler cinsiyetlerine uygun olan ve toplumun belirlemiş olduğu bu rolleri, toplum içerisinde yaşamak için yerine getirmek yada uygulamak zorundadır. Çünkü bireyler kendileri için uygun görülen bu cinsiyet rollerini yerine getirmediğinde, toplum tarafından çeşitli yaptırımlar ile karşılaşır. İşte bu yüzden bireyler bu yaptırımlar ile karşılaşmak istemedikleri içinde, kendilerini bu rolleri yerine getirme zorunluluğu içerisinde hissetmektedirler. Aslında diğer taraftan,

“Cinsiyet rolleri” söz konusu olduğunda temeldeki biyolojik ikilik, sonuçta burada hiçbir iktidar ilişkisinin bulunmadığı konusunda birçok teorisyeni ikna etmiş görünüyor. “Kadın rolü” ve “erkek rolü” örtük olarak eşit biçimde ele alınıyor. Kuşkusuz, bu iki rol içerik açısından birbirinden farklıdır ama karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdır da (yani birbirinin “tamamlayıcısı”dır), aynı hammadeden yapılmışlardır, üstelik (“erkek rolü”ne ilişkin eleştirel literatürün oluşmasını sağlayan 1970 ortaları liberallerinin gözünde) insanın içinde eşit ölçüde baskıcı bir etkiye sahiptirler. (Connell,2019:89).

“Kadınlar ve erkekler hangi davranışların doğru ve/veya uygun, hangilerinin ise uygun olmadığı konusundaki kuralları, toplumsallaşma sürecinde ve kültürün içinde öğrenmektedirler. Öğrenilen bu tutum ve davranışlar ise kadınsı ve erkeksi olarak birbirlerinden oldukça farklılık göstermektedir” (Gökkaya,2018:19). Dolayısıyla bireyler kadın yada erkek olsun, bu dişil veya eril kimlikleriyle toplum içerisine doğarlar ve içerisine doğdukları toplumun kültürü ve yapısı da olmak üzere maddi ve manevi öğeleri, biyolojik kimliği olan kadınlık yada erkeklik ile birleştirerek cinsiyet rollerini belirler. Aslında cinsiyet rollerinin oluşum aşamasına bakıldığında, cinsel kimliğin oluşması oldukça önem kazanmaktadır. Bireyler cinsiyet kimliklerini kazanmaya başladıkları zaman, diğer bireylere karşı düşünceleri de belirmeye başlar. Fakat tüm bu cinsel kimlik kazanma unsurlarının da toplumsal yapı içerisinde gerçekleşecek olması unutulmamalıdır. Çünkü, bireyler ele alındığında karşı cinsteki bireye karşı davranışı kendi cinsindeki birine olan yaklaşımından daha farklı olacaktır. Ve buradaki farklılık sadece söylemsel olmakla da kalmayıp aynı zamanda davranışlara da yansıtacaktır. Bu farklılıkların sebebi de yine yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi toplumsal cinsiyettir. Bunu Giddens’ın bir örneği üzerinden daha rahat bir şekilde anlayabiliriz:

Klasik bir deneyde, beş genç anne, Beth adı verilen altı aylık bir bebekle etkileşim halindeyken gözlenmişlerdir. Bu anneler bebeğe çoklukla gülümsemişler ve oynaması için bebekler uzatmışlardır. Bebek anneler tarafından “tatlı” ve “yumuşak bir ağlaması” olan bir bebek diye değerlendirilmiştir. İkinci bir grup annenin aynı yaştaki, Adam adı verilen bir çocuğa gösterdiği tepkiler, gözle görülebilir derecede farklıydı. Bebeğe oynaması için bir tren ya da öteki “erkek oyuncakları” uzatılma olasılığı daha fazlaydı. Beth ve Adam aslında, farklı elbiseler giydirilen aynı çocuktur. (Giddens,2012:209).

Zamanla gerek çocuklara gerekse de bireylere yapılan bu tip davranışlar istemsiz olarak kalıpyargılar da dediğimiz stereotipleri oluşturmaktadır. Yukarıdaki örneğe benzer bir örnek olarak; henüz doğum yapmamış hamile bir annenin ultrason görüntüsünde bebeğinin cinsiyetini öğrendiği andan itibaren ona olan davranışının da ne kadar değiştiğidir.

Bir erkekti. Daha bir dakika önce tanıdığım çocuktan “daha güçlüydü.” Ona artık o kadar hafif ve yumuşak bir dille, mesela “küçüğüm,” hitap edilmesine gerek yoktu... Böylece, sesimi bir oktav kalınlaştırdım. Şefkatli yumuşaklığımı kaybetti. Sesimin tonu daha açık ve net, daha kısaydı. Oysa daha önce sesimin perdesi daha yüksek ve kadınsıydı. Onun “güçlü” ve “atletik” olmasını istedim, bu yüzden “doğuştan gelen gücünü” teşvik etmek için onunla daha tipik “güçlü,” “eril” bir sesle konuşmak zorundaydım. (Fine,2017:219).

Her ne kadar cinsiyet kavramında böyle bir farklılık yada değişim görülme de,

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürden kültüre değiştiği gibi zaman içinde de farklılıklar göstermektedir. Yaşam biçimlerinin değişmesi; ekonomik, siyasi, teknolojik, demografik dönüşümler; kadın ve erkeklere yönelik toplumsal tutum ve davranışları, geleneksel cinsiyet rollerini de etkilemektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet; değişmez, tamamlanmış bir kalıptan ziyade çeşitli kültürler, zaman, ilişkiler, toplumsal ve kişisel deneyimler bağlamında farklılıklar gösterebilen akışkan bir süreçtir. (Çolak,2019:59).

Kadınlık ve erkeklik rollerinin her ne kadar farklılık gösterebileceğini bilsek de, toplumlar arasında değişmeyecek unsurları da mevcuttur.

Sahip olunan bedenin cinsiyeti, toplumsal cinsiyet oluşumunda oldukça etkilidir ve bu doğrultuda rol ve sorumluluklar belirlemektedir. Bu belirlenim iki cinsiyetten biri olan erkeği ön plana çıkarırken, avantajlı duruma getirirken, onu bireyselleştirirken, kadını erkeğin karşısında ötekileştirmekte, dezavantajlı duruma getirmekte ve nesneleştirerek ikincileştirmektedir. (Gökkaya,2018:20).

Bununla birlikte bu sürecin ilk adımlarına bakıldığında; toplumda, çocuklar doğumlarıyla beraber kız yada erkek olarak nitelendirildikten sonra, etiketlendikleri bu cinsiyetin sosyal ve kültürel anlamlarını öğrenmeye başlarlar. Bu süreç, cinsiyetine uygun görülen cinsiyet rolünün öğrenilmesi daha sonra öğrendiği bu cinsiyet rollerini toplum içerisinde sergilemeye başlaması olarak da belirtilen toplumsallaşma süreci ve en sonunda da kazanarak sergilemeye başladığı rollerini, kendisinin özümsemesiyle karakteri haline getirdiği içselleştirme sürecidir.

Bireyler böylece cinsiyetine uygun rolleri artık hayatının her alanında kullanmaya ve o roller üzerinden düşünmeye başlamıştır. Cinsiyetiyle ilişkili olan rolleri “uygun olan

roller”, cinsiyeti ile ilişkili olmayan rolleri ise “uygun olmayan roller” şeklinde bir ayrıma tabi tutarak davranış modellerini öğrenmeye çalışmaktadır. Ve cinsiyet rolleri açısından toplumların geneli ele alındığında değişim göstermeyen unsurların başında, kadınlara ve erkeklere uygun görülen bazı roller ve davranış kalıpları gelmektedir. Örneğin toplum erkek bireyleri ailesini geçindirebilme, güçlü ve kuvvetli, pek çok konuda en doğru şekilde karar verecek olan kişi olarak belirtirken; kadınları ise daha çok özel alan da denilebilecek ev yaşamına hakim olup evin işleri ile ilgilenme, ailesini ve çevresindeki kişileri bir araya toplama, sabırlı ve anlayışlı olma gibi çeşitli rolleri yerine getirmesini bekledikleri bireyler olarak ifade etmektedir. Bunlara ek olarak, “Toplumda kız çocuklar, yemek pişirme, çocuk bakma gibi ev işlerine, hemşirelik, sekreterlik, öğretmenlik gibi annelik rolünü sürdürmesine hizmet eden mesleklere yönlendirilirken, erkek çocuklar yöneticilik ve otorite yönü ağır basan mesleklere yönlendiriliyor ...” (Köşgeroğlu,2010:12) yada

Toplumlarda özellikle de geleneksel toplumlarda kadınlardan beklenen roller ilk olarak evliyse iyi, itaatkar ve fedakar bir eş, çocuklarına yada evdeki diğer bireylere bakan iyi ve sabırlı bir anne, gelin, daha sonra ise evin tüm işlerini (kamusal alanda çalışsa da çalışmasa da) bulaşık, çamaşır, ütü, yemek vb. gibi işleri yapan bir kişidir. Erkeklerden beklenen roller ise, evinin geçimini en iyi şekilde sağlayan iyi bir eş, iyi ve ideal bir baba, güçlü ve her şey hakkında bilgi sahibi olan akıllı bir insan. (Gökkaya,2018:28)

gibi örnekler hem toplumlar açısından da çok değişim göstermeyen, cinsiyet rolleri yada davranış kalıplarını belirtmesinin yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerindeki kalıpyargıları da göstermektedir.

Buna ek olarak; Marshall’ın (1999:101),

İleri sanayi toplumlarında, kadınların çoğuna düşen rol, ev işlerini yapmak ya da hizmet işlerinde çalışmak, başka bir deyişle “kadın işleri”ni yürütmektir. Erkekler ise hayatlarını evin dışındaki kariyerle geçirirler, onların işi kadınlara göre daha iyi ücretlendirilmiş ve statü olarak daha yukarıda olur.

düşüncesi bunun en iyi örneklerindedir.

2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARI, ÖNYARGILARI VE CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklar nelerdir? gibi bir soru ile karşılaşıldığında bunun cevabı basit gibi gözükse de aslında birçok alanda tartışmaya sebep olan bir konudur. Çünkü, “Toplumsal cinsiyet olgusu, sadece biyolojiden kaynaklanan cinsiyet farklılığını belirtmekle kalmaz, aynı zamanda cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir” (Gökkaya,2018:30). Tarihsel sürece bakıldığında, kadın ve erkek cinsiyetleri hep farklı cinsler olarak ele alınmış, farklı görülmüş ve sadece belirli konularda eşit bireyler olarak kabul edilmişlerdir. Fakat toplumda kadın ve erkek cinsiyetlerine yönelik gerçekleştirilen farklılıkların, bilimsel olarak herhangi bir geçerlilik durumu yoktur. Bunlar toplum tarafından uygulanan söylemsel farklılıklardır. İşte burada bahsedilen kadın ve erkek farklılıklarının toplum tarafından bireyler üzerinde beklenti haline gelmesiyle, kalıpyargı halini almaktadır. Kalıpyargı denildiği zamanda aklımıza gelecek olan; toplumda yer alan bireylerin, bir gruba yönelik ele aldıkları bilgi, inanç ve beklentilerin tümüdür.

Kalıpyargılar kategorileştirme sürecinin bir sonucu olarak ve özellikle de gruplar arası farklılıkların benimsenmesi sonucunda ortaya çıkarlar. Kalıpyargılar, içinde sosyalleşilen kültürden edinilir; gruplar arasındaki bazı gerçek kültürel ve sosyoekonomik farklılıklardan kaynaklanırlar ve gruplar ile bazı özellikler arasında yanlış kurulan birlikte görülme ilişkisine ilişkin bilişsel yanlışlıklardır. (Brown’dan akt. Dökmen,2009:97).

Bu tanımlardan yola çıkılarak kalıpyargı dediğimiz unsurların toplumun yarattığı temsiller olduğunu, bireyler ve bireylerin sosyo-ekonomik durumlarına göre değişebilen ve aynı zamanda o toplumun sosyo-ekonomik yapısını da yansıtan yargılar olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bireyler yaşamları boyunca çoğu zaman fazla düşünmeye fırsat vermemek adına kalıpyargılara göre hareket ederler çünkü bunlar bireyleri belirlenmiş belirli şekillerde davranmaya iter. Bireyler, kadın yada erkek olsun, hoşlanmadıkları grup, durum yada kişilere karşı kolaylıkla kalıpyargı geliştirebilirlerken, içinde buldukları grupla ilgili olan davranışları da hemen benimser ve ona göre davranmaya başlar. Ayrıca,

Kalıpyargılar, genellikle bilişsel kısa/kestiri yollar (heuristics) olarak işlevde bulunurlar; yani fazla düşünme gerektirmeden, karşılaşılan duruma uygunluğu araştırılmadan, özetle kısa yoldan kabul edilirler. İnsanlar, bireylere karşı kalıpyargıları doğrultusunda ve genellikle belirsiz ve genelleştirilmiş tepkiler verirler ve bu kalıpyargıların doğru olmayabileceğini genellikle dikkate almazlar. (Dökmen,2009:32).

Söz konusu olan bu kalıpyargılar oldukça güçlüdür ve dünyanın pek çok yerindeki kültürlere de bakıldığında büyük benzerlikler taşırken, ele alınan kişinin sosyal sınıfına, ırkına ve yaşam tarzına göre de farklılık gösterebilir. Fakat bu cinsiyet kalıpyargıları, bireyler üzerinde onların cinsiyetlerine dayalı olarak ortaya çıkan çeşitli davranışları yapmalarını beklerken, diğer taraftan bireylere yönelik önyargıları ve ayrımcılıkları oluşturmaktadır. Toplumlara bakıldığında kadınlardan beklenen, daha çok aileleri ve çocukları ile ilgilenmek ve ev işlerini yapmak; erkeklerden beklenen ise çocukları ve eşleri de dahil olmak üzere evini geçindirmek ve ailesini koruyup kollamaktır.

Toplumda iki ayrı cins için belirlenen temel yargılara bakıldığında, kadınların ve erkeklerin birbirlerine göre ne tür farklılıkları olduğu konusu üzerine konuşmak yada tartışmak önemli olmaya başlamıştır. Doğum süreci ile içerisine dahil olduğumuz toplumda daha zihinsel yada fiziksel becerilerimizi yerine getirmeye başlamadan önce kadın ve erkek cinsiyetleri arası farklılıkları öğrenmeye başlarız. Çok daha küçük yaşlardan itibaren hangi cinsiyete sahip bireylerin ne gibi özelliklere sahip olduğunu da kavramış oluruz. Örneğin; kadınların erkek cinsiyetine nazaran daha ilgili ve bakım veren, titiz, zarif, konuşkan ama pasif, evin içerisinde yaşaması gereken, anne olduğu için kutsal kabul edilen ve ailenin namusu olan kişiler olarak bilirken; erkeklerin ise daha aktif, saldırgan, kendine güvenen, önderlik gücü olan, ailesini geçindirmek zorunda olan, ailesinin namusunu koruyan ve dışadönük bireyler olarak ele alındıklarını da öğreniriz.

Toplumun bireyler üzerinde oluşturmuş olduğu kalıpyargıların gelişmesinde, cinsiyetler arasında yer alan farklılıklar temeldedir. Kadınlara göre erkeklerin yada kız çocuklarına göre erkek çocukların kalıpyargıları benimsemeleri daha kolay olmaktadır. Toplum erkek çocuklardan sürekli erkeklik durumlarını ispat etmesini isterken, kız çocuklardan böyle bir ispat beklentisine girmemişlerdir. Böyle bir

ayrımdan dolayı da pek çok alanda erkekler kadınlardan daha fazla tercih edilip onlara daha fazla imkan sağlanırken, kadınlar geri planda kalmışlardır.

Aslında buradan da hareketle, tüm toplumlarda kadın ve erkek cinsiyetleri için uygun görülen kalıpyargılarda kadınların daha sakin, cana yakın ve yumuşak; erkeklerin ise tam tersine daha sert, soğuk ve sinirli kişiler oldukları yönündedir. Bu yönde yapılan ayrımlar her iki cinsteki bireyleri de olumsuz etkileyebilirken, bu olumsuzluklardan en büyük zararı gören kesim ise kadınlar olmaktadır. Hem kadınlar için hem de erkekler için oluşturulan bu kalıpyargılar olumlu ve olumsuz pek çok içeriği barındırmış olsa da kadınları daha güçsüz ve bakıma muhtaç, erkekleri ise daha güçlü olarak temsil etmektedir. Toplumlara bakıldığında kadın cinsiyetine erkek cinsiyetine oranla daha fazla önyargı geliştirilmiştir. Örneğin; kadınlara yönelik bir durum söz konusu olduğu zaman “kadınsa bu işi beceremez”, “kadın bu işin üstesinden gelemez”, “elinin hamuru ile erkek işine karışma” gibi önyargılı söylemler ile sıkça karşılaşırız. Ve bu önyargılı davranışların bireyler arasında ayrımcılığa sebebiyet verdiği de görülmektedir.

Günümüzde önyargıların azaldığı yönünde tartışmalar yapılıyor olsa da bunun gerçek anlamda doğruyu yansıtmadığı da oldukça yaygın bir görüştür. Çünkü cinsiyetlere yönelik gerek kalıpyargılar gerek önyargılar gerekse de ayrımcılıkların günümüzde azalmaya başladığı fakat yeni şekillerle devam ettiği de en yaygın görüşlerden birisidir. “Önyargılı olunan gruba ve bireylere yönelik davranışsal eğilim ve niyetler açık davranışa, eylemlere dönüşerek ayrımcılık biçimini alabilir, onların aleyhlerinde olan ya da en azından lehlerinde olmayan uygulamalarda bulunulabilir” (Dökmen,2009:101). Dolayısıyla önyargıyla ilişkili olan ayrımcılık kavramı ise; bireylere yada gruplara karşı yapılan yada uygulanan kalıpyargı ve önyargıların davranış haline gelmesidir. Cinsiyet ayrımcılığı kavramı yerine “cinsiyetçilik (sexism)” kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Ve bu durumdan en zararlı çıkanlar ise yine kadınlar olmaktadır.

Kadınlara sosyal, kültürel, ekonomik ve politik gibi pek çok alanda yapılan önyargı yada ayrımcılık durumları sadece erkekler tarafından değil aynı zamanda, hemcinsi olan kadınlar tarafından da yapılmaktadır. Türkiye’de yapılan bununla ilgili birçok çalışma da, kadınların kadınlara olan önyargılı davranışlarının büyük oranda yer aldığı görülmektedir. Buradaki ayrımların hepsi doğrudan yada açık bir şekilde

gerçekleşebileceği gibi bazıları ise daha dolaylı ve gizli bir şekilde yapılmaktadır. Ve tüm bunlardan dolayı da günümüzde cinsiyetlere yönelik yapılan ayrımcılıkların daha da karmaşık bir hal aldığı rahatlıkla görebiliriz. Dolayısıyla buradan da anlaşıldığı gibi tüm bu kavramlar,

... özellikle kadın için ama kuşkusuz erkek için de bazı sınırlılıklar yaratıyor. Bu sınırlılıklar, hem kadının hem erkeğin kendilerini gerçekleştirmelerini engelliyor ve çeşitli düzey ve biçimlerde sorunlara neden oluyor. Kadının ve erkeğin çeşitli fiziksel ve ruhsal sıkıntılar yaşamalarının, ev, eğitim, iş, sosyal yaşam alanlarında sorunlarla karşılaşmalarının temelinde bu kalıpyargıları, önyargıları ve cinsiyetçiliği görmek mümkündür. (Dökmen,2009:131).

Aynı zamanda,

Bir şeyin adını koymak, onu tanımlamak, eşitsiz ilişkilerin var olduğu bir toplumda bir güç gösterisi, bir iktidar/egemenlik edimidir. Kadınların nasıl olmaları ve nasıl olmamaları gerektiğine egemenler (erkekler) karar verir ve onları kalıpyargılar içine hapsederler. Bu kalıpyargılar, kadınların bireysel özelliklerini ve farklılıklarını dikkate almayı tek bir kategori altında dondurdukları gibi, kendi içlerinde de çelişkilidirler. Kadınların aynı anda hem iyi, hem kötü; hem kutsal, hem bayağı; hem melek, hem şeytan oldukları öne sürülür. Ama bütün çelişkilerine karşın bu klişelerin ortak bir özelliği vardır: Kadın, erkeğe göre ve onun bakış açısından tanımlanır ve bu bakış onu bireysellik ve öznellikten yoksun bir nesneye dönüştürür. (Berktaş,1998:152-153)

ifadesi de mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

2.5. TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARININ KADIN VE ERKEĞE YÜKLEDİĞİ SORUNLAR

Toplumsal cinsiyet bağlamında, bireyler üzerinde etkili olmaya başlayan gerek önyargılar gerek kalıpyargılar gerekse de ayrımcılıklar kadın cinsiyetini daha çok etkilemekle birlikte, erkek cinsiyetini de etkilemektedir. Ve bireyler tüm bunlardan kaynaklı olarak toplum içerisinde, hem karşı cinse sahip bireylerle hem de toplumla

çatışma yaşamaktadır. Bireyler çoğu zaman toplumun onlardan bekledikleri davranış kalıplarını yerine getirmek istemezler. Örneğin;

... başarılı ve mesleki gelişmeye güdülü bir genç kız, evlenip çoluk çocuk sahibi olması beklenirken üniversiteye gidip okumak, meslek ve kariyer sahibi olmak isteyince ailesiyle, toplumla ve kendisiyle çatışmalar başlıyor, bu da derin sorunlara neden oluyor. Eşi ve çocuklarıyla daha çok zaman geçirmek ve hobileriyle daha çok ilgilenmek isteyen bir erkek ise evinin ekmeğini kazanmak ve her zaman daha çok kazanmak zorunda olduğunu hissediyor ve bu sorumluluktan bunalabiliyor. (Dökmen,2009:35).

Toplumda bu ve buna benzer pek çok örnek gösterilebilir. Gerek kadınlar gerekse de erkekler, toplumun onlardan beklediği davranışlara karşı çıktıklarında sancılı ve bir o kadar da zorlu bir süreci başlatmış olmaktadırlar.

Bireyler için hayatı oldukça yorucu ve sıkıntılı hale getiren unsurlardan birisi de bu cinsiyetçi kalıpların günlük dildeki kullanımınıdır. Dilimizde kullandığımız kavramların bile cinsiyetçi bir yapıya sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. “Örneğin, dedikodu ve baştan çıkarma gibi kavramlar kullanıldığında ilk akla gelen cinsiyet kadındır. Oysaki ‘dedikoducu’ kavramı vaftiz babası ve vaftiz annesi anlamına gelirken 18. Yüzyılda ansiklopedilerde kadınlarla ilişkilendirmeye başlanmıştır” (Çabuklu’dan akt. Gökkaya,2018:24).

Baştan çıkartma, ayartma (seduction) bir anlamda normdan, normalden, alışlagelmişten, düzenden sapma ve saptırma girişimi olması açısından hem dinsel alanı hem de siyasal alan olan iktidar alanını rahatsız etmiştir. Bu söylem için de kadın ve şeytan baştan çıkarıcı figürler olarak belirlenmiştir. (Çabuklu’dan akt. Gökkaya,2018:24).

2.6. TOPLUMSAL CİNSİYET VE NAMUS İLİŞKİSİ

“Toplumsal cinsiyetin çifte standartlarından biri de -bağımlı ve uyumlu davranma, geleneksel ahlaki kurallara itaat gibi kadına atfedilen davranış biçimleriyle ilgili olarak- namus kavramı ve algısına yöneliktir” (Çolak,2019:67). Dolayısıyla erkek cinsiyetinden farklı olarak kadın cinsiyetine sahip olan bireylerin küçüklüklerinden itibaren sakınmaları ve saklamaları gerektiği yönünde vurgu yapılan cinsellikleri ve

bedenleri ile erkeklerin sürekli ön planda olması gerekirmiş gibi ifşa edilen cinsellik ve bedenleri, toplumdaki ataerkil sistemin bir zorunluluğu olarak görülen toplumsal cinsiyet rollerini kadında ve erkekte farklı belirlediği için namus kavramını toplumsal cinsiyet bağlamında ele almak önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkek cinsiyetlerine bakıldığında, bireyler için ele alınan farklı yaptırımlar doğum öncesinden başlayarak, bireyler hayatlarını devam ettirdiği müddetçe artarak devam etmektedir. Bu pek çok alandaki farklı yaptırımlar kadınları erkeklere nazaran daha fazla etkisi altına almaktadır. Kadınlar tarihsel süreç ele alındığında, sürekli dışlandıkları kamusal alandan ve kamusal alana katılma hakkı da dahil olmak üzere iş, eğitim, sağlık gibi pek çok alanda erkeklerin geri planında kalmışlar ve pek çok alanda kısıtlama, engelleme ve hatta cezalandırma gibi olumsuzluklarla da karşılaşmışlardır. Aslında,

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyeti bir şey, ama toplumsal cinsiyeti çok daha başka bir şey olarak ifade etmemizi mümkün kılar. Herkes erkek yada dişi olarak doğar. Cinsiyetimiz sadece cinsel organımıza bakarak tespit edilebilir. Fakat her kültürün kızları ve oğlanları değerlendirme yöntemi vardır ve onlara farklı roller, tepkiler, nitelikler yükler. Doğumlarından itibaren kızlara ve oğlanlara tüm bu sosyal ve kültürel algı ve davranışların “paket halinde yüklenmesi” aslında, “toplumsal cinsiyetin öğretilmesi ve benimsetilmesi”dir. (Bhasin,2003:8).

Burada da ifade edildiği gibi, toplumun bireyler üzerinde yaratmış olduğu farklılıkların başında namus kavramı gelmektedir. Ve bu namus kavramı her zaman, kadın cinsiyetini erkek cinsiyetine oranla daha fazla etkisi altına almıştır. Çünkü toplumun kadına yüklemiş olduğu davranış ve sorumluluklarından birisi de, hem kendisinin hem ailesinin hem de kocasının namusunu korumakla yükümlü olmasıdır. Bununla ilgili olarak,

Namus ve iffet kavramları, kadın ve erkek için aynı tanıma sahip olsa da kültürel yaptırımlar; namuslu ve iffetli olmak konusunda her iki cinsiyeti farklı değerlendirmektedir. Mesela eline erkek eli değmemiş olmak “kız, namuslu olmak” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011) deyimi, toplumsal cinsiyetin bir yansıması olarak Türkçede ifade bulurken eline kadın eli değmemiş olmak gibi

bir deyme rastlanmaz; hatta herhangi bir erkeği bu ifadeyle nitelemek, söz konusu erkek için bir utanç ve ayıplanma kaynağı da olabilir. (Çolak,2018:67).

Kadınların namus açısından bu kadar ön planda tutulmasında toplumun, onlara küçüklüklerinden itibaren sahip oldukları bedenleri ve cinselliklerini diğer insanlardan saklamaları gerektiğini ve erkek bireylere karşı, gerek beden gerek cinsellik gibi konularda ön plana çıkmamaları gerektiği düşüncesi hakim konumda yer almaktadır. Bu durum aslında, "... ataerkil iktidar sisteminin bir gerekliliği olarak toplumsal cinsiyet rollerini kadın ve erkeğe ayrı ayrı sunduğundan, namus kavramını, toplumsal cinsiyet bağlamında tartışmaya açmak önem taşımaktadır" (Kalav,2015:18) şeklinde de ifade edildiği gibi daha da önemli bir hale gelmektedir.

Bu konuya ileride daha detaylı bir şekilde değinilecek olsa da, kısa bir giriş yapmak adına, namus kavramını cinsiyet ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alacak olursak; "Sadece davranışların yorumlanıp adlandırılmasında değil; namusun korunması ve taşınmasında da kadın ve erkeğe farklı sorumluluklar verilir. Mesela kadın, namuslu davranması; erkek ise namusunu gözetmesi gerektir" (Çolak,2019:67) şeklindeki gibi bir tutumla da sıklıkla karşılaşırız. Fakat bu tartışmaların yanı sıra, kadınlara toplumsal cinsiyet çerçevesinde verilen rol ve sorumluluklarının toplumda yaratmış olduğu sorunlara kesin bir çözüm sağlayamadığı da görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAMUS OLGUSU

Toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyici unsurlarından birisi de toplumsal cinsiyet bağlamında değindiğimiz namus kavramıdır. Namus olgusu, bu bölümde farklı başlıklar altında detaylı olarak ele alınacak olsa da, içerisinde yaşadığımız toplum ve toplumsal süreçte değişim göstermeyecek unsurların başında, namusun bireyler açısından farklı olarak ele alınması yer alacaktır. Geçmişten günümüze namus kavramına ve bununla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında namus kavramı “toplumun benimsediği davranış kalıplarına uygun hareket etme, töre, ahlak, toplumun genel ahlak kurallarına uygunluk gösterme” şekillerinde tanımlanıyor olsa da, her zaman kadınlar ve erkekler açısından farklılık gösterdiği de açık bir şekilde görülmektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi, erkekler için ayrı bir namus anlayışı benimsenirken, kadınlar için daha farklı bir namus anlayışı benimsenmektedir. Bu farklı algılamalarla birlikte, namus kavramı beraberinde şiddet unsurunu da getirmektedir. Dolayısıyla toplum içerisinde yaşayan bireylerin ve aynı zamanda grupların kimlikleriyle de ilişkili olan namus kavramı, kadın yada erkek fark etmeksizin her bireyin doğuştan sahip olduğu, bir değer yada unsur olarak kabul edilmektedir. Fakat beraberinde getirdiği şiddet, cezalandırma ve hatta ölüm gibi birçok olumsuzluktan ötürü, taşıyan bireylere avantajdan çok dezavantaj yüklemektedir. Ve bu süreç erkek bireylere hem ailesinin hem de kendisinin namusunu koruma, kadınlara ise var olan namuslarını her şekilde ve her açıdan muhafaza etme görevini yüklemektedir.

3.1. NOMOS'TAN NAMUSA

Gündelik hayatta yaşamımıza yön veren, sosyal ilişkilerimizi tanzim eden pek çok değer/ler ve bunları tanımlamaya yönelik olarak üretilmiş çok sayıda kavram vardır. Bu kavramların delalet ettiği manalar üzerinden bireysel ve toplumsal ilişkiler inşa edilmektedir. Kültür ve değerler de bu sosyal ilişkiler ağı içerisinde oluşturulmakta ve anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda “namus” da toplumun büyük değer ve hatta yer yer kutsallık atfettiği olgulardan biridir. Dolayısıyla namusun ne olduğu, insanlar tarafından nasıl algılandığı, kim tarafından nasıl tanımlandığı, kimin kimin namusundan sorumlu olduğu gibi

hususların açıklığı kavuşturulması gerekmektedir. (Öztürk ve Demirdağ, 2013:119).

Dolayısıyla yukarıdaki ifadeden de yola çıkılarak, namus kavramı genel itibariyle içerisinde cinsellik, beden ve özellikle de kadının cinselliği gibi pek çok değer yargısını barındıran, birçok toplumda erkeklerden ziyade kadınların da yaşamlarını biçimlendiren, ülkelere ve kültürlere hatta aynı kültür içerisinde dahi değişiklik gösteren bir yapıya sahip olan ve giderek toplumsal bir sorun haline gelen önemli bir kavramdır. Namusa yönelik ele alınan unsurlar yada,

Namus kodları sadece kadınlığın ne demek olduğunu kurgulamakla kalmaz, aynı zamanda erkekliği de belirler ve bu nedenle toplumsal cinsiyetin anlamları açısından merkezi önem taşır. Yani namus aslen her iki cinsin davranış normlarıyla da bağlantılıdır ve ataerkinin kadın bedenini kontrol etme ve sahiplenme pratiklerine dayanır. (Sen,2014:64).

Sırf bu sebepten ötürü bile toplumsal cinsiyet anlamı açısından oldukça önemli bir konumda yer alır. Dolayısıyla toplumda bu kadar önemli bir sorun haline gelen namus kavramının, kadınlar ve erkekler için hangi anlamları ifade ettiği, toplum tarafından nasıl karşılandığı, hangi kriterlere sahip olduğu, namusla ilişkili kavramların ne olduğu gibi konulara geçmeden önce, namus kavramının geçmişine bakarak günümüze kadar nasıl bir tarihsel ilerleme içerisinde olduğunu anlamamız gerekmektedir.

Günümüzde oldukça sık kullanılan namus kavramının tanımına bakılacak olursa, Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü tarafından; “Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” ve “dürüstlük, doğruluk” olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu anlamlarının yanı sıra namus kavramı, dilimize Arapçadan geçmiş olmakla birlikte, asıl kökeni itibariyle de Yunancadaki “Nomos” kelimesinden geldiği görülmektedir. Eski Yunan toplumundan günümüzün toplumsal düzenine kadar uzanan süreçte, “nomos” kavramı ile “namus” kavramını bir arada değerlendirmek daha iyi olacaktır. Bu yüzden ‘Nomos’ sözcüğü aynı zamanda, “kural, yasa, ilke, iktidar” gibi anlamlara da gelmekte olup, kelime kökü olarak “nema” kelimesinden türediği bilinmektedir. “Bu da erkeğin sahip olduğu otlak alan ve otlak alanın üstünde otlayan hayvanlar anlamındadır” (Doğan,2016:83). Daha sonra detaylı bir şekilde ele alınacak olan töre, namus gibi unsurların kelime kökü

itibariyle de “erkeklerin sahip olduğu toprak, sahiplenmek, yurt edinmek, sahibi olmak” gibi anlamlara geldiği de görülmektedir. “Nomos” kavramı;

Eski Yunan’ın düşünce tarihi içinde karşımıza ‘thesmoi-nomoi ayrımı’ ve ‘physis-nomos çatışması’ biçimlerinde çıkmaktadır. Eski Yunan polislerinde thesmoi, temelde soyluların çıkarlarını koruyan ve kökeni tanrılara dayandırılan sözlü yasakları ifade ederken nomoi insan yapımı yazılı yasaları ifade etmek üzere kullanılıyordu. Nomoi ya da nomosun bu anlamı, sofizm çerçevesinde karşımıza çıkan ‘physis-nomos çatışması’ düşüncesinde de ifadesini bulmaktaydı. Sofist düşünce çerçevesinde Nomos, belirli bir yer ve zamanda geçerli olan pozitif yasalarla kendini açığa vuran insan yapımı siyasal-toplumsal düzeni ifade ederken physis doğal düzene karşılık gelmekteydi. (Ağaoğulları’dan akt. Ecevitoğlu,2012:282-283).

“Nomos” kavramının İslam tarihi sürecine kadar aldığı farklı anlamlar buradaki gibi çeşitli şekillerde ifade edilirken, diğer taraftan da Arapçadaki anlamı itibariyle de “kurucu ilke” anlamını taşımakta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla namus kavramı, “ilahi yasa” olarak da ifade edilen peygamberlere vahiy yoluyla gelen ve bu vahyin ulaştırılması yada haber verilmesi anlamını da taşımaktadır.

Tabari’de ise en büyük namusun açıkça Cebrail olduğu söylenmektedir ki semitik dinlerdeki en büyük dört melekten biri olan ve peygamberlere vahyi getiren melek olarak kabul edilen Cebrail’in İslam literatüründeki yaygın adlarından birisi ‘Namusu Ekber’dir. İslam Ansiklopedisi’nde namusun ‘mahram-i esrar, bir sırta vakıf olan kimse’ anlamlarını taşıdığı ve bu anlamlarıyla da Cebrail’i ifade etmek üzere kullanıldığı vurgulanmaktadır. Cebrail’in peygamberlere vahyi getiren melek olarak kabul edilmesinden yola çıkarak namusun ‘esrar sahibi’ ya da ‘bir sırta vakıf olan kimse’ anlamlarının da yine ilahi yasa anlamıyla, dolayısıyla kurucu ilke olarak nomosla bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim İslam Ansiklopedisi’nde namusun bu anlamlarının da Yunancadan alındığının sanıldığı belirtilmektedir. (Devellioğlu’ndan akt. Ecevitoğlu,2012:296-297).

Bu çalışmada namus kavramının daha çok “ahlak kurallarına bağlılık, iffet” gibi anlamlarına değinilecek olmasının yanı sıra, çeşitli sözlüklerde ve İslam Ansiklopedisi’nde karşılaşılan anlamları ise daha çok “yasa, ilahi yasa” şeklinde

olmaktadır. “Kuran-ı Kerim’i cinsel ahlakı doğrudan ya da dolaylı olarak konu alan ayetler temelinde gözden geçirdiğimizde, Türkçe meallerde bu bağlamda en çok ‘ırz’, ‘namus’ ve ‘iffet’ sözcüklerine rastlarız” (Ecevitoglu,2012:297). Bununla ilgili birçok Kuran-ı Kerim meali incelendiğinde, “ırz” sözcüğünün yanı sıra “iffet”, “namus” gibi kavramlara da sıklıkla değinilmektedir.

Bütün bu anlatılardan hareketle namus kavramının temelde, cinselliği ve de kadının cinselliğini içeren bir kavram olarak toplumsallaştığını göstermektedir. Gerçi namusun başka anlamları içeren bir biçimde de ayrıca kullanıldığı görülmüşse de asıl vurgu her zaman korunması gereken, uğruna kendini kolay bir biçimde feda edilebilecek bir değer olarak görülen bir olgu olduğunu göstermektedir. (Bağlı ve Özensel,2011:39-40).

Dolayısıyla namus kavramı günümüzde, daha çok cinsellik ve cinsel ahlaka yönelik durumları ifade etmek üzere kullanılırken diğer taraftan, “namus sözcüğünün Arapça’ da doğrudan doğruya cinsel ahlakı ifade etmek üzere kullanımının yaygın olmadığını ve namus sözcüğünün yaygın kullanımının şeriat ve/veya yasa anlamlarıyla daha çok genel ilke ve/veya kurucu ilke anlamındaki nomosa bağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır” (Ecevitoglu,2012:304). Buna ek olarak, namus kavramının günümüzde “cinsel ahlak” anlamlarına gelecek şekilde kullanılması ve namusla ilişkili olan birçok unsurun işleyiş mekanizması da ele alındığında namus kavramının “nomos” kavramına karşılık geldiği de görülmektedir. Yine aynı şekilde, ilerleyen konularda daha detaylı bir şekilde ele alınacak olsa da,

Namus sözcüğünün, kadının cinsel ahlak kurallarına itaat etmesini, kadının ve erkeğin verili toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında yaşamasını öngören ve dayatan ataerkil sistemin bir öğretisi olarak kavramsallaştırılmasında “düzen”, “yasa” anlamlarına gelen Yunanca “nomos sözcüğünden faydalanılmakta; heteroseksist düzenin ataerkil bir yasası olarak anlamlandırılan namus sözcüğünü temellendirmede “nomos” sözcüğüne başvurulmaktadır. (Kalay,2015:6).

Namus kavramının Yunanca ve Arapçadaki karşılıklarının yanı sıra, aynı zamanda İngilizce ve Latince anlamları da mevcuttur. “Nomos” kavramına ek olarak İngilizce ve Latince de “Honor/Honour” kavramı da vardır. Bu kavram daha çok bireyler üzerindeki “saygı”, “haysiyet” gibi anlamları ifade etmesinin yanı sıra bu kavramlara

sahip olan bireyler ise toplumda diğer insanlardan daha farklı bir konumda yer alarak statü ve mevki kazanmalarına sebep olan bireysel bir kavram olarak görülmektedir.

Namus yerine kullanılan “honour” kelimesinin bu tür bir anlamı var ise de, şiddete neden olan honour “namus” kavramının makam, mevki, unvan gibi kişisel girişimler ve başarılar sonucundan elde edilen sıfatlar ve imtiyazlar ile ilgisi yoktur. Bu bağlamda, namus her kişinin doğuştan sahip olduğu bir özellik olup sonradan ya muhafaza edilir ya da kaybedilir. Dahası namus kavramı kişiye imtiyazlar vermekten çok yükümlülükler yükleyen bir kavramdır. (Bourdieu’dan akt. Doğan,2016:85).

3.2. NAMUS VE CİNSİYET

Şimdiye kadar ki bölümlerde ara ara değindiğimiz gibi toplum tarafından bu denli önemli olan namus kavramı, bireyler açısından her zaman farklı ele alınmıştır bu da bizi “namus kavramı cinsiyetçi bir yapıya sahiptir” anlayışına götürmektedir. Bu durum sadece bizim toplumumuz için geçerli olan bir durum değildir, aynı zamanda geçmişten günümüze kadar pek çok toplumda da geçerli olan bir durumdur. Toplumun, toplumsal cinsiyet bağlamında bireylerden beklediği roller farklılaştıkça namus kavramına yönelik unsurlarda farklılaşmaktadır. Tüm bu sebeplerden kaynaklı olarak toplum, hem kadınlar hem de erkekler için ayrı bir namus anlayışı benimsemiştir. Çünkü, toplumun kadın bireylere farklı alanlarda verilmiş eşitliklerin yada ayrıcalıkların, özellikle namus kavramı gibi bir konuda verilmesi oldukça zordur. Birçok açıda olduğu gibi namus açısından da kadının ve erkeğin konumu birbirlerine göre farklılık göstermektedir. Ve bu farklılıklar sadece namusun anlamını etkilemezken bununla birlikte, toplumun bireyler üzerindeki yaptırımlarını da etkilemektedir. Aynı zamanda, tarihsel süreç ele alındığında, kadınların ve erkeklerin her zaman, her toplumda ve pek çok açıdan birbirleriyle kıyaslanarak farklı şekillerde algılanıp ele alındığını görürüz. Ve bu süreç birçok açıdan erkekler için daha avantajlı bir hale gelirken, kadınlar için ise oldukça dezavantajlı olmuştur. Bu dezavantajlılık durumu, namus kavramında olduğu gibi, beden algıları üzerinden de yapılmaktadır. Namusun da içerisine dahil olduğu tüm bu unsurlar bireylerin içerisinde yaşadığı topluma ve bireylerin zihniyetlerine göre de değişime uğradıkları için, farklı bakış açıları da mevcuttur.

3.2.1. Namus Kavramının Kadın ve Kadın Bedeni Üzerinden Şekillendirilmesi

Türkiye’de yaşayan kadınlar olarak hepimiz vücudumuzla ne yapacağımız konusundaki binbir soruyla namus kurgusu üzerinden karşılaşyoruz. Kimimiz namus cinayetlerinden ölüyor, kimimiz giydiği eteğin boyu için dayak yiyor, başkaları oturma şekilleri hakkında çalıştığı atölye, ya da ofis sahibinden uyarı alıyor, bazılarımız boşanırken çocuğun velayeti verilmiyor, diğerleri verilmeyecek korkusuyla yaşıyor, bir başkamıza çalıştığı fabrikada kötü gözle bakılıyor, ötekine kötü gözle bakılacak diye çalışmasına izin verilmiyor. Örnekleri çoğaltmak fazlasıyla kolay. Namus konusunda ‘uygun’ davranmazsak başımıza bir şeylerin gelebileceğini hepimiz biliyoruz. Namusun hayatımızdaki yerini önemsizleştirmeye çalışsak dahi, davranışlarımızı sık sık ona göre ayarlıyoruz. Aramızdaki bütün farklılık ve eşitsizliklere rağmen hepimizin nasıl oturup kalkacağımızdan, nerelere gideceğimize, kentin hangi bölgelerini, hangi ulaşım araçlarını seçeceğimize, ne zaman sevişeceğimize kadar vücudumuzla ve hayatımızla ilgili bir çok tercihimizde namus rol oynuyor. Türkiye’de kadın bedenlerinin namus üzerinden disipline edildiği ve kadınların kendi kendilerini bu kurgu üzerinden disipline ettikleri bir toplumsal düzende yaşıyoruz. (Koğacıoğlu,2009:350-351).

Koğacıoğlu’nun da yukarıda ifade ettiği düşünceden hareketle, üzerinde durduğumuz namus kavramının toplumsal cinsiyet bağlamında ele alındığını diğer bölümlerde de özellikle belirtmiştik. Dolayısıyla namus kavramının bir grup olarak kadın kimliği üzerinden temsil edildiği varsayıldığında, bireylerin namusu sadece kendi cinsiyetlerine uygun olan davranışları sergiledikleri zaman değil aynı zamanda bireyin ailesini, akrabalarını ve çevresindeki birçok kişiyi de etkilediği görülmektedir. Ve bu durumdan en çok etkilenenler ise her zaman için kadınlar olmaktadır. Çünkü toplumda kadınlar namus kavramının taşıyıcısı olurlarken, erkekler ise namusun denetleyicisi ve sahiplenicisi konumunda yer almışlardır. Yani, “Kadınlar, namuslu olarak kabul edilen davranış kurallarına uymak zorundadırlar, dolayısıyla rolleri pasiftir, erkekler ise kadınların bu kurallara uymasını sağlamak zorundadır, bu nedenle de aktif bir rol oynamaları gerekir” (Kardam,2005:19). Dolayısıyla bu

şekildeki bir yaklaşımı Recep Doğan ise (2016:91), Namus, Töre ve Eril Şiddet isimindeki kitabında; “Bu namus anlayışında, erkeğe aktif olarak hem kendinin hem de ailesinin namusunu korumak ve gerekirse şiddete başvurmak görevi verilmişken, kadından var olan namusunu, namussuzluk sayılabilecek davranışlardan kaçınarak, pasif bir şekilde muhafaza etmesi beklenmektedir” şeklinde ifade etmiştir. Ve bu namus kavramı tarihsel süreç ele alındığında rahatlıkla görüldüğü gibi, kadınların omuzlarında taşıyamadıkları bir yük olarak yer almaktadır.

Toplumun, toplumsal cinsiyet bağlamında kadın bireylerden beklediği davranışlardan birisi de; kadının evlenene kadar ailesine “kız”, evlendikten sonra da kocasına “kadın” ve çocuklarına da “anne” olma vazifesidir. Dolayısıyla kadınlar toplumun üzerlerinde yarattığı bu namus baskısı ile; evlenene kadar ailesi için, evlendikten sonra ise kocası için namusunu saklamak yada sakınmak zorunda bırakılmıştır. Namus olgusunun kadın açısından “bekaret” temelinde tanımlanıyor olması kadınları keskin bir biçimde kız-kadın ayrımına maruz bırakmaktadır. Dolayısıyla “kız olmak” ve “kadın olmak” şeklinde ifade ettiğimiz bazı unsurlar ilerleyen konularda daha detaylı olarak ele alınacak olan bekaret kavramı içerisinde de ifade edilmektedir.

Namus kavramının kadın cinsiyetine sahip bireyler üzerinden ifade edildiği düşünüldüğünde kadınların bu konudaki her türlü davranışları sadece kendilerini değil, kendileri ile birlikte aynı zamanda kadın evli ise eşini ve eşinin ailesini, evli değilse ise kendi ailesi ve akrabaları da dahil olmak üzere çevresindeki birçok kişiyi de etkisi altına alacaktır. “Bu bağlamda, ailenin kızına verilen terbiye ve bu kızın cinsel saflığı önce annesinin sonra da babasının namusunu yansıtır” (Pitt-Rivers’den akt. Doğan,2016:91) şeklindeki ifade de bu durumu daha iyi anlatmaktadır. Çünkü, “... namusun bireysel bir kişilik özelliği olduğu ve bireyin ‘namussuzluk’ olarak kabul edilen davranışlarından mensubu olduğu ailenin veya grubun diğer üyelerinin namusunun etkilenmeyeceği düşüncesi hatalı olup şiddete neden olan namus kavramının yukarıda açıklanan genel özelliklerine ters düşer” (Pimentel vd.’den akt. Doğan,2016:88).

Zira kadın cinselliğinin saflığı anlamında kullanılan namus, Akdeniz ve Ortadoğu coğrafi/kültürel bölgesindeki toplumsal yapıyı örgütleyen temel ahlaki değerleri ve kuralları içerir. Akdeniz ve Ortadoğu toplumları toplumsal cinsiyet konularına ilişkin değerler/kurallar etrafında organize olur. Bu

değerlerin, kuralların en temel belirleyicisi kadın cinselliğinin saflığı anlamında kullanılan namustur. Namus, içerdiği ve cinsel ahlaka ilişkin olan iki değer ve bu değerler etrafında örgütlenen kurullarla, kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini hiyerarşik bir biçimde belirler: Utanç ve şeref. (Peristiany'dan akt. Yıldız Tahincioğlu,2011:77-78).

Dolayısıyla;

Namus; kadını utanç, erkeği ise şeref değerleri çerçevesinde tanımlar. Kendi cinselliğinden duyduğu utançla kadın, erkeğin namusunu sakınmakla; erkek ise şerefi için kadının cinsel saflığını ve/veya kendi namusunu, şiddet ve zora da başvurarak denetlemekle sorumludur. Bu zıtlık ilişkisi, kadının ve erkeğin gündelik pratikleri başta olmak üzere, yaşamlarını her yönüyle düzenlemekte, dolayısıyla toplumu da düzenleyen bir ikilik olmaktadır. (Peristiany ve Rivers'den akt. Yıldız Tahincioğlu,2011:78).

Burada belirtilen utanç ve şeref kavramlarının aslında bireylere çok erken yaşlarda aşılandığı görülmektedir. Toplumumuzda nasıl ki erkek çocuklarının cinsel organlarını akrabalarına, komşularına ve çevresindeki kişilere göstermesi ve bununla gurur duyulması gibi birçok davranış ile karşılaşırken, diğer taraftan kız çocuklarının cinsel organlarının kazara da olsa herhangi bir şekilde görülmesi ayıp olarak algılanan bir davranış yada hareket olduğu için, toplum tarafından kabul edilmez ve bu davranış çocuklarda da görülse utanç duyulacak bir davranış olarak kabul edilir ve ayıplanır. Çünkü ülkemizde namus kavramı kız çocukları üzerinden anlatılırken, erkek çocuklar ise bu olgudan doğrudan etkilenmemişlerdir. Bu duruma; kızların “namuslarını korumak”, “herhangi bir konudan ötürü adlarının çıkmaması”, “kendilerini erkeklere karşı korumak” gibi birçok nedenden, erkeklere oranla daha fazla baskı ve zorlama ile karşılaşmaları örnek gösterilebilir. Dolayısıyla,

Kadın bedenine yönelik baskılar bu şekilde görünürliğini artırır ve genç kızın hayatında belirleyici olmaya başlar. Kız çocuklar ve erkek çocuklar cinsel organlarına verilen tepkileri gördükçe, cinselliklerini bu yoldan algırlar. Dolayısıyla erkekler cinselliği; gurur duyma temelinde algırlar. Bu temele eklenen diğer toplumsal öğeler de, erkek cinselliğini ve erkeklerin cinsel davranışlarını belirler. Kadınlar içinde durum aynı şekilde ilerler. Utanma ile beraber anılan cinsel organ; kadının, cinselliği de utanma temelinde

algılamasına sebep olur. Yine bu temele eklenen toplumsal öğeler, kadın cinselliği ve kadınların cinsel davranışlarını belirler. (Dincer,2007:59-60).

Namus açısından bu ve bunun gibi birçok unsur ele alındığında, erkeklerin yanı sıra kadınların da, kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu rahatlıkla görülebilmektedir. Buradaki farklılık sadece, kadınların kadınlar üzerinde kurduğu baskı yada denetim çoğunlukla psikolojik bir durumken; erkeklerin kadınlar üzerinde kurmuş olduğu baskı ise daha çok fiziksel yani şiddet temellidir. “İnsanlık tarihi, erkeklerin kadınlara sürekli zarar vermelerinin ve onların haklarını gasp etmelerinin tarihidir. Kadınlar, üstlerinde doğrudan mutlak tiranlık uygulanan nesnelere” (Donovan’dan akt. Şenel,2014:13) yorumu buna iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Söz konusu unsur namus olduğu zaman, kadınlara yönelik baskıların daha da arttığı görülmektedir. Çünkü erkeklerin toplumda yer alabilmesi, üzerlerine düşen rolleri ve sorumlulukları yerine getirmeleri ile mümkün olmaktadır. Namusun korunma ve denetlenme görevi erkeklere ait bir unsur olarak görüldüğü için sınırını aşan yada toplumun gerek cinsellik gerekse de namus açısından yapılmaması gereken unsurlarını yapan kadınları cezalandırmayan erkek, toplumsal rollerini yerine getirmeyen bir erkek konumuna düşmektedir. Erkekler tarafından cezalandırılmayan kadınlar toplum tarafından cezalandırılır, namus’suz olmakla suçlanır, toplumsal bir damga yer ve toplumdan uzaklaştırılır yada dışlanır. Çünkü toplumun kadına uygun gördüğü rollerin ve sorumlulukların dışına çıkmak, var olan sınırların dışına çıkılarak namus’lu kalıbından namus’suz kalıbına geçilmesine neden olmaktadır. Ve kadının, kadın olması için gerekli olan bu kalıplara uymaması gerek ailesinin gerekse de çevresindeki insanların namusuna zarar vereceği için kadının, ataerkil ahlak/namus öğretileri ile cezalandırılmalarına neden olacaktır.

Toplumda cinsiyetler açısından belirlenen farklılıklar arasında evlilik unsuru da yer almaktadır ve bundan yine kadınlar en fazla etkilenen gruba dahildir. Çünkü kadınlardan; bekarken namuslarını korumaları beklenirken aynı zamanda evliyken de namuslarını korumaları beklenir. Çünkü bekarken korunan namustan aile üyeleri sorumlu olurken, evliyken korunan namustan eş sorumlu olmaktadır. Dolayısıyla, “Ailenin reisi olan erkeğin cinsellik denetiminde daha fazla söz sahibi olması, namus kavramının kadının cinselliğiyle özdeşleştirilerek bu sefer de kocası tarafından denetlenmesine yol açtı” (Mutluer,2013:33) şeklindeki ifade ile de bunu rahatlıkla

görebilmekteyiz. Bu düşüncenin yanı sıra bir de kadınların, bekarken ailesine ait olan namusu evliyken eşine geçer ve herhangi bir boşanma durumundan sonra kadının namusu tekrar evlenene kadar boşandığı eşi üzerinde yer alır şeklindeki ifadenin yanı sıra, evlenmediği zamanda namusu tekrar ailesine de geçmektedir şeklinde ifadelerde mevcuttur.

Bölgelere göre değişen akrabalık ilişkileri ve evlilik türlerine göre farklılık gösterse de, bu tür bir namus anlayışı söz konusu olduğunda, bir babanın kızı sürekli bir şekilde “babasının kızı” olarak kalmaya devam eder. Kız evlense bile, babanın kızının namusu üzerinde söz söyleme hakkının mevcut olduğu kabul edilir. Yine aralarında akrabalık bağı yok ise namus söz konusu olduğunda, fiili bir ayrılık veya boşanma ile ortak yaşam sona ermiş olsa bile, kadın yeniden evlenmediği sürece, “kocasının karısı” olarak kalmaya devam eder. Koca, bu kadının namusu üzerinde söz sahibi olduğunu iddia etmeyi, kadının davranışlarını baskı altına almayı sürdürür. Daha önce belirtildiği üzere, kadının erkek tarafından sahiplenilmesi namus kavramında sürekli bir şekilde üretilen bir olgudur. (Doğan,2016:91-92).

Ve bu sebepler zaman içerisinde azalmak yerine, kadınlar tarafından nesilden nesile aktarıldığı için artarak devam etmektedir. Çünkü kadınlar üzerinden anlamlandırılan namus olgusu ve bunun bireyler üzerindeki şiddet de dahil birçok etkisi içselleştirildiği için ve kadınlar, günümüzde bu durum eskiye oranla değişmekle birlikte, kamusal alandan dışlanıp özel alana itildiklerinden dolayı toplumsal cinsiyet rollerinden olan kadınlık ve annelik rolleri ile ilgilenip çocuk yetiştirmelerinden ötürü sürekli yeniden ve yeniden üretilerek toplum içinde var olmaya devam etmektedir. Kadına yönelik oluşturulan bu namus olgusu, kendisini toplumsal yapıda yeniden şekillendirerek var olur. Diğer taraftan, kadınların namus açısından bu denli ön planda olmaları sadece cinsellik yada beden açısından kaynaklı bir unsur değildir. Kadınlar aynı zamanda gösterdikleri yada yansıttıkları pek çok davranışları ile de namus açısından nitelendirileceklerdir. Dolayısıyla kadın cinsellik ve bedenlerinin yanı sıra; gündelik yaşantıları, konuşma tarzları, giyim kuşamları, sergiledikleri hareketler, istek ve talepleri gibi birçok açıdan namuslarıyla ilişkilendirilirler. Bu ve bunun gibi birçok unsur aynı zamanda kadınlar üzerinden uygulanan yaptırımların ağırlaşmasına da sebep olmaktadır. Örneğin;

Kadın Araştırma Merkezi, KAMER'in (2006) araştırma sonuçlarına göre; kadınların %17'sinin "iftiraya uğrama nedeniyle" öldürülmelerine karar verildiği belirlenmiştir. İftira olarak; "kadın hakkında bir takım dedikodular çıkarılması, asılsız hikayeler anlatılması, onun dışarıya çıktığı, süslenip boyandığı yada farklı giyindiği için" namus yönünden hafif olarak damgalanmasıdır. Kadınların %14.6'sına "sevdiği kişiyle buluştuğu, onunla kaçtığı veya başka bir erkekle ilişki yaşadığı", %12'si tecavüze ve tacize uğradığı için hakkında ölüm kararı verildiği belirtilmektedir. (Gürsoy,2009:20).

Kadınlara cinsellikleri ve bedenleri üzerinden dayatılan ve kişilere göre değişiklik gösteren namus algısının gerek toplumlar için gerekse de din için bir farklılık yaratmadığını da söyleyebiliriz. Yani kadınlar açısından var olan namusu, belli bir din yada toplumsal farklılıklar üzerinden açıklamak yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla,

Namus kavramının belli bir bölge, din ya da etnisite üzerinden açıklanamayacak yapıda olması, kavramın ataerkil örüntülerle dünyanın herhangi bir yerindeki bir kadını farklı biçimlerde ve şiddette etkileyebilen politik bir olgu olduğu anlamına gelebilir. Ancak çoğu durumlarda, namusun kadın bedeni ve cinselliğini farklı kavramlar ve sözcükler altında denetleyebilen bir gerekçeye sahip olduğu görmezden gelinir ve namus kavramı belirli bir coğrafya, din ya da etnisite ile açıklanmaya devam edilir. (Kalav,2015:13).

Tüm bu faktörlerin yanı sıra namus kavramının, kadın bedeni üzerinden de ifade ediliyor olması birçok farklı namus algısının ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Şimdiye kadar var olan toplumlara bakıldığında, her zaman kadınların bedenleri erkeklerin bedenlerine oranla daha zayıf ve güçsüz olarak kabul edilmiş ve gerek ev içi gerekse de ev dışındaki işler söz konusu olduğunda da, daha az güç gerektirici ve basit olarak ifade edilen işler kadınlara layık görülürken, güç ve kuvvet gerektiren daha zor işler ise erkeklere ait olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla kadınlar özel alan olan ev içerisine dahil edilerek sınırlandırılmış, erkekler ise ev dışındaki alana ait bireyler olarak ele alınıp kamusal alana yönlendirilmişlerdir. Beden üzerinden gerçekleştirilen bu farklı algılamalar sadece fiziksel koşullar üzerinden yapılmamış aynı zamanda, neredeyse bütün alanlarda kadınlar için sorun yaratmaya devam

etmiştir. Ve bu sorunlardan birisi de namus kavramının, bedenler üzerinden ifade edilmesi olmuştur. Namus kavramının ilk şekillenip ortaya çıktığı toplumları ele aldığımızda da gördüğümüz gibi, namus her zaman kadınlar ve onların bedenleri üzerinden ifade edilmeye başlanmıştır. Bunun sebeplerinden birisi de, fiziksel açıdan kadınların zayıf ve güçsüz olmalarından dolayı her zaman erkekler tarafından korunup kollanmalarına ihtiyaç duyduğu düşüncesidir. Bu anlayış ataerkil toplum yapısıyla giderek daha kalıcı bir hale gelirken, toplumdaki bireyler tarafından doğru bir anlayış tarzı olarak kabul ettirilmeye çalışılmıştır.

Namus ve bekaret gibi toplumda oldukça önemli bir konumda olan yer alan kavramlar her zaman kadın cinsiyeti üzerinden tanımlanarak ifade edildiği için, beden unsurunun da kadınlar üzerinden ele alındığı görülmektedir. Çünkü ahlak, namus yada bekaret unsurları kadın bedeniyle de oldukça yakından ilişkili olan kavramlardır. Kadının namusunu ve bedenini her zaman denetlenecek bir unsur olarak kabul edilip evlenene kadar ailesindeki erkek bireyler tarafından, evlendikten sonra da eşi/kocasısı tarafından koruma altına alınması da bunun toplumumuzda oldukça yaygın olarak gördüğümüz tezahürlerinden birisini oluşturmaktadır. Kadın bedeninin özelde erkekler genelde de toplum tarafından bu kadar baskı ve denetim altında tutulması, Foucault'nun "Panoptikon" düşüncesine benzetilerek ifade edilmiştir.

Foucault'nun, antik çağ hapishanelerinde mahkumların gözetlenmesi için kullanılan ve gözetleyenin görülmediği panoptikon adlı kulelerden esinlenerek panoptik diye adlandırdığı toplumsal ilişkiler sistemi, bütün bireylerin birbirini gözledikleri, denetledikleri, yani, birbirlerine polislik ettikleri bir düzeni simgelemektedir. Din egemenliğinin bir icadı olan panoptik, ahlaki ve manevi eğitimi geliştirmeye kadar, pek çok normalleştirme, yani normlara uydurma girişiminde bulunmuştur. Amaç, insandan, denetlenebilir ve öngörülebilir bir "insan gücüne" ulaşmaktır. Kime, nasıl ve niye hizmet ettiği gizli ve gizli kalan panoptik sistemin bir "beden teknolojisi" olarak, dini ya da toplumsal ideolojinin inananlarını sınırlamanın gönüllü nesnelere çevirmesi; bireylerin etraflarında kimse yokken dahi normları aynı katılıkla uygulayarak kolektifin/toplumsalın tahakkümünü içselleştirmelerine yol açar. Bu perspektifte, namus, şeref gibi kavramları da içeren "ahlak" kompleksi panoptik beden teknolojisinin etkin tekniklerinden biri olarak, kadınlar da dâhil tüm bireylerin rızaları ile giydikleri bir dar ayakkabıyı anımsatırcasına,

onları belirgin biçimde sınırlayan bir strateji gibi işlemektedir. (İsen'den akt. Şenel,2014:34-35).

Burada da kadın bedeninin denetlenmesi şeklinde ifade edilen unsurlar dahilinde olan, namus ve bekaret gibi kavramları aslında sadece kadın bedeni üzerinde değil, aynı zamanda toplumdaki bütün bireyleri, bireylerin davranışlarını ve düşüncelerini de kontrol ederek etkisi altına almış bir kavram haline geldiği görülmektedir. Kadın ve kadın bedeninin birçok açıdan değersizleştirilerek ikincil bir konuma getirilmesi de bu durumu daha da kolaylaştırarak erkeklere yeni fırsatlar yaratmaktadır.

3.2.2. Namus Kavramı ve Erkeklerin Denetleme Gücü

Toplumun, kadınların üzerine zimmetli bir kavrammış gibi düşündükleri namus kavramının korunma ve denetlenme işini erkeklere verdiğini daha önce de belirtmiştik. Bu yüzden erkekler kadınlara oranla daha aktif bir konumda yer almaktadırlar. Fakat namus olgusunun erkek cinsiyeti açısından yaptırımı da oldukça fazladır. Namus kavramı kadınlar açısından ele alındığında cinsellik, beden, cinselliklerini yaşama biçimleri ve bekaret gibi unsurlar üzerinden tanımlanıp ele alınırken; erkekler açısından ele alınan namus olgusu ise toplumun belirlediği toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınan roller ve sorumluluklar üzerinden tanımlanmaktadır.

Toplumun cinsiyetinden kaynaklı olarak erkeklere vermiş olduğu, “çalışmak ve evinin geçimini sağlayarak hem eşine hem de çocuklarına kol kanat germek”, “ailesinin yanında olmak”, “dürüst ve güvenilir olmak”, “kimsenin arkasından iş çevirmemek”, “yalan söylememek”, “doğruluk”, “başkasının namusuna dil uzatmamak” yada “başkasının namusuna bakmamak” gibi rol ve sorumluluklar günlük dil kullanımında da yer alırken aynı zamanda, birçok unsur üzerinden erkeğin namus’lu olduğuna da vurgu yapılmaktadır. Namusun üzerine kurulu olduğu temellerden utanç kadınlar üzerinden anlam bulurken, şeref kavramı ise erkekler üzerinden anlam bulmaktadır. Şeref kavramı ileride detaylı olarak ele alınacak bir kavram olsa da, erkeklerin namus kavramı açısından kadınları denetim altına almaları ve şiddet uygulamalarının en önemli sebeplerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Kadınlar namus kapsamında bedenleri ve cinselliklerinden sorumlu tutulurken, erkeklerin namus kapsamına aldığı unsurlar ise daha farklıdır.

Toplumsal yaşamda erkek açısından namus; karısının, kızının, kız kardeşinin, annesinin ve akraba kadınlarının cinsel saflığıdır. Töreye göre, erkek gerektiğinde güç ve zor kullanarak kadının namusunu korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, akraba kadına karşı ve/veya akraba kadınların namusuna saldıran erkeğe karşı şiddet kullanmayı da içerir. (Hamzaoğlu,2019:35).

Aynı şekilde,

Birey, ailesinden annesi, karısı ve ya kız kardeşinin başına karşı gelebilecek herhangi bir olayda (küfür, laf atma, kız kaçırma, dedikodu gibi) namusunu temizlemek için gerektiğinde hayatını feda etmeye hazırdır. Esasen geleneksel köy topluluklarında namus, en değerli manevi öğedir. Namusuna leke sürülecek her olay, evin erkeğini her türlü suçluluğa yöneltecek hareketlere sevk eder. Özellikle namus ve şeref anlayışında mutaassıp olan, bunu bir onur meselesi haline getirerek, namus ve şerefini kurtarmak için oç almayı da görev sayar. (Tezcan'dan akt. Yirmibeşoğlu,Tarihsiz:76).

Buradan da anlaşıldığı üzere namus sadece kadına ait bir şeyse yada, onu kadın taşıyorsa koruması veya sahip çıkması gereken kişinin de kadın olması gerekirken, erkeklerin bunu kendilerine bir görev olarak almaları ve sadece kendi ailesindeki eşi yada kızının da dışında, akrabaları arasındaki kadınlar, kardeşleri, kuzenleri ve hatta komşularını dahi bu sahiplenme ve koruma içerisine dahil etmişlerdir. Yani kadınların namusu kendilerine ait olmaktan çıkıp, özelde erkeklerin genelde de toplumun denetimine girmiştir. Ve durum erkekler açısından namuslarını korumak pahasına ölüm kalım meselesine dönüşmüştür. Çünkü böyle bir durum toplumlarda, “Dışarıdan namusa gelen herhangi bir tehdit durumunda erkek gerekli tepkiyi vermekle yükümlü algılanmaktadır. Aynı şekilde, aile içinde namus ile ilgili davranışlarda dikkatsiz davranan kadınlarla da erkekler ilgilenmek durumundadır” (Sakallı Uğurlu ve Akbaş,2013:86) şeklinde bir anlayışı ortaya çıkardığı için erkeklerde öldürmek yada öldürmemek gibi ikilemler arasında kalırlarken, çeşitli saldırgan davranışlarda da buldukları görülmektedir.

Namusa ilişkin bir tehdit söz konusu olduğunda, bu işten en fazla etkilenenler erkeklerdir. Dolayısıyla, namus şiddetine ilişkin olarak geliştirilebilecek her çözüm, kadın akrabalarının uğradıkları cinsel istismar üzerine erkeklerin ne yaşadıkları dikkate alınarak geliştirilmelidir. Erkekler, kadın akrabalarının

uğradıkları istismar karşısında mantıklı hareket etme yeteneklerini adeta kaybederler. Bu yüzden, istismarda mağdurun sorumluluğu olmadığı gerçeğini bir yana bırakarak, öfkelerini en yakınlarda bulunan mağdura yönelterek sorunu çözmeye çalışırlar. Hiç kimse çocuklarının oynaması için evine vahşi bir hayvan almaz. Çünkü bu vahşi hayvan, kapalı ortamda kendini sıkışmış hissedince sağa, sola saldıracaktır. İşte erkekler de namuslarına yönelik bir tehdit söz konusu olduğunda, adeta eve kapatılmış vahşi bir hayvana dönüşür ve etrafına saldırır. (Shalhoub-Kevorkian'dan akt. Doğan,2016:95).

Namus kavramının kadınlara ait olmasının yanı sıra, şeref kavramı da erkeklere ait olan bir kavram olarak görülmektedir. Nasıl ki bir kadının evli yada bekar olduğu fark etmeksizin namusunu koruması gerekirse, erkeğinde bir kadından ve onun davranışlarından dolayı gerek namusu gerekse de şerefının kirlenmemesi bu gibi unsurları koruması ile gerçekleşecektir. Aynı zamanda toplum kadından kadınlığın bir göstergesi olarak namus unsurunu taşıması gerektiğini düşünürken, erkekten ise her açıdan erkekliliğini ispat etmesini ister. Çünkü,

Erkeklik veri değil kazanılan, kaybedilme tehlikesi her an var olduğu için nihai olarak asla elde edilemeyen bir statüdür. Böylece bir erkeğin erkekliliğini ispatlaması, erkekliliğini kaybetmesiyle ilgili sürekli bir kaygıyı beraberinde getirir. Bu kaygının varlığı Türkiye gibi bir yandan kadın cinselliğinin sıkıca denetlenip öte yandan da erkeklerin erkeklik becerilerini sürekli teşhir etmelerini gerektiren kültürlerde fazla şaşırtıcı değildir. Meselenin bu yönü kadın cinselliğinin tehlikeli addedilmesini kısmen izah edebilir. Bu tavır ise özellikle kadının davranışı erkekliliğe yada erkeğin “şerefine” yönelik bir saygısızlık olarak yorumlanırsa, şiddet aracılığıyla kadına boyun eğdirme olasılığına neden olur. (Kandiyoti,2013:82).

Aynı şekilde,

Heteroseksist toplum düzeninin ilerleyebilmesi için, erkeğin de kadının da tek bir erkek (lik) ve kadın (lık) deneyiminden geçmesi gerekir. Bu deneyimlerin başat özelliği, erkeğin “erkekliliğini”, kadının da utancını göstermesidir. Bu görevlerinin yerine getirilmemesi durumunda her iki cins için de tek bir “namussuzluk” baş gösterir ve bunun sonucunda birey, aile ve bazen de toplumun tamamı zarar görür. (Berger'den akt. Kalav,2015:19).

Dolayısıyla namus, namusun taşınması ve korunması anlayışı kadın cinsiyetine ait bir davranış olarak kabul edilirken, namusun ve bedeninin denetlenip koruma altına alınması anlayışı da erkek cinsiyetine uygun görülmüştür. Erkeklerle böyle bir denetim hakkının tanınması durumu ataerkil bir toplum yapısıyla mümkün olmaktadır. Dolayısıyla namus, kadın bedeni, denetleme/kontrol altına alma ve ataerkillik gibi kavramlar birbirleriyle paralel bir şekilde ilerlemektedir. Diğer taraftan, toplumun erkek bireylere bu şekilde bir denetleme gücü vererek, namusla ilgili herhangi bir olumsuz durum karşısında şiddet, ceza ve hatta ölüm gibi bir yaptırım uygulaması, tamamen ataerkillik ve toplumsal cinsiyet kavramının bir sonucu olarak ele alınabilir.

3.2.3. Namusla İlgili Farklı Bakış Açıları

Namus kavramını sadece kadın ve kadın bedeni odaklı görme, toplumumuzda oldukça yaygın olan bir anlayış tarzıdır. Fakat bunun aksine, namus kavramını sadece kadın cinsiyeti ve bedeni ile ilişkili görmeyerek, namusun toplumdaki tüm bireyler ve bedenleri ile de ilişkili olduğunu öne süren bir anlayış da mevcuttur. Namusla ilgili olan her unsur direkt kadınlar üzerinden ele alan anlayış toplumumuzdaki genel ahlak anlayışı üzerinden yapılırken, bunun kadın bireylerle birlikte erkekler içinde var olduğunu belirten anlayış ise bireysel odaklı şekilde hareket eden bir anlayıştır.

Toplumun genel ahlak/namus anlayışından farklı olarak bireysel bir anlayışla hareket eden bireyler, namusu sadece kadınlar için bekaret anlamında kullanıp bu durumu cinsellik ve beden üzerinden ifade etmeden; toplumun, toplumsal cinsiyet bağlamında erkekler için uygun gördüğü roller ve davranış kalıplarından olan doğruluk, dürüstlük, saygılı davranma gibi unsurlarla da var olabileceğini vurgulamaktadır. Çünkü namus kadın ve erkek bireyler için sadece beden yada bekaret üzerinden ifade edilen bir kavram olmamalıdır, bu bireylerin kafalarında yada düşüncelerinde biten bir unsur olarak ifade edilmektedir.

3.3. NAMUSUN ALGILANIŞI VE NAMUSLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Namus kavramını, toplumsal cinsiyet bağlamında ele aldığımız zaman bunu bireyler açısından her detayı ile anlamlandırabilmemiz için, namusla beraber pek çok unsura da değinmemiz her açıdan daha iyi ve açıklayıcı olacaktır. Mesela, namus kavramı kadın cinsiyeti üzerinden ele alınırken, şeref kavramı da erkekler üzerinden

tanımlanmaktadır. Aynı şekilde buna ek olarak bekaret ve ırz kavramlarını kadınlar üzerinden ele alırken, pek çok olumsuz sonucu da beraberinde getiren töre kavramını ise erkekler ile bütünleştirerek ele almaktayız. Çünkü erkeklere oranla kadınların cinselliklerinin din unsuru ile de kısıtlanmış olması, kadınlara yönelik oluşturulan namus olgusunun farklı unsurlar dahilinde nasıl yeniden biçimlendirildiğini de ortaya koymaktadır. Toplumsal değişimin hız kazandığı bir dönemde yaşadığımızı da göz önüne alırsak, namusla ilgili olan kavramların kadınlar ve erkekler açısından günlük dil kullanımlarında nasıl bir değişiklik yarattığı, bunun hangi süreçlerden geçtiği ve bunun neden töre, adet, gelenek ve görenek vb. adı altında bölgelere göre farklılık gösterdiğini de daha iyi anlamış olacağız.

3.3.1. Namus ve Din

“Gerek bireysel gerekse toplumsal olarak kabul edilip içselleştirilen dinsel inançlar, farklı şekillerde de olsa, inananların hem duygusal ve zihinsel dünyalarını hem de gündelik sosyal hayata yönelik tutum ve davranışlarını sürekli etkilemektedir” (Yapıcı,2016:52). Genel anlamda din unsuru ele alındığında, var olan her dinin kendine özgü inanışları olduğunu ve kendisine inananların hayatlarını pek çok açıdan anlamlandırmaya çalıştıklarını görebilmekteyiz. Dolayısıyla din faktörünün içerisinde yer aldığı her yapı yada unsur toplumda var olan olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yöneliktir. Diğer taraftan ise,

Dinler, tanrı ve insan anlayışına bağlı olarak kendilerine has bir dünya görüşü oluştururken içinde geliştikleri sosyokültürel yapıyla karşılıklı ilişki (etkileşim) içerisine girerler. Dolayısıyla ataerkil yapıya bağlı olarak şekillenen toplumsal cinsiyet çerçevesinde dinde kadının yeri ve değeri konusundaki tartışmaları izlerken, dinin beraberinde getirdiği dünya görüşü ile model olarak ileri sürdüğü kadın ve erkek anlayışının toplumsal yapıdan etkilenerek biçimlendiği olgusunu göz önünde bulundurmak gerekir. (Yapıcı,2016:54).

İslamiyet, Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi temel dinler ele alındığında, kadınlara yönelik kabul edilen unsurların birbirlerine benzediği şeklindeki görüşün yanı sıra, birbirlerinden oldukça farklı yapılara sahip olduğu şeklinde görüşlerde oldukça hakimdir. Fakat bu zıt yorumlara karşılık ortak bir unsur belirlenecek olursa o da;

toplumsal yapı incelendiğinde hepsinde de erkek egemen bir toplum yapısı olan ataerkillik unsurun yer almasından dolayı, kadınların baskılandığı anlayışının ön plana çıkmasıdır. Yani,

Namus kavramı ve dinler arasında güçlü bir bağ vardır. Hıristiyanlık, İslam ve Yahudilik gibi üç ana dine bakıldığında her üçünün de geleneksel cinsiyet rollerinin sürdürülmesinin desteklediği ve meşrulaştırdığı, erkeğin kadına üstünlüğüne, kadının erkeğe itaat etmesine ve saygı göstermesine, kadının cinsel davranışlarının namusla ilintisine yer verildiği görülür. (Gürsoy,2017:85).

Buradan da anlaşıldığı gibi bütün dinler ele alındığında bunları mutlaka, birey ve toplum temelinde karşılaştırmalı olarak ele almamız daha doğru olacaktır. Çünkü din, birey ve toplum birbirlerini şekillendirip var ederler. Zamanla dinlerin algılanıp yorumlanmasında da değişimler görülmeye başlanmasıyla birlikte, bazı açılardan esneklikler de oluşmaya başlamıştır. Fakat bu durum bireyleri bazı açılardan olumlu yönde etkilerken bazı açılardan da olumsuz etkilemiştir.

Çünkü alışılmış tutum ve davranışların değiştirilmesi, özellikle din gibi kişiyi ve toplumu varoluşsal yönden kavrayan bir alanda değişimlerin yaşanma arzusuna bir o kadar da karşı tepkinin gelmesi söz konusu olabilmektedir. Müslüman dünyasında kadının “neliği”, “nasıllığı” ve “görevleri” konusunda yaşanan ikilemlerde bu durumu görmek mümkündür. (Günay’dan akt. Yapıcı,2016:55).

Hıristiyanlık ve Musevilik dinlerinin yanı sıra İslam dininde de, kadın cinsiyetinin daha çok cinsellik boyutu ön plana çıkarılırken aynı zamanda kadın - eş - anne olmak gibi rolleri üzerinde durulmuştur. “Kuşkusuz Kur’an’da da kadının doğurganlık ve anne rolü ön plandadır. ‘kadınlar sizin tarlalarınızdır, dilediğiniz gibi sürün’ (Bakara,2:223) ayetine göre kadının rahmi tarla, erkeğin spermi ise tohumdur” (Yapıcı,2016:74). Bu durum da toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi konusunda oldukça etkili olmaktadır. Kadınlığa yönelik olarak ele alınan bekaret, doğum, adet görme vs. gibi her türlü unsurla, toplumsal hayat içerisinde nasıl yaşanacağına dair bir çok hüküm ortaya konarak, kadın hayatının sevap-günah, cennet-cehennem, ayıp, yasak kapsamı dahilinde denetlenme durumu ön plana çıkmaktadır. Örneğin Musevilik dini ele alındığında;

... İbraniler arasında erkeğe yasak meyveyi yediren, ilk cinsellik suçunu işleyen “baştan çıkartıcı Havva” yani “aldatıcı kadın” imgesinin oluşmasına destek sağlamış ve kadın “erkeği günaha düşüren varlık” olarak algılanıp sürekli aşağılanmış, hor görülmüştür. Gerek ilk günahı hatırlatması gerekse ataerkil yapının kendisini devam ettirme arzusunun doğal bir sonucu olarak “kadın cinselliğinin ve bedeninin erkekler tarafından denetlenmesi” gündeme gelmiştir. Çünkü artık kadın cinselliği sadece doğurmak, dolayısıyla anne olmakla sınırlandırılmış, arzusu da kendisine hakim/yönetici kılınan erkeğe yönlendirilmiştir. (Berktaş’dan akt. Yapıcı,2016:65).

Buradan da anlaşıldığı gibi kadınlar, erkekler için her zaman tehlike arz eden ve her açıdan günah ve kötülük işleme potansiyeline sahip bireyler olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla,

Kadınlar, kendi kimliklerini özgürce tanımlamak ve toplumda özerk bireyler haline gelmek istiyorlarsa “lanetli Havva”, ya da “fitne yaratan kadın” imgelerinden kurtulmak zorundadırlar; bunu yapabilmek içinde özellikle tektanrılı dinler ve onların kültürün her alanına sinmiş verili toplumsal cinsiyet kalıplarıyla hesaplaşmaları zorunludur. Bu nedenle, dinin doğasını ve işlevini anlamak, belki de en başta kadınlar açısından önemlidir. (Berktaş,1994:11).

Tek tanrılı dinleri tarihsel süreç içerisinde ele aldığımızda, cinsiyetler arasında var olan eşitsizlikleri özellikle de kadınlar arasında var olanları, din faktörünün de etkisi ile bireylerin yaşamlarında rahatlıkla görebiliriz. Çünkü; İslamiyet, Yahudilik, Hıristiyanlık gibi üç ana dine baktığımızda, kadınlar ve erkekler açısından geleneksel olarak toplumun belirlediği cinsiyet rollerinin sürdürülmesiyle birlikte, kadınların her türlü davranışlarını namus kavramı adı altında denetleyerek, erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüğüne vurgu yapılmaktadır. Yada diğer bir ifade ile, kadınlar üzerindeki bu baskının nedeni olarak İslam dini ve inançlar görülmektedir. Hatta bununla ilgili olarak; “... namus ve din kavramları toplum tarafından o kadar benimsenilmiştir ki ‘İrzin kadrini bilmeyen, dinini bilmez’ atasözü, bu durumun en basit örneğidir” (Aksoy ve Vefikuluçay Yılmaz,2019:8). Buradan yola çıkılarak dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise, yine bireyler açısından farklılık yaratan evlilik kurumudur. İslam dininde, kadın ve erkek arasında kurulan evlilik kurumu

dışında gerçekleşecek olan bir ilişki, zina olarak kabul edilmektedir. Fakat bu durum yine kadınlar ve erkekler açısından farklılık yaratmaktadır. Çünkü,

İslam dini zinayı hem kadın için hem de erkek için yasakladığı halde (İsra,17:31; Nur,24:2) toplumsal yapı zamanla bunu kadın için ahlaksızlık ve iffetsizlik, erkek içinse hovardalık ve çapkınlık olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla, “aile şerefi adına ahlaki değerleri belirlenen, başta cinselliği olmak üzere yaşamı denetlenen ve sınırlanan kadın olmuştur”. (Yapıcı,2016:79).

Buna ek olarak, erkeklerin namus konusunda olduğu gibi evlilik ve evlilik dışı cinsel ilişki gibi konularda da kadınlara göre daha rahat olmaları ve dini nikahta olsa birden fazla kadınla evli olması çoğu kesimde yargılanmazken, erkeklere kıyasla kadınların böyle bir hakka sahip olmadığı da görülmektedir. Artık günümüzde resmi nikah olmaksızın dini nikahın yapılamaması durumu bu tür olayların azalmasında etkili olmuş mudur çok bilinmemesinin yanı sıra, yaşanan her olayın yada her olumsuzluğun nedeni olarak din faktörünün görülmesi de eksik yada yanlış bir yargılama olacaktır. Çünkü,

Müslüman kadınların cinselliği üzerindeki baskıların, İslam’a özgü bir cinsellik anlayışı nedeniyle değil, asırlardır süregelen siyasi, toplumsal, ekonomik alanlardaki cinsiyet eşitsizliklerinin bir sonucu olduğunu gösteriyor. Fakat cinselliğin, “özel ve kişisel” alana ait bir olgu olarak kurgulanması, cinselliği erkeklerin egemenlik alanına bırakıyor ve kadınların bu konuda sessizleştirilmesini kolaylaştırıyor. Ayrıca dinin, cinselliğin, kendi kutsal ve dokunulmaz nüfuz alanı içinde olduğu iddiasına destek veriyor ve bu şekliyle, toplumlarımızdaki erkek egemenliğinin güçlü bir aracı olarak kullanılıyor. (İlkkaracan,2003:30-31)

şeklindeki yaklaşımda göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla namus konusu ele alınırken din faktörünün yanı sıra diğer unsurların da bütün yönleri ile ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde cinsiyet eşitsizliklerinin yaratılıştan gelen biyolojik farklarla ilgili olduğu ve değiştirilemez insan tabiatının bu cinsel ve toplumsal farkları zorunlu kıldığı düşüncesi erkek egemenliğini besleyen bir düşünce olup bu

düşünce sadece dinsel muhafazakar ve taşra kökenli bir düşünce olarak kalmayıp, kimi modern kentli ve orta sınıf zihniyetin de temelini oluşturabilmektedir. Türkiye'deki yaygın bakış açısına göre cinsiyet rejimi doğuştan gelen yani ilahi yaratılış gereği olarak da ifade edilebilen bir takım farklılıklara dayandırılmaktadır. Bu anlayış kimi zaman İslami kimi zaman laik kaynaklardan beslenebildiğinden yaygın olarak kabul görmektedir. (Sancar'dan akt. Şanlı,2017:7).

“Bunun ise İslami bir tavır olmadığı tartışılmayacak kadar açıktır. Zira bu tür algılamalar ataerkil kültürel ve sosyal yapının ürettiği düşüncelerdir” (Yapıcı,2016:79). Burada da ifade edildiği gibi erkek bireylerin, cinsellik ile ilgili konularda gerek bu unsurları gerçekleştirme gerekse de bu unsurlar ortaya çıktığında kendilerini bu olumsuz durumlardan kurtarmak için uygun bir sebep yada açıklama üretirlerken; kadınların ise bu tarz olayların içerisinde yer almaları, onların namus'suz şeklinde ifade edilmelerine yol açarken, bu namussuzluk olarak kabul edilen unsurlar sebebiyle de hayatlarını bile kaybetmelerine bile neden olabilmektedir.

3.3.2. Namus ve Ataerkillik

Bireyler ve cinsiyetleri üzerinden tanımlanan toplumsal cinsiyet unsurlarının toplum açısından bu denli ön plana çıkarılması ve önem kazanması ataerkillik kavramı ile mümkün olmaktadır. Çünkü namus olgusu üzerinden bakılacak olursa, gerek kadınlar gerekse de erkekler açısından, bireylerin düşüncelerinin belirlenmesindeki en önemli faktörden birisi ataerkillik olmuştur. Patriarşi olarak da ifade edebileceğimiz ataerkil yapı,

“... üretim, yeniden üretim ve koruma süreçleri etrafında beliren fakat toplumlar geliştikçe de farklı alanlara yayılan, adı geçen süreçlerde erkek egemenliğini işaret eden bir içeriğe sahiptir. Erkek egemenliği, adı geçen süreçlerin devamlılığını sağlama ve kontrol etme temelli bir iktidarı içermektedir. Diğer bir deyiş ile patriarşik yapı, adı geçen bu süreç içindeki normlar ile eylemleri, bir toplumsal otorite ve güç temelinde belirlemekte ve yerine getirmektedir. (Nazlı,2015:36).

Diğer taraftan ataerkillik kavramı, ilk ortaya çıktığı andan itibaren çok bir değişiklik göstermese de pek çok açıdan etkisini artırarak devam etmiştir. Ataerkillik

kavramının bireyler üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmek için bu kavramın geçmişine bakmak her zaman için daha etkili olacaktır. Çünkü yapılan pek çok araştırma ve incelemeye bakıldığında bazı yazarlar ataerkillik kavramın, “anaerkillik” kavramından geldiğini savunsa da, bazı yazarlar ise anaerkillik içeren toplum yapısının olmadığını, ilk başlarda dahi ataerkillik unsurunun yer aldığını savunmaktadır.

Ataerkillik kavramı temelde babanın yada erkeğin hakimiyeti olarak kullanılmış olsa da daha genel anlamıyla; “... başlangıçta erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise, genel olarak erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlamla yüklüdür” (Marshall,1999:47) şeklindeki tanım oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Tanımda geçen erkek yada babanın hakimiyeti unsurunu sadece bireylerin özellikle de kadınların, bedenlerinin ve cinselliklerinin denetlenmesi anlamı şeklinde ele alınmamalıdır çünkü, ataerkillik kavramı çok daha geniş anlamları ifade etmektedir. Bir toplum düzeni olarak ele alınan bir kavram olsa da, ataerkillik unsurunun kökeni ve doğuşu çeşitli belirsizlikleri de taşımaktadır. Tarihsel süreç ele alındığı zaman ataerkil bir toplum yapısından önce, anaerkil bir toplum yapısının olduğu ön plana çıkan bir anlayıştır. Malinowski'nin yaptığı çalışmalar bunun tersine işaret ediyor olsa da,

Bachofen'in (1997) ve Morgan'ın (2015) en önemli keşifleri, daha önce örgütlü toplumsal yaşamın ataerkil aile ile başladığı saptamasının yanlışlığını ortaya koymalarıdır. Bachofen ve Morgan yerliler üzerinde yaptıkları araştırmalarla, ataerkil aileden önce anaerkil aile düzeninin bulunduğunu ve ataerkil aile düzeninin anaerkil düzen içinden doğduğunu saptamıştır. (Hamzaoğlu,2019:63).

Buradan da anlaşıldığı gibi, “... anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişi bilimsel olarak açıklayan model Morgan-Engels modelidir. Morgan da Engels de, anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişi, sosyoekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak açıklamaktadır” (Hamzaoğlu,2019:63). Aslında ilk çağ uygarlıklarına bakıldığında, topluluklarda kadınları ve erkekleri tamamen birbirinden ayıran yada bir cinsiyeti diğer cinsiyet üzerinde üstün kılabilen bir yapılanma yoktu. “Ama kadınların, toplumun beslenmesi için vazgeçilmez hale gelen tarımsal üretimi gerçekleştirmelerinin yanında öğütme, pişirme ve yoğun tarım mevsimleri dışında

çömlek kaplar yapma, örme, dokuma gibi işlerle de uğraşmalarına bakarak; köylerde, neolitik ekonominin daha çok kadınların çalışmalarına dayandığı söylenebilirdi” (Şenel’den akt. Caner,2017:41). Bu durum da kadınların toplumda erkeklerden daha ön plana geçmelerine imkan sağlayıp, aile içerisinde de geçimi ele almalarının yanı sıra bazı topluluklarda da soyun kendileri üzerinden ilerlemesine imkan sağlayarak anaerkillik toplum yapısının oluşmasına da imkan sağlamıştır. “... soyun anayanlı olduğu toplumlarda kadın; cinselliğin, soyun ve mirasın kontrolünü elinde bulunduran özne olarak, erkekten daha fazla toplumsal iktidara sahip bulunmaktadır” (Ecevitöğlü,2012:389).

Anaerkil toplum yapısı, “Analık hukukuna dayanan bir aile biçiminin, ‘soy zincirinin yalnızca ana tarafından izlenebildiği ve dolayısıyla sadece kadın soy zincirinin tanındığı” (Reich’den akt. Delmar,1998:117) şeklinde ifade buluyor olsa da buna rağmen, anaerkil toplum yapısı denildiğinde, kadınların her açıdan kontrolü tamamen ele geçirdiği anlamına gelmemektedir. Erkeklerle nazaran toplumsal yapı içerisinde daha fazla yetkiye sahip olup bütün iktidarı ellerinde bulundurdukları bir süreç henüz görülmemiştir. Anaerkil bir yapıya sahip olan toplumlarda kadının yanı sıra iktidarı elinde bulunduran ve en büyük söz sahibi “dayı”dır. İşte anaerkil toplumlarda dayı erkinin olmasından dolayı,

Anaerkil bir düzenin varlığını savunan kimilerine göre kadın ve erkek kardeşi arasında anayanlı soy dizgesinin gereği olarak ortaya çıkan bir dayanışmayı, kimilerine göre anayanlı soy dizgesi ile babayanlı soy dizgesi arasındaki geçiş aşamasını oluşturan bu olgu, anaerkil bir düzenin yaşandığına karşı çıkanların nazarında ataerkinin evrenselliğinin en önemli kanıtıdır. (Ecevitöğlü,2012:403).

Fakat ilerleyen zamanlarda toplumun ihtiyaç duyduğu unsurlar da değiştikçe, daha farklı ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla birlikte artık o basit işleyiş mekanizması karmaşık bir hale gelmeye başlamıştır ki, bu durum da farklı üretim biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Ve evlilik biçimlerinde de ortaya çıkan yeni yasa ve farklılıklarla beraber artık anaerkil toplum/aile yapısından, ataerkil toplum/aile yapısına geçişin tohumları da atılmıştır. Ataerkil yapı da, erkek bireyleri kadınlardan daha etkin bir konuma getireceği için var olan düzen de giderek değişime uğrayacaktır. Çünkü ekonomi

alanında meydana gelen bir takım değişiklikler anaerkil bir yapıdan ataerkil bir yapıya geçilmesine neden olmuştur.

İşte bu işaretlerin toplumda görölmeye başladığı bu süreçte hem Doğu'da hem Batı'da ekonomik bolluk dönemi yaşanmıştır. Hayvan sürüleri ve verimli tarım ekonomik koşulları değiştirmiş, çobanlık, hayvanların değiş tokuşu ve tarımın üretkenliğinin insana duyduğu ihtiyaç nedeniyle erkeklerin önemiyle birlikte servet de artmıştır. (Hamzaoğlu:2019:64-65).

Ve bu artan servet kadınları erkeklerden daha aşığı ve önemsiz bir konuma taşıırken, hane içerisinde erkekleri ön plana çıkararak düzeni sağlama işinden sorumlu tutmuştur. Yaşanan tüm bu süreçlerle beraber gerek hane içerisinde gerekse de topluluk içerisinde ataerkil düzen başlamıştır. Miras hakkı ve mülkiyet sorunu da bu sürecin hızlanmasına neden olurken, “erkek, kadından üstündür” anlayışı ile birlikte iktidarın erkekleşmesi başlamaktadır. Tüm bunlara rağmen, ataerkil anlayışın ortaya çıkması durumunu, belirli yada kesin bir duruma bağlayamayız. Çünkü anaerkil yapıdan ataerkil yapıya,

... geçişin ne zaman olduğu konusunda Engels, bir dönemi işaret etmekten kaçınır. Bu tarihlenenin tam olarak yapılamayacağına, çünkü bu gelişmelerin hepsinin tarih öncesinde yaşandığına vurgu yapar. Ayrıca bu değişimin dünyanın her yerinde veya aynı bölge içindeki farklı aşiretlerde aynı zamanda gerçekleşmediğini de kaydeder. (Engels'den akt. Hamzaoğlu,2019:65).

Fakat tüm bu durumlar kadınların sosyal ve ekonomik haklarının azalmasına neden olurken, aynı zamanda da cinsel yaşamlarının da kısıtlanmasını da beraberinde getirmiştir.

Erkek egemen düzen, toplumun cinsel yaşamını denetim altına almalıydı. Çünkü ataerkil yapıyı ayakta tutan temel motivasyon, kadının kendi bedenine yabancılaşmasıydı. Dizginleşmemiş dişil libido, erkek iktidarını sarsabilecek bir enerjiye sahip olduğu için, kadın bedeni, koşulsuz olarak onu denetleyen eril güçlerin egemenliğine verildi. Zaman içerisinde eril iktidarın cinsel baskı anlayışı, tüm toplumun özümseğiği bir değer haline geldi. (Caner,2017:43).

Netice itibariyle, bu sosyoekonomik tarihi süreç, cinsel ahlak kurallarının ve onun içinde namus olgusunun ataerkil düzende ortaya çıktığını göstermektedir.

Evlilik öncesi cinselliğin bastırıldığı, özgür eş seçimin yerini zorlayıcı evlilik yönteminin aldığı ve giderek kuralların sertleştirildiği bu süreçte, yüzyıllardır sürece kadın bedeninin erkek denetimine verilmesinin, ataerkil düzene geçişle başladığı görülmektedir. (Hamzaoğlu,2019:72-73).

Ataerkil yapının kendi devamlılığını sağlaması ve o iktidarını sürdürmeye devam etmesi için öncelikle soyunu güvence altına almasıyla mümkün olacaktır. Bu durumda çeşitli yollarla gerçekleştirilebilir. Öncelikle,

Kadın kutsal anne kimliğine bürünmeli ve erkeğine çocuklar doğurmalıydı. Ama çocukların babasının kim olduğu konusunda hiçbir şüphe duyulmamalıydı. (Aksi takdirde miras, doğru soy çizgisini izleyemezdi.) Bu yüzden kadından beklenen davranış sadece yasal cinsel partneriyle ilişkiye girmesiydi. Böylece ataerkil düzende kadın bedeni ve onun doğurganlık özelliği, toplumsal bir soruna dönüşmüş oldu. (Caner,2017:44).

Dolayısıyla kadın cinselliği ve bedeninin toplumsal bir sorun haline gelmesinde;

İnsan neslinin devamı için kadının üreme potansiyelinin taşıdığı önem, kadın bedeninin toplumsal denetime tabi tutulmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, bir erkek için kabul edilebilir ölçütlere göre neslin devamının sağlanması, doğacak çocuğun kendi soyundan geldiğini garanti edecek bir kadınla evlenmeye ve evlilik sonrasında da bu kadının aynı hususu garanti edebilmesine bağlıdır. Pratikte bir erkek için bunu sağlamanın tek yolu, bakire bir kadınla evlenmek ve evlendikten sonra da karısını diğer erkeklerden uzakta tutmaktan geçer. Bunu amaçlayan erkek, bekarete büyük önem verir, bakire bir kadınla evlenir, evlendikten sonra da kadının cinsel sayılabilecek davranışlarını kontrol altına almaya çalışır. (Doğan,2016:21)

yada diğer bir seçenek olarak, “Ayrıca ataerkil toplumlarda özellikle Müslümanların yoğun olarak yaşadığı ülkelerde; kadın bedeninin ve hayatının denetlenmesinin temelinde yatan diğer bir nedenin, erkeklerin korkusu olduğu savıdır. ‘Erkek neden korkar’ sorusuna bazı araştırmacılar, ‘çocuğun babasının kim olduğunda şüphe bırakmamak’ olarak yorumlamaktadırlar” (Tezcan, Sır ve Akkoç’tan akt. Gürsoy,2009:13). Buradan da anlaşıldığı gibi cinsellik, özellikle de kadın cinselliği ve denetimi ataerkil toplumların özelliklerindedir. Dolayısıyla,

Patriarşik değerler çerçevesinde kadının bedeni, erkeğe aittir. Çünkü bu değerler çerçevesinde kadın bedeni, o kadına ‘sahip olan’ erkek için ‘değerli olan’dır. Kadın bedeninin erkek için değerli olması, soyun devamına işaret etmekte ve kadın bedenine ilişkin ikinci önemli bir sosyal anlamlandırmayı içermektedir. Soyunun sürmesi ve soyuna başka bir soyun ‘karışmaması’ için korunması / kollarılması gereklidir ve kadın bedeninin korunması / kollarılması gerekliliğe ilişkin normatif beklentiler (gelenekler, töreler) bunun nasıl olması gerektiğini ve ölçütlerini belirlemektedir. Bu beklentiler gereği bedenin korunması görevi, kadından daha fazla erkeğindir. Bu nedenle de kadınlar, kendi bedenlerinin gerçek sahibi değil, bedenlerine atfedilen bu sosyal anlamlandırmanın içeriğini oluşturan değerlerin ‘taşıyıcısı’dır. (Nazlı,2015:40).

Ve bu cinsellik ve bedenin denetim ve kontrol düşüncesi aynı zamanda “namus” kavramının da ortaya çıkmasına neden olurken, diğer taraftan namus kavramı mülkiyet düşüncesi kapsamında ele alınmıştır. Delaney’in “tohum ve toprak” ifadesinde de olduğu gibi, kadınlar doğum yapma özelliklerinden kaynaklı olarak üretici konumunda toprakla eş değer tutulurken; erkeklerin ise bu toprağı istedikleri gibi ekme, sürme ve tohum atma hakkına sahip olmalarıyla nitelendirilmişlerdir.

Başlarda namus kavramının tanımı yapılırken, “Nomos” ve “nema” kavramlarından yola çıkılarak, “erkeğin sahip olduğu otlak alan yada tarla” gibi ifadelerle açıklanmasıyla birlikte, kadınların doğa ile tanımlanmaları durumları bunun en iyi yansımalarından birisidir. Çünkü, “Ataerkil ideoloji, daha ilk şekillenmeye başladığı andan itibaren, erkeği rasyonellik (akıl/zihin), uygarlık ve kültür ile; buna karşılık kadını irrasyonellik, doğa ve duygusallık ile özdeşleştirir” (Berktaş,2018:152). Dolayısıyla da tarla/toprak metaforu ile özdeşleştirilen kadın bedeni, tohum ile özdeşleştirilen erkeğin bedenine sahip olması ile ifade edilmektedir.

Ataerkil düzende mülkiyet, erkek egemen güçlerin tasarrufundaydı. Kadının bedeni de, erkeğin mülkiyet algısının kapsamına girdi. Bundan böyle kadın erkeğine aitti. Erkek kadına sahipti. Bu sahibiyet yetkesi, kadının bedenini de kapsıyordu. Karısının başka biriyle cinsel ilişkiye girmesi koca için, kendi malına karşı yapılan bir hırsızlık eylemi gibi algılanır hale geldi. Böylece

ataerkil düzende kadının bedeni, erkeğin namusu olarak görülmeye başlandı. Ve namus korunup, sahiplenilmeliydi. (Caner,2017:44-45).

Aslında ataerkil toplumda sorun teşkil eden şey cinsellik unsuru değildi. Gerek kadınların gerekse de erkeklerin cinselliklerini yaşamaları bir problem olarak görülmüyordu. Buradaki asıl sorun, "... kadının kocası dışında yaşayacağı bir cinsel deneyimdi. Erkeklerin karılarına sadık kalması gibi bir durum, ataerkil sistem için önemli bir ayrıntı olarak görülmüyordu. Ataerkil ahlakın temelini oluşturan, işte bu ikiyüzlü algılamaydı..." (Caner,2017:45).

"Geleneksel toplumsal yapı ve kurumların henüz etkinliğini sürdürdüğü bölge ve yörelerde cinsiyet ayrımı açısından sorunları irdelemek, kadını aile ve topluluk dışında ve toplumdan soyutlayarak salt 'kadına yönelik' tanımlar yapmak ve çözümler üretmek kolay ve gerçekçi değildir" (Faraç,2002:17). Ele alınan sorunların temelinde her ne kadar cinsellik kavramı olmadığı belirtilmiş olsa da, yaşanan sorunların büyük bir kısmı yine cinsellik ve cinselliğin yaşama şeklinden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ataerkil bir yapının görüldüğü toplumlarda, kadınların toplumun belirlemiş olduğu genel ahlak/namus kodlarına ters yada aykırı olarak kabul edilen davranışların sonucunda yine erkekler tarafından psikolojik, fiziksel, ekonomik, sözel ve hatta cinsel şiddet, zorla evlendirme, düğün sonrası bakire olmadığı anlaşılan gelinlerin tekrar baba evine gönderilmesi, evli yada bekar fark etmeksizin herhangi bir sebepten ötürü evden kaçan kadınların kocalarına, kızların ise kendi ailelerine gönderilmesi, eve kapatma, ailesi ile görüştürmeme, yoğun baskıya uğramaktan kaynaklı olarak intihar etme, ceza almaktan kurtulmak için kadını intihar etmeye zorlama veya diğer bir ifade ile dolaylı namus cinayetleri vb. gibi birçok şiddet türüne maruz kaldıkları da oldukça sık karşılaşılan durumlardan birisidir.

3.3.3. Bekaret

Kadın bedeninin ve cinselliğinin, aile, eğitim, hukuk, tıp, dil ve din gibi başlıca toplumsal kurumlar yoluyla sürekli gözlem ve denetim altında bulundurulması, ataerkil düzenlerin özünü oluşturur. Bu kurumların başında gelen baba rolündeki devlet, kimi zaman açıktan açığa, kimi zamansa el altından, kadınların hem emek üretme hem üreme anlamındaki üretkenliğini, erkek egemenliğini sürdürme yolunda var gücüyle yönetmeye çalışır. Diğer

birçok ataerkil toplumda olduğu gibi, Türkiye’de de kadınlar, bedensel ve cinsel olarak birçok kontrol mekanizmasına maruz bırakılır. Namus kavramıyla ayrılmaz bir bütün oluşturan bekaret olgusu, bu kontrol mekanizmalarından biridir, hem de en güçlülerinden biri. (Blank,2017:11).

Bekaret kavramını doğduğumuz andan itibaren pek çok yerde sıklıkla duyuyor olmamızın yanı sıra, bireyler bunu rahat bir şekilde ifade etseler de, aslında tanımlanması çok kolay olan bir kavram olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ama zaman içerisinde bu kavram çeşitli şekillerde kullanılarak toplumsal bir olgu olmasının yanı sıra, gerek kadınlar gerekse de erkekler için bedensel ve bireysel bir olgu haline dönüşmeye başlayarak, sürekli kontrol ve denetim altında tutulan bir unsur haline gelmiştir. Dolayısıyla, bekaret kavramı kadınlar açısından el değmemişliğin, dokunulmamışlığın ve cinsel saflığın bir göstergesi olarak korunması gereken bir unsurdur ve bundan dolayı da, bireylere ve toplumdaki pek çok unsura etki eder bir hale gelmiştir. Bu durum aynı zamanda,

Evlenmemiş kadının bekareti, birçok kültür için en çok önem taşıyan konulardan biridir, Türk toplumunun gerek daha geleneksel kesimlerinde gerekse modern metropol bölgelerinde de bu durum geçerlidir. Çoğu kez, gerdek gecesi kadınlar için bir kabus dönüşür. Endişeleri, damadın ailesinin, hem gelinin bekaretinin hem de damadın erkeklik gücünün kanıtı olacak “kanlı çarşafı” beklemesi gibi eski bir geleneğinin canlı tutulmasıyla pekiştirilir. Kadınların bekareti, özellikle geleneksel ataerkil toplumlarda, yüzyıllardır özel bir anlam taşımıştır. Evlenmemiş kadınların, gerdek gecesine kadar “el değmemiş” olması beklenir. Bakire bir gelin olmak, bir kadının saflığını ve ailesine bağlılığını gösterir. Gelinin bekareti, bir anlamda hem kendi ailesi için hem de damadın ailesi için bir değerdir [asset]. (Cindoğlu,2003:115-116).

Dolayısıyla bekaret kavramının toplumda böyle bir değer haline gelmesi sürecinde,

Kadınlardan evliliklerine kadar cinsel, evliliklerinden sonra ise düşünsel bakirelik beklenmektedir. Yani, evlenmemiş bir kız çocuğu evliliğe kadar hiç bir cinsel ilişkide bulunmamalı, evli bir kadın da eşinden başka hiç kimse ile ilişki düşünmemelidir. Bir kadın, sosyal değerini belirleyen bu normlara bağlılığını göstermesi için utanç kurallarını uygulaması gerekir. Bu kurallar ona pasif, hesaplı ve çekingen davranmayı öngörüyor. (Gezik,2003:14)

düşüncesi de etkili olmaktadır. Böylece toplum içinde bir anlam ve değer kazanan bu kavramın kadınlar tarafından evlenene kadar korunması ve sakınılması gereken bir kavram halini alması sadece kadın içinde değil aynı zamanda kadının ailesi, ailesinin toplum içerisindeki saygınlığı ve itibarı açısından da oldukça büyük bir öneme sahiptir. Dolayısıyla toplumda bu kadar önemli bir konumda yer alan kavramlara baktığımız zaman, ilk olarak namus kavramıyla eşdeğer tutulan ‘bekaret’ kavramına değinebiliriz.

Bekaret kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü tarafından; “kızlık” ve “saflik, temizlik, masumluk” gibi anlamlarla ifade edilmektedir. Bekaret ve onunla ilişkili olarak kullanılan kavramlara bakıldığında yine erkeklerden ziyade kadınlar üzerinden tanımlama yapıldığı görülürken, “kız-lık” şeklindeki bir ayrımdan da bunu rahatlıkla görebiliriz. Aslında bekaret kavramı erkek bireylerde kadınlarda olduğu gibi işlemez. Yani erkekler açısından bekaret kavramının kullanıldığını neredeyse hiç göremeyiz. Genellikle erkek bireyler için bekaret kavramından ziyade “bekar” tanımlaması yapılmaktadır. Aynı zamanda kadınlarda sıklıkla yapılan bir durum olan ve “evlenilecek yada evlenilmeyecek erkek”, “bekaretini kaybettiği için öldürülmesi gereken bir erkek” şeklindeki yargılarla karşılaşmayız.

Dolayısıyla, bekaret kavramı her iki cins içinde geçerli olan bir kavramken, toplumumuzda dahil olmak üzere ataerkil sistemde esas sahipleri kadınlar olmaktadır. Örneğin, bekaret kavramına baktığımız zaman, “... bekar/et olarak da okuyabiliriz: Ataerkil düzende bakire kadın bedeni, henüz evlilikle sahiplenilmemiş bir et parçasıdır. Ama bu okuma, kadın bedeninin evliliğe kadar sahipsiz ve serbest kaldığı anlamına da gelmez çünkü bu beden, evlilik kurumu yoluyla babadan kocaya geçer” (Blank,2017:14). Buradan da anlaşıldığı gibi kadınlar ve namusları evlenene kadar babalarının/erkek kardeşlerinin/erkek akrabalarının himayesindeyken, evlendikten sonra da kocalarına/eşlerine geçmektedir. Bazı durumlarda vardır ki, kadınlar evli olsalar bile gerek babası gerekse de erkek kardeşleri tarafından hâlâ namusu denetim altında olabilmektedir. Hatta, “... boşanmış bir kadının dahi eski kocası tarafından ‘namusunu koruyamadı’ diye öldürüldüğü çok olmuştur” (Bağlı ve Özensel,2011:38). Çünkü, “Ataerkil paradigma dışilin toplumsal hayatta varolmasını, önce babasına sonra kocasına ait olması şartına bağlamıştır. Böylece sadece kadının kendisini ilgilendirmesi gereken bakirelik durumu, eril güçlerin egemenlik alanına girmiş olur” (Caner,2017:92).

Ülkemizde namus ve bekaret kavramları birbirleri ile ayrılmaz bir bütünlük göstermektedir. Aslında bu durum sadece bizim ülkemiz için geçerli bir durum da değildir. Aynı şekilde, “Bizim Arap toplumumuzda çarpık bir namus kavramı vardır. Bir adamın namusu, ailesinin kadın üyelerinin himenleri sağlam olduğu sürece güvendedir. Namus, adamın kendi davranışlarından çok, ailesindeki kadınların davranışlarıyla ilişkilidir” (Nawal’dan akt. Blank,2017:15). Oysa himen olarak da ifade bilinen ve çoğunlukla kızkık zarı şeklinde tabir edilen unsurun yitirilişi aslında,

... kadın fizyolojisinde hiç önemsenmeyecek kadar küçük bir değişikliği temsil eder. Oysa toplumlar, bu etkisiz değişikliğe çok derin kültürel anlamlar yüklemişlerdir. Bakirelik, Malinowski’nin incelemeler yaptığı Trobriand Adalarında, hiçbir önem taşımazken ve üstelik yerliler arasında hiçbir bakire gelin bulunmazken, bu ince ayırım feodal bir toplumda neden hayati bir soruna dönüştü?. (Caner,2017:90)

şeklinde bir soruyu da rahatlıkla sorabiliriz. Aslında toplumun yada bireylerin bu kavrama verdikleri değer yada önem yeni ortaya çıkmış bir şey değildir. Namus yada bekaret kavramının ne zaman ve nerede ortaya çıktığını düşünürsek, bunun nedenini çok daha eskilere dayandırabiliriz. Biraz geçmişe dönecek olursak,

Ortaçağda bekarere verilen önemin artmasını sağlayan bir diğer etmen de, koruyacak maddi değerlerin olmadığı, saygınlık sağlayıcı kimliklerin gelişmediği ve paylaşılacak entelektüel zenginliklerin bulunmadığı bir dünyada, ahlaksal değerlere verilen önemin artmasıydı. Ancak bu şartlarda namus, uğruna her şeyin feda edilebileceği bir olguya dönüşebilirdi. Üstelik feodal aile birliğinde, bireyin namusu sadece kendisini ilgilendiren bir konu olarak görülmezdi. Feodal ahlak, namusu kadının bacak arasına indirgemiş ve kadının cinsel yaşamını tamamıyla ailenin erkek üyelerinin sorumluluğuna vermişti. Kısacası ataerkil düşünce, feodal yaşam biçimiyle birleşince bekaret, “aile namusu”nun simgesi olarak görülmeye başlandı. (Caner,2017:91)

şeklindeki bir açıklama da, namus yada bekaret kavramının toplumda neden bu kadar önemli olduğunun bir nedeni olarak kabul edilir. Diğer taraftan ise,

Geleneksel toplumlarda namusun en önemli göstergesi bekarettir. Bekareti önemseyen geleneksel toplumlar onu namusun en somut göstergelerinden

birisi olarak ele alırlar. Bundan dolayı da aslında gelenekselden moderne doğru evrilen her toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da bekaret ile ilgili ciddi bir tartışma devam etmektedir. Zaman zaman reşit yaşa gelmiş olmasına rağmen bekar bayanların ilişki yaşayıp yaşamadıklarının bekaret kontrolü ile topluma deklere edilmesi gibi son derece onur kırıcı uygulamaların varlığı da bundandır. (Bağlı ve Özensel,2011:44-45).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, bekaret kavramının namusun somut dayanağı olarak ele alınması özellikle erkekler ve aileler açısından “onur kırıcı”, “başı öne eğen” ve “küçük düşürücü” unsurlar olarak tanımlandıkları için bir nevi kadınlar açısından “kirlenmiş yada kirletilmiş” olarak da ifade edilirken, bu durumun erkekler açısından herhangi bir olumsuzluk taşımadığı da görülmektedir. Dolayısıyla tüm bu unsurlarla da bağlantılı olarak bekaret kavramı, kadınlar üzerinden ifade edilen bir konu olarak ele alınmış olsa da temelde erkekler arasında önem kazanan bir konu olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılabilirliği gibi,

Demek ki bekaret, erkekler arasında bir meseledir, kadınlar bu meselede sadece sessiz birer aracı rolünü üstlenir. Namus gibi bekaret de sadece erkeklere özgü bir saplantının tezahürüdür -eşitsizliğin, kıtlığın damgasını vurduğu, bazı insanların onur kırıcı bir biçimde başkalarının tahakkümü altında olması yüzünden bütün bir toplumun, tek gerçek insan gücü olan özgüvenden mahrum kaldığı toplumsal yapılarda görülür. Namus ve bekaret kavramları, erkeğin itibarını kadının iki bacağı arasına yerleştirmektedir. Erkek, doğayı hakimiyeti altına alarak ya da dağları ve nehirleri fethederek değil, akraba ya da hısımları olan kadınların hareketlerini kontrol ederek ve yabancı erkeklerle herhangi bir temas kurmalarını yasaklayarak statü elde edebilmektedir. (Mernissi,2003:99-100).

Dolayısıyla kadınlar burada erkek bireylerin, üzerlerinden erkekliklerini ispat etmeye çalışıp bunu bir zafer göstergesi olarak ifade edebilecekleri bir unsur haline gelmektedir. Erkeklerin bekaret kavramıyla ilgili bu düşünceleri,

Ataerkil tutumları içselleştiren her erkek için cinsel eylem, bir kadına sahip olmanın en güçlü göstergesidir. Bu yüzden bakire bir eş, koca için tam anlamıyla sahiplenebileceği bir kadındır. Simone de Beauvoir dediği gibi, “bir

malın benim olduğunu öne sürmenin en güvenli yolu, onu başkalarının kullanmasını engellemektir.” (Caner,2017:92).

Bu durumla birlikte göreceğimiz bir diğer unsur ise,

Ataerkil dönemde kadın iffetliğe adanmış ve evlilik öncesi cinsel ilişki, töre ve yasalarla yasaklandığı belirtilmektedir. Üstü kapalı yada açık bir izinle erkeğe cinsel arzularını doyurma hakkı tanınmakta, kadın ise evliliğin sınırları içerisine kapatıldığı ileri sürülmektedir. Erkeğin kadını özel malı gibi gördüğünden kadına kendisinden başkasının el değmemişliği önem kazanmaktadır. (Vargün’den akt. Gürsoy,2009:12)

şeklindeki ifadedir. Buradan da anlaşıldığı gibi, erkekler evlilik öncesi cinsel ilişkiyi tercih edip pek çok kadınla birlikte olup ve bu durum onlar açısından herhangi bir sorun teşkil etmezken, kadınlar açısından ise durum çok daha farklıdır. Çünkü kadınlar evlenene kadar, o cinsel saflık yada dokunulmamışlıklarını korumak ve devam ettirmekle yükümlü tutulmuşlardır ve bunun tersi bir durum, bekaretlerinin bozulmasına yol açacağı için namus’suzlukla nitelendirilmelerine yol açacaktır. Çünkü cinsel açıdan düşünüldüğünde, erkeklerin ilişkiye girip girmediği herhangi bir şekilde anlaşılmazken, durum kadınlar açısından çok daha farklı işlemektedir. Ayrıca olumsuz anlamdaki bu nitelendirmeler,

... elbette bir kadının toplumsal konumuna, içinde yaşadığı siyasi ortama, sosyo-ekonomik düzeyine, ya da dayanışmanın var olup olmamasına göre değişkenlik gösteriyor ve toplumsal dışlanmadan aşağılanmaya, marjinalleştirilmekten yasal kovuşturmaya, sürgün ya da şiddet ve ölüme kadar uzanan geniş bir alanı kapsıyor. (İlkkaracan,2003:20).

Namus söz konusu olduğunda, “kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası”, “namus erkeklerin elinin kiri yıkarsa geçer”, “erkek adam ne yaparsa olur”, “erkek yaptığı zaman belli olmaz” şeklinde belirtilen ifadelerle de bunun toplumumuzdaki karşılığını görmüş oluruz. Dolayısıyla yaşanan bu durum ataerkil bir yapıya sahip olan toplumumuz gibi pek çok toplumda, kadınların direkt olarak namus ve bekaret kavramları ile tanımlanmaları üzerinden, bu kavramların günlük dilde ne şekilde yansıma bulduğu da görülebilmektedir.

Ataerkil bir toplumdaki genel namus/ahlak kurallarına göre bir kadının, kadın olarak nitelendirilip kabul edilmesi için yerine getirip taşıması gereken çeşitli unsurlar vardır, o unsur da namusu/bekaretidir. Çünkü kadın yada namuslu kadın denildiği zaman bu anlayış pek çok kaynakta, "... evliyse cinsel anlamda kocasına sadık bir kadın, evli değilse de cinsel saflığını koruyan bir kadın akla gelmektedir" (Şanlı,2017:1) şeklindeki durumu da rahatlıkla görebilmekteyiz. Diğer taraftan bekaret kavramı kadınların sadece, evlilik öncesi cinsel anlamda bir birliktelik yaşamamaları üzerinden ifade ediliyor olsa da, bu kendini cinsel anlamda erkeklere karşı koruma altına alma durumu ekonomik anlamda da ele alınmaktadır. Ataerkil bir toplum içerisinde bir evlilik sürecinde, ailenin sahip olduğu mülk/miras babadan kendi öz erkek çocuğuna geçmektedir.

Ama bu kuralın başarılı biçimde işlemesi için, kadının evlenirken bakire olması gerekmez. Mirasın doğru soy çizgisini izlemesi, ancak evlilik döneminde kadının kocasına karşı göstereceği sadakat sayesinde gerçekleşecektir. Yani gelinin bakire olup olmamasıyla, miras düzeninin direkt bir ilişkisi yoktur. O halde bekaret, kadının evlenmeden önce de kocasına sadık kalma zorunluluğunu temsil eder. Kocanın karısı üzerindeki egemenlik hakkı, bakirelik kısıkaçısı sayesinde çiftin henüz tanışmadığı döneme kadar uzatılır. Böylece koca, fiziksel varlığından önce bir imge olarak, genç kızın cinselliğini baskı altına alan eril bir güç haline gelir. (Caner,2017:91)

şeklindeki ifade ile de bakirelik kavramının, ekonomik unsurlarla birlikte, evlilik öncesi dönem de dahil olmak üzere genç kızlık dönemlerini de kapsadığı anlayışıyla kadınların pek çok açıdan denetim altına alındığını göstermektedir. Kadınların genel anlamda namuslarının ve özel anlamda da bekaretlerinin geçmişten günümüze bu kadar baskı ve denetim altında tutulması, kadınları daha farklı yollara başvurmaya itmiştir. Ataerkillik baskısı altında, kadınlardan bekaret bekleyen erkeklerin, bu beklentilerine tıp alanı "suni bekaret" olgusuyla yardımcı olmaktadır. Çünkü bekaret kavramı kadınlar açısından biyolojik bir durumu ifade etmekten ziyade toplumsal bir anlama karşılık geldiği için, yitilmesi yada olmaması durumunda yeniden var edilme yada üretilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum ise,

Modern toplumlarda hızla yaygınlaşan ve çok basit bir tıbbi operasyon olan kızlık zarı tamiri işlemi yine bakirelik arayışının anlamsızlığına bir

göndermedir. Daha eski bir yöntem ise gerdek gecesini adet dönemine denk getirmektir. Yine ortaçağdan beri klasikleşmiş bir aldatmaca da, bir hayvanın kanını veya kırmızı bir sıvıyı ilk gecede cinsel organa ve yatağa damlatmaktır. Aslında bu gerçekler karşısında bekaret tutkunu ataerkil ahlak, sırtını kaygan bir zemine dayadığının farkındadır. (Caner,2017:94).

Aslında yaşanan bu cinsel birliktelik durumundan,

Her iki partneri de cinsel ilişki için sorumlu sayan hukukun mantığı ile bekaretin bozulmasının sorumluluğunu bencilce sadece kadının üzerine yıkan erkek zihniyetinin irrasyonelliği arasındaki bu tezat, sahte bekaret aldatmacasına başvuran kadınların aynı ölçüde mantıksız ve bencil karşılıklarını açıklamaya yeterli olmalıdır. (Mernissi,2003:102).

Diğer taraftan, “Tıp kurumunun konuya el atarak bekaretle himeni özdeşleştirilmesi, hem bekaret gibi soyut bir kavramın kadın bedeninde fiziksel bir varlık kazanmasını sağlamış, hem de bu sayede bekaretin sorgulanamaz, karşı çıkılamaz doğal bir gerçekliğe dönüşmesine yardımcı olmuştur” (Blank,2017:27). Fakat tıp alanının da dahil olduğu tüm bu unsurların yanı sıra kadınların, erkekler ve toplum tarafından bu denli denetim altına alınması durumunun sadece bekaret unsuruyla da ilişkili olmadığı görülmektedir. Bekaretin, namus kavramının somut bir delili şeklinde ifade edilmesiyle bu kavram da giderek önem kazanmaya devam etmiştir. Kadın ister bekar olsun ister evli olsun fark etmeksizin bekaret/namus unsurunun yanı sıra,

Türkiye’de kadının evlilik öncesi bekaret konumunu elinde bulundurması, sadece “bacaklarının arasındaki” zarı korumasına değil, toplum içerisindeki davranışlarına da bağlıdır. Özellikle erkeklerle ilişkilerinde son derece dikkatli davranmak zorunda olan kadınlar, uygunsuz görülen ve cinsel içerikli yorumlanan bir davranış sergilediklerinde ya da böyle bir dedikodunun malzemesi olup “milletin diline düştüklerinde”, ailelerinin namusunu lekeledikleri gerekçesiyle babaları, ağabeyleri, nişanlıları, kocaları, oğulları vesaire tarafından cezalandırılabilir, hatta öldürülebilir. Bekaret namus kavramlarının en kanlı birleşimi de, erkek egemen kültürün kan ve ölü seviciliğini yansıtan bu tür örneklerde kendini gösterir. (Blank,2017:15-16).

Kadınların hayatlarını kaybetmelerine neden olan bu kavram aynı zamanda kadınlar üzerinde kurulan baskıdan kaynaklı olarak bedensel ve psikolojik olmak üzere birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu duruma neden olan unsurlardan birisi de “bekaret kontrolü” olarak adlandırılan bir yöntemdir. Fakat burada, “bekaret kontrolü” ile “genital muayene” arasındaki farkı belirtmek bu iki kavramın birbirine karışmaması açısından yararlı olacaktır. Çünkü,

Burada üstüne basa basa belirtilmesi gereken ve genellikle yanlış anlaşılan çok önemli bir konu vardır. Özellikle cinsel saldırı ve çocuk istismarı davalarında, delil toplamak amacıyla, kadının yada çocuğun genital muayeneden geçmesiyle, söz konusu kişinin bekaret muayenesinden geçmesi arasında büyük bir fark vardır. Genital muayenede, genital bölgenin tamamı incelenir ve vajina dokusunda yırtılma, sperm gibi bulgular aranır. Bu muayene sırasında, cinsel saldırıya ilişkin delil toplamak amacıyla vajinanın, iç bacakların ve anüsün yanı sıra himenin durumuna da bakılabilir. Kısacası burada amaç, kişinin cinsel tacize ya da tecavüze uğrayıp uğramadığına ve failin kimliğine dair bulgular elde etmektir. Ancak bekaret muayenesinde sadece himenin durumuna bakılır ve amaç kişinin ‘kız’ olup olmadığını belirlemektir. (Bekaret muayenesi raporlarında ‘kız’ ya da ‘kız değil’ ifadesi kullanılmaktadır.). (Blank,2017:20).

Dolayısıyla genital muayeneden daha fazla sorun çıkaracak olan unsur bekaret kontrolüdür. Çünkü toplumumuzda pek çok kadın, gerek sevgilisi olduğu gerek nişanlanıp nişanı bozduğu gerekse de erkeklerle görüldüğü vb. gibi durumlarla karşılaştıkları için, kendilerinin rızası olmadan aileleri tarafından zorla böyle bir muayeneye zorlanmaktadırlar. Bu baskı ve zorlama ise bireyler üzerinde ciddi ve ağır psikolojik sarsıntılara ve sorunlara neden olmaktadır. Bununla ilgili olarak ise, bekaret muayenesine zorlanan bazı kız öğrencilerin intihar ettikleri şeklinde çıkan haberin yanı sıra, buna benzer daha bir çok olayında yaşandığını bilmemiz bile, durumun ehemmiyeti açısından yeterli olacaktır.

Aslında bu tür kontrol yada muayeneler, bireylerin evlilik öncesinde yaşamış oldukları ilişkilerin teşhis edilmeleri açısından yüzde yüz kesinlik sunan bir kaynak olmadığı gibi, güvenilir sonuçlarda elde edilmeyebilir. Fakat, “Buna karşın Türkiye’de epey yaygın olan bekaret muayenesi ve zar diktirme gibi bekaretle ilişkili

tıbbi operasyonlar, bu yalan üzerine kurulmuştur. Zar diktirme operasyonları, ülkemizde ne yasal ne de tıbbi açıdan bekaret muayenesi gibi sorun haline getirilmemiştir” (Blank,2017:28-29). Bu durumlarda aslında, ataerkil toplum yapısının kadınlardan, bekaret yada namus konusundaki beklentilerini kanıtlamalarını sağlamaktan başka bir şey değildir. Yada diğer bir ifade ile,

Kadınların bedenleri üzerinde kontrolün, hem sosyal hem de tıbbi olarak düzenlendiği bir toplumda, bir kadının tıbbi kendi ihtiyaçları, yani onarımları için kullanılması, kadınların kendi bedenleri kontrol etme talebinin bir göstergesi olarak görülebilir. Bekaret ameliyatı olmak, toplumsal bağlamda ataerkil değerleri yeniden tesis etmesinin yanı sıra, kadını ataerkil toplumda ve ataerkil ilişkilerde güçlü kılar. (Cindoğlu,2003:131).

Bekaret kontrolü ve genital muayene gibi kadınlar üzerinde etkili olan unsurlardan diğer bir tanesi de, günümüzde kullanılmıyor olsa da yine de zamanında kullanılmış olan, bekaret kemeri uygulamasıdır. Aslında bu, Haçlı seferleri sırasında askere ihtiyaç duyulmasından dolayı on binlerce erkeğin askere çağırılmasıyla birlikte ortaya çıkan bir uygulamadır da denebilir. Çünkü ortaçağ zamanında, yıllarca savaşta kalacak olan ve geri dönüp dönmeyeceği de belli olmayan erkeklerin, geride bıraktıkları eşlerinin namuslarını koruyacaklarına inanıp, eşlerinin kendilerini aldatmayacakları düşüncesiyle, gözleri arkada kalmayarak gönül rahatlığıyla savaşa gidebilecekleri bir tür kontrol yada koruma yöntemidir. “Sadece dışkılama delikleri bulunan bu demir donlar sayesinde feodal dünya, kadın cinsel organını kilit altına almıştı” (Caner,2017:95). Fakat diğer taraftan bu bekaret kemerlerinin kullanımı,

Yalnız kalan kadınları tecavüzcülerden korumak için iyi niyetli kocalar tarafından takıldığı söylene de, asıl neden elbette ki, şehvet düşkün olduğu inanan kadınlara güven duyulmamasıydı. Erkek kendine ait olarak gördüğü bir bedeni namus kemeri sayesinde güvenceye alırken, kadın ise çalınması önlenmek amacıyla kilit altına alınan bir mal yerine konuluyordu. (Caner,2017:95).

Ama yinede kadınlar bu bekaret kemerlerinden kurtulmanın yolunu bulmuşlardır. Kemer, demirden yapıldığı için kilidi olmadığı müddetçe üzerlerinden çıkaramayacaklarından dolayı çilingirde yedek bir anahtar yaptırarak üzerlerinden rahatça çıkartmışlardır. Kemerden kurtulmanın bir diğer yolu da kilo vermektir. Kilo

vererek çok daha kolay bir şekilde, üzerlerinde bulunan kemerden kurtulmuşlardır. Aslında,

Bekaret kemerleri, karanlık bir dönemin yaygınlığı tartışılan bir uygulaması olsa da, aslında eril bilinçaltının cinselliğe ve kadın bedenine bakışını özetleyen belki de en açık tarihsel göstergedir. Dişil bedenin cinsel ilişkiden zevk almasını önlemek amacıyla yapılan kadın sünneti geleneği gibi, bekaret kemeri de, kadın üzerindeki eril denetimin ulaşabileceği boyutları gözler önüne sermekteydi. (Caner,2017:96).

Dolayısıyla, yapılan tüm bu yorumları ele aldığımız zaman,

... İslam adına toplumsal düzenin korunması için kadın cinselliğinin kontrol edilmesini amaçlayan yöntemler ve mekanizmalar ise, tarih içinde, coğrafyaya, zamana, sınıfa ya da ırka göre olduğu kadar, toplumun siyasi ve ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik göstermişlerdir. Zamanımızda bu kontrol, kadınların hareket özgürlüklerinin engellenmesinden bekaret testlerine, kadın cinsel organının kesilmesinden namus adına işlenen cinayetlere kadar uzanmaktadır. (İlkkaracan,2003:18-19).

Bekaret kemeri yada kadın sünneti gibi bazı uygulamaları, bizim toplumumuzda ve günümüzde görmesek de yine pek çok açıdan,

Kadının, eril güçlerden bağımsız bir ekonomik kimlik gerçekleştirilmesi, bu özgürlüğünü sosyal haklarına ve bedenine yansıtması, feodal dünyanın yaşam koşullarında mümkün değildi. Ama insanlığı bekleyen ikinci büyük üretim devrimi, kadınlara böyle bir özgürlük kazandıracak kapıyı aralayacaktı. Ama kazanımların olgunlaşması için epey bir zamana ve yürekli bir mücadeleye ihtiyaç vardı. (Caner,2017:96).

3.3.4. Şeref ve Utanç

Ülkemizde namus kavramıyla oldukça yakından ilişki içerisinde olan kavramlardan birisi de şeref kavramıdır. Şeref kavramı aynı zamanda beraberinde utanç kavramıyla da anılmaktadır. Namus ve şeref kavramlarının bu denli yakın bir ilişki içerisinde bulunmaları, onların birçok kaynakta bir arada kullanılmasıyla da mümkün olmaktadır. Konuya şeref kavramının tanımı ile başlayacak olursak, Türk Dil Kurumu

(TDK) Genel Türkçe Sözlüğü tarafından; “Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur” ve “toplumca benimsenmiş iyi şöhret” şeklinde ifade edilmiştir. Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa şeref, bireyin ve içerisinde bulunduğu ailenin toplumda kazandığı saygınlığı yada itibarıdır. Ve bireyin yanı sıra toplumda bu kavramlara oldukça büyük anlamlar yüklemektedir. Örnek verilecek olursa, “... ‘şerefle yaşamaktan’ ya da ‘namus uğruna ölmek’ten söz ettiğimizde, hem namusun hem de şerefin vazgeçilmez ve bu anlamda da varlığımıza anlam kazandıran değerler olarak görüldüğünü düşünebiliriz” (Ecevitoglu,2012:316). Fakat aynı namus kavramında olduğu gibi, şeref kavramı da gerek cinsiyet gerekse de anlam bakımından farklılık göstermektedir. Nasıl ki namus kavramı kadınlar açısından cinsellik unsuru ile anlamlandırılırken, erkekler için de toplumsal cinsiyet kapsamındaki rolleri ile ifade edilmiştir. Aynı şekilde, namuslu olan bir bireyin şerefli olduğu da belirtilmektedir. Bu da namus ve şeref kavramlarının birbirleri için gerekli bir koşul olduğunu bize göstermektedir. Diğer taraftan,

Nitekim namus cinayetleri bağlamında ve genel olarak cinsel ahlakla ilişkili namus kavrayışından kaynaklanan çatışmalarda sıklıkla şerefe atıf yapılmaktadır. Lekelendiği düşünülen namusun öldürme yoluyla ‘temizlenmesi’ ile aynı anda başarıldığı düşünülen şey ‘aile şerefi’nin onarılmasıdır. Ancak tam da bu noktada namus ve şeref arasındaki ilişki; birinci durumda, yani namusun doğruluk ve dürüstlük gibi erdemlere karşılık geldiği durumlarda olduğu kadar ‘cinsiyetsiz’ ve özgül bir bağlama gönderme yapılmaksızın anlaşılabilir kadar ‘doğal’ ve ‘evrensel’ bir nitelik göstermez. Birinci anlam bağlamında namus da, namuslu olmaktan kaynaklandığı düşünülebilecek şeref de, hem erkeğe hem de kadına atfedilebilecek değerlerdir. (Ecevitoglu,2012:317).

Buradaki ifadede de hareket edilecek olursa, şeref kavramı toplumda her iki cins içinde kullanılan bir kavramken, kadınlardan ziyade erkek bireyleri tanımlamak için kullanılan kavramlardan birisi haline gelmiştir. Çünkü ataerkil bir düzene sahip olan toplumlarda, erkek bireylerden beklenen, hem kendilerinin hem de ailelerinin şerefini ve itibarını korumak; kadın bireylerden beklenen ise erkeklerin şereflerini korumalarına yardımcı olmak için kendi namuslarını ve bekaretlerini koruyup sahip çıkmaktır. Çünkü kadınlar namuslarını korudukça hem erkekler hem de aileleri şeref ve itibar sahibi olmaktadır.

Namuslu bir kadının aynı zamanda şerefli olduğundan teorik olarak söz edilebilse de gündelik dilde kadının toplumsal çevre nezdindeki itibarı ve saygınlığı neredeyse yalnızca cinsellik odaklı namus kavramı çerçevesinde ifade edilir. Aynı bağlamda ‘erkeğin namusu’ndan söz edildiğinde ise kastedilen, erkeğin ‘ırz’larından ve cinsellikle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek tüm edimlerinden sorumlu bulunduğu kadınlardır. Gündelik dilde sıkça karşılaştığımız ‘kadının erkeğin namusu olduğu’ ifadesi, bunu yansıtır. (Ecevitöğlu,2012:317).

Fakat diğer taraftan namus ve şeref kavramları her ne kadar birbiri ile ilişkilendirilen iki temel kavram olsa da, arada bazı farklılıklarda mevcuttur.

Şeref kavramı her ne kadar namus kavramı ile benzerlik gösterse de, namus gibi yalnızca kişinin cinsel kimliğiyle ve davranışlarına bağlı değildir. Daha ziyade, bireylerin toplum yararına yaptıkları hizmetlere, kişinin toplum tarafından beğenilen bir kişi olması için gerekli olan bir payedir. Ayrıca şeref arttırılabilen/artabilen ya da azalabilen bir değerdir. Belirli davranışlar ve toplum tarafından olumsuz yargılanırsa şeref azalır, hatta kaybedilir. Namus ise şerefe göre daha mutlak bir kavramdır, ya vardır ya da yoktur. Şeref ise azalıp çoğalır. Öte yandan kırsal ve kentsel alt sosyal katmanlarda kadının namusu bir veridir. Korunduğu sürece olumludur ama korunmazsa her an yitirilebilir. Namus yitirildiğinde yani “kirlendiğinde” temizlenmesi gerekir. Namus ne statü gibi kalıtımsaldır ne de şeref gibi kazanılmaz. Öyleyse namus uyularak, şeref kazanılarak elde edilir. O halde namus ve şeref arasındaki en büyük farklardan biri, şerefin üzerinde her an rekabete ve mücadeleye açık bir duygu alanı olması; namusun ise rekabete açık olmayıp sürekli korunması gereken bir anlayış olmasıdır. (Bodur’dan akt. Gürsoy,2009:16).

Şeref kavramıyla birlikte kullandığımız kavramlardan birisi de utanç kavramıdır. Utanç ve namus kavramlarını madalyonun yüzleri gibi düşünebiliriz. Utanç kavramı, namus ve bekaret kavramlarında da olduğu gibi kadınlar üzerinden ifade edilen bir unsur olmaktadır. Çünkü kadınlar namuslarını ve bekaretlerini sakınma yada utanma duygusu dahilinde korumaktadır. Yani,

... kadının ahlakı ve saygınlığı, ‘cinsel sakınma’ olarak nitelendirilebilecek davranışlarına bağlıdır. Evlilik öncesinde bekareti, evlilik sırasında sadakati

korumayı ve erkeklerle bir arada bulunulan mekan ve ortamlarda dikkat çekici davranışlardan kaçınmayı ifade eden bu davranış kodu, kadının toplumsal saygınlığını ve namını koruması için aktif olarak yapması gerekenleri değil, kaçınması gerekenleri ifade etmektedir. Tam da bu nedenle yazarlar kadınların gündelik yaşamını kuşatan ahlak kodunu ve bu koda uygun davranışları, İngilizce’ de utanç anlamına gelen shame terimiyle ifade ederler. (Ecevitoglu,2012:338).

Dolayısıyla utanç ve namus kavramlarının buradaki anlamları ile cinsellik vurgusu yapacak şekilde kullanılması sıklıkla rastlanılabilecek bir durumdur. Fakat diğer taraftan,

Kadının namusuna yönelik herhangi bir saldırının ve hatta sadece kuşkunun olması halinde kaybedilen şerefi yeniden kazanmak, erkeğin görevi olacaktır. Bu görev kimi zaman kadının namusunu kirlettiği düşünülen erkeklere yönelik bir karşı saldırıya karşılık gelirken, kimi zaman da namusu kirlenen kadının cezalandırılmasını içerir. Ancak her durumda da eylem, erkek açısından şerefli davranışın bileşenleri olarak kabul edilen saldırganlık, cesaret ve fiziksel güç kullanımını içermektedir. (Ecevitoglu,2012:339).

3.3.5. Irz

Günümüzde ırz kavramı tek başına kullanılabilen bir kavram olsa da, çoğunlukla namus kavramıyla anlam açısından benzerlik gösteren bir kavramdır. Irz kavramına etimolojik olarak baktığımızda, Arapça’dan dilimize geçen bir kavram olduğu görülmektedir. Irz kavramının tanımına baktığımızda ise, Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlüğü tarafından; “Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti” olarak ifade edilmiştir. Yapılan tanımın içerisinde geçen “iffet” kavramından da anlaşılacağı gibi, “ırz” kavramı da kadınlar üzerinden ifade edilmektedir. Dolayısıyla ırz kavramı, “... erkeğin şerefinin, kadının cinsel ahlakla ilişkili davranışlarından etkilenen yönünü ifade eder” (Ecevitoglu,2012:334).

Diğer taraftan ise erkek bireyler üzerinden bir ırz tanımı yapıldığı zamansa bu tanım, kadınların namuslarını, bekaretlerini ve iffetlerini korudukları müddetçe var olabilecek bir unsura karşılık gelecektir. “Buna göre, bir erkeğin ırzı umumiyetle

karısının ve bütün akrabalarının şöhretine bağlıdır. Burada kadının şöhretiyle kastedilenin kadının cinsel ahlakı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır” (Abou-Zeid’den akt. Ecevitoğlu,2012:307). Bununla ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında, ırz ve namus kavramlarının bu denli yakın bir ilişki içerisinde bulunması, aynı zamanda ırz kavramının namus cinayetleri ile olan ilişkisinden de anlaşılmaktadır. Çünkü,

... kadının namus adına öldürülmesi, yani namus cinayetleri söz konusu olduğunda failleri harekete geçiren bir değer olarak namus, tümüyle cinsel ahlakla ilişkili görünmektedir. Toplumun cinsel ahlak kodu olarak namusun nihai hedefi, kadının cinselliğini toplumun ahlak anlayışının sınırları içinde deneyimlemesini gözetmek, daha açık bir deyişle, kadının ırzını korumaktır. (Ecevitoğlu,2012:315).

Buradan da anlaşıldığı gibi, toplumun belirlemiş olduğu namus/ahlak anlayışı erkekler tarafından denetlenmeli ve korunmalıdır. Bundan dolayı da toplum namusu korumaya çalışırken bunu sadece namus adı altında ifade etmeden şeref, ırz, bekaret yada töre gibi pek çok unsurla birleştirerek kontrol etmeye çalışmaktadır. Irz kavramı bekaret ve iffet kavramları gibi kadınlar üzerinden tanımlanıp onlara ait olarak kabul edilse bile, namusu koruması ve denetlemesi gereken erkekler olarak görüldüğü için, namusla beraber ırz, şeref ve bekaret gibi kavramları da korumakla yükümlü olacaklardır.

3.3.6. Töre ve Bölgesel Farklılıklar

Töre kavramı ele alındığında, konumuz itibariyle törelerin olumsuz işlevlerine odaklanacak olsak bile, töreler sadece olumsuz bir anlamı ifade etmez aynı zamanda, olumlu özellikler taşıyan töreler de mevcuttur. Töreler çoğunlukla, yazılı olmayan ahlak yada hukuk kuralları olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan ise tam bir töre tanımı yapılacak olursa da Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlüğü tarafından; “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, adet” ve “Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap” şeklinde ifade edilmiştir. Töreler yazılı ve belgeli unsurlar olmamasına rağmen, benimseyen toplumlar tarafından her duygu, düşünce ve davranış kalıplarına oldukça yerleşmiş, bireyler

tarafından hayatta kalma sebebi olarak görülmüş ve gerek toplum gerekse de bireyler tarafından yaptırımları oldukça yüksek, zorlayıcı ve baskın özelliklere sahip olan kalıplardır.

Bazı kaynaklar ele alındığında töreler, çoğunlukla gelişmemiş toplumlardaki kontrolü sağlamak için bir denetim mekanizması oluşturan kurallar olarak ele alınmış olsa da, bu anlayış tarzı bizim pek çok açıdan doğru bir çıkarım yapmamıza engel olacaktır. Çünkü toplumsal değişimin hız kazandığı bir dönemde yaşamaktayız. Eskiden beri toplumumuzda var olan geleneksel geniş ailelerin yerini, zamanla daha modern olan çekirdek ailelerin almasıyla, toplumunda giderek modernleşip adetlerini, gelenek ve göreneklerini uygulamadıkları yada unuttukları yönünde fikirler var olup, her ne kadar modern oldukları vurgulanmış olsa da, toplumun halen pek çok kesimi adetlerine fazlasıyla sahip çıkmaktadır. Ve bu adetler yada gelenek ve görenekler, özellikle ataerkil bir düzenin devam ettiği toplumlarda daha yaygın bir şekilde var olmaya devam etmektedir.

Bu topluluklarda söz konusu olarak ele alınan unsur namus, bekaret ve şeref gibi toplum için ayrıca öneme sahip olan konularsa, değişimlerin yaşanmasının yanı sıra aynı kalmaya devam eden unsurlarda tabii ki olacaktır. Çünkü töreler, toplumun benimsemiş olduğu unsurlar içerisinde kendiliğinden oluşan, bu şekilde uzun yıllar sürmeye devam eden ve zaman içerisinde kendiliğinden değişime uğrayan, bazı adetler açısından devam eden bazıları açısından da biten kurallar olarak da ifade edilebilen davranış kalıplarıdır. Aslında, namus kavramını bölgeler arasındaki bazı farklılıklar açısından ele aldığımızda, “töre” olarak nitelendirdiğimiz unsurun, namus kavramının toplumumuzdaki temel yansımalarından birisi olduğunu da rahatlıkla görebiliriz. Her ne kadar geleneksel ve ataerkil bir yapıya sahip ailelerden yada topluluklardan bahsediyor olsak da gerek namus gerekse de namus kavramının toplum tarafından bireyler üzerinden oluşturduğu şiddet, cezalandırma ve hatta ölüm gibi çeşitli yaptırımlarda bile bölgesel değişiklikler görülebilirken, bu pek çok alana da yayılmıştır.

Her toplulukta olduğu gibi namus şiddetinin görüldüğü topluluklar da sürekli bir değişim içindedir. Bu toplulukların yerinde sayması düşünülemez. Bu toplulukların üst toplumla etkileşimleri sonucu meydana gelen değişimler oldukça belirgindir. Gerek giyimde, gerek okuma yazma oranında, gerekse kız

çocuklarının okullaşması ve teknolojik gelişmelerden faydalanılması konusunda sürekli bir değişim söz konusudur. Her nesil, kendinden önceki nesilden farklı davranış biçimleri sergilemekte ve faaliyetlerde yer almaktadır. (Doğan,2016:106).

Her ne kadar Doğan'ın da ifade ettiği gibi, bir üstteki soy yapısına göre çeşitli farklılıklar görülse bile, bu ele alınan farklılıklar yapıdan bağımsız olarak gelişen sosyal değişimler olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla,

Namus şiddetinin veya cinayetlerinin görüldüğü topluluklarda, kültürel normların izin verdiği ölçüde meydana gelen bir sosyal değişim mevcutken, kültürel değişim ise oldukça sınırlıdır. Namus, şeref, cinsellik, evlilik birliği dışında cinsel ilişki, evlilik öncesi flört ve aile değerleri söz konusu olduğunda, bu topluluklar, ancak kültürel normlar izin verdiği sürece üst toplumdaki değişikliklere uyum sağlamak amacıyla sosyal değişim içine girerler. Kültürel değişimin görülmediği veya çok az görüldüğü bu topluluklarda, hiçbir birey namus kavramı hakkında topluluktan veya gruptan ayrı düşünmek gibi bir eğilim içine girmez. Girse bile, bireyin sahip olduğu görüşün herhangi bir değeri yoktur. (Doğan,2016:106-107).

Verilen tüm bu bilgilerden sonra değineceğimiz diğer bir nokta ise, törelerin içerisinde geliştiği toplumlara ve bölgelere göre de değişiklik/farklılık göstereceği durumudur. Dolayısıyla, “Toplumumuzun en acı gerçeklerinden biri haline gelen ve yazılı olmayıp toplum tarafından katı kurallar çerçevesinde tanımlanan töre, çoğunlukla belli bölgeler üzerinden şekillenmektedir. Geleneksel yapı, yoksulluk, ataerkil düzen, kalabalık aileler, cehalet törenin merkezine alınmakta ve kavram bu etkenler ışığında tanımlanmaktadır” (Şenel,2014:26). Diğer taraftan töre denildiği zaman, bölgesel farklılıklar ister istemez bu konunun en önemli noktasını oluşturmaktadır. Çünkü, ele alınan bölgelere göre toplumun gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesinin hangi durumda olduğu, çekirdek yada geniş aile şeklinde var olan aile yapılanmasının türü, aile ve akrabalık ilişkileri, gelenek-görenek, örf ve adetlere verilen önem ve bunları uygulama sıklıkları ve tüm bunların sonucunda ne şekilde yaptırım uyguladıkları gibi birçok temel faktör, töre kavramına verilen önemi giderek artırmaktadır. Töre, namus ve namus cinayetleri gibi belirli kavramlardan bahsettiğimizde, bu kavramları en ince ayrıntısına kadar ele alıp bütün yönleri ile

incelememiz gerekmektedir. Ayrıca namus yada töre kavramları söz konusu olduğunda, bunları sadece belirli bölgelere özgü adet yada uygulamalarını gibi düşünmek de bizi yanlış çıkarımlar yapmaya yönlerecektir.

Namus olgusunun oluşturduğu denetim mekanizmasının arka planındaki en önemli etkenlerden olan töre kavramını yalnızca Doğu bölgelerine mal etmek bazı gerçekleri görmemize engel olabileceği gibi, karşısında durduğumuz etiketleme ve ötekileştirme sorununun bizzat içinde yer almamıza da sebep olacaktır. Bu sorunun ülkemizin sadece Doğu bölgelerinde yaşandığı algısı, Batı'da çok daha düşük oranlarda gözlemlendiği düşüncesi bizi hatalı çıkarımlara götürecektir. Dolayısıyla geniş perspektifte durum değerlendirmesi yapmak oldukça önemlidir. (Şenel,2014:26)

şeklindeki ifade de bu durumu özetlemektedir. Dolayısıyla toplumumuzdaki töre ve namus kavramlarını sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz ile sınırlandırmak yerine, bütün bölgelerimiz açısından bakmak çok daha doğru olabileceği gibi, kavramı her yönüyle incelemek, sorunların çözümü için daha etkili bir yaklaşım olacaktır. Çünkü gerek töre kavramını gerekse de törenin yol açtığı töre cinayetlerini sadece belirli bölgelere ait unsurlarını gibi ele almak, orada yaşayan bireyleri toplumdaki diğer bireylerden “ötekileştirmiş” gibi algılanmasına da yol açacaktır. Dolayısıyla ileri de bu konuya daha detaylı bir şekilde değinilecek olsa da, bu konunun en olumsuz sonuçlarından birisi olan cinayetlerin de, “namus cinayeti”, “töre cinayeti” yada “tutku/ihtiras cinayeti” şekillerinde ifade edilmesi de bölgelere göre nasıl farklılık yarattığının diğer bir sonucu olarak da ele alınabilir.

Bunlarla ilgili olarak toplumumuzdaki çeşitli adetlere baktığımızda ise, yine bizim için oldukça önemli bir kavram haline gelen bekaret kavramının dolayısıyla, saflık ve temizlik unsurunun hem damada hem de ailelere ispatlanmasının bir geleneği haline gelmiş olan ve “gerdek gecesi” olarak ifade edilen gelin ve damadın düğün sonrası bir araya gelmesi geleneği, daha sonra gelinin gerdek gecesinden “kız/bakire çıkması” halinde lekelenen çarşafın aile üyeleri tarafından aile büyüklerine gösterilmesi veya bunu çeşitli törenler dahilinde erkek tarafı ailesine ek olarak daha geniş kesimlere duyurulması gibi geleneklerin uygulanmasının yanında ayrıca; gelinin gerdek gecesinden “kız/bakire çıkmaması” durumunda aynı gecenin sabahında tekrar baba evine gönderilmesi gibi, kadınları her açıdan erkeklerin gözünde küçük düşüren ve

onları değersiz bir varlık haline getiren adetlerle eskisi kadar olmasa da yine belirli toplumlarda karşılaştığı görülebilmektedir. Fakat gerek bekaretin olması yada olmaması durumunda uygulanan tüm bu adetler, en başta kadınlar olmak üzere her iki aileyi de şeref, namus ve onur gibi birçok unsur açısından kötü ve aşağı bir duruma düşmelerine neden olurken, aynı zamanda kadına yönelik cezalandırma, kan ve namus davaları, berdel, erkeklerin kendilerini kadınların sahibi olarak görmesi, yaralanma, her türlü (fiziksel, ekonomik, sözel, psikolojik) şiddet ve hatta cinayete kadar giden bir çok olumsuzluğun da beraberinde getirilmesine neden olmaktadır. Aslında adet, gelenek-görenek yada töre adı altında ele aldığımız ve her iki açıdan da yapılmaması gereken tüm unsurlar,

... ne kandaş topluluğun gündelik yaşamını düzenleyen kuralların basitçe bir araya gelmesiyle oluşan bir kurallar bütünü ne de belirli ve tikel bir gelenek kuralıdır. Törenin kandaş toplumun tarihsel ve mistik varlığını dayandırdığı tözle ilişkisi, onu, tüm tikel kuralların kendisinden türediği varsayılan kurucu ilke olarak kavramsallaştırmayı gerektirir. Bu anlamda töre kendi başına belirli ve somut bir gelenek ya da kural olmaktan çok gündelik yaşamı düzenleyen tüm tikel kuralların kendisine atıfla meşruiyet kazandıkları kurucu ilkeyi ifade etmektedir. (Ecevitöğlü,2012:377).

3.3.7. Namus Kavramının Gündelik Dilde Yeniden Üretimi

Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, namus kavramı ve namusa yönelik olarak ele aldığımız tüm kavramların, içerisinde yaşadığımız toplumda farklı anlamlarda kullanıldığını yada farklı anlamlara karşılık geldiğini görebiliriz. Bu gibi durumların ortaya çıkmasında, sosyo-kültürel yapı, zihniyet kalıpları ve kullanılan dilin de oldukça büyük etkisi olmaktadır. Çünkü tüm bu unsurların, "... öğrenilmesi ve benimsenmesinde birçok davranış biçimi etkili olmakla birlikte kültürün her bir unsuruyla sıkı bir bağ ve ilişki içinde olan dil de etkili bir işlevselliğe sahiptir" (Çolak,2019:78). Dolayısıyla namus kavramı açısından toplumumuza baktığımız zaman, kadınların pek çok sorunla karşılaşmalarının sebebi olarak, onlara yönelik kullanılan olumsuz söylemlerin etkili olduğu görülmektedir. Aslında Simone Beauvoir bu durumu, "kadın doğulmaz kadın olunur" şeklinde ifade ederek, dil unsurunun toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlar için önemini daha iyi anlatmaktadır. Ayrıca bu durum gündelik dilin, erkeğe itaat edip ataerkil bir yapıya

bürünerek toplumda ne kadar etkili olduğunun yanı sıra küfür, hakaret, deyimler ve atasözleri gibi pek çok alanda bir baskı aracı olarak da kullanıldığını da bir göstergesidir.

Kelimelerin kökeni ve kullanıldıkları yerler incelendiğinde, hemen hemen her dilde cinsiyetçi ve eril düşünce kalıplarının kalıntılarına veya izlerine rastlamak mümkündür. Dilin bu tür cinsiyetçi kullanımlarında erkek, -egemen, muktedir, mert, cesur, güç ve iktidar sahibi olarak tasvir edilirken kadın ise -güçsüz, zayıf, korkak, pasif, itaat eden, sinsî, kurnaz, hatta hain olarak tasvir edilir. Bir başka deyişle günlük hayatta gördüğümüz kültürün yarattığı somut veya soyut tüm kavramlardan iyiliğe ve medeniyete ilişkin olanların kullanımında eril (masculine), kötülüğe, düşmanlığa, çatışmaya ilişkin olanlarında dişiye veya kadınlığa yönelik bir atıf yapma eğilimi vardır. Kadın ve erkeğin birbirinin zıttı olarak konumlandırıldığı dilin günlük kullanımındaki bu tür yansımalar, şiddetin sembolik gösterenleri olarak varlıklarını sürdürür ve eril düşünce kalıplarının her gün yeniden üretilerek sürdürülmesine yardım eder. (Hassanpour'dan akt. Doğan,2016:53).

Yukarıda da ifade edildiği gibi namus kavramına yönelik ele alınan her türlü unsur bireylerin cinsiyetlerine ve biyolojik organlarına göre ifade edilmektedir. Ve bu durumda toplumda giderek yaygın olan bir kullanım haline gelirken, diğer taraftan da bireyleri aşağılayıcı ve küçük düşürücü tarzda kullanılmaya başlanmıştır. Kadınlar ve erkekler arasında bir ast ve üst ilişkisi yaratan bu durum erkeklerin, toplumun da onay verdiği şekilde, kadınlar üzerindeki sembolik şiddetlerinden birisi haline gelmiştir.

Küfür yada hakaret gibi kadınları hedef alan davranış kalıplarının dışında, aslında günlük dildeki kullanımıyla sadece namusa yönelik bir unsur olarak ele alınmasa da, yine de bireyler üzerinde oldukça etkili olan unsurların başında dedikodu gelmektedir. Bireylerin birbirleri hakkında hiçbir şekilde gerçek durumları yansıtmayan yada söylendiği haliyle doğruluğu ispatlanmamış bilgiler şeklinde ifade edilen dedikodu, özellikle kadınlar üzerinde hayatlarını kaybetmelerine bile sebep olacak şekilde hayati bir önem taşıırken, namus yada töre cinayetlerine sebep olabilecek toplumsal bir zemini de hazırlamaktadır. Söylenen şeyin doğruluğu kanıtlanmış olmasa bile, toplumumuzda bir kadının diğer kadınlardan gerek giyim-kuşam gerek davranış gerekse de konuşma tarzının farklı olması, dışarıda çok zaman geçirmesi, eve geç

saatlerde dönmesi ve telefonda çok konuşması, kıskançlık, başkalarının onlar hakkındaki düşünceleri gibi pek çok neden, kendileri hakkında dedikodu üretilmesi için yeterli sebep/unsur olarak görülürken, bunlardan dolayı şiddete ve öldürülmeye kadar giden birçok yaptırıma maruz kalmalarına da neden olmaktadır.

Bekar yada evli olduklarında erkekler açısından söylev tarzında herhangi bir farklılık olmazken, kadınların evlenene kadar “kız” evlendikten sonra da “kadın” olarak nitelendirilmesi de bunun gündelik dile yansımış en basit ve yaygın kullanımlarından birisini oluşturmaktadır. Örneğin, bir meslek dalında namuslu bir çalışan, namuslu bir memur tanımlamaları yapıldığında akla gelen ilk unsur, burada erkeklerden bahsetmiş olacaktır. Ve bu ifade tarzının da işini en iyi şekilde ve düzgün yapan bir çalışan anlamına geldiği görülmektedir. Fakat diğer taraftan, kadınlar açısından namuslu bir çalışan olarak nitelendirilmek işini iyi ve düzgün yapmasından ziyade cinselliğini ve bedenini kullanarak işinde ön plana çıkmıyor olması, namusunu koruyarak çalışması şeklinde ifade edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi,

Aynı davranış ve yaşam biçiminin, kadın ve erkekler için farklı ifade edilmesi de dile yansıyan ayrımcılığın bir başka yönüdür. Eşini ya da sevgilisini aldatan, aynı anda birden fazla kişiyle ilişki yaşayan kadın ya da erkekler; aslında aynı sadakatsizliği göstermekte, içerik olarak aynı eylemi gerçekleştirmektedir. Fakat bu durumdaki kadın, ahlaksız, orta malı, hafifmeşrep gibi ifadelerle aşağılanırken; erkek çapkın, hızlı, uçarı gibi ifadelerle daha hoşgörüle -hatta iltifatla- karşılanır. (Çolak,2019:110).

Dolayısıyla yukarıda değinilen örnekler dahilinde namus kavramının gündelik dildeki kullanımıyla bu şekilde yansıma bulması ataerkil yapının yada kültürün var olan dilini tekrar üretmek anlamına geldiği de görülmektedir.

3.4. NAMUS ALGISI VE YAPTIRIMLARI

Dünyanın pek çok ülkesinde nedenleri farklı bile olsa töre ve namus kavramı mevcuttur. Kültüre, eğitim düzeyine, iklime, yaşam koşullarına, dış dünya ile ilişkilerine, yazılı yada yazılı olmasa bile varlığı kabul edilen kurallara ve kadının toplum içerisindeki konumuna göre töre ve namus kavramı ve cinayetleri dünya nüfusunun çoğu tarafından farklı adlarla da olsa bilinmektedir. Namus cinayetleri, Avrupa’da “tutku ve ihtiras cinayetleri” adı

ile bilinirken; Asya ve Afrika'da "namus cinayetleri" adını almaktadır. Her iki tanımlamada toplumlarda istenmeyen sosyolojik bir vaka olarak kendini göstermektedir. (MEB,2008:13).

Toplumumuzda bu kadar büyük ve giderek artan bir öneme sahip olan namus kavramının en önemli ve en ağır toplumsal yansımalarından birisini de töre ve namus cinayetleri oluşturmaktadır. Çünkü namus kavramı, bireylerin cinsiyetlerine, içerisinde yaşadığı topluma ve buradaki yetiştirilme tarzına bağlı olarak bireyler açısından her zaman farklı algılanıp tanımlanmıştır. Dolayısıyla namus olgusunu ele alacağımız toplumların gelişmişlik düzeyleri hangi aşamada olursa olsun, algılamadaki farklılıklar sıklıkla karşılaşılan unsurlardan birisidir. Erkeklerden ziyade kadınlar üzerinde etkili olan namus anlayışına yönelik cinayetler, eşitsiz bir yapı oluşturan cinsiyet kavramından ortaya çıkmaktadır. Bundan kaynaklı olarak namus çoğunlukla kendisini kadın bedeni üzerinden anlamlandırma yada tanımlama imkanı bulurken, bazen de bireylerin karakterleriyle ilişkili anlamlarda kazanabilmektedir.

Dolayısıyla namus kavramına yönelik tüm bu anlamlar dahilinde gerçekleştirilen cinayetlerde yer, zaman ve kişi fark etmeksizin yine kadınlar üzerinde, çeşitli sebeplerden kaynaklı olarak cezalandırma, yaralama ve şiddetin her türüsüne yönelik yaptırımların da oldukça yaygın olarak uygulandığı da görülebilmektedir. Yukarıdaki ifadelere ek olarak, namus cinayetleri şeklinde ifade edilen kavramın bazı ortak özelliklerine bakılacak olursa,

Ailenin veya erkeğin, kendinde kadının yaşamını belirleme hakkı görmesi, bedeni üzerinde hak sahibi olduğunu düşünmesi; Kadının isteyerek karşı cinsle yaşadığı bir ilişki veya mağduru olduğu bir cinsel saldırı; Aile veya erkeğin, kendini kanun koyucu ve yargıç yerine konarak kadını yargılaması; Çevre, toplum baskısı, namus veya törelerin getirdiği bir zorunluluk; Kadının kirlenmiş bir mal, bir eşya gibi görülmesi; Bu cinayeti bilinçli bir şekilde işleyerek utancın kaynağını ortadan kaldırmakla namus ve şerefın temizleneceğine olan inanç; Kadının öldürülmesiyle failin toplum ve çevrede saygınlık kazanacağı düşüncesi; Aile üyelerinin sosyal kurtuluşunun sağlanacağı inancı. (Yirmibeşoğlu,Tarihsiz:50)

şeklindeki yargılar örnek verilebilir. Tüm bunlara rağmen, kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri ve bu cinayetlerin işlenmesine sebep olan faktörlerin yer aldığı gerek

kapsamlı çalışmaların gerekse de resmi kayıtların sayısı da oldukça azdır. Toplumda bu kadar önemli bir konumda yer alarak, toplumsal bir sorun olmasının yanı sıra insan haklarına da aykırı bir davranış olarak ele alınan ‘namus cinayetlerinin’ tam bir tanımı yapılacak olursa bunu Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlüğü; “Ahlak ve onuruna ters düşen bir durumdan kurtulmak için işlenen cinayet” ve “Töre cinayeti” şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Her ne kadar yapılan tanımda namus cinayeti kavramının yanı sıra töre cinayeti kavramı kullanılmış olsa da, namus ve töre cinayeti kavramlarının temelde birbirlerinden farklı iki anlamı ifade ettiği vurgulanmaktadır. Buradan yola çıkılarak namus cinayeti kavramının yanı sıra ‘töre cinayeti’ kavramını da tanımlayacak olursak yine Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlüğü; “Bazı bölgelerde geleneksel anlayışlara uymama sebebiyle genellikle genç kız veya kadınların ailesinin kararıyla yine aileden biri tarafından öldürülmesi, namus cinayeti” şeklinde açıklanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi, aslında her iki kavramın tanımı içerisinde de “namus cinayeti” ve “töre cinayeti” kavramları kullanılmış olsa da, bu iki temel kavramın birbirlerinden farklı anlamlara geldiği ifade edilmektedir. “Şüphesiz ‘namus’ daha geniş bir içeriğe sahip olan ‘töre’ kavramının bir boyutudur fakat tek başına içerdiği anlam itibariyle bütünüyle töreyi kapsamaz. Töre de sadece namusu içermez” (Bağlı ve Özensel:2011:55). Bu durumu da göz önünde bulundurarak karşılaştığımız birçok kaynakta da görüldüğü gibi, bu iki kavramı tanım olarak birbirinden ayıran temel unsur, işlenen iki cinayet türü arasında “aile veya akrabalık kurumu” dediğimiz bir unsurun yer alıyor olmasındandır. Tüm bunlardan yola çıkılarak yapılan araştırmalar sonucunda, yaşanan bir cinayetin “namus cinayeti” mi yoksa “töre cinayeti” mi olduğunu daha kolay ifade edebiliriz.

Dolayısıyla “töre cinayeti” dediğimiz kavram, genellikle kadınların ve genç kızların namuslarını lekeledikleri ve aile şerefini iki paralık edip ailesinin yüzünü yere eğdiği, şeref ve onurunu zedelediği gerekçesiyle, başta aile büyükleri olmak üzere bir araya gelip, suç olarak kabul edilen davranışın tartışılıp kadının veya genç kızın öldürülmesi/yaşamına son verilmesi kararının alındığı cinayet türüdür. Burada ölüm kararı alınan kadın veya genç kızların öldürülmesi içinde yine aile içerisinde bir erkeğin görevlendirilip, cinayeti işlemesine karar verilir. Aslında buradaki cinayet suç sayılan davranışın işlenmesinden sonra ve aynı zamanda cinayetin işlenmesinden

önce aile kurumunun toplanıp ortak bir karar alması üzerinden gerçekleştirildiği için, planlanmış bir cinayet olarak da belirtilebilir. Aslında burada,

“Aile Meclisi” denilen kurum “Maktül’ün öldürülüp öldürülmemesi konusunda bir karar vermek için toplanmaz. O karar zaten önceden verilmiştir. Namus temizlenecektir. Meclisin işi, katilin kim olacağına karar vermektir. ... Aile meclisi cinayeti, tam bir gizlilik içinde örgütlenir. Başkalarına araya girme fırsatı pek verilmez. (Tezcan,2003:19-20).

Burada cinayeti işleyecek olan erkeğin seçilmesinde ise yaş faktörü önemli bir konumda yer almaktadır. Çünkü cinayeti işleyen kişi eğer 18 yaşının altındaysa daha az ceza alır düşüncesi ile ailenin reşit olmayan erkek çocukları, genellikle cinayet işlemekle görevlendirilir. Ayrıca burada üzerinde durulması gereken noktalardan birisi de, erkek bireylerin namuslarını temizlemek amacıyla işledikleri cinayetlerin toplum tarafından desteklenip onaylanması durumudur. Aynı zamanda, erkek kadını öldürüp görevini yerine getirerek namusunu kurtarmış, şerefine sahip çıkmış ve dolayısıyla saygın ve desteklenen bir birey olarak tanımlanmaktadır. “Çünkü eşini aldattığı düşünülen kadının kocası tarafından öldürülmesinin yaygın bir örüntü oluşturması, ‘lekelenen namusu temizlemeye yönelik’ cinayetin ‘aldatan’ kadının ailesi, ‘aldatılan’ kocanın ailesi ve bunların içinde yer aldığı geniş toplum tarafından örtük bir biçimde de olsa onaylanması anlamına gelir” (Ecevitöglü,2012:375). Fakat buna rağmen,

Bu cinayetlerin, namus yerine töre kelimesiyle ifade edilmesi, namusun sorgulanmasını engellemektedir. Çünkü öldürme nedeni töreyle ifade edilince, öldürmelerin arkasındaki gerçek sebepler tartışma dışı kalmaktadır. Yani töre kelimesi, ataerkil bir kavram olan namusun sorgulama dışı bırakılmasına hizmet etmektedir. Böylece bu cinayetleri işleyenler, namus gerekçesine sığındıkları zaman toplum tarafından hoş karşılanmaktadır. Ayrıca ... bu suçun faillerinin “namus savunuları”, mahkemeler tarafından uygulanan haksız tahrik indirimlerinde dayanak olarak kullanılıp, meşrulaşmaktadır. (Bayrak,2010:273-274).

Dolayısıyla buradan yola çıkılarak “namus cinayeti” dediğimiz kavramda ise yine kadınların ve genç kızların kıskançlık, tutku, aldatma, iftira ve dedikoduya uğrama, erkeklerin sözünü dinlememesi, açık giyim tarzına sahip olma, olumsuz olarak kabul

edilen çeşitli davranışlarda bulunarak namuslarını lekeledikleri gerekçesiyle eşleri, erkek arkadaşları, nişanlıları veya eski eşleri/nişanlıları/erkek arkadaşları tarafından, karar verme süreci içerisinde “aile veya akrabalık unsurunun” yer almadığı ve bireyin tamamen kişisel olarak karar vererek, cinayet işlemesi olarak ifade edilmektedir. Cinayetin işlenmesinde bireysel karar alma süreçlerinin ön planda olmasından kaynaklı olarak, önceden planlanmamış ve anlık gelişen durumlardan dolayı işlenen cinayetler olarak da ifade edilebilirken; bu türdeki cinayetlere, namus cinayeti kavramının yanı sıra bazı kaynaklarda “tutku cinayetleri” şeklinde ifade edildiği de görülmektedir. Her ne kadar bu cinayetlerin;

Adı ve nedeni değişse de dünyada kadınlar öldürülmektedir. Bazılarının ölümü namus ve töre cinayeti olurken, bazıları kayda bile geçmeden -geleneklerden, dost düşman duyması korkusundan, baskıdan...- sessiz sedasız yok olmaktadır. Öldürülen kadın sayısı bizde çok, gelişmiş ülkelerde az olsa da sonuç değişmemektedir. (MEB,2008:14).

Aslında her iki kavramında temelde bir araya geldiği nokta, kadın ve kadın cinselliğinin nasıl olacağını erkek bireylerin belirlemesidir. Yani kadınların cinsellik sınırını erkeklerin çizmesi olarak da ifade edilebilir. Ve bu çizilen sınırlar, kadınlar tarafından aşıldığında yine erkekler tarafından çeşitli yaptırımlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Başta bizim ülkemiz Türkiye olmak üzere İtalya, İngiltere, Ekvator, Ürdün, Mısır, Fas, Hindistan, Brezilya, Bangladeş ve diğer birçok Müslüman ülkenin de arasında yer aldığı, başta kadın bireylerin namuslarını koruyamadıkları, namuslarına sahip çıkamadıkları ve hem kendi hem de ailelerinin namuslarını kirlettikleri gibi pek çok nedenden dolayı kocaları/eski kocaları, babaları, erkek kardeşleri, amcaları ve ailesindeki birçok erkek üye tarafından öldürülmesi yada cinayete kurban gitmesi durumu çok eskiye dayanan bir durum olarak görülmektedir.

Hatta bu noktada cinayet kavramını kullanmak dahi hatalıdır. Cinayet öldürmenin fail açısından suç oluşturduğu bir bağlamın kavramıdır. Oysa namus için öldürmenin meşru ve zorunlu olduğunun kabul edildiği bir durumda cinayetten söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle kandaşlığın nomosu olarak töre, ‘cinayet işlemiş sayılmaksızın öldürmenin’ ve ‘kurban sayılmaksızın öldürülebilmenin’ bağlamıdır. (Ecevitoglu,2012:379-380).

Ülkemizde kadın bireylere yönelik olarak bu tür namus ve şiddet olaylarının yaşanmasında; “Ataerkil yapı ve değerler, hiyerarşi ve itaati öngören geleneğin ve kültürün yaygınlığı ve sürekli yeniden üretilmesi, dinsel ve kültürel inançlar, geniş aile, aşiret, hemşerilik, cemaat ilişkilerinin yaygınlığı, bu yapılanmanın siyasal yaşam ve hukukunu uygulanmasına yön vermesi” (TBMM’den akt. Hamzaoğlu,2019:131) gibi çeşitli faktörlerin sebep olduğu vurgulanmaktadır. Konu itibariyle işlenen cinayetler her ne kadar namus yada töre şeklinde ifade edilse de, kadınların yaşamlarının son bulmasında etkili olan sebepler birbiriyle oldukça yakından ilişkilidir. Buna; “Kızın, ailesinin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmesi, Gayrı meşru bebek doğurması, Genç kadının kocasını terk edip başkasıyla kaçması, Kızın bir gence sevdalanması, Kızın evlilik öncesi hamile kalması, Kızın sevdiği gençle evden kaçması, Kızın kötü yola düşmesi” (Tezcan,2003:18) vb. gibi birçok örnek, sebep olarak gösterilebilirken, bu tarz davranışlarda bulunan kadınlar ise, cinayeti işlemekle görevlendirilen bazı erkekler tarafından çeşitli şekillerde cezalandırılmaya maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla burada erkeklerin kadınları öldürmeleri ile meydana gelen cinayetlerin “namus cinayeti” mi yoksa “töre cinayeti” mi şeklinde ifade edilmesi, bu iki kavram ve ifade ettikleri anlam üzerinde çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fakat bunların yanı sıra bazı araştırmacılar tarafından, namus ve töre cinayetlerinin tanımlarda da ifade edildiği gibi birbirlerinden farklı kavramlar olmadığı şeklinde fikirler ileri sürülürken, diğer taraftan bizimde başta ifade ettiğimiz gibi birbirlerinden farklı anlamlara geldiğini savunan araştırmacılar ve bunların ortaya koymuş olduğu çeşitli çalışmalar da vardır.

Bu gibi bir konunun namus mu yoksa töre mi şeklinde bir tartışma haline dönüşmesinde ise, 1 Haziran 2005 yılında kabul edilip yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu’nun 5237 sayılı maddesi oldukça etkili olmuştur. Çünkü işlenen cinayetlerde “kasten öldürme” suçu olarak ele alınan bir unsurun yanı sıra kabul edilen aynı maddede “töre saiki” ile öldürme suçuna da vurgu yapılarak, işlenen cinayet sonucunda cinayet katil zanlısının ağırlaştırılmış müebbet cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmiştir. Fakat buna rağmen,

Bu değerlendirmenin gerisinde yatan görüş, ... namus cinayetlerinin her zaman töre saikiyle işlenmediği ve dolayısıyla da namusun söz konusu cinayetleri nitelendirmek bakımından töreden daha kapsayıcı bir terim olduğu

yolundadır. Buradan yola çıkılarak yasada töre saiki yerine ‘namus saiki’na yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. (Ecevitöglu,2012:362-363).

Dolayısıyla namus kavramı ile karşılaştırıldığında, töre kavramının daha sonraları ortaya çıkmış ve namus kavramından ziyade içerisinde; aşiretler arasındaki sorunlar, kan davaları ve aileler arasında yaşanan cinayetlerde dahil olmak üzere, daha geniş anlamlar içeren bir kavram olduğu da rahatlıkla görülebilmektedir. Son zamanlarda gerek bizim toplumumuzda gerekse de diğer toplumlarda sıklıkla karşılaşılan unsurlardan olan ve genel olarak kadın cinayetleri şeklinde ifade edebileceğimiz, töre ve namus cinayetleri kavramlarını, nasıl ki sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine ait birer kavrammış gibi görmek yanlış olacaksa, aynı şekilde bu cinayetleri sadece kent merkezleri dediğimiz gelişmiş yerlere ait bir unsur olarak görmemiz/ele almamız oldukça yanlış olacaktır. Kent merkezlerinin yanı sıra kırsal kesimlerde de oldukça sık karşılaşılan unsurlardan birisi olmaktadır.

Konunun anlaşılmasında güçlüğe yol açan bir durumda, namus cinayetleri konusunda sahip olunan bazı kanaatlerdir. Gerek Türkiye’de gerekse de kimi Batılı sosyal bilimcilerde namus cinayetlerinin sadece Doğu toplumları hatta Doğu’da da belli etnik unsurların bir sorunu olduğu yönünde yaygın bir iddianın ve eğilimin var olmasıdır. Oysa dikkatli bir biçimde tarihe baktığımızda antik Yunan ve Roma’dan başlamak üzere günümüze kadar Batı kültüründe de namus kavramının çok önemli bir toplumsal değer olarak varlığını sürdürdüğü görülür. (Bağlı ve Özensel,2011:53)

şeklindeki yorum da bunun en iyi göstergelerinden birisini oluşturmaktadır. Buna örnek gösterebileceğimiz çalışmalardan birisi de 2006 yılında T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Çalışma 2000-2005 yılları arasında kapsayan ve cinayet sebebi olarak namus ve töre unsurlarının gösterildiği toplamda 1091 cinayet üzerinden inceleme yapılmıştır. Buradaki çalışmada toplamdaki 1091 kadın cinayetlerinin, “%29’u namus, %29’u aile içi uyuşmazlık, %15’i yasak ilişki, %10’u kan davası, %9’u cinsel taciz, %3’ü kız alıp verme, %2’si diğer nedenler” (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nden akt. Hamzaoğlu,2019:146) olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu cinayetlerin yaşandığı yerlerin ülkemizin büyükşehirleri olarak da belirtebileceğimiz;

... ilk sırada %10 ile Ankara gelirken, %9 ile de İstanbul ve İzmir'in üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Daha sonra, %7 ile Diyarbakır, %6 ile Bursa, %4 ile Aydın ve Antalya illeri gelmektedir. Bu verilere göre, cinayetlerin en fazla işlendiği şehirler Türkiye'nin en büyük üç ili olan Ankara, İstanbul ve İzmir'dir. Töre ve namus cinayetlerinin Türkiye genelinde bölgesel dağılımına bakıldığında ise en fazla görüldüğü bölge olarak Marmara Bölgesi karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya konu olan 2000-2005 yılları arasındaki 1091 olayda, Marmara Bölgesi 212 cinayet (%19) vakası ve Ege Bölgesi 209 cinayet (%19) vakası ile ilk sıralarda yer almaktadır. (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nden akt. Hamzaoğlu,2019:148-149).

Yapılan bu sıralamanın yanı sıra cinayeti işleyen bireylerin nüfusa kayıtlı oldukları şehirler ve doğum yerleri araştırıldığında ise durum giderek farklılaşmaya başlarken, elde edilen tablodan daha farklı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Çünkü cinayet işleyen bireylerin doğum yerleri ele alındığında ise;

... %24'ünün Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %21'inin ise Doğu Anadolu Bölgesi doğumlu olması, ataerkil yapı ile kırsallık arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Keza, kentleşmenin ileri düzeyde olduğu Marmara Bölgesi'nin %8 ile son sırada yer alması da ataerkil yapıların kentlerde ne ölçüde çözülebildiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nden akt. Hamzaoğlu,2019:150).

İlk sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve onu takip eden Doğu Anadolu Bölgesine ek olarak, üçüncü sırada %15 ile İç Anadolu Bölgesi ve sonra sırasıyla %11'lik oranı ile Akdeniz ve Ege Bölgesi gelirken, %10 oran ile de Karadeniz Bölgesi onu takip etmektedir. Dolayısıyla yapılan çalışmada ortaya çıkan verilerle de bağlantılı olarak, ülkemizdeki namus ve töre cinayetleri işlenmesi durumu ağırlıklı olarak, Güneydoğu Anadolu (386), Doğu Anadolu (336) ve İç Anadolu Bölgelerine (235) ait olduğu görülmektedir.

Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında, "Namus bahaneli cinayetlerin kökeni esas olarak ataerkil toplumsal yapıya dayanmakta ve kökenleri İslamiyet öncesi döneme kadar uzanmaktadır: 'Namus' cinayetlerini oluşturan kültürel yapı, örf ve adetlere

dayanmakta ve aile içindeki erkek egemen yapının sürdürülmesine hizmet etmektedir” (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu”ndan akt. İnci,2013:283). Diğer bir ifade ile de, ataerkil yapı yada ideoloji namusa yönelik cinayetlerinin ortaya çıkması ve daha yaygın bir hale gelmesindeki en önemli unsurlardan birisini oluştururken; ataerkil yapının benimsemiş olduğu değerler yada normlarla birlikte bireylerin sorunu çözmeye yönelik olarak düşündükleri çeşitli adetleri tarafından da şekillendiği görülmektedir.

Yukarıda 2000-2005 yılları arasında yapılmış bir çalışma sonucunda elde edilmiş sonuçlar üzerinden, ülkemizde namusa yönelik gerçekleşen kadın cinayet oranları belirlenmiş olsa da, bu oranlar gerek ülkemizde gerekse de dünya genelinde yapılan çalışmalarda, kadına uygulanan şiddet ve cinayetin gerçek oranlarını vermemektedir. Böyle bir durumun yaşanmasında, töre kurallarının uygulanmasından kaynaklı olarak bazı durumlarda, kadınların namussuzluk olarak nitelendirilen çeşitli davranışlarının aile içerisinde çözülmesi gerektiği düşüncesiyle kadınların sessiz sedasız bir şekilde öldürülmeleri, ailedeki erkeklerin cinayet suçu ile yargılanmamaları için kadınları intihar etmeye zorlamaları, intihar yada cinayete kaza süsü verilmesi, halen bazı bölgelerde doğan kız çocuklarının istenmemesinden kaynaklı olarak nüfusa kayıtlarının yapılmaması gibi birçok faktör etkili olurken; diğer taraftan, yaptığı davranıştan kendisi de pişman olan, ailesinden nasıl bir tepki yada ceza alacağını bilen, ailesine bunun hesabını veremeyeceğini düşünerek kendini öldüren kadınların varlığı da, işlenen cinayetlerde kesin/net verilere ulaşılmasını engellerken, elde edilen sonuçlarında düzenli bir şekilde takip edilmesini de oldukça zorlaştırmaktadır.

Buradaki diğer bir önemli nokta ise, bireylerin namus kavramını nasıl tanımladıkları, kavrama verdikleri önem ve namus gerekçesiyle işledikleri cinayetlerdeki sergiledikleri davranış ve düşünce tarzlarıdır. Direkt olarak bölgesel açıdan düşünülmesi bile, bireyler cinayeti işlerken kendilerini her açıdan haklı görmekte ve yaptıkları şeyin doğru olduğunu düşünerek, bu konuda herhangi bir suç işlemediklerine inanırken, şeref, haysiyet ve aile onuru gibi çeşitli sebepleri bahane göstererek mahkemede ceza indirimi yakalamaya çalışmaktadırlar. Bu durum da devlet nazarında üzerinde durulması gereken temel unsurlardan birisidir. Ayrıca,

... namus adına işlenen cinayetlerin bireyler tarafından gerçekleştirilen ve suç teşkil eden tekil öldürme eylemlerinden farklı olarak toplum nazarında belirli ölçülerde meşru kabul edilen bir öldürme eylemine karşılık gelmesidir. Dayanağını namus-şeref idealinde bulan bu meşruiyet, cinayetlerin belirli durumlarda ve yine belirli biçimlerde ortaya çıkmasını ve örgütlü niteliğinin de temelini oluşturur. Bu açıdan bakıldığında namus cinayetlerinin devlet açısından anlamı, cinayetlerin egemenliğe, dolayısıyla yaşam ve ölüm üzerindeki iktidar tekeline sistemli ve sürekli bir meydan okumaya karşılık gelmesidir. Tam da bu nedenle namus cinayetlerini önlemeye yönelik devlet kaynaklı politikaların yaygın bir biçiminin, 'egemenlik' tepkisi olarak nitelendirebileceğimiz ve esas olarak faillere yönelen ceza politikaları olacağını ileri sürmemiz mümkündür. Nitekim bugün namus cinayetlerinin deneyimlendiği pek çok ülkede cinayetlere uygulanan cezaların artırıldığı ve/veya artırılmasına ilişkin tartışmaların yaygınlaştığı görülmektedir. (Ecevitoglu,2012:458).

Dolayısıyla namus olgusuna dayalı işlenen cinayetlerde, "... fail ve potansiyel failler suç işleme yönündeki davranışını gözden geçirip değiştirmedikleri, kendilerince doğru olanı yaptıklarına inandıkları sürece, hiçbir şey kendilerini suç işlemekten alıkoyamayacaktır" (Doğan,2016:167). Tüm bunların yanı sıra, bireylerin aile yapısı, yaşadıkları yer, dini inançları ve içerisinde buldukları sosyo-kültürel yapı benimsedikleri ve savundukları düşünceleri üzerinde de oldukça etkili olmaktadır. Çünkü, namus kavramıyla ilgili olarak olumsuz düşünen insanlarla bir arada yaşamak yada sürekli bir iletişim halinde olmak bireyin, etkileşim halinde olduğu bireylerden etkilenerken namus kavramına yönelik bakış açısını da etkilemeye başlayabilirken, aslında kendi için doğru kabul ettiği normların dışına çıkmasına neden olmaktadır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında,

Normu benimseyip sahiplenenler, saygı gösterilip desteklenirken, normu benimsemeyenler dışlanır, eleştirilir, ayıplanır. Zaten böyle bir sosyal mükafat/ceza yönteminin uygulanmaması halinde, namus şiddetine neden olan norm ve kültürel algılamalar ortadan kalktığı gibi, toplumsal grup da kendini diğer gruplardan ayırıştıran alt kimliği kaybeder. Tıpkı, şiddetin hüküm sürdüğü çete ve mafya alt kültürlerinde olduğu gibi, namusa yönelik tehdidin şiddet kullanılarak ortadan kaldırılması gerektiğine dair normun

içselleştirilmesi çok erken yaşlarda gerçekleşir. (Cohen'den akt. Doğan,2016:125)

şeklindeki anlayış da oldukça etkili olmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bireylerin düşüncelerinin değişmesinde, dış faktörlerin baskısı da oldukça etkili olmaktadır. Bir önceki paragrafta belirttiğimiz gibi, namusu, şerefi ve onuru için gözünü karartıp her şeyi yapabilecek insanların yanı sıra, bu gibi düşüncelerin oldukça yanlış ve çağ dışı olduğunu kabul eden bireylerde oldukça fazladır. Bireyler namus konusunda gerek kendi ailesi gerekse de daha genel anlamda toplumdan daha farklı bir düşünceyi benimsiyor olsa da toplumdan dışlanmamak, yalnız kalmamak ve üzerindeki baskının ağırlığından kaynaklı olarak istemediği yada yanlış gördüğü şeyleri de benimsemek zorunda kaldığı da görülmektedir.

...namus saikiyle işlenen cinayetlerde faillerin ifadelerinde geçen, “Başka çarem yoktu”, “Elimde değildi”, “Mecbur kaldım” gibi cümleler aslında bu sosyal normlarının zorlayıcı gücüne olan inancı yansıtır. Failler her ne kadar yaptıklarından çok memnun görünmeseler bile, neticede yaptıklarının doğru ve zorunlu olduğunu düşünmektedirler. Yine failler, sosyal norm tarafından yaratıldığına inanılan toplumsal beklentiye uygun hareket ettiklerine ve namus kavramının omuzlarına yüklediği sorumluluğun gereklerini yerine getirdiklerine inanmaktadırlar. Namus normlarının bağlayıcılığına ilişkin inançlarını ifade eden failler, bir yanda cinayet işleme konusunda üzerlerinde oluşan açık veya zımnî toplumsal baskıyı ifade etmeye çalışmakta, diğer yandan da işledikleri fiillerin kişisel ve vicdani sorumluluğunu, namus ve şeref gibi daha yüksek değerlere sığınarak açıklamaya çalışmaktadırlar. (Doğan,2016:127).

Toplumda namus kavramına verilen önemden kaynaklı olarak, kadınlara yönelik gerçekleştirilen gerek şiddet gerekse de cinayet olaylarına imkan vermemek için, alternatif olarak düşünülen çeşitli yollar da benimsenmektedir. Çünkü, aileler kızlarının yada ailesindeki kadınların namussuzluk olarak nitelendirdikleri çeşitli davranışları sergilemeleri sonucunda, var olduğu düşünülen davranışa karşı törenin gereklerinin uygulanıp uygulanmamasında bir çözüm olup olmayacağını bilinmemesinden kaynaklı olarak cana kıymanın yada öldürmenin bir çözüm yada

ceza olmayacağıının benimsenmesinden kaynaklı olarak, cinayet işlemeye göre daha hafifletici denebilecek çözüm yolları üretmeyi yada uygulamayı denemişlerdir.

Dolayısıyla, şiddete neden olan namus kavramının genel olarak sahiplenildiği topluluklarda, her bireyin namus normlarının bağlayıcılığı düşüncesini farklı deneyimlemesi ve ölüme alternatif olduğu düşünülen kürtaj, evlenme, başka bir yere taşınma vb. yöntemlerin uygulanması, namussuzluk olarak nitelenen bir eylemin neden her zaman şiddet veya cinayet ile sonuçlanmadığını kısmen açıklamaktadır. (Doğan,2016:129).

Namus kavramına yönelik kadınlar üzerinde uygulanan her türlü şiddet ve cinayetin bu denli fazla olmasındaki bir diğer unsur ise, “namus ve din” başlığı altında da ifade ettiğimiz gibi din faktörüdür. Çünkü bireyler cinayeti işledikten sonra namuslarını korudukları gerekçesinin yanı sıra, dini unsurlara da oldukça sık gönderme yapmaktadır. Hatta katil zanlıları, cinayeti işlemelerini İslam dininin emriymiş gibi algılamaktadırlar. Aslında böyle bir durum oldukça yanlıştır çünkü, “Namusun kirlendiğinde ölümlerle cezalandırma gibi bir yaptırım Kuran’da yoktur. Erkek ya da kadının zina etmeleri durumunda yüz kırbaçla cezalandırılacakları Nur Suresi 2. ayette söz konusudur. Bunun dışında fiziksel bir yaptırım içeren bir ayet Kuran’da bulunmamaktadır” (Tezcan,2003:83-84) yaklaşımıyla birlikte, “Namus adına işlenen cinayetlerin dinle bir ilgisi yoktur. İslam, bir hoşgörü dinidir. Cana kıyma ve şiddet, İslam’ın temel ilkelerine ters düşmektedir” (Atay ve diğerlerinden akt. Tezcan,2003:84) şeklinde verilen ifadeler bunun en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Yukarıda verilen ifadelere ek olarak, 1994-1998 yılları arasında Şanlıurfa’da valilik yapan Şehabettin Harput’un bu konudaki ifadeleri oldukça dikkate değerdir. Harput,

Toplumda hem okumuş cahil ve hem de okumamış cahil var. Üçüncü bir özelliğimiz de halkımız dindar. Bu güzel bir hadise, ancak dindarlıkla cehalet birleşince o da korkunç sonuçlar verir. Yani cahil dindar çok tehlikelidir. Çünkü bir kısım vahşet derecesindeki hal ve hareketleri din adına, Allah adına yaptığına inanırsa o insan artık onun önüne geçemezsiniz. Hatta ‘yapmayın’ deseniz icabında o ölümü bile göze alır. ‘ben Allah için ölüyorum’ der... Aslında yaptığı o hareketin Allah ile dinle hiç alakası yoktur. O bir hurafedir, ya kendi aşiretinden gelen bir yanlış töredir, yada cahil adettir, ilkel bir adettir.... (Faraç,2002:156-157).

Dolayısıyla tüm bu unsurlar ele alındığında, toplumun namus kavramına yüklediği anlamlar sonucunda ortaya çıkan yada uygulanan çeşitli yaptırımlar, her ne kadar ülkelere, bölgelere, aileye ve hatta kırdan kente göç etmiş olsa da hala kırdaki adet, gelenek ve göreneklerine göre yaşamayı sürdüren bireylere göre farklılık gösteriyor olsa da, temelde hepsi yada belirtilen faktörler kadına yönelik şiddet kavramından kaynaklanmaktadır. Daha açık bir şekilde ifade edilirse adı, ister “töre” ister “namus” isterse de “tutku” olarak ifade edilsin, sonuca bakıldığında hepsi birer cinayettir. İsim değişikliği sadece var olan namus olgusuna yeni bir anlam, işlenen cinayete yanlış dinsel inanç, öğ alma, benimsenen değer yargıları, toplumsal baskı gibi yeni bir sebep katmakta ve gerek namus kavramına yönelik olumsuzlukları gerekse de namus kavramına yönelik cinayetleri daha sıradan/olağan bir hale getirmekten başka bir işe yaramadığı da görülebilmektedir. Buna ek olarak,

Namus veya töreye bağlı cinayetin hemen hemen tüm geleneksel toplumların sorunu olduğu bilinmektedir. Söz konusu cinayetler, kişilerin var olan toplumsal değerlerin dışına hiçbir biçimde çıkmayacakları anlamına gelmektedir. Var olan toplumsal değerler ne kurbanlar için ne de mağdurlar için bağımsız bir yaşama imkan sunmamaktadırlar. Katiller, toplumun kendisine verdiği rol ve statüyü kaybederek kendisinin de kaybolacağını, bir “hiç” olacağını düşünmekte, kurbanlar da toplumsal değerler dışı bir yaşam alanının varlığını denemek isterken bu onların hayatına mal olmuştur. (Bağlı ve Özensel,2011:66).

Yukarıda verilen bilgilerin yanı sıra tüm bu unsurlar ele alındığında,

Yarı feodal üretim ve ona dayalı toplumsal ilişkilerin varlığını ve etkinliğini sürdürdüğü, gelenekselliğin güçlü olduğu toplumlarda, namus cinayetlerinin bir sessizlik içinde kabul görmesi; hatta takdir edilmesi gerçeğiyle karşı karşıyayız! Bu toplumlarda, namusunu kurtardığı gerekçesiyle cinayet işleyenler, toplumun büyük kesimince desteklenir. Toplumun küçük kesimi bu cinayetleri onaylamaz. (Tezcan’dan akt. Hamzaoğlu ve Konuralp,2019:60).

Dolayısıyla yukarıda da ifade edildiği gibi, kadınlara yönelik işlenen bu cinayetleri, toplumun bazı kesimleri hiçbir şekilde destekleyip onaylamıyor olsa da, diğer bir kesiminin ise halen işlenen bu cinayetleri destekleyen, namus ve şerefının korunması için cinayet işlemeye teşvik eden ve gerek kendisinin gerekse de ailesinin şerefini

kurtardığı gerekçesiyle cinayeti işleyen bireyleri destekleyen ve takdir eden bir yapının ve kültürün olduğu da unutulmaması gereken önemli noktalardan birisini oluşturmaktadır.

Namus cinayetlerini özendiren, destekleyen ve bu tür cinayetleri işleyenleri koruyan bir sosyo-kültürel çevre vardır. -Aşiret- Çünkü bu suçu işleyenlere cemaatsel değer ve ahlak yargılarına uygun hareket ettikleri gözüyle bakılmaktadır. Bu nedenle çevreden onay görmektedirler. Çevre baskısı ve gelenekler, olayların sürmesini teşvik etmektedir. Kentlerde, modern öncesi kültürel öğelerin ve törelerin yer alması çok görülen bir durumdur. Bu da toplumsal yaşamın hareketliliği sonucu ortaya çıkan göçlerle belirgin duruma gelmektedir. Böylece büyük kentlerin içinde aile içi namus cinayetleri her zaman görülen bir olaydır. Ama artık toplumumuzun önemli bir kesimi bu cinayetleri onaylamamaktadır. Bu olaylarda dikkati çeken husus, akrabalık ve aile kurumu içinde işlenmiş olmalarıdır. (Tezcan,2003:14)

şeklindeki ifadeye ek olarak ayrıca, “Cinayeti işleyenlerin toplum içindeki itibarı yüksektir. Namus cinayeti yargılanmasında ceza indirimleri nedeniyle birkaç yıl yatıp çıkan çocuk ya da gençler topluma bir kahraman olarak sunulurlar ve bütün sosyal çevrelere dahil olabilirler” (Yirmibeşoğlu,Tarihsiz:119) ifadelerinde de bu durum daha rahat görülebilmektedir. Tüm bu anlatılanlardan yola çıkılarak,

... unutmamak gerekirse hiçbir gerekçe kişilerin cinayet işlemesini haklı çıkarmaz ve bir başkasının yaşama hakkını elinden alınmasını mazur gösteremez. Ayrıca kişi ne kadar haklı olursa olsun, hiçbir toplumsal sistem kişiyi cezai yaptırımını uygulama yetkisini vermez veya böyle bir uygulamayı onaylamaz. Hatta bu konularda açık hüküm sahibi olan tüm dinler dahi ceza, asla kişilerin şahsi uygulamasına bırakılmamıştır. Unutmamak gerekir ki bir kişinin yaşama hakkının bir başkası tarafından hukuki olmayan bir gerekçe ile elinden alınması kelimenin tam anlamı ile bir canilik, barbarlık ve keyfiliktir. (Bağlı ve Özensel,2011:43).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicilerinden birisi olarak kabul edilen namus kavramı ve bu kavramın toplumda yarattığı çeşitli algıları Kayseri ili örneğinde daha iyi anlayabilmek için yapılan bu araştırmanın, gerek alan çalışması gerekse de görüşmecilerden elde edilen bulguların yorumlanması aşamalarında, “Judith Butler, Foucault, Beauvoir ve Connell” gibi bazı sosyologların çalışmalarında kullanmış oldukları çeşitli kavramlar üzerinden hareket edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamına dahil edilen unsurlar; Butler’ın “toplumsal cinsiyet polisi”, Foucault’nun “panoptikon”, Beauvivor’un “radikal feminizm” ve son olarak da Connell’in “toplumsal cinsiyet düzeni ve cinsel ideoloji” kavramlarıdır. Çünkü araştırma kapsamında ele alınan, toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicisi olarak nitelendirilen namus algısı ve bu algının toplumda yaratacağı çeşitli yaptırımlar ifade edilirken, kullanılan bu kavramların anlamsal açıdan namus ile oldukça yakın bir ilişki içerisinde olduğu düşünülmüştür.

Çalışma sırasında da sıklıkla ifade edildiği gibi, toplumda benimsenen “namus algısı”, kadın ve erkek bireyler üzerinden farklı şekillerde algılanmaya başlanmıştır. Böyle bir algının oluşmasında ise bireylerin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının etkisi oldukça fazla olmaktadır. Ve toplumun namus açısından kadın bireylere yaptırımı erkek bireylere oranla çok daha fazla olurken, bu durum toplum tarafından kadınlar üzerinde bir nevi Judith Butler’ın da ifade ettiği gibi “toplumsal cinsiyet polisi” şekline dönüşmüştür. Çünkü,

Cinsel denetim mekanizmaları kadının vücut bulduğu her alanda kendini göstermekte ve toplumdaki bireyler ...“toplumsal cinsiyet polisi” motivasyonu ile kadın üzerinde denetim kurmaktadır. Dolayısıyla sosyalleşmenin, kadınlık ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet özelliklerini toplumun yeni koşullarına göre yeniden kurduğunu söyleyebiliriz. Yani toplumsal yaşam bir yandan kadının kamusal alana çıkmasına yol açarken diğer taraftan denetim aygıtları ile sınırları çizilmiş bir alana da çağırılmış olmaktadır. (Kara ve Gürhan,2013:68-69).

Yukarıda ifade edilen Butler'ın düşüncesine benzer olan bir diğer düşünce ise Foucault'nun "panoptikon" kavramıdır. Foucault burada aynı Butler gibi, toplumun ve toplumdaki erkek bireylerin kadınlar üzerinde görünmez bir denetim mekanizması kurduğunu belirttiği için, burada kurulan baskı ve denetim anlayışı da panoptikon kavramına benzetilerek ifade edilmiştir. Çünkü böyle bir durum,

Foucault'nun, antik çağ hapishanelerinde mahkumların gözetlenmesi için kullanılan ve gözetleyenin görülmediği panoptikon adlı kulelerden esinlenerek panoptik diye adlandırdığı toplumsal ilişkiler sistemi, bütün bireylerin birbirini gözledikleri, denetledikleri, yani, birbirlerine polislik ettikleri bir düzeni simgelemektedir. Din egemenliğinin bir icadı olan panoptik, ahlaki ve manevi eğitimi geliştirmeye kadar, pek çok normleştirme, yani normlara uydurma girişiminde bulunmuştur. Amaç, insandan, denetlenebilir ve öngörülebilir bir "insan gücüne" ulaşmaktır. Kime, nasıl ve niye hizmet ettiği gizli ve gizli kalan panoptik sistemin bir "beden teknolojisi" olarak, dini ya da toplumsal ideolojinin inananlarını sınırlamanın gönüllü nesnelere çevirmesi; bireylerin etraflarında kimse yokken dahi normları aynı katılıkla uygulayarak kolektifin/toplumsalın tahakkümünü içselleştirmelerine yol açar. Bu perspektifte, namus, şeref gibi kavramları da içeren "ahlak" kompleksi panoptik beden teknolojisinin etkin tekniklerinden biri olarak, kadınlar da dâhil tüm bireylerin rızaları ile giydikleri bir dar ayakkabıyı anımsatırcasına, onları belirgin biçimde sınırlayan bir strateji gibi işlemektedir. (İsen'den akt. Şenel,2014:34-35)

şeklinde ifade edildiği gibi, var olan bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Burada üzerinde durulan bir diğer kuram ise; "Kadın doğulmaz kadın olunur" ifadesiyle kadın olmanın daha çok toplumsal anlatılarla belirleneceğini ifade eden Beauvoir'un öncülüğünde gelişerek feminizmin ikinci büyük akımı haline gelen "radikal feminizm"dir. "Kişisel olan politiktir" sloganıyla hareket ederek, toplum içerisinde kadınların erkeklere nazaran böyle bir sorun yaşamalarının sebebi olarak görülen ataerkillik/patriarkal düzen kavramlarına cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve bu kavramlar arası iktidar ilişkileri üzerinden değinmişlerdir. Çünkü radikal feminizmde;

... ataerki erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu bir egemenlik biçimidir, kendine özgü ayrı bir sistemdir, evrenseldir ve bütün toplumlarda vardır.

Kadınlar hangi sınıftan, ulustan, ırktan, etnik kökenden olursa olsun ataerkil yapı ve ilişkilerin egemenliği altında ezilmektedir. Ataerkinin her biçimiyle her yerde mücadele eden kadınlar, kişisel olan politiktir sloganıyla özellikle de aileyi/özel alanı/yeniden üretim alanını feminist mücadelenin temel alanına dönüştürmesi açısından önemli bir güce sahip olmuştur. (Güneş,2017:246)

şeklindeki yaklaşım ile ataerkil yapıya karşı örgütlenmenin zeminini oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışma kapsamında ele alınan son kuram ise Connell'in "toplumsal cinsiyet düzeni" kavramıdır. Connell burada, toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramlarını kendi aralarında bir düzen kuracak şekilde bir kuram oluşturma yoluna gitmiştir. Çünkü ona göre; "... erillikler toplumsal cinsiyet düzeninin yaşamsal bir parçasıdır ve ondan ayrı biçimde ya da kendilerine eşlik eden dişilliklerden ayrı biçimde anlaşılabilirler" (Giddens,2012:510). Dolayısıyla buradan hareketle, erkeklerin elinde bulunan bu toplumsal gücün, bireyler arasında nasıl eşitsizlik yarattığı ve bu eşitsizliğin toplumsal düzende nasıl devam ettiğini açıklamaya çalışmıştır.

Connell'in, "Toplumsal cinsiyet düzeni" kavramına ek olarak kullandığı diğer bir kavramı da, "cinsel ideoloji"dir. Ona göre cinsel ideoloji kavramı, bireylerin toplumsal cinsiyet konumlarının temel belirleyici unsuru olmaktadır. Dolayısıyla bu kapsamda; ataerkillik, iktidar ilişkileri, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, namus kavramı ve cinsel ahlak gibi temel bazı konulara değinerek, bunları çalışmasında daha detaylı bir şekilde ele almıştır. Aynı zamanda Connell'e göre;

Cinsel ideoloji, toplumsal cinsiyet konumlarının temel belirleyicidir. Toplumsal cinsiyet ilişkileri, toplumsal pratiğin cinsiyet ve cinsellik etrafında yapılanmasını içerir. Cinsel ideolojide en yaygın süreç ise toplumsal pratiği doğallaştırma yoluyla öğeleri tek bir bütün halinde birleştirerek söz konusu yapının çökertilmesini içermektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki işbölümü kadar kadınlığa ve erkeklığe atfedilen özellikler de sorgulanmadan kabul edilir. Cinsellik kolektif bir düzeyde, biyolojik olguları sürekli göz ardı eden fazlasıyla güdülenmiş ideolojik pratiktir. Cinselliğin, içerdiği doğallaştırma özelliği çerçevesinde ideoloji olduğu söylenebilir. (Connell'den akt. Yıldız Tahincioğlu,2010:138).

4.1. YÖNTEM

Ele alınan çalışmada, toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicilerinden olan “namus algısının”, toplumsal cinsiyet bağlamında bireyleri nasıl etkisi altına aldığını ve bu algının toplum tarafından ne gibi yaptırımları ve sonuçları ortaya çıkardığını belirlemek ve daha iyi anlayabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan ve olgubilim deseni olarak da ifade edilen fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma ele alınırken; “... fenomenolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar” (Creswell,2018:77) yada “Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek,2006:72) şeklindeki tanımlar üzerinden yola çıkılmıştır. Çünkü;

Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Ancak bu tanışıklık, olgular tam olarak anladığımız anlama gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur. (Yıldırım ve Şimşek,2006:72).

Bu yöntemin kullanıldığı çalışmalarda, “Fenomenolojistler bir fenomeni deneyimleyen bütün katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına...” (Creswell,2018:77) yönelerek süreci tamamlarlar. Çünkü onların amacı, “... bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir” (Creswell,2018:77). Ayrıca çalışma kapsamında fenomenolojik yöntemin çeşitlerinden olan yorumlayıcı fenomenoloji ile aşkın fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır. Çünkü kullanılan fenomenolojik yöntem “... yalnızca bir betimleme değildir, araştırmacının yaşanmış deneyimlerin anlamına ilişkin yorum yaptığı yorumsal bir süreçtir...” (Creswell,2018:80).

Bunlara ek olarak buradaki çalışma, üzerinde durulan konu ve seçilen yöntem kapsamında ele alınan yada belirlenen amaçlar doğrultusunda nitel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ele alınan bu modeli; Punch (2014:6), “Nitel araştırma, verinin sayılar biçiminde olmadığı görgül araştırmadır” yada; Yıldırım ve

Şimşek (2006:39), “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak ifade ederken yine aynı şekilde; Yıldırım ve Şimşek (2006:39), “kuram oluşturmayı temel bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır” şeklinde belirtilen ifadelerden de yola çıkılarak nitel araştırma yönteminin yapılan çalışma için daha uygun olacağı düşünülmüştür.

4.2. ARAŞTIRMA MODELİ

Toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicisi ‘namus algısı ve yatırımları’ni araştırmayı amaçlayan bu çalışma, Kayseri örneği üzerinden yapılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen amaçlar dahilinde çalışma gerçekleştirilmeye çalışıldığı için, burada yapılan araştırma açıklama niteliği/yaklaşımı taşımaktadır. Açıklama yaklaşımının;

... şeylerin nasıl oluşup sürdüğünün ya da bir şeyin ya da kişinin neye benzediğinin nedenini belirtmektir. Açıklama da karmaşık şeyleri anlaşılabilir kılmakla ilgilidir, ancak değişik bir düzeyde. Şeylerin, olayların ve durumların nedenlerini bulmayı, buldukları duruma nasıl ve niçin geldiklerini göstermeyi gerektirir. (Punch,2014:16)

şeklindeki tanımı bu yaklaşımın belirlenmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmada açıklama yaklaşımının yanı sıra, çoklu yöntemler kullanılarak betimsel ve içerik analizine başvurulup, ikisi arasında ilişiksel bir bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

4.3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Nitel araştırma kapsamında yapılan çalışmanın evreni Kayseri ili olarak belirlenirken, saha çalışmasının yürütüleceği asıl yer olan örneklem ise Kayseri ilinin Melikgazi ve Kocasinan ilçeleri olarak belirlenmiştir. Araştırılan konu kapsamında, katılımcıların çalışmaya dahil edilmeleri aşamasında dikkate alınan unsurlar ise aşağıdaki gibidir;

- Kayseri ili ve Melikgazi-Kocasinan ilçeleri sınırları içerisinde yaşıyor olmaları
- Çalışmaya gönüllü katılıyor olmaları
- Görüşme formundaki soruları anlayabilecek bilişsel seviyede olmalarıdır.

4.4. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Nitel yöntem kullanılarak yapılan bu çalışmada, araştırma Kayseri’de yaşayan ve birbirlerinden farklı yaşa, cinsiyete, meslek grubuna, yerleşim yerine ve sosyo-ekonomik duruma sahip olan bireyler üzerinden, literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, ulaşılmak istenen verilere yada amaçlara uygun olarak hazırlanmış, nitel araştırma kapsamında sıklıkla tercih edilen, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmış olan bir çalışmadır. Bu tekniğin tercih edilmesinde;

Görüşme sürecinde ortaya çıkarılması planlanan veriler için oluşturulan, soru veya başlıkların bir listesinin çıkarılması ile görüşmede kullanılacak rehber form düzenlenir. Görüşmeye rehberlik edecek böyle bir formun varlığı, temel olarak bir grup insandan aynı sorulara belirli bir sistematik içinde bilgi toplanabilmesini mümkün kılar. (Patton’dan akt. Kümbetoğlu,2015:75)

şeklinde ifade edilen yaklaşım öncülüğünde, seçilen örneklemden daha az kişiden daha fazla bilgi elde edebilmek gibi çeşitli durumlar etkili olmuştur. Dolayısıyla görüşme formu kullanılarak yapılan çalışmada, teorik örnekleme türü tercih edilerek seçilen görüşmecilerden belirlenen konulara yönelmek amacıyla aynı türden bilgiler yada sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Çünkü,

Bu örnekleme görüşülecek kişilerin seçimi araştırmanın gelişimi ile ortaya çıkmakta, araştırma sürecinin içinde nihai halini almaktadır. Örneklem araştırmanın teorik çıkarsamaları ile belirlenir ve araştırmanın başlangıç aşamasında tahmin edilmez, oluşturulmaz. Örneklemin ne kadar büyük olacağı ve seçiminin araştırmanın başında ortaya çıkması ne istenir ne de mümkündür. (Kümbetoğlu,2015:100).

Dolayısıyla bu tür çalışmalarda, “Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konması zorunlu değildir” (Yıldırım ve Şimşek,2006:122) şeklindeki bir davranışa sahip olmasının yanı sıra; “Görüşme formunu kullanmanın avantajı, görüşmeciye zamanını, genellikle sınırlı olan bu zamanı en etkin şekilde kullanma şansını vermesindedir. Bu formula insanlardan

görüülen konu hakkında daha sistematik ve bütünlüklü bilgi elde edebilme şansı yakalanabilir” (Patton’dan akt. Kümbetoğlu,2015:75) şeklinde belirtilen ve ayrıca yapılan çalışmaya birçok açıdan uyduğu düşünölen çeşitli özelliklerinden de kaynaklı olarak tercih edilmiştir. Bunlara ek olarak yapılan çalışmada bu şekilde yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde, görüşmecilerle geçirilen zamanı daha iyi değerlendirmek ve sorulan sorular kapsamında yeterli miktarda bilgi elde edebilmek amacıyla da derinlemesine görüşme tekniğiyle uygulanmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmeler teorik örnekleme türü kullanılarak seçilmiş olan katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Ve böylece katılımcıların namus kavramından ne anladıkları, namusun toplumsal cinsiyet açısından bir öneminin ve ayrımının olup olmadığı, toplumun bireyler üzerinde namus konusunda hangi ve nasıl yaptırım uyguladıkları gibi pek çok unsur araştırma soruları kapsamında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tüm bunların yanı sıra nitel yöntemle yapılan çalışmalarda dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de geçerlilik ve özellikle de güvenilirlik unsurlarına sahip olup olmadığıdır. Fakat nitel yöntemlerle yapılan araştırmalarda, geçerlilik ve güvenilirlik kontrollerini yapmak çok mümkün olmadığı için, nicel araştırmada olduğu gibi çalışma sonucunda, araştırma sonuçlarını genelleme gibi bir kaygı durumu da olmamaktadır. Çünkü;

Niteliksel araştırmalarda gerçekliği garanti eden, verilerin gerçeği yansıttığı ve geçerli olduğunun ileri sürülebilmesi ise niteliksel araştırmalarda geçerliliği kontrol eden ölçütlerle olamamaktadır. Test edilecek bir sosyal gerçeklik, kontrol edilebilecek bir hipotez olmadığı gibi, tesadüfi biçimde seçilmiş, temsil edici olma iddiası taşıyan bir örneklem biçiminden elde edilen sayısal veri de yoktur. Niteliksel yöntemin ilkeleri ile tutarlı bir geçerlilik kavrayışı farklılıklar gösterir. (Kümbetoğlu,2015:50).

4.5. VERİLERİN ANALİZİ

Nitel araştırma ve fenomenolojik yöntem kullanılarak gerçekleştirilen buradaki çalışmada, yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde yapılan saha araştırması sonucunda görüşmecilerden elde edilen bulgular, betimsel ve içerik analizine tabi tutularak yorumlanmıştır. Veri analizi kısmında betimsel yöntemin tercih edilmesinde; “Görüşme çözümlerindeki verilerin özgün biçimlerine sadık kalınarak,

bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yaparak, betimsel bir yaklaşımla verileri sunmak” (Kümbetoğlu,2015:154) amaçlanırken; içerik analizinde ise:

Bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacı ile verilerin betimsel olarak sunulmasına ilave olarak, verilerde yer alan bazı kavram ve temaların belirlenmesinden sonra bunlar arasındaki ilişkiyi tanımlamak esastır. Bu ilişki temelinde verilerde karşılaştırmalar yapmak, birbirine karşıt noktaları saptamak, temalar arasında benzerlikleri ortaya çıkarmak ve sistematik bir analiz yapmak mümkün olabilecektir. (Kümbetoğlu,2015:154)

şeklindeki ifadeler bu analiz modellerinin tercih edilmesinde oldukça etkili olmuştur. Dolayısıyla burada, sahadan elde edilen verilerle birlikte sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek, araştırma soruları kapsamında belirlenen fenomenler yada çeşitli başlık/temalar üzerinden kategorilere ayrılarak, namus kavramına yönelik birçok faktör literatürün de katkısıyla açıklanıp yorumlanmaya dayalı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Elde edilen veriler analiz edilirken, görüşmeciler arasında karışıklık çıkmaması için kadınlar K1,K2,K3,K4,... şeklinde; erkekler ise E1,E2,E3,E4,... şeklinde kodlanarak ifade edilmiş olup, katılımcıların kimlik bilgileri her şekilde gizli tutulmuştur. Katılımcılardan sadece cinsiyet, yaş, meslek, medeni durum ve ikamet ettiği yer bilgileri alınmıştır. Ve ayrıca katılımcıların istekleri doğrultusunda, ses kaydına izin veren katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmış ve daha sonra kâğıt üzerinde çözümlenerek ifade edilmişken, ses kaydına izin vermeyen katılımcılarla yapılan görüşmeler ise not tutularak gerçekleştirilmiştir.

4.6. KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Çalışılan konu kapsamında araştırmaya katılan katılımcılar, 25’i kadın ve 25’i de erkek olmak üzere toplamda 50 kişiden oluşmaktadır. Bu 50 katılımcının, 25’i Melikgazi ilçesinden, diğer 25’i ise Kocasinan ilçesinden seçilmişlerdir. Melikgazi ilçesinden seçilen katılımcıların 15’i kadın 10’u erkekken; Kocasinan ilçesinden seçilen katılımcıların ise 10’u kadın 15’i erkek olarak belirlenmiştir.

Araştırma dahilindeki kadın katılımcıların yaşlarına bakıldığında; en küçüğü 22 en büyüğü ise 58 yaşındadır. Toplamdaki 25 kadının yaş ortalaması ise 34,16 olarak

belirlenmiştir. Araştırma dahilindeki erkek katılımcıların yaşlarına bakıldığında ise; en küçüğü 25 ve en büyüğü de 66 yaşındadır. Toplamda 25 erkeğin yaş ortalaması ise 48,8 olarak belirlenmiştir.

Kadın görüşmecilerimizin meslek düzeylerine bakıldığında, toplamda dört meslek üzerinden ifade edildiği görülmektedir. Belirtilen meslekler; memur, işçi, öğrenci ve ev hanımı şeklinde olmaktadır. Bu meslekler ele alındığında toplamdaki 25 görüşmeciden; 5 tanesinin memur, 9 tanesinin işçi, 7 tanesinin öğrenci ve son olarak 4 tanesinin de ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Erkek görüşmecilerimizin mesleklerine bakıldığında ise, bu durumun toplamda altı meslek üzerinden ifade edildiği görülmektedir. Belirtilen meslekler; işçi, memur, serbest meslek, öğrenci, emekli ve herhangi bir işte çalışmayan şeklindedir. Toplamdaki 25 erkek görüşmeciye bu meslekler üzerinden ifade ettiğimizde ise; 10 tanesinin işçi, 4 tanesinin memur, 5 tanesinin serbest meslek, 1 tanesinin öğrenci, 4 tanesinin emekli ve son olarak diğer 1 tanesinin de herhangi bir işte çalışmadığı belirlenmiştir.

Ve son olarak araştırmaya katılan görüşmecilerimizin medeni durumlarına bakıldığında ise; 25 kadın görüşmecinin 13'ünün bekar ve 12'sinin evli; 25 erkek görüşmecinin ise 4'ünün bekar ve 21'inin evli olduğu araştırma kapsamında belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Kayseri'nin Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde, katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, araştırma soruları kapsamında çeşitli başlıklar/temalar dahilinde ele alınarak incelenmiştir. Araştırma soruları dahilinde bu görüşmeler sırası ile aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

5.1. NAMUSUN TANIMI

Toplumda sıklıkla kullandığımız namus kavramı, içerisinde ayrıca beden ve kadın cinselliği gibi birçok unsuru da bünyesinde barındırırken aynı zamanda, toplumda erkek bireylerden ziyade kadınların yaşamlarını daha çok etkileyen, onların hayatlarına daha çok müdahale eden ve kendi içinde de farklılıklar gösterebilen bir yapıya sahip olan ve giderek de toplumsal bir konu haline gelen bir kavramdır. Dolayısıyla toplumlarda bu kadar önemli bir sorun haline gelen bu namus kavramının, kadınlar ve erkekler için hangi anlamları ifade ettiği yada kavramın toplum tarafından nasıl karşılandığı yapılan görüşmeler üzerinden ifade etmek, konunun anlaşılması açısından daha iyi olacaktır. Ayrıca bireylerin namus kavramına verdikleri değer, onların içerisinde bulunduğu toplumsal konumlarına, sosyo-ekonomik durumlarına ve aile yapıları gibi birçok unsura göre de değişiklik göstermektedir.

Fakat, tüm bu ifadelerden de yola çıkılarak namus kavramı toplumda ne kadar farklılık içeren yada farklılık gösteren bir yapıya sahip olsa da, yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar dahilinde, ortak bir namus tanımı ile karşılaşıldığını söylemek bizim için hiç de zor olmayacaktır. Bu bağlamda yapılan görüşmelerle öncelikle, bireylerin namus kavramına yönelik görüşleri ifade edilmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle namus kavramı ile ilgili elde edilen bazı görüşme sonuçlarını şu şekilde ifade edebiliriz:

“...namus yaşama nedenimiz var olma sebebimizdir biz namus için yaşarız namus için varız namusumuz olmazsa yada onu namusumuzu koruyamazsak yaşamamızın bir anlamı da kalmır mı ki kalmaz boş yere yaşamışızdır boş yere de yaşamaya devam ederiz ondan önemlidir...” (E1),

“...namus önemlidir hem de çok önemlidir uğruna her şeyi yapabileceğin her şeyini vereceğin şey sebebindir...” (E11),

“...namus bizim için erkekler için çok önemlidir onun için yaşarız onun için varız hepimiz için gerekli o namusun olsun şerefın olsun başın dik alnın açık olsun başka bir şeyin olmasa da olur yeter ki namuslu onurlu yaşa başın dik yaşa...” (E2),

“...insan ne olsa da nasıl olsa da bu hayatta namusu için yaşar çünkü namusu çok önemli ona bir zarar gelmemeli namusu elden gitmemelidir...” (E12),

“...namus benim için her şeydir ben ailemden öyle gördüm öyle büyüdüm bende öyle düşünüyorum namusumu korurum ona sahip çıkarım namusu herkes için önemli kim kendini namussuz olarak ifade edilsin ister ki namuslu namusuna sahip çıkan namusunu milletin diline dolamayan birisi olarak anılmak ister bende öyle isterim kim istemez ki...” (E3)

yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi bazı erkek görüşmecilerimiz, namus kavramını hayatlarındaki en önemli şey ve tek yaşama sebebi olarak ele alarak, namusu vazgeçilmez yada vazgeçilemez bir unsur/olgu olarak tanımlarken aynı zamanda her bireyin taşıması gereken ve bireyler için gerekli olan bir unsur olarak belirtmişlerdir. Aynı zamanda, “uğruna her şeyin yapılacağı ve her şeyin verileceği” bir değer olarak ifade edilmesi bireylerin kavrama ne kadar hayati bir önem attettiklerinin, uğruna her şeyi yapabilecekleri ve her şeyi gözden çıkarabilecekleri bir değer olduğunun da en iyi göstergelerinden birisini oluşturmaktadır.

Ve ayrıca bir görüşmecimiz de “ben ailemden öyle gördüm öyle büyüdüm bende öyle düşünüyorum” şeklinde düşüncelerini ifade ederken, aile yapısı, geleneksel ve ataerkil bir yaşantının, kavramların tanımlanmasında ne kadar önemli bir yer edindiği de ayrıca görülebilmektedir. Buna bazı görüşmecilerimizin vermiş olduğu,

“...insanlar yani özellikle erkekler diyeyim sanki yaşamalarının nefes almalarının tek sebebi namusmuş gibi düşünürler namusumuz yoksa biz niye yaşıyoruz en iyisi ölelim yada öldürelim öyle daha rahat yaşarız kafası ile hareket ediyorlar namuslarıyla yatıp namusla kalkıyorlar...” (K1),

“...namus herhalde toplumdaki en hassas konulardan birisi herkese göre önem taşır ama işte farklı şekillerde söylenir kadınlarda namusu önemsiyor ama erkekler için durum kadınlardan çok daha fazladır erkekler bunu daha çok önemsedikleri için hayat memet

meselesi haline getiriyorlar o yüzden o kadar sorunla karşılaşyoruz şiddet yaralama ölüm de bu yüzden oluyor...” (K4)

şeklindeki ifadeler de, namus kavramının bazı bireyler için, diğer bireylerden farklı olarak algılandığı ve ayrıca bazı bireylerin namus kavramına yükledikleri anlamların onlara göre fazla ve abartı olduğunu gösterirken, bu durum da bizim için namus kavramının önemini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Diğer taraftan namus kavramının tanımı ile ilgili olarak ifade edilmiş bu olumsuz tarzdaki “namus yaşama sebebi”, “namus olmadan olmaz”, “namus her şeydir”, “namusun olsun başka bir şeyin olmazsa da olur” şeklindeki ifadelerin yanı sıra, namus kavramına daha farklı bir açıdan yaklaşan ve tanımlayan görüşler de mevcuttur. Bu tarzdaki görüşlere örnek verilecek olursa da:

“...namusu yaşam sebebi olarak ele almam yada görmem namus kişiye göre değişir benim için başkalarının ne yaptığı yada nasıl bir hayat sürdükleri önemli değil ben kendi yaşamıma bakarım dürüst zararsız yaşamaya çalışırım bana göre namus sadece kadınla ilişkilendirilen yada işte kadının bekarlığıyla yada hareketleriyle ifade edilen bir şey değil olmamalı da ben namusu insanın düşüncelerinde yaptıklarında söylediklerinde arayan yada öyle olduğunu düşünürüm insanın kafasında biten bir şey hence bu kadına yada erkeğe göre de değişmez...” (E4),

“...ben namus o dur yada namus budur şeklinde bir şey söyleyemem namus tam olarak şudur da diyemezsin herkese kişiye göre değişebilir hence benim düşünceme göre namus önemlidir yaşamımızda da her zaman vardır ama ben namusu kişilerin düşüncelerinde başkalarına olan davranışlarında hal ve hareketlerinde ararım bana ve çevresindekilere iyi mi zararı var mı bana göre namuslu bir insan var mı yada namuslu biri nasıl olur deseler ben böyle bir tanım yapar yada öyle bir insan gösterirdim...” (K2)

şeklindeki görüşler de, namus kavramına daha farklı ve olumlu bir açıdan yaklaşıldığının ve namusun bireyler için vazgeçilmez bir yaşama sebebi olmadığını ve namusun kişilerin düşünce, davranış, ifade tarzı gibi birçok unsurda olduğunu ve bunun da cinsiyetler açısından bir farklılık yaratmayacağına da bir göstergesi olmaktadır.

Görüşmelerden elde edilen verilerden çıkartılması gereken bir diğer nokta ise, namus tanımı yapılırken bu tanıma neyin/nelerin dahil edildiği kısmıdır. Kadınlardan farklı olarak erkeklerin, namus tanımı kapsamına aldığı unsurlar farklılık göstermektedir.

Bu kapsamda ortak olan ve değişmeyen tek unsur yine cinsiyetleri açısından kadınlar olmaktadır. Buna yapılan görüşmelerden:

“...aile namus sayılır sen ona sahipsin sahip olduğun senin olan şeyleri koruman lazım onlara bir kötülük gelmemesi başının dik olması için evdekileri çocuklarını karını kardeşlerini hepsi sana bağlıdır kan bağı vardır onları da korursun onlara da sahip çıkarsın...” (E15),

“...benin namusum ailemdir ailedeki kişilerdir onların namuslarını güvenlikleri her şeyleri bana aittir sahip çıkar kollarım karım kızım annem hepsi namusumdur kardeşlerimde akrabalarım da öyledir onları da kollar gözetirim...” (E13),

“...evli olsam karın namusumdur zaten annem kız kardeşlerim de öyle yeğenlerim kuzenler bütün kadınlar hepsi benim namusum sayılır çünkü biz aynı soyu taşıyoruz aynı kandayız...” (E16),

“...evlenmiş annelerin yanından ayrılmış olsam da evde babam yok annemi de koruyup kollarım o da bana babamın namus emanetidir annem de namusumdur aynı karım kızlarım akrabalarım gibi...” (E14)

şeklindeki örnekleri rahatlıkla gösterebiliriz. Görüşmecilerin bir çoğu namus kapsamına ailesini ve ailesindeki kişiler olan eşini/karısını, kızlarını ve hatta annesi ve kardeşlerinden ayrı otursa dahi onları da namusuna dahil ederek korunması ve kollanması gereken kişiler olarak ifade etmektedir. Bir diğer görüşmecimiz ise:

“...namus kimdir diye sorarlar namus benim bende kocamın ailemin namusu sayılırım evliyiz benden bizden o sorumludur her şeyimizi ona göre yaparız o bilir ona uygun yakıştır ki onların da başı dik olsun namusumuzu onlar için koruyalım sahip çıkalım...” (K14)

olarak düşüncesini ifade ederken, kadın olmasına rağmen erkek görüşmecilerin ifade ettikleri gibi kendini, kadınları erkeklerin namusu olarak kabul ederken, yaptıkları her şeyi onlar için ve onların namuslarını korumak ve başlarının dik olması açısından yaptığını ve yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Yukarıda çeşitli temalar dahilinde belirtilen görüşler birlikte ele alındığında ise; kadınlar namusa sahip olması gereken kişiler, erkekler ise bu sahip oldukları namuslarını korumayı kendilerine bir görevmiş gibi kabul eden kişiler olarak görülmektedir. Ve burada birey kendisini sadece ailesi içindeki eşi ve kızlarının namusu ile sorumlu ve sınırlı tutmayarak aynı zamanda yeğenleri, kardeşleri ve hatta

akrabaları sayılabilecek birçok kadının namusundan da sorumlu tuttuğu da görülmektedir. Bu durum da bizi, kadınların namuslarının kendilerine ait bir kavram olmasından çıkarak özelde, ailesi başta olmak üzere akraba sayılan erkeklerinde içerisine dahil olduğu bir grubun, daha genelde de toplumdaki erkeklerin denetimi ve kontrolü altında olduğu gerçeğine götürmektedir. Ve ayrıca, namus kapsamına alınan kişilerin namusları, onlar bekarken korunduğu gibi evliyken de hala korunmaya devam edilmektedir. Bununla ilgili olarak bir görüşmecinin:

“...benim iki kız kardeşim var evliler artık kendi yuvalarını kurdular ama yine de yaptığı her şeyde kendi ailesi gibi bizi de düşünmesi gerekir kocaları başlarında ama herhangi bir ahlaksızlık yaptıklarını duyayım kocalarına bırakmadan ben hallederim evlenmiş olabilir ayrı olabilir bizden de çıkmış olabilir ama bizde onun ailesiyiz biz daha ölmedik evi barkı ayrı olur ama yine de bize yakıyacak şeyler yapmalı her şekilde laf söz yine bize gelir...”
(E11)

şeklinde düşüncesini ifade ederken, ailesi içerisinde bulunan kız kardeşleri evli olup kocaları da başlarında olsa da, yine de kendisini onların namuslarından sorumlu hissetmektedir ve bunu da “bizde onun ailesiyiz biz daha ölmedik” şeklinde belirtmiştir. Diğer bir görüşmeci ise:

“...namusu kadınlarla ele alsak da karımın namusu dışındaki kimsenin namusu beni ilgilendirmez karışmam ben sadece kendi karım ve ailemle ilgilenirim ben ona her konuda sadakat bağlılık dürüstlük gösteriyorsam yanındaysam o da bana göstermeli böyle olursa zaten bir sorun da yaşanmaz benim ilgileneceğim şey o dur sadece kimsenin karısı kız komşusu beni bağlamaz ayrıldık boşandık diyelim benden çıkmıştır artık sonrasında ne yaparsa yapsın beni ilgilendirmez ben sadece benim karımken benim yanımdayken korur kollarım o zamanki davranışları benimle ilgili olur yani beni ilgilendirir ama sonrası kendine ailesine kalmış bir şeydir isterse tekrar evlenir kendi bileceği iş ben karışmam...”
(E22)

olarak ifade ederken, namusa önem verdiğini korunması gerektiğini ama bunu da sadece eşi kendisiyle evliyken yapacağını, boşanırsa artık namusu kendi üzerinde olmayacağı için ilgilenmeyeceğini, bundan sonrasının artık kendisine bağlı bir durum olacağını ifade etmiştir. Diğer taraftan da sadece kendi karısı ve ailesinin namusundan sorumlu olduğunu, eşi dışındaki diğer kadınların namusuyla bir ilgisinin bulunmadığını belirtmiştir.

Aslında yukarıda birçok görüşmecinin de ifade etmiş olduğu düşüncelere genel olarak bakılacak olursa bu durum da bizi, kadınların namuslarının kendilerine ait bir kavram olmasından çıkarak özelde, ailesi başta olmak üzere akraba sayılan erkeklerinde içerisine dahil olduğu bir grubun, daha genelde de toplumdaki diğer erkeklerin denetimi ve kontrolü altında olduğu gerçeğine ulaştırmaktadır.

Aslında kadınların toplum içerisinde maruz kaldığı bu durum bizi Butler'ın, "toplumsal cinsiyet polisi" kavramına götürmektedir. Çünkü; aile ve toplum içerisindeki erkek bireylerin, kadınları ve onlara ait olan cinselliklerini bu kadar baskı ve denetim altına almaları, bir nevi cinsiyet polisi şeklinde hareket edip kadınları, onlarında var olabilecekleri kamusal alan içerisine kontrollü bir şekilde dahil ederek, kendi belirledikleri toplumsal cinsiyet kalıplarından çıkmayacak yada çıkamayacak şekilde sınırlarını belirledikleri bir alanda, kontrollü ve denetimli bir şekilde kamusal alana çıkarak hareket etmelerine neden olacak çeşitli ortamlar oluşturmuşlardır. Ve bu durumda erkekler açısından, "toplumsal cinsiyet polisi" edasıyla, kadınlar ve onların sahip oldukları cinsellikleri üzerinde denetim kurulması imkanı yaratmıştır.

5.2. CİNSİYETE GÖRE NAMUS ALGISI

Başta namus ve cinsellik kavramlarına, bireylerin kadın yada erkek olması açısından nasıl bir yaklaşım sergilendiği ve bireylerin bu farklılıkları nasıl anlamlandırdığı konusu yapılan görüşmeler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Bireylerin toplum içerisinde var olmaya başladıkları ilk andan itibaren kendilerine cinsiyetleri doğrultusunda yüklenmiş olan roller, zamanla değişime uğradıkça bu rollerin içerisinde bulunun diğer bazı unsurlarda farklı şekillerde algılanmaya başlanmaktadır. Tüm bu unsurları ele aldığımızda, içerisinde yaşadığımız toplum her zaman kadınlar ve erkekler için ayrı bir namus tanımı içerisine girmiştir. Sadece namus yada cinsellik açısından değil, diğer pek çok alanda da kadın-erkek arasındaki eşitsizlikler düşünüldüğünde, namus gibi toplumda oldukça önemli bir konumda yer alan bir unsur yada değer anlamsal açıdan dahi olsa bir eşitlik durumu sağlaması oldukça zor bir durum olarak gözükmektedir. Ve eşitsizlik durumları sadece kadın-erkek arasındaki namus tanımlamasında değil, aynı zamanda özellikle kadınlar için, erkeklerin ve toplumun onlar üzerindeki baskı ve egemenliğini de artırmaktadır. Tüm bu olumsuz düşüncelerin yanı sıra yine kadın namusuna yönelik vurgulanan farklı

bakış açıları, toplumdaki zihniyetinde farklılaşabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir bir unsurdur.

Buradan hareketle, bu kapsam dahilinde görüşmecilere yöneltilen, namuslu kadın imajının ne ve nasıl olduğu yada olması gerektiği sorusu ve bu verilen cevapların tüm sorulara bir cevap niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla namusun kadınlar açısından ele alınması ve namuslu kadın ifadesi bazı görüşmecilerimiz açısından:

“...namus kadın demek onda kadındadır kadınlardan sorulur sahip çıkması koruması dikkat etmesi gereken onlardır da bu onlara verilmiştir...” (E5),

“...namus kadınlarla ilgili olarak ele alınıyor her zaman kadının özeline bekaretine ilişkilerine her şeylerine kadar vurgulanıp bakılıp söyleniyor...” (K8),

“...namus erkeklerle ilgili olmaz ki kadınlarla ilgilidir onları bağlayan korunmazsa da başlarına bir sürü iş açan bir şeydir korunması gerekir ki arkandan iyi desinler laf söz etmesinler...” (E16),

“...namus kadınlar namuslu olması korunması kollanması gereken de onlardır zaten dinimizde kadınları korumamız gerektiğini söylemez mi onların namuslu olmasını şart koşmaz mı kendilerine dikkat etmelerini söylemez mi...” (E18),

“...kadında olsam namus bizden sorulur biz hep o şekilde büyüdük evdeyken babamız abilerimiz sürekli sıkıştırırdı gözümüzü açtırmazlardı laf söz gelecek başımızı öne eğmeyin diye yarın bir gün evlenip gideceksin çocuğun olacak sen doğuracaksın sen bakacaksın o işlerle sen uğraşacaksın evde durduğun için kendini elalemde laftan sözden sakınacaksın evli olunca bir şey değişmiyor yine başında kocan var baban ağabeyin yok kocan var aileden çıkmışsın artık o daha kötü olur ne diyebilirsin ki...” (K9),

“...kadın içindir namus her şeyine kocası ailesi için dikkat etmesi gerekir ki onları utandırmasın yüzünü yere eğmesin ailesine kötü söz getirtmesin kocasına sadık olsun namusuyla yapsın işlerini kocasının arkasından iş çevirirse başka adamlarla ilişkisi olursa o kadında artık namus mu kalır kimse istemez artık onu ailesinin de yüzünü kızartmış utandırmış olur...” (E6),

“...namusu tabi ki farklı olur hangimiz kızla oğlanı birbirine denk tutarız oğlan bir şey yapsa sorun olmaz düzeltmeye çalışırsın en olmadı kızı gelin diye alır oturtursun sorun kalmaz ama kızı ne yapacaksın ki hadi oğlan evlenmedi o zaman o haliyle başına kalacak ne yapsınlar şimdi başını yerden kaldırtmaz adı da çıkar kimse de öylesini kabul etmez...” (K14)

şeklindeki bazı ifadelerde de görüldüğü gibi, görüşmeciler kadında olsa erkekte olsa, namusu kadınlara ait bir kavram olarak görmekte ve tanımlamakta oldukça ısrarcıdırlar. Aynı zamanda toplumun kadınlara vermiş olduğu bu cinsiyet özellikleri de dahil her unsur, yine namus kavramı üzerinden kadınlara atfedilerek ifade edilmektedir. Hatta bunu çeşitli şekillerde ifade ederken de bir görüşmecimizin de belirttiği gibi, namusun kadınlara ait bir kavram olmasına yada kadınlarla ifade edilmesine, “din faktörünü” de dahil ederek söylemlerini daha da meşru bir hale getirmeye çalışmaktadır ki, aslında bu durum ileride de ifade edeceğimiz gibi din faktörü bağlamında kadınlar açısından birçok olumsuz durumu da beraberinde getirecektir. Çünkü bireyler yaptıkları şey her ne kadar yanlış ve hatta kötü de olsa onu “dinimiz öyle emretti ben ona uydum” gibi ifadelerle yaptıklarını savunacak ve dinine olan minnet ve bağlılığını ifade etmeye çalışacaktır.

Diğer bir görüşmecimiz ise namus kavramının belli bir zamanı ve yerinin olmadığı ve namusun taşıyıcısı olan kadınlar tarafından her zaman korunması gerektiğini ifade ederken:

“...namus önemlidir tabi ki ama illaha kadın evlenene kadar korunması gerekir evlendikten sonra da korumayı bırakılır gibi bir durum yoktur tabi ki evlendikten sonra da kendisine davranışlarına dikkat etmeli ki ailesi de söz konusu olur onu da düşünmesi gerekir ondan namusun belli bir yeri ve zamanı yoktur namus önemlidir ve her zaman da korunması gerekir her zaman onu taşıyan korumalıdır bunun bir ayrımı yoktur her yerde her zaman dikkat edersin...” (E23)

ifadelerini kullanırken, hem namus kavramında herhangi bir zaman ve mekan durumu olmadığını belirtirken hem de aynı zamanda kadının her açıdan her koşulda kendisine ve de namusuna dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Diğer taraftan görüşmeciler, namus kavramını kadınlara ait bir değer yada taşınması gereken bir unsur olarak görürlerken, diğer taraftan da kadının nasıl namuslu olacağı, namusunu nasıl koruyacağı ve herhangi bir sebepten namusuna bir zarar gelirse nasıl bir durum içerisinde kalacağına dair fikirlerde ileri sürmüşlerdir. Bununla ilgili olarak bazı görüşmecilerin ifade ettiği şekilde:

“...kadın namuslu olmalı hem kendisi için hem de ailesi için namusuna sahip çıkmalı ki ailesinin yüzünü yere eğdirtmesin namus diğer şeylere benzemez insanın yüzünü yerden kaldırtmaz her şeyi yok eder şerefın onurun her şeyin gider ondan sadece kendisi için değil

babası kardeşleri soyu içinde namuslu davranmalı bize böylesi yakışır kadın namuslu edepli namuslu iyi desinler kocasının ailesinin yüzünü eğmedi desinler...” (E19),

“...kadının kendi evinde de baba evinde de yapması gereken namuslu olmasıdır kocasının arkasından iş çevirmeyen kocasını aldatmayan orada burada gezip tozmayan işleriyle ilgilenen erkeklerle alakası olmayandır kendine her zaman dikkat edecek olan kişidir bunları erkek için demezsin erkeğin namusu karısını evini korumak olur...” (E13),

“...namuslu kadın ailesine bağlı olan bu evli olsun yada olmasın değişmez onların sözünden çıkmayan kendi görevlerini yapan en önemlisi de namusuna sahip çıkandır namusu gitti mi her şeyi biter gözüyle bakılır öyle de olmuyor mu öyle biliyoruz hep...” (K8),

“...namus deyince aklıma ilk kadının gelmesi gibi bir şey sanırım sadece burası için değil ki nereye gidersek git köyde olsun şehir olsun herkes namusu ile yaşamak ister ondan namusuna bir leke sürecektir bir şey varsa da o da kadın olur ondan namusunu korumalı evde zaten çocukları ile ev işleri ile ilgilensin başka bir şey isteyen yok namusuyla yapısını ailesine sadık olsun bağlı olsun yeter...” (E23),

“...evli yada değil her zaman namuslu olması gereken kadındır kendine kocasına ailesine laf söz getirtmemesi gereken kadındır ben bir şey yaptım diyelim erkeğim hadi birkaç gün konuşuldu sonra bitti ama kadın öyle olmuyor işte bir ömür boyu namussuz olarak kalıyor bir kere yaptı o artık bitti mesela namus olayı olmadan diyelim boşandık ayrıldık babasının evine gider kadın boşanmış ama namussundan yana değil anlaşılamamaktan yada başka şeylerden ama bir namussuzluk yapıp boşansan babası da eve almaz ne olacak şimdi hem boşandı adı çıktı hem namusu gitti milletin diline düştü hem de ortada kaldı işte ondan namusuyla yaşamalı kadın kocası içinde öyle ailesi içinde öyle olur...” (E16)

şeklindeki ifadelerde de görüldüğü gibi namuslu kadın, her açıdan kocası ve ailesine bağlı olan, toplumsal cinsiyet rolleri olan kadınlık ve annelik vazifelerini yerine getiren, ve ailelerine her açıdan bağlı ve sadık olan, ayrıca onlara hiçbir konuda özellikle de cinsellik yani namus açısından olumsuz herhangi bir şey yaşatmaması yada söyletmemesi gereken ve bu tür şeylerden sakınan kişi olarak ifade edilmektedir.

Namusun kadına ait bir kavrammış gibi ele alınmasına rağmen, yine de çoğunluktan farklı düşünen, namusun sürekli olarak kadına ait bir kavram olarak ifade edilmesinden memnun olmayan ve namus kavramı karşısında her iki bireyinde eşit olduğunu savunan görüşmecilerimizde vardır ki, onlar da düşüncelerini:

“...namus sadece namus demektir kadın içinde öyledir erkek içinde öyledir herhangi bir değişiklik yoktur olması gereken de budur bence neden namus sadece kadında olsun ki kadının yaptığı her şeyi aslında çok daha fazlasını erkeklerde yapıyor o zaman onlar içinde namus geçerlidir yaptıkları iş olsun davranışları olsun cinsellikleri de olsa namus hepsi içimdir ben bunun herhangi bir ayrımını göremiyorum..” (K10),

“...bunu kaç kişiye sorarsanız sorun herkes namus kadında olur ondan sorulur yok o korusun yok o sahip çıksın öyle olması gerekir onda der ama ben bunların karşısındayım namus herkeste olan bir şey bunun kadını kıza erkeği yoktur herkes kendinden sorumludur yaptıklarının sonucunu o üstlenir kadında olan namus niye erkeklerde olmuyormuş buna ne derler hiç bunu konuşmuyorlar bende erkeğim onlarda namus varsa bende de var..” (E17),

“...namusun kadını erkeği yoktur bence her ikisinin de yapmaması gereken şeyler vardır işte kadın yaparsa başkasıyla birlikte olursa özellikle de bekarken artık o namussuzdur denemez denmemeli eğer öyle bir şey varsa erkeğin yaptığı da namussuzluk olur bunun farkı olmaz işte böyle bir şey olunca kadın erkek ayrımı yapılmamalı bence...” (K3)

şeklinde ifade ederken, diğer bir görüşmecimiz ise:

“...namusu kadınlarla anlatsalar da kadınları da yine kızlardan ayrı tutarak namus üzerinden tanımlıyorlar ortada bir namussuzluk olarak adlandırılan bir olay varsa ki bu kadının evli olup olmamasıyla çok daha farklı sonuçlar yaratır kız öyle bir namussuzluk yaptıysa ailesi tarafından cezalandırılır yada beraber olduğu kişi ile evlendirilebilir ama kadın eğer evliyse durum kızınkinden daha farklı olur bir tarafta kocası ailesi kendi ailesi arasında kalır sonucu kadının öldürülmesine kadar da gidebilir ondan namus farklıdır ama onun da kadının namusu ve kızın namusu diye de farklı olduğunu görüyoruz...” (E7)

olarak ifade etmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi görüşmeci, namusun kadın ve erkek bireyler için farklı anlamlandırılmasına bir de, kadının namusu içerisinde kadının ve kızın namusu şeklinde yine iki farklı namus anlayışı benimsenir diyerek toplumsal cinsiyet algılamalarından birisi olan kız-kadın ayrımını namus üzerinden yapmıştır. Kızın bekar olarak bir namussuzluk yaptığında en fazla olaya dahil olan erkekle evlendirilir derken, kadının evli olacağı için kocası da dahil birçok taraf arasında kalarak namussuzluk olarak ifade edilen şeyin sonucunun ölüme kadar bile gidebileceğini ifade etmiştir.

Buna ek olarak yukarıda bir görüşmecinin de belirttiği gibi, namusun kadın için ifade edilmesinde erkeklerden, gerek cinsellik gerek davranış gerekse de toplumsal cinsiyet rolleri açısından herhangi bir farklılık yoktur, bu yüzden de namus kavramını erkeklerden ziyade kadınlar ile eşdeğer tutmak oldukça yanlış olacaktır. Fakat içerisinde yaşadığımız toplumda, böyle bir anlayış ile karşılaşılması durumu oldukça zor görülebilecek yada karşılaşılabilecek bir unsurdur da diyebiliriz. Kadın ve erkeğin namus açısından farklı değerlendirilmesi durumunu, bazı görüşmecilerimiz de:

“...kadınla erkek birçok açıdan birbirinden farklı olur konu cinselliğe gelince mesela daha da farklılaşır en basiti erkekler kadınları aldatırsa istediği kadar kadınla birlikte olursa olsun sorun olmaz o erkektir çapkın denir isterlerse istedikleri gibi yapar denir geçilir üzerinde konuşulmaz çünkü erkek olduğu için gerek de duyulmaz ama kadın böyle bir şey yapsa aldatırsa bu erkeğin yaptığı şeyden çok daha farklı olur çapkınlık değil namussuzluk olarak ifade edilir erkek yapınca namussuz demezler çapkın olur hovarda olur eğlencedir yada en fazla şerefsiz olur ama kadında çok daha farklı ithamlar ve tabirlerde kullanılır çünkü namuslu olması gerekirken olmamıştır...” (K12),

“...ne kadar ikisi içinde aynı ad kullanılsa da kadın için olan namusla erkek için olan namus birbirlerinden çok başka şeyler toplumun ailenin istemediği tarzda bir olay olduğunda ikisi de namussuz olarak ifade ediliyor ama kadının durumu erkeğe göre çok farklı, kadının namussuz olması bekaretiyle cinselliğiyle ilgili olarak ifade ediliyor ama erkeğinkini öyle demezler onun cinselliğiyle ilgili olmaz her zaman daha ağır olan kadınsı olur...” (K13)

şeklinde düşüncelerini belirttikleri görülmektedir. Buradan yola çıkılarak görüşmecilerimizin de ifade ettikleri unsurlar üzerinden gidilecek olursa, namus'suzluk durumu kadınlar açısından her zaman aşağılama ve ötekileştirme gibi bir olumsuzluğu ortaya çıkarırken, erkekler açısından var olan olayların üzerinde çok durulmaması ve namussuz anlayışının cinsellikten ziyade ahlaki ve toplumsal unsurlar dahilinde ifade edilmesinden dolayı olumsuz bir anlamı işaret etmediği görülmektedir. Dolayısıyla kadınlar için herhangi bir durum karşısındaki olumsuzluk namus'suzluk kavramı üzerinden ifade edilirken, erkeklerin olumsuzlukları daha çok şeref kavramı üzerinden ifade edildiği için namus'suz kavramından ziyade şerefsiz olarak nitelendirilmelerine neden olmaktadır.

Bunlara ek olarak kadın ve erkek bireyler arasındaki bu farklılık, sadece namus bağlamında da ele alınmamıştır. Kadınların her türlü davranışları gerek hane içi de

dediğimiz özel alanda gerekse de kamusal alanda pek çok kısıtlamaya da neden olmuştur ki bireylerde bundan oldukça şikayetçidirler. Bununla ilgili olarak görüşmecilerimizden bazılarının:

“...bir kadın olarak bunu söylüyorum çünkü bizzat da yaşıyorum kadınlar hiçbir zaman erkekler kadar rahat yaşayamıyor her istediklerini yapamıyorlar bu durumu sadece burası ile sınırlandırmıyorum birçok yerde durum böyle ki biz gece belli bir saatten sonra dışarıya çıkamıyoruz hadi çıktık diyelim başımıza bir şey gelir diye rahat edemiyoruz olduğumuz zamanlarda da o saatte kızın yada kadının dışarıda ne işi var diye iyi gözle bakmazlar başına bir şey gelirse de o saatte kadın başına ne işi vardı hak etti derler ondan namuslu olduğu düşünülmez ama onlar için bir sıkıntı olmaz ama bize daha farklı müdahale ediliyor...” (K6),

“...gerçekten istediğim her şeyi yapabilmek için çoğu zaman keşke bende erkek olsaydım diyorum çünkü kız olduğum için yapmak istediğim birçok şeyi yapamıyorum istediğim saatte çıkıp istediğim saatte gelemiyorum istediğimi giyemiyorum yaptığım zaman sürekli bir engel sorun ile karşılaşıyorum ama böyle bir hayat içerisinde de olmak istemiyorum erkek olsaydım bunların hiç birine maruz kalmazdım...” (K19)

şeklinde ifade ettikleri gibi, toplumda kadınların birçok davranışı yada hareketi erkeklerle oranla daha fazla kısıtlanmaktadır. Bu kısıtlama durumu bazı hallerde daha da ağırlaşarak namus kavramının da içerisine dahil olmasıyla aile baskısı ve hatta toplum baskısı şekline de gelmektedir diyebiliriz. Ve durumdan rahatsız olan kadınlar erkek olmaları durumunda bunları yaşamayacaklarını düşündükleri için erkek olmayı istediklerini de belirtmişlerdir.

Ayrıca yukarıda verilen görüşmelerin bazılarında da ifade edildiği gibi, namus kavramının tanımı yapılırken, namusla birlikte kadın-erkek cinsiyetlerine ve aynı zamanda kadınların cinsellikleriyle yada fizyolojik özellikleriyle ilişkili olabilecek “bekaret” kavramı ve aynı zamanda cinselliklerini yaşama biçimi, davranış, hal ve hareketler gibi birçok unsur da tanımlara dahil edilerek ifade edilmiştir. Bu da bize şunu göstermektedir ki, namus kavramının tanımı yapılırken sadece bir cinsiyet üzerinden yada bekaret tarzındaki namusla ilişkili olan temel kavramların kullanılmasının yanı sıra; özellikle kadınlar için düşünce yapısı, davranışlar, hal ve hareketler gibi bireylerin genel davranış ve tutumlarının da tanımlara dahil edilerek, namus açıklamalarında sıklıkla karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu ifade tarzına yaptığımız görüşmelerden:

“...erkeklerde davranışlarına yaptıklarına ettiklerine dikkat etmelidir ama kadınların erkeklere göre daha çok dikkat etmesi gerekir zaten hepimiz içinde öyle olur kadın ne yaptığına nasıl giyindiğine sözlerine dikkat etmeli ki arkasından konuşmasınlar adı çıkmсын kötü demesınler başı öne eğmesın kimseyi de utandırmасыn...” (E5),

“...namus nedir dediklerinde bunu sadece iki bacak arasında aramak anlamına gelmez ki yabancı kişilerle konuşması yada bakışması açık giyinmesi gece sokakta olması ve çok gezmesi oturup kalkması konuşması gülməsi gibi birçok şeyde kadının ve özellikle de kadınla beraber olan erkeğın namusunu belirleyen ve aynı zamanda böyle şeyler olduğunda da namusunu zedeleyen şeyler olarak görülmez mi...” (E10),

“...namus namus diyorlar ama namus deyince ne anlıyoruz yada ne anlamamız gerekir bunun genel bir kuralı var mı her zaman namus kadınlar için var derler ama kadınların neyi namusa girer namus deyince bekarlık mi kılık kıyafet mi oturup kalkması mı davranış mı sevgilinin olup olmaması mı ne yani, kimse ne olduğunu bilmiyor herkes kendi ne düşünürse milletin de öyle düşündüğünü sanıyor bir namus tutturmuşlar öyle de gidiyor...” (K3),

“...namusu çoğunlukla kadınlar ile bağlantılı ifade ediyor olsalar da namus sadece kadınların bekarlığı ile ilgili değildir hepimiz görüyoruz duyuyoruz toplumun istemediği tarzda açık kıyafetler giysin saçı başı farklı olsun erkek arkadaşı ile gezsin artık ona iyi gözle bakmazlar her şeyine laf söz ederler...” (E7),

“...namus denildiği zaman kadınlardan bahsedilse de bu namus sadece cinsellik anlamını işaret etmez belki cinsellik çoğu kesim için temel sebep ele alınıyor kabul ediliyor olsa da kadını, her türlü davranış tutum konuşma giyim görüntü gibi pek çok unsuru da namusun içinde yer alıyor yani kadının namuslu olup olmaması yönünde bir tabir kullanıldığında buna sadece cinsellik aldatma gibi bakmak olmaz...” (E8),

“...namusu kadının daha önce bir ilişki yaşayıp yaşamaması üzerinden söylemek doğru değildir diye düşünüyorum tabi böyle bir unsur da vardır ama tek sebep belirleyici olan da o değildir olmamalıdır, mesela bir ortamdaki davranışları konuşmaları giyimi bana ve diğerlerine göre tavır bunlar da namusa dahil edilmesi gerekenlerdir namus tek tek değil genel her şeyiyle bakmak daha iyi olur...” (K5)

şeklinde ifade edilen görüşmeleri örnek gösterebilirken, aynı zamanda bazı görüşmecilerinde:

“...namusu birçok insanın tabir ettiği gibi sadece kadınlar için bacak arasında aramak oldukça yanlış bir düşünce şekli olur olaya sadece cinsellik olarak bakılmamalı...” (E9),

“...ben bunu açıkça ifade edecek olursam af edersiniz ama ben namusu kadının şeyinde aramam bunu bu şekilde ifade etmem bile insana güç geliyor ben insanın kafasında zihniyetinde biten bir şey olarak görüyorum bende bir kadını ama bunu bu şekilde söylemek bile benim için zorlayıcı bazı şeyleri öyle rahatça ifade edemezsin bu da onun gibi bir şey işte...” (K6)

şeklinde düşüncelerini ifade ederek, namus kavramına farklı bir açıdan baktığını, namus kavramının içerisine neyin yada hangi unsurların dahil edileceğinin ortak yada genel bir ifadesinin olmadığını, bu durumun kişiye göre değişebileceğini ve namusu sadece kadınlarla ve kadınlarla ilişkili olan cinsellik ve bekaretle ilişkili görmediğini ve ayrıca kadın cinselliğiyle alakalı olarak “bacak arası” tabirini söylemekte bile çekindiğini ve namusu o bölge ile sınırlı görmediğini bize göstermektedir.

Diğer taraftan bazı görüşmecilerimizin ise namus tanımına, diğer belirtilen unsurların yanı sıra toplumun, toplumsal cinsiyet bağlamında bireylere vermiş olduğu çeşitli görevler, rol ve sorumluluklar dahilinde de açıklama getirdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu da erkekler açısından; “ailesine çocuklarına bakabiliyor mu, onların geçimini sağlayabiliyor mu, kazancı helal mi, namusuyla çalışıyor mu, haramdan uzak duruyor mu, dürüst mü, başkasının namusuna yan gözle bakıyor mu” gibi belli başlı ifadeler üzerinden ifade etme yoluna gidildiği de görülmektedir. Buna bazı görüşmecilerimizin:

“...namus erkek için şudur kadın için budur gibi bir şey olursa eğer erkeklerin namuslu olması onların kimsenin arkasından iş çevirmemesiyle şereflerini korumasıyla kimsenin namusuna dil uzatmama yan gözle bakmama gibi bir tabir vardır ya bilirsiniz işte öyle olan dürüst güvenilir yardımsever iyi olmasıyla borcuna sadık olması onu bunu dolandırmaması evine çoluğuna çocuğuna bakması onları geçindirebilmesiyle bilinir olur benim gözümde o adam namuslu bir adamdır...” (E6),

“...namusu hep bizimle bağlantılı olarak ifade ediyorlar ama erkek içinde oldukça önemlidir dediğim gibi kadın için namus deyince cinselliğe bakarlar erkek için neye bakılır dürüst mü evini geçindirebiliyor mu kazancı helal mi karısına çocuklarına ailesine sahip çıkabiliyor mu ailesine bağlı mı onlar da namuslu olup olmamasına göre değişir bunlar varsa erkek de namuslu olurken yoksa görevlerini yapmıyorsa karısını aldatıyorsa o da namussuz olur...” (K7)

bu şekildeki ifadelerini örnek gösterilebiliriz. Aynı zamanda, bireylere doğdukları andan itibaren uygun görülen ve onların cinsiyetleriyle bağlantılı olan bu toplumsal

cinsiyet rollerinin, yapılan namus açıklamalarında da görülebildiği gibi namus kavramıyla oldukça yakından bir ilişkisi de bulunurken, sırf bu nedenden ötürü de toplumsal cinsiyet anlamı açısından önemli bir konumda yer almaktadır şeklindeki yargıya da ulaşabiliriz.

Düşüncelerini farklı şekilde ifade eden kadın ve erkek bireyler, yukarıda da belirtildiği gibi namusu cinsellik kavramından ziyade, hem erkek hem de kadınlar için karakter, davranış, hal ve hareketler üzerinden tanımlama yoluna gitmişlerdir. Özellikle kadınlar açısından hal, hareket yada tutumlar üzerinden bir namus tanımlaması yapmak, bakıldığında direkt akla cinsellik anlamını getirmiyor gibi görünmektedir. Fakat ne kadar cinsellik unsuru ön planda tutulmasa da tüm bu tanımlamalarda yine kadınların davranışlarının ve tutumlarının toplumun istediği tarzda gerçekleştiriliyor olması, kadının kendisini cinsellik bakımından ön plana atmaması gerektiği anlamını da taşımaktadır. Dolayısıyla davranışların ve giyim kuşam gibi çeşitli unsurların da namus tanımında yer alması yine alt katmanda cinsellik kavramına vurgu yapılarak kadın namusu üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca yukarıda ifade edilen düşüncelere ek olarak üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise; namus kavramından sorumlu tutulan kadınların, namusları sadece kendilerine ait bir değer olarak görülmezken, kendileriyle birlikte ailesi, eşi, akrabaları ve hatta çocuklarını da etkisi altına alabilecek bir unsur olarak görülmektedir. Dolayısıyla kadın ailenin yada toplumun istemediği tarzda bir harekette bulunduğu, bundan kendisi de dahil etkilenecek insan çoktur. Buna bazı görüşmecilerimizin söylediği şu sözler durumu daha iyi anlamamız için iyi birer örnek de oluşturmaktadır:

“...kişilerin namusları onların kendilerinden sorulmalıdır madem onu o kadın taşıyor koruması gereken de o olmalı ama kişinin özellikle de kadının kendisi hariç herkes onun namusuna karıştır laf söyler keşke bu gibi bir durum olmasa ama çoğunda da olan şey de o değil midir zaten kız evlenene kadar babası ve kardeşleri denetler sonra evlenir kocası denetler devir teslim gibi düşünün namusunu bekarken koruyan ayrı evlenince koruyan ayrı olur...” (K16),

“...namus kadında olması gereken bir şey olsa da sadece kadında kalmıyor aslında kadına bırakmıyorlar ki kadın namuslu olmalı namusunu kadın korumalı namusu taşıyan kadın deniyor ama kadından daha çok ailesi öne çıkar o korumaya başlar o sakınır ki kadından

yana ailesi namussuz olmasın kadın başlarını eğmesin kendisi için koruması gerekir deniyor ama asıl önemli olan kısmı kendisi değil ailesi çünkü o öyle biliyor öyle bir ortamda yaşamış etmiş...” (K11).

Yukarıdaki ifadelerden farklı olarak bir görüşmecimizin de:

“...bir kadın olarak bende öyle düşünüyorum kadına yakışan şeylerden biri namuslu edep sahibi olması her şeyine kadar davranışlarına giyimine konuşma ve hareketlerine dikkat eden mesela öyle açık saçık giyinmemeli ne kadar açık giyerse o kadar erkeklerin dikkatini çeker ama yanlış çekmemeli bekar içinde öyle evli içinde öyle evlisin kocan var ama sen başına buyruksun çalışıyorum kendi param var diye istediğini yapıyorsun öyle de olmuyor yalnız değilsin kocan var başında bu hem kadına yakışmaz hem de ayıptır günahtır karşındakini saymamış umursamamış olursun...” (K15)

şeklindeki ifade de belirtildiği gibi, namus kavramını kadın ait bir unsur olarak görülmesinde sadece erkeklerin değil görüşmecimiz gibi, kadının hemcinsi olan kadınlar tarafından da “öyle olması gerekir” şeklindeki düşüncesi ve hatta kadınların diğer kadınları yargılaması ile de toplumumuzdaki bu durumu daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla buradan ulaşacağımız diğer bir nokta ise, kadının namuslu yada namussuz şeklinde ifade edilmesi durumunun, onun medeni hal yada durumu ile de ilgisinin bulunmadığıdır. Çünkü kadın ister evli olsun ister bekar olsun namuslu olmalıdır ki evliyken kocasına ve bekarken ailesine laf söz getirmesin ve namus gibi bir konuda ailesinin başını öne eğmesin şeklinde bir anlayış, toplumda her zaman ön planda olmaktadır.

Aynı zamanda gerek aileler gerekse de toplum, namusun taşıyıcısı olarak gördükleri kadınların, namuslarını koruyamadıkları düşüncesi ile bu koruma işlevini kadınların kendilerine değil de başkalarına ait bir görev yada sorumluluk olarak kabul etmiştir. Bu duruma:

“...namus kadındır onu koruması gereken de kadındır eğer kadın namusunu koruyamıyor ve ona sahip çıkamıyorsa sahip çıkıp koruyacak erkekler de olur ailesi var kocası da elbet onlar sorumlu olacak kadın kendi koruyamadı namusunu kaybetti geri getiremez ailesinin şerefi de geri getirilemez nasıl ki kadın namusu için yaşıyorsa erkek de şerefi için yaşar onun için önemli olur...” (E1),

“...erkek evleniyor karısını evine yanına alıyor Allahın izniyle rızasıyla ona namusum diyor sen namusum dediğin birini korumaz mısın onun yaptıklarına ettiklerine hiç dikkat

etmez mi buna kim ben karımla ilgilenmem ne hali varsa görsün ne yaparsa yapsın der ki o onun namusu her şeyinden o sorumludur koruyacak sahip çıkacak yapması gereken her şeyi yapacak karısı da kocasına karşı her zaman namusunu koruyacak ki kocasının adını kirletmesin kendi de koruyacak bende koruyacağım olması gereken bu erkekler böyle yapar namusun şerefî o...” (E18),

“...herkes gibi bizimde sahip olduğumuz korumamız gereken şeylerimiz vardır namusumuzda bunun en başında gelir bizim için ailemiz için önemlidir ailemizi eşimizi dostumuzu koruruz ki onlara bir zarar gelmesin onlara gelen zarar bize de gelmiş olur bu koruma gerekir ki iki tarafta zarar görmesin kötü adlandırılmasın başları dik olsun...” (E20),

“...kadın erkek gibi değil ki kendine sahip çıksa da ne kadar kendini koruyabilecek her açıdan erkek kadından daha üstün güçlü kuvvetli onun korunmaya ihtiyacı yok korumaya ihtiyacı var kadınlar korunur kollanır ki başlarına herhangi bir kötülük gelmesin gece geç zamana kadar dışarıda gezmesin kıyafetlerine dikkat etsin yapacağı şeyleri erkenden halletsin ama erkek farklı o yüzden kadını korur kendi ailesine karısına sahip çıkar onları namusu kabul eder...” (E22)

şeklindeki örnekleri rahatlıkla gösterebilirken, namusun koruma görevini “namusun sahibi ve taşıyıcısı olarak gördükleri” kadınlardan ziyade, gerek hane içi gerekse de hane dışındaki akraba vs. gibi erkeklerin yaptığı yada kendilerine bunu bir görev bildiği de rahatlıkla görülmektedir.

Burada da görüşmecilerimizin ifade ettiği gibi toplumda, erkeklerin fizyolojik olarak kadınlardan güç, kuvvet yada fiziksel görünüm gibi çeşitli farklılıkları taşıması nedeniyle, erkeklerden daha güçsüz olarak kabul edilen kadınların kendilerini koruyamayacağı gerekçesiyle, daha güçlü olan erkekler tarafından korunma altına alınması gerektiği düşüncesi hakimdir. Ve bireyler namus kavramını yaşamları için çok önemli bir unsur olarak ele alıp bunu hayatlarının her alanında benimsedikleri için namusun korunması şart bir konuma gelmiştir. Ve bireyler içerisinde buldukları durum her ne olursa olsun namuslarını koruma güdüsüyle hareket etmişlerdir. Buna bir görüşmecimizin de:

“...namus önemlidir hem de çok önemlidir uğruna her şeyi yapabileceğin her şeyini vereceğin şeydir...” (E11)

belirtmiş olduğu gibi, uğrana her şeyi yapabileceğin ve her şeyini verebileceğin bir unsur olarak benimsendiği görülmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında, içerisinde yaşanılan toplum ve aile yapısı da oldukça önem taşımaktadır ki, ataerkillik dediğimiz bir toplum yapısında böyle bir anlayış her zaman daha ön planda olmaktadır. Çünkü içerisinde yaşanılan toplumda, namus kavramı kadın bireye, kadını koruma işi de erkeklere verilmiş bir sorumluluk olarak görülmektedir. Bu durum da erkekler açısından toplumsal bir rol olarak da kabul edildiği için, toplumun vermiş olduğu bu rolü en iyi şekilde yapıp bununla ilgili sorumlulukları yerine getirerek bu şekilde toplumda yer almaya çalışıldığı da görülmektedir.

Dolayısıyla yaşanan bu durum ise, toplum içerisinde kadınları namus kavramının temel taşıyıcısı olarak nitelendirirken, erkekleri ise namus kavramının denetleyici ve sahiplenicisi konumuna taşımıştır. Yani kadınlar namuslarını ve bedenlerini kendileri koruyamadıkları düşüncesi ile birçok konuda pasif kişiler olarak kabul edilirken, erkekler ise koruma göreviyle oldukça aktif bir konumda yer almaktadır. Fakat diğer taraftan bu şekilde düşünen bireylerin aksine bazı görüşmecilerimiz ise:

“...belki gerek fizyolojik gerekse bedensel açıdan erkekler bizden biraz farklı olabilirler bu yüzden erkeklerin yaptığı her işi kadınlar yapamaz gibi bir durum ortaya çıkıyor ama namus konusu buna dahil edilebilecek bir şey değil tabi ki namusun benim için ölçülebilir kontrol edilebilir bir ağırlığı yok o yüzden kadının gücü yetmez erkek koruması gerekir gibi bir şey de uygun olmaz kadın kendisini her zaman koruyabilir ki zaten de koruması gereken kişiler erkekler değil mi asıl sorun zaten bence namus değil namusun korunması adıyla kadınları erkeklerden korumaya çalışıyorlar ama korumaya çalışanlar yine erkek sıkıntı büyük gerçekten...” (K17),

“...herkesin namusu kendinedir kimse kimsenin namusuna karışamaz başkasının namusunu korumaya çalışamaz herkes kendinden sorumludur kadın da gayette kendini koruyabilir ve savunabilir kimsenin özellikle de erkeklerin korumasına ihtiyacı yoktur kendini her şekilde korur namusunu da korur koruyabilir...” (E17)

şeklinde belirttiği ifadelerde de görüldüğü gibi, kadınların erkeklerin koruma ve denetimine ihtiyaç duymadan her açıdan kendilerini koruyabilecekleri yönündedir.

Bunların yanı sıra dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise, toplum tarafından kadınlara yüklenen bu namus algısının çok daha erken bir dönem de diyebileceğimiz çocukluk ve ergenlik dönemlerinde de devam ettirildiği konusudur. Toplumumuzda

böyle bir durum kız ve erkek çocukları arasında “ayıp” olarak kabul edilen bir kavram üzerinden ifade edilmektedir. Ve böyle bir anlayışın ortaya çıkması kadının yaşı, mesleği yada medeni durumu dahi fark etmeksizin, erkeklere oranla daha fazla baskı ve zorlama durumlarına maruz kalmalarına neden olmaktadır. Buna bazı görüşmecilerimizin vermiş olduğu:

“...bu devirde kız çocuğu büyütmek kadar zor bir şey yoktur herhalde büyütmek derken buna para anlamında masraflı bir şey olarak demedim sadece kız erkek çocuğu gibi olmuyor erkeği sokağa da bıraksan gider yapar eder başının çaresine bakar ama kız öyle değil beş tane kız bir oğlum var ama ona ne yapıyor ne ediyor diye karışmam kendi başının çaresine bakabilecek bir durumda ama kıızı sokağa bırakamam sokakta kalamaz başına bir iş gelir kendi başının çaresine bakamaz sahip çıkamaz anlamında dedim ondan başıboş bırakılmaması daha iyidir yarın bir gün evlenir evden çıkar gerisini de kocası bilir ondan sorumlu olur...” (E21),

“...kız ve erkek çocukları her zaman birbirinden farklı olarak görülüyor erkek çocukları ailede çok daha önemli olur bizde de öyle mesela, babam bize nasıl olsa evlenip gideceksiniz bize bir hayrı olmayacak hayrı kendine kocana der ama söz erkeklere gelince onlar farklıdır her şeyleri olur ne yaparlarsa kabul edilir çünkü evlenirse soylarını devam ettirecek çocuklar yapacak eve hayırları dokunacak erkek çocuğu evin kız çocuğu elin hesabı...” (K19),

“...kız çocukları ile erkek çocukları tabi ki birbirinden farklı olacak kız çocuklarını özellikle koruman gerekir ki başına bir şey gelmesin her şeye o kadar korumaya yine bir şey yaparsa hem kendisini hem de bizi düşürmüş olur adları çıkmazın böyle olmaması için aileler kızlarına göz kulak olmalıdır ki yanlış durumlar yaşamayasın...” (E12)

şeklindeki ifadelerde, kızların “namus konulu herhangi bir durumdan adlarının çıkmaması” gibi birçok nedenden dolayı çeşitli zorlayıcı durumlar yaşamalarına neden olmuştur. Ayrıca bir görüşmecinin, “yarın bir gün evlenir evden çıkar gerisini de kocası bilir ondan sorumlu olur” şeklindeki ifadesi de, kadının namusundan bekarken aile üyeleri içerisinde olan erkekler yani baba ve erkek kardeşler sorumlu olurken, evlendikten sonra bu sorumluluğu kadının kocası/eşi almaktadır ve böylece kadının namus korumacılığı görevi babadan kocaya el değiştirmiştir. Ve buradaki cinsiyet farklılıkları sadece namus kavramından da kaynaklı olmayarak gerek soyunu devam ettirme gerekse de aynı soyadını taşıma gibi durumlar dahilinde de gerçekleşmektedir. Fakat diğer taraftan bazı görüşmecilerimizin:

“...ailem beni bu konularda sıkılmıyor herhangi bir baskı hissetmiyorum ama ailemden ziyade sanki dışarıdayken yaptığım şeyler yanlış şeylermiş de tanıdık birileri görecektir ve işte senin şöyle böyle diye aileme yetiştirecek diye de ister istemez çekiniyorum babam bana güvense de benimle her şeyi konuşmaya çalışsa da yine de ben böyle bir durumda kalmayı istemem korkarım...” (K12),

“...kız erkek gibi bir ayrım yapmam ama ikisine verdiğim tavizler izinler biraz ister istemez farklı olabiliyor aslında ben öyle yapıyor olsam da daha çok çevreden kaynaklı bir durum olurlar mesela oğlum eve geç saatte bile gelse sorun etmem ama kızımın eve belli bir saate kadar gelmesi gerekir yada kiminle görüştüğüne yada nereye gittiğini falan bilmem isterim ki ama bu ona güvenmediğimden değil çevrenin nasıl olduğunu hepimiz biliyoruz onun kötü şeylerle karşılaşmasını istemiyorum sıkmam daraltmam ama yine de kontrol ederim hence bu kadar da yapılması gerekir diye düşünüyorum...” (E24),

“...çalışıyorum kendi paramı kazanıyorum fakat ailemle birlikteyim ailem bana karışmadığı sürece diğerlerinin ne düşündüğü beni çok ilgilendirmez desem de bu sadece lafta kalan bir şey oluyor işe gidiş geliş saatlerim pek değişmez ama işten çıkıp başka yerlere uğramış olsam eve geç gelsem evdekilerin haberi olur ama gerek komşuların rahatsız edici bakışları konuşmaları yada dışarıda geç saatte olunca erkeklerin ve hatta yine kadınların kötü bakışları beni rahatsız ediyor kötü bir şey yapmışım gibi hissetmeme neden oluyor ben baskı görmesem de onların baskısı da oldukça fazla sanki her zaman birileri beni izliyormuş gibi hissediyorum üzerimde görünmez bir baskı var sanki...” (K18),

“...aile çok korumacı olmasa da değişen bir durum olmuyor bizim için onların yapmadığını toplum yapıyor onun baskısı aile baskısından daha kötü insana yapmadığı şeylerden bile kötü hissettirebiliyor kıyafetine karışıyor geliş gidiş saatine karışıyor sevgiline karışıyor arkadaşların bile olsa kız erkek olması yine sıkıntı her zaman baskısı daha fazla oluyor hakkında yalan yanlış dedikodular bile yayabiliyorlar kimin ne diyeceğini kestiremiyorsun işte ona göre kendine oldukça dikkat etmeye çalışıyorsun ki böyle şeyler başıma gelmesin...” (K10),

“...kadını kızını fark etmiyor ki dışarıda bir erkekle gezdiği yan yana olduğunu gördüklerinde olayı anlamadan dinlemeden hemen yaftayı yapıyorlar kız geçtim kadın olursa ve evli olursa o daha da kötü artık namusuna kadar dil uzatmaya başlamışlardır bile...” (E25),

“...erkek arkadaşımın dışarıda gezecek olsam yakın dursak birbirimize ben eve gitmeden dedikodum gider kesin biri görür anlatmaya başlar bilirsiniz zaten hiçbir şeyde olduğu yada görüldüğü gibi anlatılmaz bire bin katıp söylerler yapmamış olsam da yapmışım

etmişim gibi olur ama erkekler açısından bir şey yok isterse her gün yanında başka bir kız gezdirsin o erkektir sonuçta erkek dedikodusu yapılmaz ki...” (K20)

şeklinde vermiş olduğu ifadelerde de görülmektedir ki, kadınlar aile baskısı olmasa dahi toplum baskısından kaynaklı olarak oldukça rahatsız olmaktadır. Sırf bu baskıdan kaynaklı olarak yapmadıkları şeylerden bile sanki yapmışlar gibi rahatsızlık hissetmelerine de neden olurken, bu durumu da “sanki her zaman birileri beni izliyormuş gibi hissediyorum üzerimde görünmez bir baskı var sanki” şeklinde ifade etmişlerdir. Aileleri açısından herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmıyor olsalar da, dedikodu malzemesi olmamak adına kendilerine özellikle dikkat ettiklerini de vurgulamaktadırlar. Bununla ilgili olarak bir görüşmecimiz ise:

“...ailem benim üzerimden direkt bir baskı uygulamadı ondan ziyade hani olur ya kızım sana söylüyorum gelinim sen anla hesabı yaparlar komşu çocukları olur akrabaların kızları olur yada televizyondaki kızlar olur onlar üzerinden söyler işte bunu yapmış etmiş ondan başına bunlar gelmiş bunlar kızlara yakışan şeyler değil ahlaksızlık olur adı çıkar artık onu kimse almaz öyle giyinmemesi gerekir usturuflu olması lazım gibi alttan alta bana neyi nasıl istediğini yada yapmam gerektiğini söyler onun dışında hiç şunu böyle şöyle yap gibi bir durumum olmadı...” (K22)

olarak da ifade ettiği gibi, ailesi tarafından doğrudan bir baskı ve kontrol altında kalmadığını ama sürekli başkaları üzerinden “kızım sana söylüyorum gelinim sen anla” hesabı kontrol altına alındığını belirtmektedir.

Buradan da anlaşılacağı gibi, bazı ailelerde çocuklara özellikle de kızlara karşı herhangi bir baskı yada zorlama gibi durumlar yaşatılmıyor olsa da, ailelerinin yapmadığı yada ailelerinden görmedikleri baskıyı toplumsal baskı olarak yaşadıklarını/gördüklerini sıklıkla ifade etmektedirler. Bu baskının çoğu zaman giderek arttığını ve konuşma davranma, giyim-kuşam, geliş gidiş saatleri ve arkadaşlık ilişkilerine kadar temas ettiğini, herhangi bir olumsuzluk yaşanmasa bile haklarında dedikodu olarak da ifade edilen yalan yanlış şeylerle karşılaşmak zorunda kaldıklarını da vurgulamaktadırlar. Bununla ilgili diğer görüşmeci ise:

“...ailem bile olsa eve geliş gidiş saatlerine dikkat etmek zorunda kalıyorum arkadaşlarımla bir yere gittiğimde bile anne işte şu şu arkadaşlarla buluştuk şuraya geldik bu saatte de kalkacağız diye haber veriyorum haber vermezsem öyle büyük bir sorun da çıkmaz ama işte her ailenin de dediği gibi biz sana güveniyoruz ama erkeklere

güvenmiyoruz dışarıya güvenmiyoruz konusu açılıyor ama buna rağmen yaptıklarımı haber versem de bunun dışında bir kısıtlanmam olmadı sadece haber veriyorum o kadar o yüzden kısıtlanmam yok bende haber verme durumuna o kadar da umursamıyorum...”
(K25)

olarak düşüncesini belirtirken, ailesi yaptığı her şeyden haberdar ettiğini vurgulayarak böyle bir baskı altında olduğunu ifade ederken, haber verme durumu dışında herhangi bir kısıtlama olmadığı için bu duruma da alıştığını ve o yüzden çok da üzerinde durmadığını vurgulamıştır. Bununla ilgili olarak bir görüşmecinin de:

“...insanların düşünceleri beni çok ilgilendiriyor olmasa da karşılaşacağımı düşündüğüm şeylerden dolayı bana yanlış da gelse aslında öyle davranmasam da ister istemez kabul etmek zorunda kalıyorum çünkü istediğim şeyleri yapsam bana bakışlar değişecek arkamdan birçok şey söylenecek belki alay konusu bile olacağım bunlarla karşılaşmak zorunda kalmak istemiyorum o yüzden kabul edip öyle uygulamak durumunda kalıyorum yapsam daha kötü şeylerle karşılaşırım en iyisi yapmamak en azından onunla bununla uğraşmam...” (E9)

olarak belirttiği düşüncesi de bu durumu anlatmak için iyi bir örnek olarak kabul edilebilirken, burada görüşmeci diğer insanların düşüncelerinin kendisi için önemli olmadığını ifade etse de daha sonrasında gerek çevresinde gerekse de içinde bulunduğu ortamlarda kötü bir vaziyet içerisinde kalmamak adına ona doğru gelmesi de birçok durumu kabul ettiğini belirtmektedir.

Aslında birçok kadın bireyin yaşadıkları çevrede karşılaşmış oldukları bu durum bize, Foucault'nun “panoptikon” kavramını hatırlatmaktadır. Foucault buradaki kavramı kullanarak, hapishanede bulunan ve gözetleyenin görünmediği gözlem kulelerinden mahkumların hal ve hareketlerini gözetleyerek, herkesin birbirlerine gözcülük ettiği bir sistemi ifade etmektedir. İçerisinde yaşadığımız toplumda aynı bu hapishanede bulunan gözlem kulelerinde olduğu gibi, sürekli birbirlerinin kontrol ve denetim altında tutulduğu bir sistemi işaret etmektedir. Bazı görüşmecilerin yukarıda ifade ettiği ve birçok kadın görüşmecinin de buna katıldığı durumu göz önüne alındığında, genelde “akraba, komşu, eş-dost” sınıfına mensup kişilerin, ahlak ve namus kavramları açısından görünmez bir baskısı altında kaldıklarını ve bu yüzden de davranışlarına, hal ve hareketlerine istemeseler dahi dikkat etmek zorunda olduklarını ve bu durum onlar açısından ne kadar yanlış olsa da, onların belirlemiş oldukları

namus/ahlak kalıplarının yada normalleştirmelerinin içerisine girdiklerini yada dahil olmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, bunlara ek olarak diğer bir görüşmecimiz ise;

“...namus vs hepsi kişinin kafasında biten şeyler ailem beni ne kadar sıkarsa sıkısın ben gerçekten onu yapmak istersem her şekilde yaparım kimsenin haberi de olmaz haberleri de olmayacağı için bende namusumu korumuş olacağım ailem beni öyle görecektir bu doğru olur mu olmaz ama bazı aileler kızlarını bunları yapmak zorunda bırakıyorlar diye düşünüyorum bizde okulda veya arkadaş ortamlarında az çok duyuyoruz çocukları bu kadar sıkmasalar güvenseler rahat bıraksalar bu kadar ileri gidileceğini sanmıyorum konu ne olursa olsun ne kadar engellersen o kadar yok dersin onu yapmaya itersin böyle yapılarak da namus korunmaz ama onlar böyle yapınca koruduklarını düşünüyorlar yanlış olan davranış bu aslında...” (K24)

şeklinde düşüncesini ifade ederek, aslında ailelerin namusu koruma gerekçesiyle çocukları üzerinde aşırı baskı yaparak onları engellemeye çalıştıkları şeye doğru ittiğini ve bunun oldukça yanlış bir davranış olduğunu belirtmektedir. Diğer bir görüşmecimiz ise:

“...nerede yaşarsan yaşa çocuğun kız olsun erkek olsun fark etmez sürekli gözünün önünde tutman gerekir özellikle de kız çocuklarını ama bunu çok sıkarak yada ona her şeyi zorlayarak yaptırarak olmaz onu yapma bunu yapma oraya gitme gelme dersin kızın yapacağı yoksa da yapar sen zorladıkça onun da aklına bazı şeyleri sokmuş olursun o yüzden üzerine çok gümeden onun kontrolünü sağlamak daha iyi olur ki istemediğin şeyler olmasın yaşanmasın...” (E6)

şeklinde ifade ederek, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla kontrol edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Görüşmeci bunun yanı sıra, uygulanan denetimin çok abartılmaması gerektiğini vurgularken bunun kız çocuğu üzerinde ters etki yaratacağını da ayrıca ifade etmektedir.

Diğer taraftan gerek kadınlara gerekse de erkeklere yüklenen tüm bu unsurlar, ataerkil toplum bağlamında gelecek kuşaklara aktarılacak aslında var olan o ve değiştirilmesi gereken unsurların yada o erkek egemenliğinin değişmeden kalıp, aktarılacak kendini yenilediği de oldukça sık görülen bir durumdur.

Aslında kadın ve erkek bireylere yüklenen bu rollerin, kuşaklar arasında değişim göstermeden diğer bireylere aktarılması ve sorgulanmaksızın kabul edilmesi durumları “cinsel ideoloji” kavramına benzemektedir. Çünkü Connell’in ifade ettiği şekliyle cinsel ideoloji, toplumların bireyler açısından doğru kabul ettiği davranışların, toplum içerisinde bireyler tarafından doğallaştırma süreci ile bir bütün haline geldiğini belirtmektedir. Ve bireyler tarafından tüm bu eşitsizlik, ayrımcılık, namus ve cinsel ahlak gibi birçok unsurun sorgulanmadan kabul edilmesi ve bununla birlikte gelecek kuşaklara aktarılması işlevi de cinsel ideolojinin pratiklerinden birisi olmaktadır. Bununla ilgili olarak bir görüşmecimizin:

“...biz babamızın evinde ne gördüysek kızlarımıza da onları öğretiriz evlenmeden erkeklerle bir arada yaşamak onlara birlikte olmak bizim kabul edebileceğimiz bir şey değil kızın namusu gider ha evlenir ondan sonrasına biz karışmayız artık kocası vardır onunla ilgilidir, biz doğru düzgün okumadık kocamız elimize ne verirse onunla yetinmeye çalıştık nerde orada burada gezmek tozmak ondan bir şey yapamıyorduk ama şimdi öyle çok kalmadı kadınlar da okuyor çalışıyor ama yok sevgilisiymiş yok arkadaşıymış derken yine gezip tozacak gezecek sonra ayrılıp başkasıyla olacak sonra ne olacak kadın eskisi gibi olur mu...” (K9)

şeklindeki ifadesi de göstermektedir ki, namus ve namus kavramına yönelik algılamaların anneden kız çocuklarına ve babadan da erkek çocuklarına kendisini hem ailede hem de toplumda yeniden şekillendirerek aktarılmasına neden olmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer unsur ise, kadın ve erkeklere yönelik bazı hareket yada küfür gibi etmenlerinde yine namus ve kadın bağlamları üzerinden gerçekleştiriliyor olmasıdır. Yapılan olumsuz ve kötü eleştiriler, ister kadınlara isterse de erkeklere yapılsın değişmeyen nokta ise yine kadının namusu üzerinden tanımlanıyor olmasıdır. Buna bir görüşmecimizin:

“...insanları namuslarını kullanarak aşağılıyorlar onlara küfür ediyorlar ama bunu onlara sorsan şaka yaptıklarını yada birbirlerine bu şekilde takıldıklarını söylerler ama yine de bu çok yanlış bir şeydir erkeğe onun kendisine küfür ediyor ama bir şey olmuyor gülüp geçiyorlar ama gel gör ki annesine kardeşlerine sevgilisine bir küfür edilse işler hemen değişiyor ölüm kalım haline geliyor düşünün ortada herhangi bir davranış hareket olmasa bile ağza annenin kız kardeşin namusunun alınması kavgaya dönüşüyor kendisine demediğini bırakmasa da sorun olmuyor ama iş namusa gelince bir söz bile nelere yol açıyor...” (K13)

şeklindeki düşüncesini örnek gösterebiliriz. Burada görüşmeci, toplumda erkeklerin kendi karakterlerine yapılarına karşı bir hareket yada küfürle dahi karşılaştıklarında bunun çoğu zaman şaka olarak algılanıp üzerinde durulmadığını ancak bu hakaret yada küfürlerin kadınlar yani kişinin annesi, kız kardeşleri ve sevgilileri üzerinden yapıldığında bunun bir tartışma haline dönüştürüldüğünü belirtmiştir. Buradan da erkek bireylerin ortada herhangi bir hareket olmadığında bile sadece namusa yönelik söylenen bir söz üzerinden bile tahrik olduğu görülmektedir. Diğer bir görüşmecimiz ise:

“...en basiti erkeklerin kendi aralarında kavga etmesi gibi biri diğerine annesini kardeşini kullanarak küfür etse bile adamın gözü dönüyor öldürmeye kalkıyor düşünün, adamı bu hale getiren sadece bir söz ortada başka bir şey yok ama yinede namus söz konusu olunca bir söz bile adamı nerelere getiriyor kötüsü kavga çıkıyor yada çok daha kötü şeyler yaşıyor işte namus bu kadar önemli bir hale gelmektedir ki ağızdan çıkan bir söz bile olayı nerelere kadar getirebiliyor...” (K4)

olarak ifade ederken, namus kavramının toplum tarafından ne kadar içselleştirildiğini ve normalde çok büyük bir sorun yaratmayacak bir durumun dahi, namusun dahil edilmesiyle ne kadar ileri gidebileceğini ve hatta bu durumun bir insanın hayatına bile mal olabileceğini belirtmektedir.

5.3. NAMUS VE KAVRAMLAR ARASI İLİŞKİLER

Toplumdaki önemi giderek artan namus kavramını, kadın ve erkek bireyler üzerinden ele aldığımızda, bunun bireyler üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmemiz için, namus kavramı ile birlikte ele alınan diğer unsurlara da değinmek konunun anlaşılması için daha iyi olacaktır. Araştırma dahilinde yapılan görüşmelerde, görüşmecilerinde ayrıca belirtmiş olduğu gibi namusla ilişkili olarak; din, bekaret, ataerkillik, şeref, utanç ve töre gibi birçok kavrama da vurgu yapılmıştır.

Namus kavramının kadın ve erkek bireyler üzerinden ifade edilmesinde, kavramının tanımında, namusun bireyler açısından nasıl bir farklılık yarattığı ve bunun sonucunda bireylerin nasıl bir davranış benimsemesi gerektiği gibi pek çok konuya dair görüşler ifade edilirken bu kavramlarda sıklıkla kullanılmıştır. Dolayısıyla bununla ilgili olarak bazı görüşmecilerimizin de:

“...namus kadınlardır namuslu olması korunması kollanması gereken de onlardır zaten dinimizde kadınları korumamız gerektiğini söylemez mi onların namuslu olmasını şart koşmaz mı...” (E18),

“...biz evleniriz karımıza çocuklarımıza sahip çıkarız sorumluluklarımızı yerine getirmeye yetinmeye çalışırız kadının yapacağı şeyleri evindedir işleri güçleri vardır aynı zamanda namusuyla yapar bunları kendine bana aileye laf söz getirtmez dinimizin emrettiği gibi yaşayıp gideriz sözünden çıkmaz lafımı ikiletmez...” (E2)

şeklinde de ifade edildiği gibi bazı görüşmecilerimiz, kadınların korunup kollanmasında yada namuslarını koruma gibi bir çok durumda benimsenen dini, kendilerine bir dayanak olarak kabul etmişler ve din unsurunu da gerek davranışlarına gerekse de aile yaşamlarına uygulayarak o şekilde hareket etmişlerdir. Fakat diğer taraftan;

“...namus önemlidir tabi ki ama her yaptığımıza yada ettiğimiz şeye de dini yada kuran-ı bağlayamayız, adam karısını dövüyor işkence ediyor yok kız çocuklarına insan gibi davranmıyor sorsan onlar kızdır kadındır sözünden çıkmayıp her dediğini yapması gerekir çok yüz verilmemesi gerekir gözlerini açmaması gerekir ki utanılacak şeyler yapmasın sorsan Kuran da öyle yazıyordur kocası hem sever hem döver hesabı dinimiz öyle emretti çünkü olması gereken öyledir diye düşünürler ama hiçbir şeyden haberleri yoktur yanlış yaptıklarını bile anlamıyorlar hatta yanlışlarını bile anlatamazsın...” (E17)

olarak ifade ettiği düşüncesinde de, erkeklerin İslam dinini ve Kuran-ı Kerim’i yanlış anladıklarını ve bunun üzerinden de, kadınlara ait düşüncelerinde ve davranışlarında da bu yanlış anlama durumunu devam ettirdiklerini vurgulamaktadır.

Din faktörünü erkeklerin kadınlar üzerindeki davranışlarında bu kadar etkili olmasının diğer bir sebebi ise içerisinde yaşanılan geleneksel bir toplum da denilen ataerkil bir yapının varlığından kaynaklı olmasıdır. Kadınların, kadın-eş-anne rolleri üzerinden sınıflandırılması durumu da, bu durumu daha da kolaylaştıran bir etken konumunda olmaktadır.

Görüşmecilerimizden bazıları erkeklerin kadınlar üzerinde oluşturduğu, gerek namus gerekse de toplumsal cinsiyet rolleri gibi temel konulardaki bu denetim ve kontrol durumunu ataerkil bir toplum yapısı içerisinde olmalarına bağlamıştır. Bununla ilgili olarak iki görüşmecimiz:

“...buna sadece namus konusu açısından bakmıyorum ama kendi ailemi düşünecek olursam erkek egemenliğinin o korkulan baba figürünün halen devam ettiğini rahatlıkla söyleyebilirim bu konuda babam kadar katı olduğumu düşünmüyorum ama öyle bir ortamımız vardı şimdiye kadar kadının yeri kocasının yanındır kadın erkeksiz dolaşamaz şeklindeki yargılarla büyüdük babamın halen böyle düşündüğünü bilsem de bu durumların artık değişmesi gerekir kadının belirli rolleri vardır diyelim yemeğini yapsın çocuklarına baksın işinde çalışsın gezsın dolaşsın ama erkeksiz dışarı çıkamaz fikri bana çok fazla geliyor o yüzden böyle bir yaklaşımı doğru bulmuyorum...” (E9),

“...babam oldukça tutucu birisidir kendisinin sözünden başka söz söylenmesini hiç istemez erkek kardeşlerime olan davranışları ile bize olan davranışları çok farklı yaşımız kaç olursa olsun...” (K21)

olarak belirtmektedir. Bu ifadeden de anlaşılabilceği gibi bazı ailelerde geleneksellikten de kaynaklı olarak, ataerkil bir yapının devam etmesine rağmen çocukların bu ataerkil yapıya uymayarak babalarından yada ailelerinden farklı tarzda düşündükleri de görülebilirken, bazı ailelerde ise halen ataerkil bir yapının varlığını sürdürdüğü ve bunun da çocuklar üzerinde yarattığı etki rahatlıkla görülmektedir. Bu ifadeye bir görüşmecimizin:

“...biz babamızın evinde ne gördüysek kızlarımıza da onları öğretiriz evlenmeden erkeklerle bir arada yaşamak onlara birlikte öyle bir hayat yaşamak bizim kabul edebileceğimiz bir şey değil...” (K9),

“...bekareti yada namusu bu kadar sorun haline getirenlerin erkekler olduğunu düşünüyorum onlar için her açıdan ilk olmak önem taşır çünkü öyle bir ilişki isterler buna ailedeki mevcut düşünce de etkili oluyor diye düşünüyorum aileden de gelen bir düşünce...” (K23)

şeklinde de ifade edildiği gibi, aile içerisinde benimsenen unsurlar ve değerler daha sonraki kuşaklara anne ve babadan aktarılmaktadır ve bu durumun yaşanmasında da ataerkillik unsurunun payı oldukça fazladır.

Yukarıda görüşmecilerin de ifade ettikleri gibi, toplumda halen geleneksel yada ataerkil aile yapılarının yaygın olması bizi Beauvoir'un, “radikal feminizm” kavramına götürmektedir. Çünkü burada Beauvoir'un da ifade ettiği gibi, feminizmin ikinci büyük dalgası olarak başlayan ve toplum içerisinde kadın bireylerin erkek bireylere nazaran bu kadar sorun ile karşılaşmalarının sebebi olarak görülen

ataerkillik yada patriarkal düzenle birlikte, iktidar sistemleri arası ilişkiler de başta olmak üzere birçok unsurun ön planda olduğu görülmektedir. Ataerkil sistem sadece bizim içerisinde bulunduğumuz bir sistem olmadığı gibi, birçok toplumda da karşılaşılan bir durum olmasının yanı sıra, kadınlar bu ataerkil sistem içerisinde sürekli ezilmekte ve aşağı çekilmektedir. Bu yüzden de “kişisel olan politiktir” sloganıyla, kadınların içerisinde yaşadıkları özel alan-kamusal alan vs. durumlarını onlar için daha yaşanabilir bir alan haline getirebilmek ve ataerkillik unsurunun etkisini ortadan kaldırmak için yapılan feminist bir mücadele sürecini ifade etmektedir.

Aynı şekilde buna ek olarak ataerkil sistemin, erkek bireylere vermiş olduğu o toplumsal gücün kadın ve erkekler arasında yaratmış olduğu cinsiyet eşitsizlikleri ve erkeklerin kadınlar üzerinde kurmuş olduğu denetim Connell’in, “toplumsal cinsiyet düzeni” kavramına işaret etmektedir. Çünkü, ataerkil yada patriarkal sistem dahilinde, erillik/erkeklik durumlarını ifade edebilmek için dişillik ve dişlilik özelliklerinin dahil edilmediği bir anlatma yoluna gidilememektedir. Dolayısıyla erkeklerin elinde bulunan eril güçle birlikte meydana gelen ve kadın-erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği durumları da birbirleriyle oldukça yakından ilişkili kavramlardır.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak, diğer taraftan ataerkillik unsuruyla birlikte üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, yukarıdaki görüşmecinin de ifade ettiği gibi, namus kavramıyla neredeyse iç içe geçmiş olan bekaret unsurudur. Bireyler yapılan görüşmelerde de görüldüğü gibi namus kavramının tanımını yaparken bekaret kavramına da vurgu yapmaktadır ki, onlara göre kadın ve erkek bireyler arasında oluşan bu namus farklılığının en büyük nedeni yada göstergesinin bekaret kavramı olmasıdır. Bununla ilgili görüşmecilerimizden bazılarının:

“...zaten her zaman derler erkeğin elinin kiri erkek yapar yaparsa da bir şey olmaz onun kaybedeceği bir şeyi yoktur çünkü ama kadının kaybedeceği şeyi vardır namusu bekareti...” (E3),

“...bu konuda tabi ki kadınla erkeği aynı kefeye koyamazsın ikisi birbirinden çok farklı şeyler erkekler yaparsa bu belli olmaz ama kadında öyle bir durum yoktur bekarken herhangi bir ilişki yaşarsa bu sonradan da olsa bir şekilde ortaya çıkar o artık kadınlığını kaybetmiştir ama erkek erkekliğini kaybetmez...” (E15),

“...kadının namusu ile erkeğin namusu bir tutulmaz kim tutsa da kendini kandırır erkeklerin kaybedeceği neyi var ki istediği kişiyle istediği kadar birlikte olsun kim anlar neyden anlar ama kadında öyle olmuyor işte bu belli oluyor erkek değil kadın kaybetmiş oluyor kendisiyle beraber ailesini de kaybediyor...” (E14),

“...kadının namusu bekareti onun için çok önemlidir gitti mi artık eski değeri kalmaz kendi ailesinde bile kalmaz onu ilk kabul etmeyecek olan da onlar zaten bakın görün kim kendi evlenmemişken kendine dul bir kadın alsın aynı kendisi gibi daha önce evlenmemiş alı...” (E2),

“...bakın mesela erkek evlendi ayrıldı o dulmuş yok çocuğu varmış vs durumları önemli olmaz o erkektir çünkü ama aynı durumu kadın için vermezsin onda durum fark eder, eğer ikisi içinde bir farklılık olmasaydı namusu kadına vermezlerdi demek ki kadına verilmiş ki bir sebebi var...” (E3)

şeklindeki düşüncelerinde de görüldüğü gibi, bekaret kavramı her zaman kadın bireyler üzerinden kendisine anlam bulmaktadır. Toplumdaki genel kanı, görüşmelerinde sıklıkla ifade ettiği gibi, “erkeklerin kaybedeceği bir şey yokken, kadınların kaybedeceği şeyleri vardır”, “erkek yapar yaparsa belli olmaz ama kadın yaparsa belli olur” tarzındaki düşünceler de bu durumun daha iyi görünmesine imkan sağlamaktadır. Bununla ilgili olarak başka bir görüşmeci ise:

“...ben olaya kadın yada kız şeklinde bakmıyorum evlenmeden önce biriyle birlikte olduysa kendine sahip çıkmamıştır o zaman bunu evlenince yapmayacağını nereden bileceksin o zamanda kendine sahip olamadan yapabilir ben bunu bilemem o yüzden güvenim olmaz emin olmak isterim tek benim olduğuma...” (E20)

olarak ifade ederek bekaret kavramına farklı bir unsur dahilinde, kadına bekaretinin olmamasından dolayı evlilik içinde güven duyamayacağı gerekçesiyle bekaret unsurunun olmasının kendisi için önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Diğer bir görüşmeci ise:

“...neden daha önce evlenip ayrılmış bir kadınla evleneyim ki ben bekar da olsam dul da olsam fark etmez ama kadın bekar olsun dul istenmez bize ters olur böyle olması hadi ben her şeyi kabul ettim tamam olur dedim ama bu sefer de ailem kabul etmez bizde öyle şeyler olmaz dul alıp kafan karışana kadar bekar alırsın en azından kafanda şüphe olmaz...” (E11)

şeklinde ifade ederek, kadınlar için dul tanımlamasını yaparken bekaret kavramının olmamasını kastedip söylerken, erkekler açısından böyle bir imada bulunmadığı da görülmektedir. Görüşmecii aynı zamanda kadınların için dul ifadesi kullanılırken erkekler açısından dul yada bekar şeklinde bir ifadenin fark etmeyeceğini belirtmektedir. Dolayısıyla buradan da anlaşılabilir gibi, bekaret kavramının hiçbir zaman erkekler açısından tanımlanmaması, namus olgusunun kadın üzerine ağır bir yük yüklemesine neden olmaktadır ki bu durum da kadınlar üzerinde uzun yıllar devam etmiş olan bir durumdur.

Bekaretin namusun temel belirleyicisi olarak kabul edilip kadınlar üzerinden ifade edilerek, onu erkeklerden ayıran unsur “hymen” olarak da ifade edilen bekaret yada kızlık zarıdır. Bu zar yapısal olarak farklı biçimlerde de görülse, toplumda kabul edilen ortak kanı, zarın olması durumunda kadının namuslu bir kadın olduğuna, zarın olmaması durumunda da daha önce bir birliktelik yaşadığı ve namuslu kadın olmadığına yöneliktir. Fakat diğer taraftan toplumun kadın ve erkek büyük bir çoğunluğu bu durumu benimserken, bu çoğunluktan farklı olarak namus ve bekaret kavramına farklı şekillerde yaklaşan bireyler de elbette ki vardır. Buna:

“...bekaret her zaman erkekler için daha fazla önemli bir konu olmuştur onlar için kaç kişiyle birlikte olup olmadıklarının bir önemi olmuyor hatta birlikte oldukları kadın sayısı ne kadar fazlaysa erkek için o kadar erkek olurlar ama kadınlar onlar çok farklı onlar için evlenilecek kadınlar denir ya işte onlar için bekaret aranır önemli de olur eğer bekareti yoksa onunla evlenilmez eğlenilir anlayışına girilir hemen bu çok yaygındır aslında böyle düşünen kadınlar da var ama erkekler daha fazla olur tabii ki...” (K4),

“...erkek olsun yada kadın olsun cinsellikte bir ihtiyaçtır iki kişi kendi arasında anlaşılıyorsa bazı şeyler için karar verilmişse ikisi de isterse olur bu erkek için gurur ama kadın için kirlenme yada namussuzluk gibi olmamalı...” (K17),

“...erkekler açısından öyle bekaret gibi bir kavram kullanılmadığı için kadınlar için söylenir her zaman, bekareti kadına yapıştırmış olsalar da ben öyle düşünmüyorum kızlar eğer karşısındaki kişiyi gerçekten seviyorsa artık belli bir seviyeye geldilerse illaha birliktelik için evlilik olmasına gerek yok diye düşünüyorum ki zaten evlenmeyi düşünüyorlardır seviye derken onu kastettim bence bekaret o anlamıyla değil de kızlar her önüne gelen erkekle birlikte olmaması anlamında önemlidir diye düşünüyorum...” (K22),

“...evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamak kötü bir şey değil diye düşünüyorum ben zaten onunla evlenmek istiyorsam evlenince yapacağım şeyi önceden yapmış oluruz bir şey fark

etmez ben öyle düşünüyorum olsam da durumlar dışarıdan bakılınca öyle olmuyor ama erkek böyle düşünür hatta yapar onun için bu tür konular sorun yaratmaz ama kadın olunca durum çok daha farklı olmaya ve konuşulmaya başlıyor kadın bir sürü yakıştırma ile karşı karşıya kalır ahlaksızlığından tutun da namussuzluğuna kadar gider...” (E25)

şeklindeki görüşmeleri örnek gösterebiliriz. Bazı görüşmeciler bekaret kavramına yönelirken, günümüzde de sıklıkla duyduğumuz “evlenilecek kız” ve “eğlenilecek kız” vurgusu yaparak düşüncesini belirtmeyi tercih etmiştir ki, bu kullanım kalıbının da yine kadınlar üzerinden namusa gönderme yapılarak ifade edildiği görülmektedir.

Birçok görüşmecinin belirttiğinden farklı olarak bekaret kavramı kadına ait bir kavram olarak görülse dahi, bekaretin onlar için toplumdaki ortak düşünceden farklı olarak, kendileri için çok önemli bir unsur olarak görülmezken, toplumda ve ailede kadınlar açısından sorun çıkaracak bir kavram olduğuna sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Bir görüşmecimiz ise:

“...işte daha modern yada gelişmiş bir şehirde yaşıyor üniversite okumuş benim için bekaret önemli değil ben öyle şeylere takılmam dese de ailesinde buna önem verecek kişiler elbette olacaktır ben öyle düşünmüyorum aramıyorum dense de içlerinde evlenecekleri zaman fikirlerini değiştirip arayacakları bir unsur haline gelecek kişilerde vardır ne kadar şimdi öyle olmasa ileride fikrini değiştirecektir...” (E9)

diyerek, bekaretin önemli olmadığını belirtmiş olsalar da iş ciddiye binince bu düşüncelerinden sıyrılıp onlarında bekaret kavramına önem verecek bir hale geleceklerini vurgulayıp ileride böyle bir durumun yaşanmasında ise, aile faktörünün etkisinin fazla olabileceğini ifade etmektedir

Diğer taraftan bazı görüşmeciler ise namus ve bekaret kavramlarıyla ilgili düşüncelerini belirtirken, bekaret yada kızlık zarı muayenesi kavramını kullandığı görülmektedir. Bunlara:

“...bekareti yada namusu bu kadar sorun haline getirenlerin erkekler olduğunu düşünüyorum onlar için her açıdan ilk olmak önem taşır çünkü öyle bir ilişki isterler buna ailedeki mevcut düşünce de etkili oluyor diye düşünüyorum aileden de gelen bir düşünce bekaret artık o kadar önemli oldu ki kızlarla ilgili bir şey yaşansa kesin erkekle birlikte oldu diye düşündükleri için bekaret testine götürüyorlar öyle bir durum yaşanmış olsa da böyle bir şeye maruz kalmak her zaman kız için büyük bir kötülük olacaktır ama onun

psikolojisini düşünen yoktur çünkü önemli görülen beyni değil diğer kısımdır onlar için önemli olsa sadece oradan temiz çıkmasıdır...” (K23),

“...namus konusunda direk kadınların bekaletlerinin ön plan çıkartıldığını hepimiz biliyoruz namusun oradan kaynaklı olduğunu düşünürler bakireysen bir sorun olmaz ama hem bekar hem de bakire değilsen işte o zaman sorun olur bunu da doktor ile çözme işine girişirler işin sonu bekalet testinde biter olaya sadece test açısından bakmazsak bizde yapılan birçok şeyde bununla ilgili olarak örnek verilebilir mesela kırmızı kuşak, kızımızı sana bakire olarak verdik daha önce herhangi bir ilişkisi olmadı gibi paketlenmiş gibi erkeğe verirler ikisi de aynı şey ikisinde de kadın var namus bekalet var...” (K20)

örneklerini gösterirken aynı zamanda bir görüşmecimiz de bekalet kontrolüne benzer bir uygulamanın da, evlilik zamanı gelinlerin beline bağlanan kırmızı kuşak olduğunu ifade etmiştir. Ne kadar iki unsuru birbirinden farklı kavramlar olarak ele alıp düşünmüş olsa da, “ikisi de aynı şey ikisinde de kadın var namus bekalet var” diyerek aralarındaki ortak unsurlara vurgu yapmıştır.

Yukarıda kullanılan kavramlara ek olarak bazı görüşmecilerimiz de namus kavramını kadınlara ait bir unsur yada değer olarak ele alırken, erkeklere ait olan bir kavram olarak da şereftten bahsetmişlerdir. Buna:

“...namus bizim için erkekler için çok önemlidir, onun için yaşarız onun için varız, hepimiz için gereklidir namusun olsun şerefin olsun başın dik alnın açık olsun başka bir şeyin olmasa da olur yeter ki namuslu onurlu yaşa...” (E2),

“...kadın kendi koruyamadı namusunu kaybetti geri getiremez ailesinin şerefi de geri getirilemez nasıl ki kadın namusu için yaşıyorsa erkek de şerefi için yaşar...” (E1),

“...o onun namusu her şeyinden o sorumludur koruyacak sahip çıkacak yapması gereken her şeyi yapacak karısı da kocasına karşı her zaman namusunu koruyacak ki kocasının adını kirletmesin kendi de koruyacak bende koruyacağım olması gereken bu erkekler böyle yapar namusun şerefin o...” (E18)

yukarıdaki örnekleri rahatlıkla gösterebiliriz. Buradan da anlaşılacağı gibi, toplum namus kavramını kadınlara ait bir kavram olarak tanımlarken, şeref kavramını da erkeklere ait bir kavram olarak ele almıştır. Aynı zamanda kadının namusunu koruması erkeğin şerefini korumasıyla da paraleldir. Kadın namuslu oldukça erkek de şerefli bir hayat sürecektir anlayışı ön planda olmaktadır.

5.4. BİREYLERDEKİ NAMUS KAVRAMININ BÖLGELERE GÖRE DEĞİŞİKLİK GÖSTEREBİLECEĞİ ALGISI

Namus kavramı ve onunla ilişkili olan diğer unsurlar ele alındığında, tüm bunların bireylerin yaşadığı bölgelere göre değişiklik gösterebileceği algısı, üzerinde durulması gereken diğer bir unsurdur. Fakat buradaki değişimler adet, örf, töre, gelenek ve görenek gibi farklı şekillerde ifade edilmiş olsa da, dikkat edilmesi gereken şey ise bu farklılık unsurlarını, sadece içinde yaşanan belirli bölgelere ait yada oraya özgü uygulamalar olarak düşünmemek olacaktır.

Ele alınan bu unsurlar her ne kadar, görüşmecilerin ifade ettiklerine göre, çeşitli bölgeler açısından değişim gösteriyor olsa da, bu tür ifadeleri belli bir bölgeyi vurgulamak için kullanmak yanlış çıkarımlar yapılmasına neden olacaktır. Çünkü görüşmecilerimizin de ifade ettikleri gibi, namus kavramı yada namusla ilişkili olan çeşitli uygulamaların farklılık göstermesinde, birçok sebep etkili olmaktadır ve görüşmeciler farklılık olarak düşündükleri bu noktaları ifade ederken, herhangi bir kesin bilgi ve gözleme dayanmayan, kendi yaşadıkları bölge ve diğer bölgeleri karşılaştırmak amacıyla kişisel düşüncelerini belirtmişlerdir. Bu durumu dikkate alarak yapılan görüşmelere bakıldığında, bir görüşmecimiz:

“...bizim ailemiz öyle doğudakiler gibi aşiret ailelerine benzemiyor ailem köyden gelmiş olsalar da annem babam ben ve kardeşlerim var çekirdek aileyiz dedemler ve diğer büyüklerimiz olsalar da onlarla her zaman görüşmüyoruz dolayısıyla bizim aileyle ilgili herhangi bir durum olursa bu sadece bizim aileyi ilgilendirir başka kimsenin onlar büyükler bile olsa karışmasına gerek olmaz biz kendi aramızda konuşur tartışır hallederiz olması gereken de budur diye düşünüyorum...” (K25)

şeklinde düşüncelerini ifade ederken, kır kökenli olsalar da şehirde çekirdek ailesi ile birlikte yaşadığını ve aileyi ilgilendiren bir durum olduğunda ona sadece o aile içerisinde bulunan bireylerin dahil edilmesiyle çözülmesi gerektiğini vurgularken, kendi ailesinin Doğu Anadolu’daki gibi kalabalık yani aşiret gibi bir yapıya sahip olmadığını da belirtmiştir. Diğer bir görüşmecimiz ise kendi yaşadığı bölge ile diğer bölgeleri karşılaştırarak:

“...burada öyle şeyler var mıdır varsa da diğer yerlerde olduğu kadar çok mudur bilmiyorum ama oralarda hepimiz görüyoruz kızlarını okutmazlar eve kapatırlar başlık parası almak için istemediği kişilerle evlendirirler bunların hepsi çok fazla kız bir şey

yapmamış sadece tek suçu kız olmak onun içinde ölene kadar hem babasının evinde hem de kocasının yanında eziyet görüyor bunların yanında bir de bize farklı bakma durumları var onlara göre daha iyi şartlardayız daha modern ve serbest olarak gördükleri için sanki onlar namuslu ama biz farklı olduğumuz için namussuzuz gibi her şeyi yapıyormuşuz gibi düşünenler de var...” (K23)

tarzında düşüncesini ifade etmiştir. Görüşmecimiz farklı bölgelerde ve farklı ortamlarda yaşadıkları için Doğu bölgelerinde yaşayan bazı kızların serbestlik yada daha genel anlamda modern olma gibi bazı kriterler açısından kendilerini namussuz gibi algıladıklarını ifade ederken, pek çok kızın ise dezavantajlı doğarak cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı olarak sıkıntı içerisinde olduğunu belirtmiştir. Diğer bir görüşmecimiz ise kız-erkek ilişkilerini karşılaştırarak bu konudaki düşüncelerini:

“...sevgililik durumlarını da düşündüğümüzde ne kadar büyük bir farklılık olduğunu daha rahat görürüz burada kız erkek ilişkisine iyi bakmayacak kişiler olsa da oradakiler kadar ağır bir düşünceye sahip olduklarını da ayrıca düşünmüyorum benim ailem sevgilim olmasına karşı değil herhangi bir şey duymadım sadece dışarıda olduğun zaman etrafına dikkat et yanlış bir şey yapma şeklinde ara ara uyarılar alıyorum onun dışında doğu da olsam böyle buradaki gibi bir durum asla olmazdı burada o kadar aşırı bir tepki yok...” (K24),

“...aslında namus konusunda ölçülü olmak gerekir hem erkek hem de kadın istediği şeyleri yapsa da aşırıya kaçmamak gerekir hem yaptığı şeyde hem de bunun sonuçları açısından bizde tepki verilse de kısa bir süre sonra unutulacak bir tepki verilir fakat doğu da kızın sevgilisi olsun yada bir erkekle yan yana gelsin çok kötü karşılanır ve kız için öldürme sebebi olur yani yanından seninle ilgisi olmayan bir erkek bile geçse kız namussuz sayılır...” (E25)

olarak ifade ederken, yaşadığı bölge ile doğudaki kız-erkek ilişkilerine baktığında kendisinin ve yaşadığı bölgenin bu konuda daha rahat olduğunu, doğuda böyle şeylerin iyi, doğru karşılanmayacağını ve hatta bu gibi durumların direkt namussuzluk olarak algılanacağı için cinayet sebebi olacağını vurgulamaktadır.

Bununla ilgili olarak diğer iki görüşmecimiz ise yukarıdaki görüşmecilerden farklı olarak doğu bölgelerini değil de, yaşadığı yerden daha modern olarak ifade ettiği farklı bölgeleri kastederek:

“...namus yada sonuçları bence yaşanan yere aileye ve inançlara göre değişir mesela ben burada mini etek giyip gezemem ailemde izin vermez abilerim de istemez ondan giydiklerime dikkat etmek zorundayım öyle bir ortamda doğdum büyüdüm ama deniz kenarında daha serbest olunan bir yerde yaşamış olsaydım ailemde bu gibi görüntülere alışacağı için benimde giymeme bir şey demezlerdi diye düşünüyorum bir çok açıdan kendimi daha serbest rahat hissederdim...” (K19),

“...namusun tanımı olsun uygulaması olsun yaşanan ortama göre değişiyor bazı aileler hala eskisi gibi adetlerini uygularken bazıları uygulamamaya başlıyor biz burada kısıtlanarak yaşıyoruz istediğimiz gibi giyemeden yada gezmeden yaşıyoruz ama mesela kuzenlerim öyle değil İzmir’de oldukça rahatlar onlar yapınca sorun olmuyor kimsenin bunu konuştuğu yok ama biz yapınca ayıp oluyor bize yakışmayan şeyler oluyor...” (K21)

diyerek, daha modern olarak algıladıkları deniz kenarındaki şehirlerde yaşamış olsaydı şimdiki halinden ve aile yapısından daha farklı ve serbest bir yapıda olacağını ifade ederken, aile yapıları ve benimsenen adetlerden kaynaklı olarak bulunulan bölgenin de etkisiyle kendi yaptıkları şeylere ayıp olarak bakılırken, diğerlerinin aynı şeyleri yaptığında herhangi bir sorun yaratmadığını ifade etmektedirler.

Yukarıda görüşmeciler tarafından vurgulanan unsurlara bakıldığında birçok görüşmeci adet, töre yada gelenek-görenek gibi unsurların Doğu bölgelerinde daha fazla yaşandığını, kendi yaşadıkları bölgede de benzer olaylar bulunsa da orası ile karşılaştırabilecek kadar ağır şartlarda olmadıklarını ifade ederlerken, yaşanan bölge ve benimsenen inançların namus kavramı ve yaşam stillerine oldukça etkisi olduğunu da vurgulamaktadırlar.

Bölgesel farklılık olarak ele alınan bir diğer unsur ise, namus yada töre cinayeti olarak da ifade edilen, namus kavramının ortaya çıkarmış olduğu ailesel ve toplumsal yaptırımlardır. Her ne kadar literatürden elde edilen bilgiler dahilinde bizim de ifade ettiğimiz gibi, namus ve töre cinayetleri arasında herhangi bir farklılık olup olmadığı konusu, görüşmecilerden elde edilen bilgiler dahilinde üzerinde durulması gereken noktalardan birisini oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerden de görülebileceği gibi, birçok görüşmeci töre kavramıyla birlikte töre cinayeti unsurunu Doğu bölgeleri ile ifade etme yoluna gitmiştir. Bununla ilgili olarak:

“...burada da cinayetler oluyor ama hepsini namustan yada töreden oluyor diye düşünmedim Doğu da oldukça katı bir anlayış var birçok konuda öyleler aşiret yapısı var

aileler çok kalabalık bir şey olduğunda namusu gerekçe gösterip karar verip cinayeti işlerler ama burada öyle kalabalık aileler olsa da aşiret olacağını sanmıyorum ondan cinayet işlense de kıskançlıktan çekememezlikten yanlış anlaşılmamakta olur gibime geliyor işte kız ayrılmak ister erkek istemez öldürür yada kendisini aldattığını düşünür başkasıyla görmüştür gibi...” (E17)

olarak düşüncesini ifade eden görüşmecimiz, yaşadığı yerde de cinayet işlendiğini ama bu cinayetlerin töreden değil de kıskançlık gibi bazı duygulardan kaynaklı olarak yapıldığını ifade ederken, diğer taraftan doğu bölgelerindeki cinayetlerin ise aile/aşiret yapılanması gibi faktörlerden de kaynaklı olarak namus gerekçesiyle işlendiğine vurgu yapmaktadır. Diğer bir görüşmecimiz ise:

“...uygulanan şeyler ne olursa olsun törelerin burada doğu da olduğu kadar yaygın olduğunu sanmıyorum o taraflar çoğunlukla aşiret olduğu için töre cinayetlerinin olması artık normal bir durummuş gibi geliyor sorunlarını öyle çözmeyi tercih ediyorlar ama burada olmaz diye düşünüyorum mesela ailem benim erkek arkadaşım ile ilişkim olduğunu öğrense eline silah alıp beni namusumuzu kirlettin diye öldürmeye kalkmaz en fazla birlikte olmuşsunuz evlenin de bunun üstünü kapatalım diye düşünürler ben hepsi için söylemiyorum ama her ne yapsam da ben onların çocuklarıym bir şey oldu diye gözlerini karartıp beni öldürmezler diye düşünüyorum...” (K18)

şeklinde belirtmiş olduğu düşüncesinde de görüldüğü gibi, töre cinayeti ile namus cinayeti kavramlarını birbirinden ayırarak, töre cinayetlerinin Doğu bölgesinde daha fazla olduğunu düşünürken bunu bir önceki görüşmecimiz gibi aile/aşiret yapılanmasına bağlayarak ifade etmektedir. Ayrıca sebep ne olursa olsun cinayet işleyerek çocuklarını öldüren ailelerin, gözlerini karartarak bunu yaptıklarını belirtmiştir. Bununla ilgili olarak bazı görüşmecilerimiz ise:

“...ben o taraflarda yaşamadığım için yada gitmediği için tam bilmiyorum ama oradan buradan görüp duyduklarımızın da bize fazlasıyla yetiyor kızlar zaten değersiz o yüzden okula gönderip gözlerini açmalarını istemezler ki istedikleri adamlara kolayca verip onlardan kurtulsunlar yaşı ne olursa olsun evlilikleri de çoğunlukla kendi aralarında akraba şeklinde oluyor iki şekilde de sürekli baskı var ama evlenmeden önce yanlarında bir erkek görseler dışarı çıktığını görseler namussuzluk yaptı başımızı eğdi diye öldürürler böyle bizim bilmediğimiz saklı gizli kaç cinayet olmuştur kim bilir...” (K25),

“...sürekli aşırı bir baskı altında kaldıklarından kızların sevdikleri varsa da korktukları için söyleyemiyorlar söylemek bir yana öğrenilse bile başına gelecekleri biliyorlar ondan

aile zoruyla istemedikleri kişilerle evlenmek zorunda kalıyorlar aynı baskı orada da devam ediyor başına gelecekleri bilse de sevdiği ile kaçsa da yine yakalanıp öldürüyorlar namusları temizlemiş törelerini yapmış oluyorlar kızla birlikte erkek de ölürse bu sefer de kan davası başlar bunun önünü nasıl alacaksın ki öyle olmaya devam edecek her zaman...” (K12)

şeklinde düşüncelerini ifade ederek, yaşadıkları bölge ve aile yapılarından kaynaklı, kızların sürekli bir baskı altında kalarak pek çok kez istemedikleri şekillerde davranmak zorunda kaldığını belirtirlerken, diğer taraftan da yaptıkları şeyin sonuçlarını bilseler de yine de içlerinde bulunduğu durumdan kurtulmayı istediklerini de ifade etmişlerdir. Fakat diğer taraftan bir görüşmecimiz ise:

“...onlar da genç sevdikleri gönlünü kaptırdıkları da olur elbet ama istemeden de olsa artık evlenmişsin aklına bir şey koyup onu yaptığın zaman ne ile karşılaşacağını da iyi biliyorlar ama yine de bunu yapıyorlar bile isteye ölüme gidiyorlar gibi bir şey değil mi sonucunu başına nelerin geleceğini biliyorsan ama buna rağmen bile isteye yapıyorsun yapma yani canından da olma...” (K15)

olarak ifade ettiği düşüncesinde, kızların yaptıkları şeylerin sonuçlarını çok iyi bildikleri halde kendilerini bile isteye ölüme gönderdiklerini vurgulamaktadır. Diğer bir görüşmecimiz ise:

“...herkes için önemli bir unsur olsa da illaha başına bir şey geldi yada bir hata yaptı diye öldürmeye çalışmak ne kadar doğru olur ki bir hata yapmıştır belki de pişman olmuştur ama seviyorsa evlensinler iki tarafta bundan kurtulmuş olur sen birini sevdin onunla gezdin diye kıza namusu için vurmasına gerek yok nasıl oluyor da namus canın önüne geçebiliyor kendi canından kanından birini nasıl öldürebiliyor hiç mi insan Allahtan korkmazlar ...” (K11)

diyerek, yaşanan şey her ne kadar aile ve birey için kötü olsa da, yine de bu durumun adam öldürmeye kadar gidecek bir durum olmadığına vurgu yaparken, cinayet işleyen ailelerin bunu acımasız bir şekilde gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Bununla ilgili olarak, diğer iki görüşmecimiz ise olaya daha farklı bir açıdan yaklaşarak:

“...evli değilim ama eşim beni aldattı yada bırakıp gitti diye onu öldürmeye çalışmam kimse böyle bir şey yaşamak istemez ama ne onu yapan kadının ne de yanındaki adamın günahuna girmem geriye kalan hayatımı da onlar için ziyan etmem...” (E8),

“...namus önemli olsa da namusumu temizledim diyen her erkeğin de bunu kendi rızası ile bile isteye yaptığını düşünmüyorum aile baskısı ve zorlama ile bunu yapmak zorunda kalıyor bir de ailenin en küçüğü olursa yapılacak şeyin ne olduğu kaçınılmaz bir şekilde belli de oluyor...” (K3)

şeklinde düşüncelerini ifade ederek, bir görüşmeci kimsenin hakkına girip günah kazanmamak ve hayatını mahvetmemek için öldürmeyi düşünmeyeceğini söylerken, diğer görüşmeci ise işlenen cinayetlerin her zaman gönüllü olarak yapılmadığını bazen de yaşı küçük olduğu için istemese de çocuklara zorla cinayet işlettirildiğine vurgu yapmaktadır.

Dolayısıyla yukarıda da görüşmecilerin ifade ettikleri gibi, namus ve töre cinayeti kavramları birbirlerinden farklı iki unsur olarak ele alınırken, namus cinayeti kavramının daha çok kıskançlık, yanlış anlama gibi sebeplerden meydana gelen bir durum olduğunu belirtirken, töre cinayeti kavramının ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha fazla görülen geleneksel yada ataerkil aile yapılanması, benimsenen dini inanç ve uygulanan adetlerden de kaynaklı olarak namusunu temizlemek yada yaşanan herhangi bir olay sonucunda ortaya çıkan dedikoduları ortadan kaldırmak için işlenmiş cinayetler olduğuna vurgu yapılmaktadır.

5.5. NAMUS SORUNU VE GÖRÜŞMECİLERİN KONUYA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Toplumumuzda var olan namus kavramını, yukarıdaki başlıklar dahilinde ele aldığımızda, namus kavramının geçmişten günümüze kadar var olan toplumsal bir sorun olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Namus kavramının ne ifade ettiği ve bu kavramın yarattığı bir sorun karşısında verilen tepkilerin ne ve nasıl olacağı bireylerin yaşadığı bölgelere ve benimsedikleri çeşitli düşüncelere göre farklılık gösteriyor olsa da, temelde her açıdan ortak olan düşünce, bu kavramın her zaman kadınları, erkeklere oranla çok daha fazla etkilemiş olduğu durumudur.

Yukarıda da ifade edildiği gibi bireyler namus kavramıyla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştıkları zaman, uyguladıkları yaptırımlar değişiklik göstermektedir. Buradaki farklılıklar ise yaşanan olayın hem birey hem de toplum tarafından nasıl algılandığına göre de değişecektir ki, bu bazen gerek erkeklerin kadınlar üzerinde gerekse de kadınların yine kadınlar üzerindeki psikolojik, ekonomik, fiziksel ve cinsel şiddet gibi

farklı şiddet türlerini bünyesinde barındırırken bazen de bu durumun öldürme eylemine kadar gittiği de görülmektedir.

Kavramın toplumsal bir sorun olarak algılanması durumundan kaynaklı olarak da, bireyler tarafından; namus kavramı toplumsal bir sorun mu, eğer toplumsal bir sorun olarak ele alınıyorsa böyle bir sorun/problem nasıl ortaya çıktı, bu soruna neden olan faktörler nelerdir ve bu sorun nasıl çözüme kavuşur, şeklinde birçok soruyu da beraberinde getirmektedir. Burada da ifade edildiği gibi, bununla ilgili olarak bazı görüşmecilerimizin söylediklerine bakılacak olursa:

“...onlar için her açıdan ilk olmak önem taşır çünkü öyle bir ilişki isterler buna ailedeki mevcut düşünce de etkili oluyor diye düşünüyorum aileden de gelen bir düşünce...” (K23),

“...yaşanan şeylere baktığımızda yada sebepleri ne diye düşündüğümüzde birçok şeyi sebep olarak gösterebiliriz biri de elbette aile olacaktır hatta ilk sebep ailedir çocuklar orada doğup büyüyorlar orada öğreniyorlar iyiyi kötüyü nasıl yapacaklarını edeceklerini iyi şeyler öğrenirler yada ailede güzel bir yaşam olursa onlarda iyi düşünür iyi yapar ama kötü şeyler görür ve yaşarsa da ondan iyi şeyler yapar diye beklemek zor olur bunun tersi de olur ama iyiye kıyaysa zor yapar ondan ailesi her şeyine namusuna davranışlarına dikkat ederse o da artık daha anlayışlı olur eğitimini iyi aldığını gösterir daha eşitlikçi daha anlayışlı biri olur...” (E10),

“...namusun birey için bu kadar önemli hayatının tek anlamı haline gelmesi bireylerin içinde bulunduğu ortam ile de çok ilgilidir diye düşünüyorum yaşadığı şehir bile bunda etkili olur modern bir ailesi varsa modern birçok şeyin hoş görüldüğü bir şehirde yaşarsa düşüncesi de ona göre değişir ama en fazla etkisinde kalacağı ise yine ailesi olur onun içerisinde var olduğu için etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır ondan farklı bir düşünceyi benimsiyor olsa da yine birçok koşulda onlara benzeyecektir aile geleneksel kalabalık bir aileyse erkek figürü ön planda kalacağı için namusa bakış açısı da her zaman çok önemli olacağı için her şey yapılabilecek bir seviyeye gelecektir...” (K4)

şeklinde de ifade edildiği üzere, bireylerin namus kavramına bakışını etkileyen temel faktörün; bireylerin içerisinde doğup büyüdüğü aile, aile içerisinde yaşadığı ortam ve ailenin diğer bir türü olan geleneksel aile/yapı olarak görülmektedir. Birey ailede nasıl bir ortamda bulunursa ve nasıl bir eğitim alırsa davranışları da o ölçüde belirlenmektedir. Ailesi çocuğa iyi ve doğru bir şekilde yaklaşırsa olumlu bir sonuç, iyi ve doğru yaklaşılmazsa da kötü olumsuz bir sonuç alınır ve birçok olayda da görüldüğü gibi bu yaşanan durum da kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

Buna ek olarak diğerk görüşmecimizin de ifade ettiği gibi, bir diğerk etken olarak da, birey farklı bakış açılarına sahip olsa da, ataerkillik ve gelenekselliğin dışına çıkamayarak, diğerk fikirleri sorgusuz kabul eder bir hale de gelebilmektedir. Geleneksel anlayışların ve ataerkil yapının yavaş yavaş kırılması yada etkisini yitirmesiyle birlikte bu tarzdaki olumsuz düşüncelerin de azalabileceği durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte bir görüşmecimiz:

“...namusun önemli olup olmaması bireylere göre değişir bunda aldığı eğitim olsun aile yapısı olsun bence fazlasıyla etkili olur biz geleneksel bir aileyiz evde babamın sözü geçer ona saygıda kusur etmemeye çalışırız haklı bile olsak öyle ondan dolayı namus da bizim için önemli oluyor ama sevgilim bile olsa evlenmeden birliktelik yaşamam doğru olmaz diye düşünüyorum ama daha modern bir ailede yaşasak evde herkesin her açıdan rahat olduğu bir ortam olsa bir çok açıdan serbest olsak bende bu şekilde düşünmezdim erkek yada kadın olmak fark etmezdi ama öyle bir aileye sahip değilim bu yüzden düşüncelerimin çoğu ailem gibi...” (K21)

şeklinde düşüncesini ifade ederek, bazı olaylara karşı bakış açısını aile, eğitim ve modern olunma durumuna bağladığı görülmektedir. Ve ayrıca bireyin geleneksel bir aile yaşantısı içerisinde yer alması durumu da, bunu daha da güçleştirici bir hale getirdiği görülmektedir. Bununla ilgili bazı görüşmecilerimiz ise:

“...ailem açısından çok kısıtlama ile karşılaşmadım bana her zaman yakın oldular hem annem hem de babam onlarla her şeyi her ne olursa olsun açıkça dürüstçe paylaşmamı istediler bana güvenirlere belki de bu yüzden bende birçok konuda onlar gibi yaklaşıyorumdur ondan dolayı kendimden yola çıkarak söylersem aileler çocuklarına karşı daha anlayışlı daha güzel yaklaşır ve yetiştirirse çocuklarda böyle bir ortam içinde kalarak o şekilde düşünmeye hareket etmeye başlarlar olaylara daha farklı bakarlar daha anlayışlı olurlar bu yüzden her şeyin ailede anne babada bittiğini düşünüyorum...” (K16),

“...erkek kardeşim yok o yüzden bir abilik baskısı vs hissetmedim ama eğer olsa da yine de bana karışılacağını da çok düşünmüyorum bana birçok konuda oldukça anlayışlı davrandılar annem babam dahi olsa onlarla her konuyu açıkça konuşabilmeyi anlayabilmeyi seviyorum bana benim görmediğim birçok şeyi görmemi sağlıyorlar bana her zaman destek oluyorlar bende onlara yakışacak şeyleri yapmaya özen gösteriyorum onların bana verdiği o güveni boşa çıkartıp onları üzmüş olmayayım diye kendimi rahat hissediyorum çünkü ailem bana rahatlığı verdiler tabi ki her aile böyledir diyemem oldukça baskıcı aileler de var onları gördükçe kendimi daha da rahat şanslı hissediyorum aileler çocuklarına o güveni verirse çocuklarında onları boşa çıkaracağını sanmıyorum en

azından saklı gizli yapılan şeyler de ortadan kalkmış olur ondan aile yaklaşımı çok önemli her ne olursa olsun arkanda olduklarını bilirsen kendini de ona göre düzeltme imkanı bulursun diye düşünüyorum...” (K22)

şeklinde belirterek bireyler diğerlerinden daha farklı bir aileye sahip olduğunu ifade etmiştir. Ve görüşmeciler kadın yada erkek olsun fark etmeksizin, yaşanan birçok olayın sebebi olarak aileyi ve aile içerisindeki yetiştirme tarzı olarak görmektedir. Aileler çocuklarına daha ilgili, alakalı, yakın oldukça onların davranışlarının da değişeceğini ve her koşulda yanında olacaklarını ona hissettirdiklerinde yapılan davranış kötü olsa da, daha sonrakilerin iyiye ve daha doğru bir düşünceye doğru gideceğini yada düzeltilebileceğini ifade etmişlerdir. Diğer iki görüşmecimiz ise:

“...kızlar ne kadar okuyor akıllılar desek de yine de cahiller akılları daha her şeye ermiyor diye düşünmekte lazım düşündükleri şeyin sonuçlarını tam olarak kestiremiyorlar mesela televizyonda çevrede birçok ortamda gördüğü şeylere özeniyorlar ailesinde pek çok açıdan rahat etmemiştir istediği şeyleri elde edememiştir o yüzden de çabuk inanır kanar ve onları yapmak ister kendi ailesi zengin değildir zengin bir erkek görerek özenir onunla olursam hayatım kurtulur gibi düşünür ama hata eder kendini harcar yaptığı şeyin yanlış olduğunu sonradan anlar böyle durumlar yaşamamak için kendilerini kontrol etmeleri gerekir her açıdan olayları değerlendirmek gerekir ki bu tür şeyler yaşanmasın...” (K2),

“...kızlarda galiba televizyonlarda orada burada gördükleri şeye hayatlara özeniyorlar kızın da erkeğinde sevgilisi olur gençler onlar tabi ki olacaktır benim çocuklarımda da sevgilileri olsa yine bir şey demem ama kızlar sevgilimiz var diye evlenmeden evli gibi davranıyorlar her şeyi rahatça yapıyorlar öyle bir hayat istiyorlar ona da özendikleri için yanlış yollara sapıyorlar bunun önüne geçilmesi gerekir kızlar da şaşalı hayatlara zenginliklere özenip kendi değerlerini düşürmesinler onlara her açıdan iyi yaklaşım neyin ne olacağını yada yaptıkları şeylerin neye sebep olacağını iyi anlatılması gerekir diye düşünüyorum...” (K5)

şeklinde belirterek, gençlerin okuyor yada eğitim alıyor olsalar bile bazı konularda akıllarını tam olarak kullanamadıklarını, her şeyi detaylı olarak düşünmedikleri için de hata yaptıklarını belirtirken, bunda yaşanan hayattan memnun olmama, dışarıda gördüğü ve kendisinin sahip olmadığı unsurlara özenme, içinde bulunduğu durumlardan kurtulma, evli değilken bile evli gibi davrandıkları gibi bazı unsurlardan da kaynaklı olarak yanlış düşünce içerisinde olduklarından bahsetmektedir. Ve gençlerin namus kavramı başta olmak üzere olay her ne olursa olsun iyi

değerlendirilip her açıdan kontrol edilmesi gerektiğini, onlara her açıdan daha yakın, anlayışlı davranılması gerektiğini ve bunlar yapıldığı zamanda herhangi bir sorun yada istenilmeyen bir durumla karşılaşmayacağını ifade etmektedirler.

Ayrıca toplumdaki bireylerin kadın yada erkek olsun özendikleri tek unsur içerisinde bulanmadığı bir yaşam durumu olmazken, aynı zamanda fazla olumsuzluk içeren unsurlara da özenme ve bunları daha çekici bulma gibi bir durum da söz konusu olmaktadır. Bunu da bir görüşmecimiz:

“...çevremde direkt öyle şiddet vs olaylarına denk gelmedim ama bunların her gün sıklıkla yaşandığını biliyoruz artık yakınımızda olmasa bile televizyonlarda internette sürekli olarak görüyoruz bunlar da insanları suça teşvik ediyor belki bir sorun karşısında adam öyle bir çözüm yolu seçmeyecek ama bunları gördükçe izledikçe o da öyle yaparak çözeceğini sanıyor sonra şiddeti tercih ediyor dişi olur film olur izlenen şeylerin bu şiddet cinayet işte kadınların yaşadığı sorunların çözümünde etkili olabilmesi için denetlenmeli ve insanları bu yollara teşvik etmeyecek vazgeçirici şeyler verilmeli belki böylece yaşanan şeylerde az da olsa düzeltilmeye çalışılmalı ki daha yaşanabilir bir ortam oluşturulsun...” (E7)

şeklinde belirterek, sosyal medyada yer alan bazı görüntülerin bireylerin daha fazla dikkatini çektiğini, erkekleri yaşanan sorunlarda direkt şiddet ve hatta ölüme varan sonuçları tercih etmeye yönlendirdiğini ve kadınlar üzerinde bunlarında uygulanacak birer seçenek olarak düşünüleceğini ifade etmektedir.

Görüşmecimiz kendisinin sahip olamadığı şeylere özenme olarak nitelendirdiği unsura başka bir görüşmeci ise daha farklı bir şekilde yaklaşarak, başkalarına özenme durumunda olan kızların ahlaklarını bozduklarını söyleyerek kendilerine yazık ettiklerini ve bu yanlış hareket yada davranışlar ortadan kalktığı zaman da bu tür olayların bir daha yaşanmayacağını ve herkesin hareketlerine dikkat edeceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...hepimiz dışarıya çıkıyoruz orada burada görmüyoruz denk gelmiyoruz desek yalan olur konuşursalar ailelerinden korktuklarını onların haberi olursa beni öldürürler demelerini işte ben bu tür şeyleri yapamam günah diyenleri parkta cafe de bir sürü şey yaparken gözüyoruz madem o kadar korkun var bunları nasıl yapıyorsun demezler mi gel de onları külahımıza anlat işte böyle rahat olan kızları görünce geri kalan kızlar da kabak çiçeği gibi açılıyorlar onlar da onların yaptıklarına özeniyorlar kendileri yapmadıkları için hevesleniyorlar herhalde işte özenince sonun da onlar gibi oluyor kendine yazık etmiş

oluyorsun diğeri zaten istediklerini istedikleri yerde yapıyorlar yine de ahlaklıyız diye geçiniyorlar hem de diğeriinin ahlakını bozuyorlar işte bunların olmaması için herkesin kendine sahip çıkması gerekir serbestsin diye her şeyi ulu orta yap anlamına gelmiyor anlamıyorlar işte onları anarlarsa bunlar da yaşanmaz kimsenin de ahlakı bozulmaz herkes kendine daha dikkat eder...” (K14).

Bununla ilgili olarak diğeri bir görüşmecimiz ise, toplumda bu tarz olayların yaşanmasının sebebi olarak kızların ahlaksız oluşunu ve ailenin çocuklarına yeteri kadar ahlak eğitimi vermemesine bağlayarak:

“...hepimizin işi var gücü var dışarıya çıkıyoruz her zamanda orada burada istediğini yapan yaptığından da utanıp çekinmeyenleri görüyoruz nerde oldukları da umurlarında değil etrafta adam varmış yok bize bakıyorlarmış falan umurlarında değil ki onun bununla istediğini yaparak geziyor yapmayın desen sen konuştuğun için suçlu olursun sen kimsin derler ama milletin içinde de böyle terbiyesizlikler kızlara yakışmıyor aileleri bilse ne olacak saklı gizli yapıyorlar eğer aile ona yapıp yapmayacağını yaptığı zaman ne olacağını iyi anlatmış göstermiş olsaydı böyle olmazdı kız o haldeyse ailenin de suçu var hatta aile daha suçlu ki kızları o halde onun bunun elinde geziyor ahlaksızlık diz boyu aile terbiye verse edebi adabı öğretse böyle şeyleri görmezdik...” (E19)

şeklinde ifade edip, çevresinde gördüğü ve kendisine göre oldukça yanlış olan davranışların ve kızların bu kadar rahat oluşunun sebebi olarak aileyi ve ailenin kız çocuklarına yeteri kadar ahlak ve terbiye vermemesine bağlamıştır. Eğer aile çocuklarına neyin doğru ve yanlış olduğunu, yaptığı şeyin sonuçlarının ne olacağını öğreterek terbiye vermiyorsa bu gibi durumlarla daha fazla karşılaşılacağını belirtirken, ahlaklı ve aile terbiyesi almış çocukların böyle şeyler yapmayacağını ifade ederken, diğeri bir görüşmecimiz ise:

“...erkekleri öyle kolay yoldan çıkaramazsın ama kadınlar hemen her şeye inanır zayıftır ondan onları daha çok korumamız gerekir ya erkek adam kolay kolay kanmaz ama artık bizim zamanımız gibi değil artık her şeyi her yerde rahatça görüyoruz bizde olmazdı biz dışarıyı geç evde bile büyüklerden utanırdık yapmayı bırak ama şimdi herkes çok rahat istediğini yapıyor kimseyi de takmıyor erkeğe de kanyor o ne isterse onu yapıp geziyor ortalıkta erkeğinde canına minnet nasıl olsa yine de ne yapar eder kandırır istediğini yaptırır kızlar böyle rahat oldukça erkeklerde rahat oluyor orada burada kızları görünce kendi de öylelerini istiyor ondan kızlar ahlaklı olup yakışır gibi davranırsa erkeklerde ona göre yaklaşır onlar da düzelir anlatabiliyor muyum ahlaklı edepli olursan hareketlerini ona

göre yaparsan senin ne olduğun da belli olur diğer şekilde de ne olduğun belli olur zaten...” (E21)

olarak düşüncesini ifade ederken, gençlerin özellikle de kızların davranışlarını düzeltmelerini gerektiğini söylerken, kızlar daha edepli ve ahlaklı olursa erkeklerinde öyle olacağını vurgulamaktadır. Kendi zamanı ile şimdiki zaman arasında çok fark olduğunu, şimdi herkesin çekinmeden utanmadan kimseyi takmadan istediğini yaptığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu durumda kızların kendilerini düzeltmeleri ile düzeleceğini belirtmektedir.

Diğer bazı görüşmecilerimiz ise olaya daha farklı bir açıdan yaklaşarak namusa yönelik toplumda var olan sorunların çözümünde eğitimin önemini vurgulayarak:

“...toplum içerisinde birçok farklı unsura sahip insanlar var dolayısıyla herkesin aynı şeyi düşünüp o şekilde hareket etmesini bekleyemeyiz diye düşünüyorum ama buna bir çözüm olarak bakılırsa toplumun eğitim seviyesi arttırılırsa toplum daha çok okuma ve öğrenme içerisinde olursa yanlış olan düşünceler azalmaya başlayacaktır insanlar okumadıkça cahil kalıyorlar ve diğer kadın erkek olsun insanların doldurmasına daha çok geliyorlar bu da birçok cinayet ve durumlarını ortaya çıkarıyor ondan dolayı eğitim artarsa daha bilinçli olup o şekilde hareket ederlerse de bu tür sorunlar azalır diye düşünüyorum...” (E4),

“...eğitimin kıızı yada erkeği yoktur hepsinin okula gidip iyi bir eğitim alması gerekir erkek taşı sıkça suyunu çıkarır diye bir tabir vardır ama kızlarda öyle bir durum yok her şeyi her yerde yapamazlar onların eğitimine daha fazla dikkat etmek gerekir okudukça daha çok bilinçli hale gelirler karşlarındakini daha iyi tanırklar bir şey yaptıklarında ailelerini vereceği tepkileri önceden tahmin ederler cahil kalmazlar kendilerine sahip çıkarlar kimseye kendilerini kullandırtmazlar ondan eğitim kızlar için daha önemli...” (E24),

“...buna sadece namus sorunu nasıl düzeltilir nasıl çözüme kavuşur gibisinden bakmamak gerekir ortada bir sorun varsa bu yetersizlikten bilgisizlikten yoksunluktan kaynaklanır bir şey oldu adama soruyorsun bunu ne yapalım nasıl çözelim diye adam sorun yaratan şeyi tümünden yok ederse öyle kurtulacağını söylüyor şimdi bu adama ne desen boş çünkü anlamayacak tek çözümü öldürmek yok etmek gibi algılıyor ne desen de onun yanlış olduğunu kabul ettiremezsin cahil bilgisiz işte anlayışı yok doğru düzgün konuşması yaklaşımı yok ne yapsan böyle olunca da sorun çözülmüş olmuyor aksine daha da sorun oluyor ondan insanlar bilinçlenmeli kendini geliştirmeli anlayışlı sorun çözer olmalı ki toplumda düzelsin sorunlar ortadan kalsın işte bu da öyle ha deyince olmuyor zamanla olacak bir şey ama ilk adım bu olmalı...” (K7)

olarak ifade ederken, namus da dahil toplumda var olan sorunların çözümü için eğitim seviyesinin artırılmasının etkili olacağını düşünülürken, bilinçli insanların bu tür hatalara ve yanlış düşüncelere yönelmeyeceğini ve daha anlayışlı, düşünceli hareket edeceği içinde iyiyi kötüyü daha net fark ederek kendini kullandırtmayacaklarını da belirtmektedirler. Ve böyle bir yaklaşım içerisinde olan bireylerde daha bilinçli hareket edecekleri için var olan sorunlarda çözüme kavuşturulacaktır düşüncesi etkili olmaktadır. Diğer bir görüşmecimiz:

“...namusun sadece kadınlarda var olduğunun düşünülmesi gibi bu tür yanlış durumların tamamen kişinin kendi zihniyetinden kaynaklı olduğunu düşünüyorum insan yaşı mesleği maddi durumu her ne olursa olsun kendini geliştirmedeği müddetçe yada kafasındakileri değiştirmedeği müddetçe sorunlarda çözülmez artmaya devam etmeye başlar insan önce kafasını değiştirebilmeli...” (K1)

şeklinde belirtirken, birçok soruna sebep olan ve ortaya çıkan sorunları daha da içinden çıkılmaz bir hale getiren unsurun, zihniyet olduğunu ifade etmektedir. Bireyler kendilerini geliştirip olaylara daha farklı açılardan yaklaşırsa zihniyetlerinde de bir değişim olacağını ve böylece var olan sorunların da daha rahat çözüme kavuşabileceğini vurgulamaktadır.

Toplumda var olan namus sorununa yönelik bir diğer bakış açısı ise, bireylerin kadınlarla ilgili olan her şeyi doğrudan namus, cinsellik veya bekaret gibi kavramlar üzerinden anlamlandırma çabası içinde olmaları durumu olarak görülmektedir. Görüşmecimiz buna:

“...kadınları sadece namustan değil ki hiçbir şeyden erkekler ile eşit tutmuyorlar ister iyi bir şey olsun ister kötü bir şey olsun her zaman erkekler bu durumdan bir şekilde kendilerini kurtarıırken olan hep kadınlara oluyor onlara daha çok laf söz geçiyor biriyle olduğunu görseler yada yanlış bir şey yaptığı duyulsa hemen ahlaksız edepsiz oluyor demedikleri kalmıyor ama erkeklere bir şey olmuyor onları namus açısından konuşan yok şimdiye kadar ben erkek bir kadınla görüşüyormuş yok iki sevgilisi varmış ahlaksız namussuz dediklerini duymadım hep namussuz olanlar kadınlar oluyor artık ifade tarzından bir an önce kurtulunması lazım kadının namusu yada ilişkileri her şeyi bu kadar milletin ağızına sakız olmamalı bu kadar kolay namusuna laf edilmemeli her şeyde direkt namusuna laf söylenmemeli insanlar bunu öğrenebilmeli ki bu durumlar biraz olsun azalsın bizde rahat edelim...” (K8)

tarzında bir yorum getirirken, kadın ve erkek arasındaki herhangi bir olayda iki cinsin birbirlerinden çok farklı bir şekilde ifade edildiklerini belirtirken, kadınların her olay ve durumda direkt namus ve cinsellik kavramları üzerinden vurulmaması yada ifade edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda değinilmesi gereken bir diğer nokta ise, her iki cinsiyet üzerinde de oldukça etkili olan toplum baskısıdır. Bu toplumsal baskı her zaman kadınlar üzerinde daha fazla etkili olurken, kadınların yaşamlarında pek çok alanda sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır. Bunu:

“...aslında erkeklerde bu konuda arada muzdarip olsalar da kadınlar daha fazla etkileniyor kadınlar ailede baskı görüyor ilişkilerinde baskı görüyor bunlar yetmezmiş gibi konu komşu akraba derken toplum mahalle baskısıyla uğraşiyor işte ne giymiş ne zaman gitmiş eve kaçta gelmiş yanındaki kimmiş ne yapmış ne etmiş gibi bir sürü şeyi laf söz ediyorlar çünkü onlar için doğru tektir değişmez o yüzden de herkesin öyle olmasını istiyorlar olmayınca da suçlu sen oluyorsun onlara göre davranmamış oluyorsun aslında kadın erkek kimse kimseyle uğraşmasa kimse kimseyle bir yarış yada yarıştırmada içinde olmasa her şey daha iyi olurdu herkes herkese karışıyor onu istediği gibi yönetmeye kalkıyor baskı uyguluyor kimsenin bunu yapma hakkı yok ailenin de eşin dostun akrabasının da kimseye karışmamak gerekir...” (K10)

olarak ifade eden görüşmecimiz, kadınların hem aile hem ilişkiler hem de eş dost akraba derken mahalle ve toplum baskısı altında kaldığını vurgulamaktadır. İnsanların, diğer insanları sürekli bir yarışın içerisine soktuğunu, onları kendi istedikleri gibi yönetmeye çalıştıkları için sorunların ortaya çıktığını dolayısıyla kimse kimseyle ilgilenip karışmazsa bu gibi sorunların da yaşanmayacağını ifade etmektedir.

Bununla ilgili olarak diğer bir görüşmecimiz ise, namus da başta olmak üzere birçok konunun bu denli büyütülüp sorun haline getirilmesini, toplumdaki insanların büyük bir kısmının başına buyruk bir şekilde hareket ederek, kendilerinin de karşılık verme yada ceza kesme durumu içerisine girmesine bağlayarak:

“...kadınlarda böyle bir şeye çok denk gelmiyoruz ama erkeklerin çoğu için böyledir şerefleri namusları aileleri vs söz konusu olduğu zaman yada onlara karşı bir tehdit gibi durumlar yaşanırsa kimseye bırakmadan olayı kendileri çözmeye çalışıyorlar sonra işte kan davasıydı namus davasıydı derken ortaya cezadan ziyade ölüm durumu da dahil oluyor insanlar birbirlerinin canını alıyor namusum kirlendi kirlettin diye çekip adamı vuruyor

kendisi ceza kesmeye çalışıyor böyle olunca belki de olaylar büyümeden çözülebilecek şeyler de daha da büyük sorun haline geliyor insanlar da canlarından oluyorlar bunların yaşanmaması içinde insanların kendi kafalarına göre ceza verip öyle adaleti sağlamaya çalışmalarının önüne geçilmelidir herkes kendi kafasına göre ceza keserse bunun sonunu göremeyiz...” (E8)

şeklinde düşüncesini ifade ederken, bireylerin karşılaştıkları durumlar her ne olursa olsun kendi başlarına göre hareket edip ceza kesmelerinin önüne geçilmesi gerektiğini vurgularken, bireylerin adaleti kendilerinin belirlememesinin daha doğru olacağını belirtmektedir. Görüşmecilerimizden bir diğeri ise, toplumda kadına ve erkeğe bakışın daha olumlu bir hale gelebilmesi için yapılması gereken şeylerden birisinin de, cinsiyetlere göre pozitif ve olumlu bir anlayış tarzının daha küçük yaşlarda oluşturulmaya başlanması gerektiğini vurgularken, bunu:

“...bizde kadına ve erkeğe bakışın hep farklı olduğunu biliyoruz zaten içinde yaşadığımız içinde çok iyi anlıyoruz nasıl ki bize küçükken sen kız çocuğusun kendine dikkat et işte eteğin açılmasın cinsel organın görünmesin gibi şeyler öğretildiyse aynı şekilde erkeklere de bu tarz unsurları bu kadar önemli olmadığı kadını kıza sadece cinsellik yada hizmet yapacak kişiler olarak görmemesi gerektiği öğretilmelidir ağaç yaşken eğilir diye bazı şeyler küçüklükten öğrenildiyse bunlar da çocuklar anlamaya başladıkları zamandan itibaren öğretilirse çocuklarda aile içerisinde böyle bir anlayışla yetişirse kendini buna alıştıran bir zamandan sonra da kendisi de böyle yaşamaya davranmaya başlar büyüünce de aynı şekilde devam eder bizim öğrendiğimiz bize öğretilen şeyler benim savunduğumdan farklı şeyler olsa da biz öğrendik ama yeni nesil daha farklı benimseyerek daha eşitlikçi ve pozitif yaklaşımlı yaratılabilir bundan ailelere büyük bir görev düşüyor onlar nasıl olursa çocuklar da öyle oluyor ondan kendileri de bunu yapıp çocuklarına öğretmeliler...” (K17)

şeklinde belirtip, çocuklara kadın ve erkek eşitliği yada günümüzden farklı olarak daha pozitif yönde bir anlayışın küçük yaşlarda verilmesi gerektiğine vurgu yaparken, bu yüzden ailelere büyük bir görev düştüğünü ve ayrıca çocuklara böyle bir zihniyet aşılarken kendilerinin de bunu uygulamaları gerektiğini belirtmektedir.

Bir diğeri görüşmeci ise, kadınlara yönelik gerçekleştirilen bu olumsuz tutumların kadınlar üzerinde kurulan baskıdan kaynaklandığını belirtirken, bu baskının ise kadınların erkeklere bağımlı olmalarından kaynaklandığını belirterek:

“...eğer kadınlar eğitimlerini tamamlayıp kendilerine uygun bir işte çalışsalar başkalarına olan bağımlılıkları da ona göre azalır çalışmayıp evde oturdukları zaman

kocalarına bağımlı olacakları için onların sözünden çıkamama gibi bir durum içerisinde kalacak alınması yapılması gidilmesi gereken yerlerden de geri kalacağı için sorun yaşayacak yaşanan sorunlarda bu bağımlılıktan kaynaklanır ama eğer kadın çalışırsa birçok açıdan daha özgür olacağı için başkasına karşı bir bağımlılık içerisinde olmayacak ve maddi açıdan istediğini yapabilecek bir konuma gelecektir bu yüzden de herhangi bir şey istediğinde bir sıkıntı ile de karşılaşmaz daha sorunsuz yaşanır yani maddi imkansızlıktan kaynaklı bir şiddet vs olmaz, çünkü kendi kendine de yetecek olur bundan dolayı kadınlarda çalışmalı kendi ekonomik özgürlüğünü elde edip bağımlılık altında olmamalı ki sorunlarla da karşılaşmasın her denileni mecbur yapacak bir durumda da kalmasın kendi istediğini yapabilecek bir duruma gelsin...” (E5)

kadınların eğitim almalarıyla birlikte kendilerini ekonomik alan başta olmak üzere pek çok alanda erkeklere bağımlı olarak yaşamamaları için çalışmaları ve kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiğini belirtirken, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları gerektiğini de özellikle vurgulamaktadır.

5.6. BİREYLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE NAMUS ALGISI

Namus kavramının, içerisinde yaşanan toplumda kadın ve erkek bireylere göre farklı algılanışında, bireylerin demografik özelliklerinin de etkisi olmaktadır. Bireylerin yaşadıkları bölge, cinsiyetleri, yaşları, meslekleri, medeni durumları, eğitim durumları, sosyo-ekonomik durumları vb. unsurlar, namus kavramına bakış açılarının belirlenmesinde birer etken olarak kabul edilmektedirler. Konuyla ilgili olarak yapılan araştırmada görüşmecilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, bireylerin; yaş, cinsiyet, meslek, eğitim ve sosyo-ekonomik durumlarının, namus kavramına bakış açılarında herhangi bir farklılık durumu yaratıp yaratmadığı konusu üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırma kapsamında görüşmecilerden elde edilen bilgiler dahilinde yaş skalasına bakıldığında, bireylerdeki namus kavramının toplumda yaratmış olduğu olumlu yada olumsuz şeklindeki bir algılamada net bir kesinlik durumu taşımadığı görülmektedir. Yani görüşmecilerin, cinsiyetlerine bakılmaksızın, yaşlarının büyük yada küçük olması, namusa yönelik olumsuz tutum ve davranışlarının belirlenmesi açısından bir farklılık yaratmamaktadır. Bireyler içerisinde yaşanan bölge, geleneksel aile yapılanması, kapalı bir toplumsal yapı, benimsenen dini faktör, evlilik

türleri gibi birçok faktörün etkisiyle, yaş sınırı kaç olursa olsun namus kavramıyla ilgili olumsuz tutum içerisinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı gibi, “görüşmecilerden yaşı daha küçük olan bireylerin namus kavramına yönelik daha olumlu tutumlara sahip olurken, yaşı büyük olan bireylerin ise daha olumsuz tutum ve yargılara sahip olabileceği” şeklindeki gibi bir ifade de bulunmak, doğruluk payını azaltacaktır.

Aynı zamanda cinsiyetlerine bakılmaksızın bazı görüşmecilerinde ifade ettikleri gibi, aile ve toplum içerisinde, yaşı diğerlerine oranla daha büyük olan erkek bireylerin, yaşı daha küçük olan bireyler üzerinde gerek düşünce gerekse de yaptırımlar açısından denetleme ve kendisine benzetme gibi bir anlayış içerisinde olduğu da görülen bir durumdur. Bu durumdan kaynaklı olarak da başta kadınların hemcinsi olan kadınlar açısından da, namus kavramına yönelik olumsuz tutum ve düşünce içerisinde kalmalarına neden olurken, diğer taraftan da bu olumsuz düşüncelerin yaşı büyük olan bireylerden, yaşı küçük olan bireylere doğru kuşaklar dahilinde aktarıldığı da sık görülen yada karşılaşılan diğer bir durum olarak ele alınabilmektedir. Kadın görüşmecilerden ev hanımlığı yapan bireylerin, büyük bir çoğunluğunun namus ve ahlak kavramlarına yönelik ailesinde ve çevresinde gördüğü ve aynı zamanda kendisinin de doğru olarak kabul ettiği tutum ve davranışları, daha sonrasında kendi kurmuş olduğu aile hayatında çocukları üzerinden tekrar gerçekleştirmeye çalışması da bu durumun bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir.

Görüşmecilerin, namus kavramına yönelik olumlu yada olumsuz tarzdaki düşüncelerinin belirlenmesinde, cinsiyetlerine yönelik bir farklılık yaratıp yaratmadığı olgusu üzerinde durulduğunda ise, kadın görüşmecilerin erkek görüşmecilere oranla, namus kavramına daha olumlu yönde yaklaştığı görülmektedir. Kadın görüşmecilerin namusa yönelik olumlu bakış açılarının diğerlerine oranla daha fazla olmasında, içerisinde yaşadıkları aile ve toplum dahilinde, ataerkillik kapsamında görmüş oldukları baskı, zorlama yada çeşitli olumsuz yaptırımların onlar üzerinde yaratmış olduğu etkiden kaynaklı olabileceği de düşünülen diğer bir durumdur. Bunun yanı sıra erkek görüşmeciler ise, gerek namus kavramının tanımlanması gerek namus kavramının içeriği gerekse de namus'suzluk sayılabilecek davranışların ne olduğu ve nasıl yaptırımlar ile karşılanacağı konularında, kadınlara oranla daha fazla olumsuz tutum ve yargılama içerisinde yer almaktadırlar.

Yapılan çalışma sürecinde görüşmecilerin meslek, eğitim durumları ve sosyo-ekonomik durumlarına yönelik elde edilen bilgiler doğrultusunda, bireylerin içerisinde buldukları durumların, namus kavramına yönelik bakış açılarında herhangi bir farklılık yaratıp yaratmadığı konusu üzerinde durulduğunda ise; emekli olan ve bunun yanı sıra işçi olarak çalışan erkek görüşmecilerin büyük bir çoğunluğunun, namus kavramına bakış açısının daha olumsuz yönde olduğu görülürken, buna karşılık işçi olarak çalışan kadın bireylerin namusa yönelik düşünceleri işçi erkeklere oranla daha olumlu yönde seyrettiği görülmektedir. Cinsiyeti fark etmeksizin öğrenci olan görüşmecilerin, namusa ve namusla ilişkili olan sorunların çözümüne yönelik ürettikleri alternatif düşünceleri diğer bireylere oranla daha olumlu yönde olurken, çözüm önerilerinin ise çoğunlukla eğitim ve sosyo-ekonomik durumun yükseltilmesi, namus başta olmak üzere toplumdaki sorunlara yönelik farkındalık, toplumsal cinsiyet kapsamında anlayış ve modernlik gibi birçok unsur çözüm yolu olarak görülmektedir.

Diğer taraftan, herhangi bir alanda memur olarak çalışan kadın ve erkek görüşmecilerin, namus kavramına olan bakış açılarıyla birlikte var olan sorunlara yönelik sundukları çözüm önerileri de, öğrenci olan bireylerde olduğu gibi, eğitim seviyesi düşük olan bireylere oranla daha olumlu yönde karşılık bulduğu görülmektedir. Aslında buradan yola çıkılarak, öğrencilerle birlikte diğer bazı görüşmecilerinde ifade ettikleri çözüm önerileri dikkate alındığında, eğitim ve sosyo-ekonomik durumda gelişme yada bir artış olduğunda namus kavramına bakışın daha olumlu yönde seyredeceğine yönelik, pozitif tarzda bazı düşüncelerinde ortaya çıktığı görülebilmektedir. Fakat bu durum, toplumun eğitim seviyesi ve ekonomik durumunun iyileşmesiyle paralel olarak, namus kavramına yönelik olumsuz düşüncelerin azalıp bunun yerine olumlu düşüncelerin artacağı yada tamamen değişeceği anlamına da gelmemektedir. Çünkü burada üzerinde durulması gereken diğer bir önemli faktör ise, toplumda her ne kadar kadın-erkek eğitim seviyesi yükseliyor/yükseltiliyor olsa da, toplumun her açıdan bireyler üzerinde yarattığı o toplumsal baskı ile bireyler eğitilmiş olsalar dahi bazı duygu ve düşüncelerinin, bireyler istemese bile, toplumun istediği tarzda değişime uğrayacağı durumu da sık karşılaşılan ve dikkat edilmesi gereken diğer bir noktadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun bireyler üzerindeki temel belirleyicisi ‘Namus algısı ve yaptırımları’: Kayseri örneği adlı araştırmada, namus kavramına geçilmeden önce namusun bireyler üzerinde nasıl bir ayrıma sebep olduğunun daha iyi anlaşılması ve araştırılan konuya çizilen sınırların aşılma istenmemesi açısından, öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ve bu kavramlar arası farklılıklar, cinsiyet rolleri, ayrımcılıklar, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının bireyler üzerinde yarattığı dezavantajlar gibi belirli alt başlıklarla birlikte bu kavramların, namus ile olan ilişkisine değinilmeye çalışılmıştır.

Yapılan araştırma kapsamında namus kavramı ele alınırken, alan araştırması sırasında da yardımcı olacağı düşüncesiyle Butler, Foucault, Beauvoir ve Connell’in çeşitli kuramları dahilinde namus kavramı ve namusla ilişkili olan çeşitli kavramlar, namus kavramının kökeninden başlanarak günümüzdeki anlamıyla kullanıldığı haline kadarki zaman detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca namus kavramının kadın ve erkek bireyler üzerinde yarattığı etkinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından namusla ilişkili olan din, ataerkillik, bekaret, ırz, şeref, utanç ve töre gibi kavramlarda, alt başlıklar halinde detaylı bir şekilde ele alınarak, namus kavramının gündelik dilde yeniden üretiminden hareketle namus ve töre cinayeti kavramlarına değinilmiştir. Daha sonra bu namus yaptırımlarının nerede ve ne şekilde görüldükleri gibi çeşitli hususlarıyla birlikte, ele alınan kavramlar ve yaptırımlar arasındaki farklar, kadın ve erkek bireylerin cinsiyet farklılıkları üzerinden tanımlanarak alt başlıklar üzerinden literatürün de yardımıyla detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Cinsiyet - toplumsal cinsiyet ve namus kavramlarıyla ilgili olan iki bölümlük literatür kısımlarından sonra bulgular kısmında, araştırmanın ana konusu olan namus kavramıyla ilgili yapılan saha araştırmasında görüşmecilerden elde edilen bilgiler, araştırma soruları dahilinde bir bütünlük içerecek şekilde çeşitli temalara ayrılarak, uygun olduğu düşünülen yerlerde görüşmeci ifadelerine de yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla buradan hareketle yapılan saha görüşmelerinden elde edilen bilgilere başlıklar halinde daha detaylı olarak bakıldığında, ulaşılan sonuçlar şu şekilde ifade edilebilmektedir:

Namus kavramı her ne kadar toplumlar açısından farklılık gösteren bir yapıya sahip bir unsur olarak ele alınıyor olsa da, yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar ile çok değişiklik göstermeyen, genel olarak ifade edilebilecek bir namus tanımına ulaşıldığı rahatlıkla görülebilmektedir. Görüşmecilerin kadın-erkek şeklinde cinsiyetlerine bakılmaksızın namus kavramının ne olduğu yada nasıl ifade edildiğine yönelik sorulara vermiş olduğu cevaplar çoğunlukla erkek görüşmeciler tarafından; namus kavramının, hayatlarındaki en önemli en değerli ve uğruna her şeylerini feda edebilecekleri unsur olduğuna yöneliktir. Diğer bazı görüşmeciler ise namus kavramına, fazlasıyla gereksiz bir anlam yüklenildiğinin, insan yaşamı için vazgeçilmez bir unsur olmadığı ve aynı zamanda da bireylerin düşünce ve davranışlarında aranması gereken bir unsur olduğuna yönelik açıklamalar yapmışlardır. Aynı şekilde namus kavramı görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu tarafından kadınlara ait, onların taşımaları ve korumaları gereken bir kavram olarak ele alınırken, ayrıca bu namusu koruma kapsamına sadece erkeklerin kendi ailesindeki eşleri ve kızları ile sınırlı tutulmayarak, ailesindeki diğer birçok kadın ferdi de içerecek şekilde ifade ettikleri görülmektedir. Dolayısıyla buradan da anlaşılabilir gibi kadın bireyler toplumda, namusa sahip olması ve sahip olduğu bu namusu her şekilde koruması gereken “namus taşıyıcı” bireyler olarak görülürken, erkekler ise kadınların sahip oldukları bu namusu kadınların koruyamadıkları gerekçesiyle, onların namuslarının korunma işlevini kendilerine bir görev edinmiş ve bu görevi yerine getirmeye çalışan “namus koruyucu” bireyler olarak görülmektedir. Böylece kadınların kendilerine ait olması gereken beden, ahlak, namus gibi belirli unsurlar artık kadınlara ait bir kavram olmaktan çıkarak, özelde erkekler ve genelde de toplumun sahip olduğu bir kavram haline geldiği görülürken, kadın bireylerin sırf bu sebepten açık yada gizli bir şekilde gerek özel alan gerekse de kamusal alanda, sürekli bir baskı ve kontrol edilme durumlarına maruz kaldığı görülmektedir.

Namus kavramının toplumdaki bireyler üzerindeki diğer bir etkisi ise, kavramın içeriğinin bireylerin cinsiyetlerine göre farklılaşıyor olmasıdır. Çünkü bireyler doğum süreciyle içerisine dahil oldukları toplumda, doğuştan sahip oldukları cinsiyetlerine göre belirlenen toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak toplumsallaşma sürecine dahil olmaktadır. Ve bu süreç pek çok açıdan kadın-erkek arasında eşitsizlik durumu yaratmıştır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetten kaynaklı olan bu eşitsizlik durumunun, toplumlarda bu kadar önemli bir konumda yer alan namus kavramında da

bir eşitsizlik ve ayrımcılık durumu yaratıyor olması, olası bir durumdur. Görüşmelerden elde edilen bilgilerle birlikte namuslu kadın denildiğinde, kadının daha çok cinsellik ve beden gibi bazı temel kavramlar üzerinden tanımlanarak, her açıdan kocasına ve ailesine sadık olan ve toplumun ondan beklediği toplumsal cinsiyet rolleri kapsamındaki annelik ve kadınlık gibi rollerini yerine getirerek namusunu koruyup kollayan kişi olarak nitelendirilmekteyken; namuslu erkek ise beden yada namustan ziyade daha çok toplumun onlar için uygun gördüğü toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirerek, ailesinin geçimini sağlamak gibi toplumsal ifadeler üzerinden tanımlanma yoluna gidildiği görülmektedir. Kadınların namus açısından böyle bir tanımlama içerisinde olmaları onların pek çok açıdan aşağılanma, ötekileştirme, dışlanma gibi olumsuz birçok durum içerisinde yer almasına sebep olurken, kadının içinde bulunduğu ve topluma ters olan bir davranış sergilemesi sonucunda da namus'suz şeklinde ifade edilmelerine neden olmaktadır. Fakat erkek bireylerde yaşanan böyle bir durum daha çok namusla ilişkili olan şeref kavramı üzerinden ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra, her ne kadar görüşme yapılan kişilerin büyük bir çoğunluğu bu şekilde bir ayrımı tercih ediyor olsa da, bunlardan farklı düşünerek namus kavramının sadece kadın bireylere ait bir kavram olarak ifade edilmesinin yanlış olduğunu, namus kavramının sadece bekaret ve cinsellik kavramlarına denk gelmediğini, namus denildiğinde neyin yada hangi faktörlerinin bunun içine dahil edileceğinin ortak yada genel bir ifadesinin olmadığını ve namusun en az kadınlar kadar, erkek bireylere de ait bir kavram olduğunu savunan görüşmecilerde mevcuttur.

Fakat bu farklı namus tanımlamalarının bireyler üzerinde yarattığı olumsuzluklar, tarih boyunca kadınları erkeklere oranla her zaman daha çok etkisi altına almıştır ki bu etkilerden en yoğun yaşananı aile ve toplum baskısı olarak görünenidir. Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğunun da ifade ettikleri gibi kendilerini, gerek giyim-kuşam, gerek konuşma ve davranış gerekse de yaşama biçimleri ve düşünce tarzlarından kaynaklı olarak, içerisine yerleştirdikleri namus/ahlak kavramlarından dolayı sürekli bir baskı ve denetim altında hissetmektedirler. Ve yaşanan tüm bu unsurlar hem erkek hem de kadın bireyler tarafından, ataerkil toplum bağlamında gelecek kuşaklara aktararak, var olan ve aslında değiştirilmesi gereken unsurların ve genel olarak erkek/eril tahakkümünün, değişmeden ve genellikle de sorgulanmaksızın aktararak kendini yenilediği de sık görülen durumlardan birisini oluşturmaktadır.

Toplumda bu kadar büyük bir öneme sahip olan namus kavramının kadın ve erkek açısından var olan öneminin daha iyi anlaşılabilmesi için namus kavramıyla ilişkili olan din, ataerkillik, bekaret, şeref, utanç, ırz, töre ve cinayet gibi diğer kavramlarla birlikte ele alınması gerekmektedir. Çünkü görüşmecilerden elde edilen bilgiler dahilinde, erkeklerin namus kavramını kadınlara ait olan ve korunup kollanması gereken bir unsur olarak görmelerini ve bununla ilgili çeşitli yaptırımları daha kolay yerine getirebilmeleri için dini, “dinimiz bize öyle emrediyor, bize bunları yapmamızı buyuruyor” diyerek, İslam dini ve Kuran-ı Kerim’i kendilerine yanlış bir dayanak olarak ele aldıkları görülmektedir. Aslında din faktörünün bireyler üzerinde bu kadar etkili olmasının nedenlerinden birisi toplumun, geleneksel toplumda denilen ataerkil bir yapısı içerisinde olmasındandır. Çünkü kadınların, eş-anne-kadın rolleri üzerinden tanımlanıyor olması, bu etkilenme durumlarını daha da artırdığı yönündedir. Her ne kadar modernleşme yada kentleşme süreçleriyle birlikte çekirdek aile yapılanması daha sık görülmeye başlansa da, görüşmecilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, ataerkil bir aile yapılanmalarının halen görüldüğü anlaşılırken, aile içerisindeki çocukların/gençlerin anne-babalarından farklı düşüncelere sahip olsalar da, yine onlar gibi düşünmek zorunda kaldıklarını yada onların düşüncelerini doğru-yanlış fark etmeksizin benimsedikleri gibi çeşitli durumlarda görülmektedir.

Kadınların erkeklere oranla ahlak/namus konularında bu kadar ön planda olmalarının en büyük unsuru ise bekaret kavramına sahip oldukları düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi toplumlarda bekaret kavramı, kadınlar açısından namusun en somut ve belirleyici unsuru olarak ele alınmaktadır. Burada kabul edilen belirleyicilik ise kandır. Çünkü toplumdaki bireyler, kadınların evlenene kadar eğer evlenmiyorsa da ölene kadar, cinsel saflık ve dokunulmamışlık durumlarını muhafaza etmelerini beklerken, bunu sadece kocalarına ve ailelerine ait olması gereken bir unsur olarak görmelerini beklemektedir. Ve bu durumu da sıklıkla, “erkeklerin kaybedeceği bir şeyleri yok ama kadınların kaybedeceği şeyleri vardır”, “erkek yaparsa belli olmaz ama kadın yaparsa belli olur bekareti gider” tarzındaki ifadelerden yola çıkarak, bekaret kavramının hiçbir zaman erkekler için kullanılmadığı durumunu da göz önünde bulundurulursa yaşanan durumların daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Toplumların büyük bir çoğunluğu bu düşünceyi benimsiyor olsa da, bunun yanı sıra bazı görüşmeciler ise bekaret kavramının kendileri açısından önemli bir kavram olmadığını, kadınların bekaretlerin olup

olmaması yada kız olup olmamaları üzerinden tanımlanmalarının oldukça yanlış olduğunu ve böyle bir tanım içerisine girilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda nasıl ki bekaret kavramı kadınlar ile eşdeğer tutuluyorsa, erkekler içinde şeref kavramı önem kazanmaktadır. Erkeklerin şereflerini korumaları da, kadınların var olan namuslarını korumaları ile gerçekleşir düşüncesi, toplumda hakim konumda olan düşüncelerden birisidir. Çünkü bireylere göre namus sadece yitirilen yada kaybedilen bir kavramken, şeref hem kaybedilen hem de kazanılabilen bir kavramdır. Burada şeref kavramının tekrar kazanılmaya çalışılması da, kaybedilen namusun temizlenmesi yada şerefin kaybedilmesine yol açan unsur veya kişinin cezalandırılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kaybedilen şerefin tekrar kazanılmasını içeren bu bireysel yada toplumsal yöndeki yaptırımlar, namus yada töre cinayetleri adıyla kadınları hedef alan bir yapı haline dönüşmektedir.

Bazı kaynaklarda her ne kadar namus ve töre cinayetleri birbiriyle aynı unsurlar olarak ele alınıyor olsa da, temelde iki cinayeti birbirinden ayıran farklılıkların olduğu da denk gelinen durumlardan birisidir. Burada genellikle namus cinayetleri, kadınların yada genç kızların kıskançlık, aldatma, dedikodu, iftiraya uğrama vs. gibi birçok olumsuz durum sonucunda namuslarının lekelendiği gerekçesiyle erkekler tarafından öldürülmeleri; töre cinayetleri ise yine kadınların ve genç kızların aile şereflerini ve namuslarını kirlettikleri, şeref ve onurlarını lekeledikleri düşüncesiyle başta aile büyükleri olmak üzere, ailenin erkeklerin ortak bir karar vermeleri sonucunda işlenen cinayetler olarak ifade edilmektedir. Burada iki cinayeti birbirinden ayıran temel unsur, töre cinayeti olarak nitelendirilen cinayetlerde aile faktörünün ve ailenin geçmişten günümüze uzun yıllar boyunca uyguladıkları töre ve adetlerinin varlığıdır. Ailelerin törelere olan bağlılıkları, namusa yönelik bir tehditle karşılaştıklarında yaptırım gücünün artmasına neden olmaktadır. Yapılan görüşmeler sırasında birçok görüşmeci, töre cinayetlerinin yaşadıkları bölgede çok fazla görülmediğini buradaki cinayetlerinin daha çok namus cinayeti şeklinde yaşandığını, töre cinayetlerinin ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aşiret, geleneksel yada ataerkil aile yapılanması, benimsenen töreler, yokluk ve cehaletten kaynaklı olarak daha fazla görüldüğüne yönelik olmuştur. Görüşmecilerin düşünceleri bu yönde olsa da, yaşanan töre cinayetlerini sadece bu iki bölgeye ait bir unsur olarak görülmesi yada bu şekilde yansıtılması bizi yanlış çıkarımlar yapmaya yöneltecektir. Bu yüzden yaşanan cinayetlerin hangi sebeplerden ve kim tarafından işlendiği, nerede ve nasıl

gerçekleştirildiği, fail ve maktulün geçmişleri ve yaşamlarının detaylı bir şekilde ele alınarak incelenmesi daha doğru sonuçlara ulaşılması açısından, bize daha kesin bilgiler verecektir.

Ele alınan tüm bu unsurlardan yola çıkılarak Kayseri ilinde yapılan görüşmeler doğrultusunda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek ve sosyo-ekonomik durumlar açısından farklılık gösterdiğine istinaden, namus kavramı ve namusla ilişkili olan herhangi bir durum karşısında, ifade ettikleri düşüncelerinin de değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla buradan hareketle çalışmanın başında ele aldığımız temel sorun ve bu soruna yönelik çözüm önerileri, çözümün aslında görünen kadar kolay olmadığını bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bireyler tarafından bu kadar büyük bir öneme sahip olan namus kavramının toplumlarda yarattığı sorunları çözüme kavuşturabilmek için, elimizde olan tüm unsurları her açıdan çok yönlü/kapsamlı bir şekilde ele almamız gerekecektir. Böyle bir durum aynı zamanda bireyler açısından oldukça zorlayıcı ve uzun bir süreci de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla namus sorununun, toplumlar açısından daha kısa bir vadede çözüme kavuşturulabilmesi için çeşitli öneriler sunabilmekte mümkündür.

Bu çözüm önerilerine bakıldığında ise;

Toplumdaki bireylerin cinsiyetleri fark etmeksizin öncelikle namus kavramı ve yaptırımlarına ilişkin olumsuzluk barındıran zihniyetlerinde bir değişim ve dönüşüme gidilmesi gerekmektedir. Bireylerin yaşamlarını sürdürdüğü aile yapılanması her nasıl olursa olsun, aile üyeleri bireyci bir anlayış dahilinde yetiştirilmelidir. Karşılaşılan durumlara karşı daha bilinçli bir şekilde hareket edilerek, var olan sorunları eziyet etme, yaralama, şiddet ve hatta cinayet gibi durumların yaşanmasına fırsat vermeden, daha yapıcı ve çözüm arayıcı bir şekilde yaklaşılması öğretilmelidir.

Yaşanan sorunlara karşı bireylerin daha bilinçli bir davranış sergilemeleri için, kamuoyu, STK ve devlet kurumları gibi teşkilatların her alanda bunlarla ilgili çeşitli çalışmalar yaparak, bireylerin daha duyarlı olmasına çalışılırken aynı zamanda kadınların sorunları ve şikayetlerine daha yakından ve detaylı bakılarak, onların sesi olunmalıdır.

Çocuklara hem okulda hem de evde verilen eğitimlerin ve bu eğitimi verecek olan başta ebeveynler olmak üzere öğretmenler ve din adamları statüsündeki kişilerin daha

çok, kadınları ve erkekleri bir birey olarak görmeye, çocuk ve gençlerin algılarının değişmelerine imkan sağlayacak derslerin okutulmasına, bireylerin ister kadın ister erkek olsun kendilerini başkaları tarafından korunmaya muhtaç bireyler olarak görmelerinin önüne geçilmesine; kendi bedenleri, cinsellikleri ve namusları hususunda sadece kendilerinin söz hakkı olabileceğine ve yaşanan her sorunu, şiddet barındıran davranış yada daha kötüsü cinayet işleme ile çözüme kavuşturulmaması gerektiğinin daha küçük yaşlarda öğretilmesi ve içselleştirmelerine yardımcı olacak düzenlenmelerin yapılması gerekmektedir. Bunların yanı sıra, toplumdaki bireylerin okuma-yazma yada okullaşma oranlarının artırılması ve özellikle kadın bireylerin birer iş kolunda çalışmasının sağlanabilmesi için meslek edindirme kursları, halk eğitim merkezleri gibi kurumların sayılarının çoğaltılarak ekonomik bağımsızlık kazanmaları, yaşam standartları ve genel olarak ekonomik refah seviyelerinin artırılması için çalışılmalıdır.

Toplumlarda halen egemenliğini sürdüren ataerkillik, geleneksel yada aşiret yapılanması, bireylerin körü körüne inanarak uyguladıkları töre, adetler gibi birçok olumsuz yapının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Çünkü her ne kadar namusa yönelik sorunların çözülebilmesi için adımlar atılıyor/atılmış olsa da bu erkek egemen yapı ve inançlar yok edilmediği müddetçe, biçim değiştirerek sorunların tekrar gün yüzüne çıkmasına neden olacaktır. Özellikle töre vb. unsurların bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisinin ortadan kaldırılması için, halkın bu konuda bilinçlendirilmesi aynı zamanda töre cinayetlerinin önünün kesilmesi ve bireylerin herhangi bir tehdit karşısında güvenliklerinin sağlanabilmesi için gerekli kurumlar ile iş birliği içerisine girilmelidir. Ve aileler başta olmak üzere bireylerin namus ve töreye yönelik işlenen cinayetlerde, fail ve ailelerinin desteklenmesini önleyecek tedbirler alınmalıdır.

Aileler çocuk yetiştirme aşamalarında çok dikkatli olmalıdır. Çocukların yanlış yada hataları karşısında direkt sorgulayıcı, cezalandırıcı, emredici ve kısıtlayıcı şekilde hareket etmeden daha anlayışlı ve cinsiyetler arasında herhangi bir ayrıma neden olmayacak şekilde eşitliği vurgulayıcı davranışlar sergileyerek, çocuklarının karşılaştıkları sorunlar her ne olursa olsun onların yanında olacaklarını ve onlara destek çıkacaklarını belli edecek davranışlar içerisinde olmaları gerekmektedir.

Günümüzde hemen hemen büyük bir kesimin sıklıkla kullandığı ve her yerden kolaylıkla erişim sağlayabildiği sosyal medya platformları her türlü şiddet, yaralama,

cezalandırma ve cinayet gibi unsurların yer aldığı video, görüntü ve ayrıca dizi, film gibi unsurları denetlemeli ve özellikle erkek bireylerin bunlara karşı özendirici yada kışkırtıcı davranışlar içerisinde kalmamaları ve karşılaştıkları sorunlar karşısında, bu tür çözüm önerisi gibi gözüken yaptırımları uygulamaması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Kadınlarla ilgili yada onların içerisine dahil oldukları unsurları, onların her türlü davranış yada düşüncelerini direkt cinsellik, beden, ahlak, namus ve bekaret gibi unsurlar üzerinden anlamlandırma yada tanımlama yoluna gidilmemesi gerektiği öğretilmelidir.

İşledikleri suçlarda kendilerine din faktörünü yol gösterici olarak belirleyen bireylerin, İslam dini ve Kuran-ı Kerim'i yanlış yorumlamalarının önüne geçilerek, bunların doğru bir şekilde anlatılması ve örnek olaylarla daha iyi kavranması için Diyanet İşleri Başkanlığının gerekli çalışmaları yapmaları sağlanmalıdır.

İçerisinde yaşanan toplumda özellikle kadın bireylerin sıklıkla maruz kaldığı aile ve toplum baskısı, dedikodu, iftiraya uğrama gibi çeşitli unsurların, bireyler üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azaltılması için çalışılmalıdır. Herkesin sadece kendi hayatından sorumlu olduğu dolayısıyla başkalarının hayatlarına hiçbir şekilde karışılmaması gerektiği öğretilerek, erkek bireylerde olduğu gibi kadın bireylerin de kendileri ve yaşanan olaylar üzerinde söz hakkının olduğu vurgulanmalıdır.

Sergiledikleri herhangi bir davranıştan dolayı şiddete uğrayan kadınların ve töre yaptırımlarına maruz kalacak olan bireylerin, cinayete kurban gitmemeleri için onların güvenliklerini sağlayarak rahat edebilecekleri bir ortamda yaşamalarına imkan sunacak korunma, sığınma ve bakım evleri açılarak, kadınların bunlara ulaşma ve yardım isteme imkanlarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Namusa yönelik bir suç işlendiğinde, işlenen suçun her yönüyle kapsamlı bir şekilde incelenerek, faillere işledikleri suçtan ötürü ceza indirimini uygulaması yapılmadan, yasalarda belirlenen cezalarının verilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda işlenen suçlar karşısında daha caydırıcı cezaların verilmesi hususunda gerekli ayarlamalar yapılarak, bireylerin işlenen suç karşısında kendi cezalarını kendilerinin kesmesi gibi durumların önüne geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. & Vefikuluçay Yılmaz, D. (2019). Bir İnsan Hakları İhlali: Namus Cinayetleri. Türkiye Verimlilik Vakfı Researcher: Social Science Studies, 7 (1), 01-19.
- Bağlı, M. & Özensel, E. (2011). Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri Töre ve Namus Cinayeti İşleyen Kişiler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Bayrak, E. (2010). Ataerki-Hukuk İlişkisi Çerçevesinde Türkiye’de Namus Cinayetleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Berktaş, F. (1994). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın (Hıristiyanlık’ta ve İslamiyet’te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Berktaş, F. (1998). Kadın Olmak Yaşamak Yazmak. (3.Baskı). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Berktaş, F. (2018). Tarihin Cinsiyeti. (6.Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bhasin, K. (2003). Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”. (Çev. Kader Ay). İstanbul: Kadav Yayınları.
- Blank, H. (2017). Bekaretin “El Değmemiş” Tarihi. (5.Baskı). (Çev. Emek Ergün). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Butler, J. (2012). Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi. (Çev. Başak Ertür). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Caner, E. (2017). Kutsal Fahişeden Bakire Meryem’e Toprak ve Kadın. (2.Baskı). İstanbul: Su Yayınları.
- Cindoğlu, D. (2003). Modern Türk Tıbbında Bekaret Testleri Ve Suni Bekaret. (Der. Pınar İlkkaracan) içinde, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik. (s.115-132). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Connell, R. W. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum, Kişi ve Cinsel Politika. (4.Baskı). (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (4.Baskı). (Çev. Edt. Mesut Bütün & Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çolak, G. (2019). Toplumdilbilimi Toplumsal Cinsiyet ve Dil. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Delmar, R. (1998). Engels'in "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" ne Yeniden Bakış. (Çev. Fatmagül Berktaş). J. Mitchel & A. Oakley içinde, Kadın ve Eşitlik. (3.Baskı). (s.115-133). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Dincer, Ö. (2007). Namus ve Bekaret: Kuşaklar Arasında Değişen Ne? İki Kuşaktan Kadınların Cinsellik Algıları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi.
- Direk, Z. (2014). Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi. (Der. Zeynep Direk) içinde, Cinsiyetli Olmak Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar. (4.Baskı). (s.67-84). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, R. (2016). Namus, Töre ve Eril Şiddet: Yargıtay Kararları, Toplumsal Cinsiyet Kuramları. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dökmen, Z. Y. (2009). Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar. (9.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ecevitoglu, P. (2012). Namus Töre ve İktidar Kadının Çıplak Hayat Olarak Kuruluşu. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Faraç, M. (2002). Töre Kısıkcında Kadın. (2.Baskı). İstanbul: Günizi Yayıncılık.
- Fine, C. (2017). Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması. (2.Baskı). (Çev. Kıvanç Tanrıyar). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gezik, E. (2003). Şeref, Kimlik ve Cinayet (Namus Cinayetleri Üzerine Bir Araştırma). Ankara: Kalan Yayınları.
- Giddens, A. (2012). Sosyoloji. (Yay. Haz. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- Gökkaya, V. B. (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27 (2), 245-256.
- Gürsoy, E. (2009). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı İle İlgili Tutumları (Ankara Örnekleme). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gürsoy, E. (2017). Kadına İlişkin Namus Algısının Kadın Sağlığı Üzerine Sınırlayıcı Gücü. (Edt. Derya Altun & Huriye Toker) içinde, Toplumsal Cinsiyet Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar. (s.79-106). Ankara: Nika Yayınevi.
- Hamzaoğlu, M. (2019). Namus Kadına Şiddetin İdeolojisi. İstanbul: Siyah Kitap.
- Hamzaoğlu, M. & Konuralp, E. (2019/I). Geleneksel Toplumlarda Namus Olgusu ve Namus Cinayeti: Türkiye Örneği. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 51-65.
- İlkkaracan, P. (2003). Müslüman Toplumlarda Kadın Ve Cinsellik. (Der. Pınar İlkkaracan) içinde, Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik. (s.11-32). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnci, Ü. H. (2013). Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 282-296.
- Kalav, A. (2015). Değişen ve Dönüşen Sosyal Bir Olgusu Olarak Namus ve Toplumsal Cinsiyet. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kandiyoti, D. (2013). Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler. (4.Baskı). (Çev. Aksu Bora & Feyziye Sayılan & Şirin Tekeli & Hüseyin Tapınç & Ferhunde Özbay). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kara, Z. & Gürhan, N. (2013). Eşit/sizliğin Tarafı Olmak: Mardin’de Toplumsal Cinsiyet Algısı. Birey ve Toplum, 3 (5), 65-92.

- Kardam, F. (2005). Türkiye'deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Nüfus Bilim Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Ankara.
- Karmaz, E. (2018). Toplumsal Cinsiyetin Mekansal Yansımaları. (Edt. Dolunay Şenol & Havva Eylem Kaya) içinde, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. (s.336-358). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Koşacıoğlu, D. (2009). Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği. (Edt. Şeyda Öztürk) içinde, Feminizm. (s.350-384). Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi, Sayı:58. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köşgeroğlu, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın Kalın Duvar İnce Zar. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2015). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma (4.Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. (Çev. Osman Akınhay & Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mernissi, F. (2003). Bekaret Ve Ataerki. (Der. Pınar İlkaracan) içinde, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik. (s.99-113). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED). (2008). Medyada Töre ve Namus Cinayetlerinin Yansımaları, Veliler ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. Ankara.
- Mutluer, N. (2013). Türkiye'de Cinsiyet Hallerinin Sınırları: "Namussallaştırma". (Der. Nil Mutluer) içinde, Cinsiyet Halleri Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları. (s.14-30). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nazlı, A. (2015). Kadın Bedeni Ve Toplumsal İzdüşümleri: Sosyolojik Bir Bakış. (Edt. Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin) içinde, Kadın Bedeni ve İstismarı. (s.33-55). İstanbul: Opsiyon Yayınları.

- Öztürk, M. & Demirdağ, M. A. (2013). Namusunu Kanla Temizleyenler: Mardin Cezaevi'nde Namus Davası Nedeniyle Yatan Mahkumlar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7 (30), 117-135.
- Punch, F. K. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (3.Baskı). (Çev. Dursun Bayrak & H. Bader Arslan & Zeynep Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.
- Rose, S. O. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir?*. (Çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Sakallı Uğurlu, N. & Akbaş, G. (2013). Namus Kültürlerinde “Namus” ve “Namus Adına Kadına Şiddet”: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16 (32), 76-91.
- Sen, P. (2014). ‘Namus suçları’, anlam ve önemi. (Çev. Ayten Sönmez & Canan Tanır & Merve Tabur & Sinem Şekercan). Lynn Welchman & Sara Hossain içinde, ‘Namus’ Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet. (s. 59-78). İstanbul: Bgst Yayınları.
- Şanlı, B. (2017). *Üniversite Birinci ve Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin Namus Anlayışı ile İlgili Tutumları (Mersin Üniversitesi Örnekleme)*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Şenel, D. (2014). *Namus Olgusu ve Kadın Üzerindeki Psikolojik Etkileri*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Tezcan, M. (2003). *Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri (Sosyo-Kültürel Antropolojik Yaklaşım)*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Yapıcı, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2010). *Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi*. *Kültür ve İletişim*, 13 (2), 131-158.
- Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2011). *Namusun Halleri*. İstanbul: Postiga Yayınları.

Yirmibeşoğlu, V. (Tarihsiz). Töre Ve Namus Gerekçesiyle İşlenen Cinayetler
Toprağa Düşen Sevdalar. İstanbul: Hürriyet Gazetesi.

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 7.11.2019). (bekaret)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.11.2019). (ırz)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.9.2019). (namus)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.12.2019). (namus cinayeti)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.11.2019). (şeref)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.11.2019). (töre)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.12.2019). (töre cinayeti)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Ayşenur YILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi : Develi 1994
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : aysenuryildirim38@gmail.com

EĞİTİM

2009-2013 Behice Yazgan Kız Lisesi
2014-2018 Erciyes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
2018-2020 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans
Programı

İŞ DENEYİMİ

2017-2018 Kayseri MEB, Seyide Daloğlu Anadolu Lisesi,
(Pedagojik Formasyon Eğitimi Stajı)

YABANCI DİL

İngilizce (Orta / B2)

YAYINLARI

